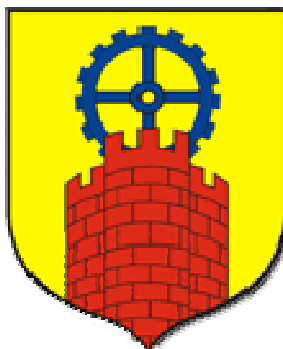

PREZYDENT MIASTA ZABRZE

**Załącznik Nr 1 do uchwały nr XII/126/11
Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 4 lipca 2011 r.**

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
MIASTA ZABRZE**

**UWARUNKOWANIA
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
TOM I/III**

Zabrze, 2011 r.

MIASTO ZABRZE

Prezydent Miasta
Małgorzata Mańka – Szulik

Z-ca Prezydenta Miasta
Krzysztof Lewandowski

Skarbnik Miasta
Piotr Barczyk

Sekretarz Miasta
Ewa Weber

Inżynier Miasta
Grzegorz Janecki

Naczelnik Wydziału Strategii i Rozwoju Miasta
Bartłomiej Szewczyk

WYDZIAŁ STRATEGII I ROZWOJU MIASTA

ZESPÓŁ PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

mgr inż. arch. Zenon Rodak – z-ca Naczelnika Wydziału
wpisany na listę POIU pod nr KT - 202

mgr inż. arch. Jacek Mogielnicki – główny projektant
wpisany na listę POIU pod nr KT - 266

mgr inż. Ewa Rowecka – projektant

mgr inż. arch. Małgorzata Bombelka – projektant
wpisana na listę IARP pod nr SL - 0347

mgr inż. arch. Katarzyna Gorzałczyńska – projektant
wpisana na listę POIU pod nr KT - 421

mgr inż. arch. Adam Łobko – projektant
wpisany na listę POIU pod nr KT - 420

mgr inż. arch. Marcin Siwy – projektant
wpisana na listę IARP pod nr SL - 0982

w opracowaniu uczestniczyli

Zagadnienia ochrony środowiska
dr Jerzy Wach

Analiza i ocena przyjętych rozwiązań systemu układu drogowego
mgr inż. Jan Gregorowicz
mgr inż. Piotr Trybuś

przy współpracy Wydziałów:

**Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków, Budownictwa, Ekologii, , Infrastruktury
Komunalnej, Inwestycji**

a także:

Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Inwestorów

Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji

SPIS TRESCI

1. HISTORIA MIASTA.....	8
2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY.....	11
3. STAN ŚRODOWISKA.....	13
3.1. Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	14
3.2. Stan leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	14
3.3. Wielkość i jakość zasobów wodnych.....	16
3.3.1. Wody powierzchniowe.....	16
3.3.2. Wody podziemne.....	26
3.4. Złoża kopalin.....	33
3.5. Ochrona środowiska.....	35
3.6. Ochrona przyrody.....	36
3.7. Wykaz parków i zespołów objętych ochroną.....	38
4. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.....	38
4.1.Ochrona krajobrazu kulturowego.....	38
4.1.1. Uwarunkowania sprzyjające i ograniczające.....	44
4.1.1.1. Uwarunkowania sprzyjające.....	44
4.1.1.2. Uwarunkowania ograniczające.....	48
4.2.Zasoby środowiska kulturowego.....	49
4.2.1. Obszary i obiekty objęte ochroną prawną.....	49
4.2.2. Wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie miasta Zabrze-obiekty nieruchome.....	50
4.2.3. Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków miasta Zabrze – obiekty nieruchome.....	54
4.2.4. Wykaz obszarów chronionych kulturowo na podstawie obowiązujących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego.....	61
4.2.5. Stanowiska archeologiczne.....	65
4.2.6. Wykaz obiektów oraz zespołów zabudowy modernistyczne awangardy wg wykazu Miejskiego Konserwatora Zabytków.....	67
4.3. Wnioski.....	68
5. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	69
5.1. Sieć osadnicza i demografia.....	69
5.2. Warunki zamieszkiwania.....	77
5.3. Oświata.....	85

5.3.1. Szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe.....	85
5.3.2. Szkolnictwo wyższe.....	88
5.4. Kultura i sztuka.....	94
5.4.1. Dom Muzyki i Tańca (DMiT).....	94
5.4.2. Teatr Nowy.....	94
5.4.3. Muzeum Miejskie.....	95
5.4.4. Muzeum Górnictwa Węglowego.....	95
5.4.5. Skansen Górniczy „Królowa Luiza”.....	96
5.4.6. Zabytkowa KWK „Guido”.....	96
5.4.7. Miejska Biblioteka Publiczna.....	97
5.4.8. Miejski Ośrodek Kultury.....	98
5.4.9. Filharmonia.....	99
5.4.10. Kina.....	99
5.5. Rynek pracy i bezrobocie.....	99
5.6. Rekreacja, sport i wypoczynek.....	101
5.6.1. Stadion Miejski im. Ernesta Pohla.....	101
5.6.2. Miejski Ogród Botaniczny.....	102
5.6.3. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zabrzu (MOSiR).....	102
5.6.4. Miejski Zakład Kąpielowy.....	103
5.7. Baza noclegowa i obiekty zbiorowego zakwaterowania.....	105
5.8. Ochrona zdrowia.....	107
5.9. Opieka społeczna.....	110
5.9.1. Pomoc osobom bezdomnym.....	111
5.9.2. Pomoc osobom niepełnosprawnym.....	112
6. ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA.....	112
6.1. Działalność Straży Pożarnej.....	112
6.2. Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego (MCZK).....	115
6.3. Straż Miejska.....	115
6.4. Policja.....	117
6.5. Prokuratura i sąd.....	118
6.5.1. Prokuratura.....	118
6.5.2. Sąd Rejonowy.....	118
7. STAN PRAWNY GRUNTÓW.....	119
7.1. STRUKTURA GRUNTÓW W MIEŚCIE ZABRZE.....	119
8. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH.....	123
9. STAN SYSTEMU KOMUNIKACJI.....	123

9.1. Drogi.....	123
9.2. Ścieżki rowerowe i ruch pieszzy.....	124
9.3. Kolej.....	127
9.3.1. Koleje pasażerskie.....	127
9.3.2. Koleje towarowe.....	128
9.3.3. Zakres planowanych modernizacji.....	129
9.4. Transport publiczny.....	131
9.4.1. Tramwaje.....	131
9.4.2. Autobusy.....	131
10. STAN SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	132
10.1. Zaopatrzenie w wodę.....	132
10.1.1. Źródła wody.....	132
10.1.2. Sieć wodociągowa.....	133
10.1.3. Ocena stanu systemu zaopatrzenia w wodę.....	133
10.1.4. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych oraz inwestycji zrealizowanych.....	134
10.2. Gospodarka ściekowa.....	134
10.2.1. Kanalizacja sanitarna.....	134
10.2.2. Ocena systemu odprowadzania ścieków.....	136
10.2.3. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych	137
10.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	137
10.3.1. Źródła energii elektroenergetycznej.....	137
10.3.2. Sieci elektroenergetyczne wysokiego napięcia i stacje energetyczne.....	138
10.3.3. Sieć elektroenergetyczna.....	139
10.3.4. Ocena systemu elektroenergetycznego.....	139
10.3.5. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych.....	140
10.4. Zaopatrzenie w gaz.....	140
10.4.1. Źródła gazu.....	140
10.4.2. Sieć gazownicza.....	141
10.4.3. Ocena systemu zaopatrzenia w gaz.....	142
10.4.4. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych.....	142
10.5. Energetyka ciepła.....	143
10.5.1. Źródła ciepła.....	143
10.5.2. Sieci ciepłe.....	143
10.5.3. Ocena systemu ciepłowniczego.....	144
10.5.4. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych.....	144
10.6. Podsumowanie.....	145

10.7. Główne cele rozwoju systemów infrastruktury technicznej	145
11. GOSPODARKA ODPADAMI.....	147
11.1. Ocena realizacji planu gospodarki odpadami.....	147
11.2. Odpady komunalne.....	148
11.2.1. Rodzaje i ilość wytworzonych odpadów komunalnych.....	148
11.2.2. Odpady ulegające biodegradacji.....	154
11.2.3. System zbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych.....	154
11.2.4. Identyfikacja problemów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi.....	157
11.3. Odpady sektora gospodarczego.....	159
11.3.1. Odpady niebezpieczne.....	159
11.3.2. Odpady zawierające PCB.....	160
11.3.3. Oleje odpadowe.....	161
11.3.4. Zużyte baterie i akumulatory.....	161
11.3.5. Odpady medyczne i weterynaryjne.....	162
11.3.6. Pojazdy wycofane z eksploatacji.....	163
11.3.7. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny.....	163
11.3.8. Odpady zawierające azbest.....	163
11.3.9. Przeterminowane pestycydy.....	164
11.3.10. Odpady materiałów wybuchowych.....	164
11.3.11. Zużyte opony.....	165
11.3.12. Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej.....	165
11.3.13. Komunalne odpady ściekowe.....	165
11.3.14. Odpady opakowaniowe.....	166
11.3.15. Pozostałe rodzaje odpadów z działalności gospodarczej.....	166
12. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.....	168
13. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY (UWARUNKOWANIA STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY).....	170
14.1. Potrzeby i możliwości.....	170
14.2. Wizja rozwoju miasta.....	172
14.3. Priorytety rozwoju.....	173
14.4. Cele strategiczne i cele horyzontalne.....	175
14. BIBLIOGRAFIA.....	176

1. HISTORIA MIASTA.

Pierwotne osadnictwo na terenie dzisiejszego miasta związane było z licznymi rzeczkami przepływającymi przez obszar Zabrze. Nad rzeką Bytomką w Biskupicach i rzeką Kłodnicą w Makoszowach odnaleziono ślady bytowania ludzi prehistorycznych. Nad Potokiem Rokitnickim w Mikulczycach i Rokitnicy zachowały się pozostałości po średniowiecznych stożkowych gródkach obronnych.

Słowo „Sadbre” było pierwszą wzmianką o Zabrzu zawartą „Rejestrze Ujazdu”, dokumencie powstałym pod koniec XIII wieku lub na przełomie XIII/XIV wieku. Nazwa ta oznaczała miejsce za dobrami – porośniętymi dolinami z płynącym wśród wzgórz strumieniem.

Najstarszą osadą na terenie miasta są Biskupice, wzmiankowane w dokumencie księżnej Violi z 1243 roku. Niewiele młodsze Grzybowice, Rokitnica (wówczas Zachodnia), Zaborze zostały wymienione we wspomnianym już „Rejestrze Ujazdu”. Rokitnicę Wschodnią (obie Rokitnice dzieliła granica między diecezją krakowską i wrocławską) wspomina po raz pierwszy dokument z 1310 roku, dotyczący pobierania dziesięciny.

Mikulczyce pierwszy raz są wspomniane w 1311 roku, w dyplomie księcia Siemowita, natomiast pierwsze informacje o Makoszowach pochodzą z „Rejestru wolnych chłopów ziemi bytomskiej” z 1498 roku.

W 1736 r. na mapie Homana po raz pierwszy odnotowano istnienie osady Poremba.

W latach 1774-1776 za sprawą Macieja Wilczka, dziedzica Zabrze, a także Erdmana von Larisch, założono szereg nowych kolonii (Pawłów Górny, Wieś Doroty, Małe Zabrze, Maciejów, Pawłów Dolny, Kończyce), które po latach weszły w skład miasta Zabrze.

W tym samym czasie, co kolonie zabrzańskie Macieja Wilczka powstały dwie kolonie: Niwa Marii (w 1775 roku) i Wieś Filipa (w 1776 roku).

Znaczące dla dziejów Zabrze i okolicy było odkrycie w 1790 r. przez Salomona Izaaka z Brabantu bogatych pokładów węgla kamiennego na pograniczu Pawłowa i Zaborza. Wydobywany tam od 1791 roku węgiel dał początek nie tylko powstaniu kopalni „Królowa Luiza”. W 1826 r. właścicielami dóbr zabrzańskich zostali Donnersmarckowie z pobliskiego Świerklańca, którzy przyczynili się do rozwoju gospodarczego regionu.

W latach 1818-1819 i 1829-1830 zbudowano 20-kilometrową drogę łączącą hutę królewską w Gliwicach z „Królewską Hutą” w dzisiejszym Chorzowie. Droga ta zwana dawniej „Kronprinzenstrasse” (obecnie ul. Wolności) stała się w krótkim czasie „kręgosłupem” nie tylko zabrzańskiego przemysłu. To przy niej lub w jej pobliżu wybudowano większość obiektów przemysłowych.

Dalszemu rozwojowi gospodarczemu sprzyjało zbudowanie szlaku kolejowego do Wrocławia (1845 r.) i Mysłowic (1846 r.), co umożliwiło szybką komunikację z obszarami otaczającymi.

Wraz z rozwojem przemysłu zmieniał się obraz Zabrze i okolicznych miejscowości, jeszcze do niedawna typowo rolniczych, a przekształcających się w ośrodki przemysłowe. Napływ robotników wymusił budowę patronackich osiedli wraz z całym zapleczem socjalnym. Tylko w Biskupicach koncern Borsiga wybudował po 1867 roku, na powierzchni 19 ha, 60 domów wielorodzinnych (familoków) dla 2800 pracowników i urzędników oraz ich rodzin. Podobne osiedla powstały na Zaborzu, Starym i Małym Zaborze.

Na terenie Zabrze wówczas nie posiadającego statusu miasta, znajdowały się w końcu XIX wieku dwie huty żelaza (trzecia w Biskupicach), kilka kopalń węgla, kilka koksowni, brykietownię, hutę szkła, fabrykę kotłów, wytwórnię lin i drutu, odlewnie i wytwórnie armatury, gazownię, cegielnię, tartaki, wytwórnie smarów, młyny, browary i wiele innych fabryk i zakładów różnych branży.

Pierwszy szpital założono w 1856 roku, kolejny w 1892 r. W 1897 roku uruchomiono w Zaborze elektrownię, dzięki czemu kursujący od 1894 r. ulicami Starego Zabrze, Małego Zabrze i Zaborza parowy tramwaj można było zastąpić elektrycznym.

Próba uzyskania praw miejskich w 1875 roku nie powiodła się. To, czego chcieli urzędnicy, nie służyło kapitalistom. Na wsi płacono niższe podatki, a i swoboda była większa.

Pierwsze scalenie gmin (Stare Zabrze, Małe Zabrze, Wieś Doroty), bez uzyskania praw miejskich, nastąpiło w 1905 roku. Utworzona wspólna gmina Zabrze liczyła 56.634 mieszkańców. Do dyspozycji przyjezdnych było kilka hoteli i zajazdów, liczne restauracje i kawiarnie, dziesiątki sklepów i zakładów usługowych różnych branż. W 1902r. powstało Gimnazjum Męskie w Zaborze (III LO), a w 1907 r. Gimnazjum Żeńskie w Małym Zaborze (SP 36). Dużą rolę kulturotwórczą pełniły wtedy miejscowe zakłady przemysłowe. Huta Donnersmarcka (huta Zabrze) wybudowała kompleks Cassina (obecnie Teatr Nowy), bibliotekę publiczną w 1900 r., kryty basen, halę gimnastyczną i wiele innych. W północnej części obecnego miasta, Rokitnicy, dużą renomą cieszył się kompleks sanatoryjny i wypoczynkowy dla dzieci i dorosłych

(obecna siedziba Śląskiej Akademii Medycznej), połączony z potężnym parkiem Rokitnica-Miechowice.

Miasto Zabrze, które uzyskało prawa miejskie 1 października 1922 roku, a jego obszar powiększył się do 4406 ha. Liczące 127.307 mieszkańców Zabrze stało się pod względem liczby ludności drugim po Wrocławiu miastem na Śląsku.

W pierwszym po II Wojnie Światowej powszechnym Sumarycznym Spisie Ludności przeprowadzonym 14 lutego 1946 roku, Zabrze liczyło 104.184 mieszkańców.

W 1951 roku nastąpiła kolejna reforma administracyjna. Włączono wówczas do Zabrza: Grzybowice, Mikulczyce, Rokitnicę oraz Kończyce, Pawłów i Makoszowy, a w roku 1954r. Helenkę – część gminy Stolarzowice. Ostateczne ustalenie granic Zabrza nastąpiło na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 22 maja 1963 roku w sprawie zmiany granic miast Ruda Śląska i Zabrze.

Jeszcze na początku lat dziewięćdziesiątych źródłem utrzymania większości Zabrzean była praca w miejscowych kopalniach, koksowniach, hucie i powiązanych z nimi wielkich zakładach przemysłowych. Dziś na obrzeżach miasta pozostała jedna kopalnia (i jedno prywatne przedsiębiorstwo wydobywające węgiel) oraz jedna koksownia.

Inne potężne niegdyś zakłady znacząco ograniczyły działalność. W ich miejsce powstało wiele niewielkich, czasami bardzo dynamicznie rozwijających się firm - wytwórczych, handlowych i usługowych - które zasadniczo zmieniły panoramę gospodarczą miasta. Kluczem do rozwoju stały się inwestycje. Już od początku lat dziewięćdziesiątych przywiązywano do tego ogromną wagę, przeznaczając na ten cel co roku kilkanaście, a czasem nawet 20 proc. ogółu wydatków budżetowych.

Warto wspomnieć o atutach Zabrza, które wyznaczają kierunki inwestycji i mogą być podstawą przyszłego rozwoju. Wielkim atutem Zabrza jest jego znaczenie jako ośrodka nowoczesnej medycyny, ze Śląskim Centrum Chorób Serca, Śląską Akademią Medyczną i szeregiem innych, wysokospecjalistycznych placówek.

Ważną inwestycją w przyszłość jest również prężne rozwijanie oświaty na terenie Zabrza. Pod tym kątem już od wczesnych lat dziewięćdziesiątych przebudowywano sieć publicznych placówek oświatowych. W miejsce szkół górniczych utworzono licea ogólnokształcące i średnie szkoły zawodowe.

Kolejnym sukcesem było utworzenie pierwszej w kraju samorządowej szkoły artystycznej: Liceum Sztuk Plastycznych (obecnie Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych).

Naturalną kontynuacją tych działań były starania o „sprowadzenie” do Zabrze kolejnej, po Śląskiej Akademii Medycznej, wyższej uczelni. Odpowiedziała na nie Politechnika Śląska stwarzając w Zabrzu siedzibę bardzo rozwojowego, cieszącego się wielką popularnością Wydziału Organizacji i Zarządzania. Politechnika obok Akademii Medycznej stała się tym samym, ważnym ośrodkiem akademickim na terenie Zabrze.

Ważnym elementem w kierunku rozwoju miasta jest budownictwo mieszkaniowe

W ramach realizacji budownictwa zamiennego powstało natomiast Osiedle Jodłowa, które zostało wybudowane w związku z planami budowy Drogowej Trasy Średnicowej. Uroczystość przekazania kluczy do nowych mieszkań odbyła się 26.07.2005 r.

Nowym kierunkiem rozwoju miasta jest turystyka. Zabrze rozwija się dynamicznie jako centrum turystyki przemysłowej. Na ustanowionym Szlaku Zabytków Techniki Zabrze jest reprezentowane bardzo mocnymi pozycjami do których w szczególności należy zaliczyć; Skansen Górniczy Królowa Luiza i Zabytkową Kopalnię Guido. W trakcie prac udostępniających obiekt dla turystów jest Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna.

Funkcja turystyki pociąga za sobą konieczność inwestowania w bazę noclegową.

2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY.

Zabrze charakteryzuje się dużą koncentracją zabudowy. W szczególności dotyczy to centrum miasta. Charakterystyczne jest również zachowanie tożsamości przestrzennej miejscowości włączonych do granic administracyjnych miasta. Wyraźnie widoczne są zagospodarowane obszary takich historycznych miejscowości jak Biskupice, Helenka, Kończyce, Makoszowy, Mikulczyce, Pawłów, Rokitnica. Widoczny jest również pas osadniczy zlokalizowany wzdłuż ulicy Wolności poczynszy od Zaborza poprzez centrum miasta do Maciejowa.

Przestrzenie między dawnymi wyodrębnionymi miejscowościami i pasem centralnym zajmują tereny zielone w południowej części miasta to głównie lasy i parki zaś w części północnej tereny dawnych obszarów rolnych.

Kształt obszaru miasta w obecnych granicach administracyjnych zbliżony jest do wrzeciona. Wyraźnie widoczne są większe odległości w kierunku południkowym (maksymalnie 15 km w linii prostej) niż równoleżnikowym (9 km).

Wzdłuż południkowej osi miasta zlokalizowane są wyraźnie identyfikowane w przestrzeni dzielnice: Makoszowy, Kończyce, Pawłów, Centrum, os. Kopernika, Mikulczyce, Rokitnica, Helenka.

Równoleżnikowa oś miasta to oś ulicy Wolności będącej fragmentem historycznego ciągu łączącego Gliwice z Katowicami. Na tej osi zlokalizowana jest najintensywniejsza część zabudowy miasta. Począwszy od wielorodzinnych osiedli Zaborza, terenów przemysłowych (Elektrociepłownia, Koksownia, d. POWEN) i poprzemysłowych (nieistniejąca zabudowa kopalni Bielszowice), centrum miasta po zabudowę mieszkaniową i usługową dzielnicy Maciejów.

Układ przestrzenny miasta jest efektem historycznego rozwoju polegającego na włączaniu w jego granice poszczególnych miejscowości. Do dzisiaj miejscowości te są czytelne w przestrzeni miasta.

Planowany rozwój miasta powinien zachować historyczne uwarunkowania, tworząc równocześnie organizm miejski zharmonizowany, spójny przestrzennie i dobrze funkcjonujący jako całość.

Współgranie ze sobą określonych elementów krajobrazu (*obiektów stworzonych przez człowieka, pomiędzy sobą wraz z elementami przyrody*) niejednokrotnie daleka jest w mieście od harmonii. Zachwiane są właściwe proporcje, wzajemne relacje kształtów, barw i faktur. Obecność często w nowoczesnym budownictwie miasta substancji, w tworzywach przypisanych do danej formy, a będących jedynie substytutem szlachetnych materiałów (takich jak kamień, drewno, materiał ceramiczny wpływa negatywnie na jakość odbieranych wrażeń i krajobrazu. Harmonia tak charakterystyczna dla wspomnianych już osiedli patronackich, gdzie dominowały szlachetne materiały, rozsądnie rozplanowane funkcje terenu, także niejednokrotnie szacunek dla natury (*np. osiedle-ogród Bellestremów*), zgrupowanie tradycyjnych tzw. „familoków” w ciągu zabudowy, która tworzy rytmiczne pierzeje została niewątpliwie zagubiona.

Industrialny krajobraz przyjmuje nowy charakter i rolę. Przemysł, który wyznaczał rytm miastu, narzucał rozwiązania architektoniczne, a także kształtował życie mieszkańców przyjmuje nowe role m.in. w ramach rozwoju turystyki poprzemysłowej. (*zabrzańskie obiekty o wyjątkowych walorach historycznych i architektonicznych należące m.in. do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego to: Skansen Górniczy” Królowa Luiza”; ul. Wolności 41; Muzeum Górnictwa Węglowego, ul. 3-go Maja; Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido”, ul. 3-go Maja 91A; Szyb” Maciej”, ul. Srebrna 6).*

Pomimo tego jest na terenie miasta jeszcze wiele obiektów , pamiątek czasów wielkiego rozkwitu przemysłu, które znajdują się, jakby w okresie hibernacji, czekając na możliwość nowego przebudzenia i rozwój, może w przekształconej formie lub funkcji, ale obrazującej piękno krajobrazu śląskiego i być świadectwem dbałości pokoleń o wizerunek miasta .

Doświadczenia historyczne Zabrze wskazują, iż miasto opierające swój rozwój na monokulturze nie jest odporne na zaburzenia w gospodarce. Górnictwo i hutnictwo będące podstawą rozwoju Zabrze przestało nim być po roku 1990.

Strategia rozwoju miasta wskazuje na nowe kierunki rozwoju w szczególności związane z turystyką i nauką. Z uwagi na tradycyjny związek rozwoju miasta z przemysłem należy zachować możliwości rozwoju przemysłu istniejącego oraz stworzyć warunki dla lokalizacji nowych obiektów.

Tereny poprodukcyjne, podobnie jak zdegradowane tereny zabudowy mieszkaniowej wymagają działań rewitalizacyjnych skierowanych w stronę poprawy warunków technicznych, likwidacji zagrożeń środowiska i działań poprawiających warunki społeczne.

Zachowania wymagają również tereny zielone w tym w szczególności lasó15.w i zieleni wysokiej zlokalizowanych w południowej i północnej części miasta.

3. STAN ŚRODOWISKA.

Rozwój struktury miejskiej Zabrze i prowadzona działalność gospodarcza (górnictwo, hutnictwo) spowodowały zmiany w środowisku przyrodniczym.

W przekroju historycznym rozwoju działalności gospodarczej zauważyć można narastającą intensywność gospodarowania, która znajduje swoje odzwierciedlenie w intensywności zmian w środowisku. Początkowy rozwój rolnictwa przyczynił się do trzebieży lasów i zajmowania najlepszych gruntów pod uprawy polowe. W przypadku Zabrze były to, przede wszystkim obszary suche, wyżej położone. Następnie zagospodarowaniu uległy doliny rzeczne, w pobliżu których lokalizowało się osadnictwo. Szczególnie silne zmiany zaczęły zachodzić wraz z rozpoczęciem wydobywania węgla na tym obszarze.

3.1. STAN ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.

Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni Zabrze stanowi około 29,4 %.

Jest to duży obszar otwartych "terenów zielonych", niezwykle istotnych dla przemysłowego miasta. Są one pozostałością osad rolniczych, charakterystycznych dla krajobrazu dawnego Śląska. Najlepiej zachowane- najbogatsze pod względem przyrodniczym-agrocenozy (zbiorowiska roślinności segetalnej - chwastów upraw rolnych) związane są z tradycyjnym sposobem gospodarki. Pola i łąki podzielone miedzami, żywopłotami i zadrzewieniami, liczne potoki, rowy melioracyjne, oczka wodne stanowią mozaikę siedlisk i ostoję wielu rzadkich roślin i zwierząt.

TABELA 1: Struktura użytków rolnych na obszarze Zabrze.

Symbol	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha	Udział w %	Powierzchnia w ha	Udział w %
Użytki rolne		2363,3	29,4		
R	Grunty orne			1934,7	24,0
Ł	Łąki			218,2	2,7
Ps	Pastwiska trwałe			177,4	2,2
B-R	Użytki rolne zabudowane			15,3	0,2
Wsr	Grunty pod stawami			0,9	0,0
W	Rowy			16,8	0,2

Tereny użytków rolnych w różnym stopniu skażone są metalami ciężkimi (szczególnie kadm i ołowiem).

Produkcja żywności z tego względu wymaga przestrzegania zasad stosowania prawidłowej agrotechniki.

3.2. STAN LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.

Północno-wschodnią, środkowo-zachodnią i południową część Miasta (Makoszowy, Kończyce, Maciejów, Rokitnica, i Biskupice) zajmują zwarte kompleksy lasów. Łącznie w całym mieście lasy zajmują 1130 ha, co stanowi 14 % ogólnej powierzchni Miasta.

Najniższym wskaźnikiem lesistości, głównie ze względu na duży stopień zurbanizowania wyróżnia się śródmieście Zabrze.

W powierzchni gruntów leśnych miasta znaczną część, bo aż 41 % stanowią lasy komunalne. Zgrupowane są w 7 kompleksach o różnej wielkości:

- park im. Powstańców Śląskich - największy powierzchniowo i jeden z najstarszych, skomunalizowanych kompleksów leśnych na obszarze miasta;
- park im. Rotmistrza Pileckiego (*d. K. Świerczewskiego*)- jeden z najstarszych parków miasta (dawny Steinhof);
- las dzielnicy Rokitnica - jest przedłużeniem dużego kompleksu leśnego w północnej części miasta ;tworzy otulinę zabudowań Śląskiej Akademii Medycznej oraz części osiedla Helenka;
- las dzielnicy Maciejów - najatrakcyjniejszy przyrodniczo z zachowanym starodrzewem dębowym;
- kompleks „Motocross”- zalesienie na zrehabilitowanych hałdach;
- las przy Knurowskiej - zalesione nieużytki w latach 60-tych;
- las przy ulicy Kordeckiego - zalesione nieużytki.

Pozostałe 52 % powierzchni stanowią lasy państwowe. Łączna powierzchnia lasów i gruntów leśnych administrowanych przez Lasy Państwowe wynosi 798 ha. Lasy państwowe Zabrze podlegają pod dwa nadleśnictwa: Brynek i Katowice. Rozległe obszary leśne zlokalizowane są w północnej części miasta(kompleks leśny pomiędzy Rokitnicą, Stolarzowicami i Miechowicami) administrowane są przez nadleśnictwo Brynek. Na południu duży kompleks leśny (kompleks pomiędzy Zabrzem Makoszowami, a Rudą Śląską - Halembą i Bielszowicami) administrowane są przez Nadleśnictwo Katowice.

Na terenie miasta wg Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 68/2004, poz. 2049) wyróżniono lasy ochronne - las dzielnicy Maciejów- najatrakcyjniejszy przyrodniczo z zachowanym starodrzewem dębowym.

Kompleksy leśne stanowią najważniejszy element ekosystemu, który uzupełniają obszary łąkowe w dolinach potoków.

TABELA 2: Struktura gruntów leśnych na obszarze Zabrze.

Symbol	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha	Udział w %	Powierzchnia w ha	Udział w %
	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	1130,7	14,0		
Ls	Lasy			974,0	12,1
Lz	Grunty zadrzewione i zakrzewione			156,7	1,9

Stan zdrowotny lasów przedstawia się zadawalająco, nie zaobserwowano wzmożonego występowania szkodników owadzych oraz grzybów pasożytniczych.

Pod względem sanitarnym w lasach występuje niewielka ilość posuszu jałowego liściastego, który nie stanowi zagrożenia sanitarnego.

Tereny lasów są dewastowane poprzez nielegalną wycinkę oraz zaśmiecanie dzikimi wysypiskami śmieci.

3.3. WIELKOŚĆ I JAKOŚĆ ZASOBÓW WODNYCH.

3.3.1. Wody powierzchniowe

Obszar miasta Zabrze znajduje się w dorzeczu Odry, zlewni rzeki Kłodnicy i jej prawostronnych dopływów. Największymi dopływami Kłodnicy przepływającymi przez teren miasta są: Bytomka z Potokiem Mikulczyckim, Czarniawka, Potok Bielszowicki (Kochłówka) i Potok Guido. Niewielka północno-zachodnia część obszaru odwadniana jest przez Potok Świętoszowski będący dopływem Dramy.

Działy wodne dzielące zlewnie poszczególnych potoków na analizowanym obszarze są odpowiednio działami III i IV rzędu.

Dział III rzędu oddziela zlewnie Dramy (Potok Świętoszowski) i Bytomki, do której należy zlewnia Potoku Mikulczyckiego. Dział ten przebiega w zachodniej części obszaru. Przebieg jego jest bardzo wyraźny. W obrębie zlewni Bytomki działem IV rzędu wydzielono zlewnię Potoku Mikulczyckiego. Przebieg tego działu miejscami jest niewyraźny i zaburzony przez zabudowę miejsko-przemysłową. Biegnie on we wschodniej części obszaru przez tereny górnicze, które wpływają na znaczną modyfikację jego przebiegu z uwagi na osiadania górnicze występujące w tej części Miasta. Na skutek przesunięcia się działu na zachód znaczna część terenu dawniej należącego do zlewni Potoku Mikulczyckiego znalazła się w zasięgu przyrzecza Bytomki. Osiadania górnicze spowodowały powstanie w północno-wschodniej części Miasta zagłębień, które na skutek przeprowadzonych regulacji zostały podłączone do sieci rzecznej, co umożliwia regulowanie poziomu zalewu i przeciwdziała powstawaniu niecek bezodpływowych.

Kolejny dział wodny III rzędu oddziela zlewnię Bytomki od zlewni Potoku Guido. Tego samego rzędu (III) są działły wodne oddzielające zlewnie Potoku Guido i Czarniawki oraz Czarniawki i Potoku Bielszowickiego. Przebieg tych działów także cechuje duży stopień niepewności

spowodowany dużymi zmianami topografii terenu wywołanymi przez znaczne osiadania górnicze jakie wystąpiły w południowej części Miasta.

Wszystkie potoki odwadniające obszar Zabrza spływają z Płaskowyżu Bytomskiego w kierunku kotlinowatego zagłębienia doliny Kłodnicy. Powoduje to, iż mają one znaczne spadki naturalne:

- 1) Potok Rokitnicki - 4,1 %
- 2) Potok Mikulczycki - 8,7%
- 3) Bytomka - 2,0%
- 4) Potok Guido - 8,7 %
- 5) Czerniawka - 5,7 %
- 6) Potok Bielszowski - 3,0 %

Tak duże spadki ułatwiają szybkie odprowadzenie wód opadowych z obszaru Zabrza.

Inną cechą potoków Zabrza jest znaczny stopień zantropogenizowania ich koryt i den dolinnych. Niektóre z nich płyną nawet odcinkami w zamkniętych i przykrytych korytach (Potok Guido, Bytomka, Potok Mikulczycki). Szczególnie duże zmiany, łącznie ze zmianą przebiegu koryt nastąpiły w dolinie Kłodnicy, gdzie na terenach znacznych osiadań górniczych dla utrzymania możliwości grawitacyjnego spływu wód, koryta potoków zostały na nowo uformowane i podniesione. Dotyczy to odcinka Kłodnicy i ujściowych odcinków Potoku Bielszowskiego i Czerniawki.

Powierzchniową sieć hydrograficzną uzupełniają występujące na analizowanym obszarze Zabrza zbiorniki wodne pochodzenia antropogenicznego. Są to w większości zbiorniki powstałe w nieckach osiadania. Zbiorniki te występują głównie w północno-wschodniej i południowej części obszaru Miasta. Cechą charakterystyczną występujących zbiorników jest ich duża zmienność. Wraz z postępem wydobywania i rozwojem osiadań powierzchni zmieniają one swój zasięg. Zbiorniki te mają duże znaczenie dla środowiska przyrodniczego Zabrza. Zwiększają one stopień bioróżnorodności obszaru stając się często siedliskami cennych gatunków roślin i zwierząt.

Na potokach Zabrza nie ma posterunków wodowskazowych i nie są prowadzone systematyczne pomiary stanów i przepływów wody. Sporadycznie wykonywane pomiary wykazują, iż przeciętne przepływy wody są tu stosunkowo niewielkie i charakteryzują się dużą rozpiętością. Według danych zawartych na mapach hydrograficznych przepływy wody kształtowały się następująco:

- Potok Mikulczycki – powyżej oczyszczalni ścieków - 0,65 m³/s (1987 r.);
- Potok Mikulczycki – ujście do Bytomki - 0,11 m³/s (20.08.2001 r.);

- Bytomka – most ul. Bytomska - 2,02 m³/s (24.08.2001 r.);
- Potok Bielszowicki – most kolejowy w Kończycach - 0,42 m³/s (24.08.2001 r.)

Szczegółowa analiza przepływów przeprowadzona na Potoku Mikulczyckim wskazuje na występowanie szeregu prawidłowości. Sporadycznie wykonywane pomiary wykazują, iż przeciętne przepływy wody są tu stosunkowo niewielkie i charakteryzują się dużą rozpiętością. Według danych zawartych na mapie hydrograficznej przepływ na Potoku Mikulczyckim w maju 1987 r. powyżej zrzutu z oczyszczalni ścieków po okresie intensywnych opadów wynosił 0,65 m³/s. Z kolei według danych z 1996 r. średnie przepływy na potoku Mikulczyckim wynosiły 0,12-0,13 m³/s. Pomiary wykonane w sierpniu 2001 r. w warunkach pogodowych przeciętnych wykazały przepływ rzędu 0,11 m³/s przy ujściu do Bytomki. W listopadzie 2004 r., po kilku miesiącach bezopadowych przy wypływie Potoku Mikulczyckiego z analizowanego obszaru zanotowano przepływ o wielkości 0,027 m³/s, podczas gdy w pobliżu wpływu na analizowany obszar Potoku Mikulczyckiego od północy płynęło zaledwie 0,006 m³/s (pomiary własne). Prawie zupełny brak wody z dopływów Potoku Mikulczyckiego wskazuje, iż różnica (ok. 0,02 m³/s) między ilością wody płynącej w tych punktach pochodzi z oczyszczalni ścieków. Poniżej oczyszczalni ścieków płyną więc Potokiem Mikulczyckim w przeważającej mierze tzw. wody obce pochodzące z kanalizacji.

Jak już wyżej wspomniano na potokach Zabrze nie ma stałych posterunków wodowskazowych IMiGW, dlatego szczegółową analizę hydrologiczną przeprowadzono na podstawie posterunków wodowskazowych zlokalizowanych poza granicami Zabrze w Gliwicach na Bytomce i w Gliwicach na Kłodnicy. Posterunki te, zlokalizowane na najważniejszych potokach przepływających przez Zabrze, mają długie ciągi pomiarowe przez co pozwalają na zanalizowanie sytuacji hydrologicznej, także na obszarze Zabrze.

Z analizy średnich miesięcznych przepływów wynika, iż w zlewniach Kłodnicy i Bytomki nieznacznie przeważa odpływ półrocza zimowego, który stanowi 54 % odpływu rocznego w zlewni Kłodnicy i 52 % w zlewni Bytomki. W przebiegu odpływu w ciągu roku zaznacza się jedno wezbranie wiosenne z maksimum w marcu, kiedy przepływ osiąga 124 % wartości średniego rocznego przepływu w zlewni Kłodnicy i 111 % w zlewni Bytomki. Minimum przepływu przypada na wrzesień, w którym średni przepływ wynosi 83 % wartości średniego rocznego przepływu w zlewni Kłodnicy i 92 % w zlewni Bytomki.

Dla analizowanych zlewni charakterystyczne jest występowanie stosunkowo wyrównanych przebiegów odpływu w ciągu roku oraz podwyższone wartości

przepływów minimalnych. Taki cykl rocznego odpływu jest efektem wyraźnych antropogenicznych zaburzeń reżimów tych rzek, związanych głównie ze znacznym udziałem wód obcych w obiegu wód w zlewni.

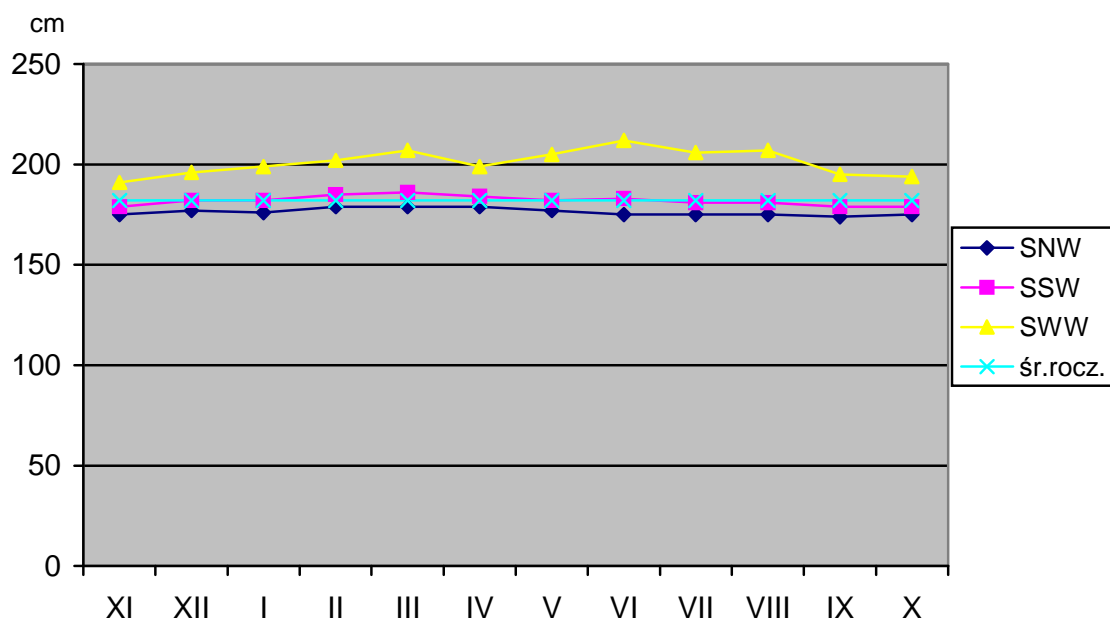
TABELA 3: Charakterystyczne miesięczne stany wód (1961-1987), objętości i współczynniki przepływu (1961-1999) dla profilu wodowskazowego IMiGW Gliwice na Bytomce.

Stany	Miesiące												Średni roczny
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
	cm												
SNW	175	177	176	179	179	179	177	175	175	175	174	175	
SSW	179	182	182	185	186	184	182	183	181	181	179	179	182
SWW	191	196	199	202	207	199	205	212	206	207	195	194	
	m ³ /s												
SNQ	2,10	2,17	2,17	2,26	2,24	2,18	2,03	1,99	1,97	2,00	1,97	2,03	1,73
SSQ	2,47	2,63	2,68	2,84	2,90	2,71	2,55	2,59	2,61	2,52	2,41	2,43	2,61
SWQ	3,60	4,00	4,40	4,50	5,08	4,17	4,97	5,71	5,48	5,17	4,04	3,85	9,47
S _i	95	101	103	109	111	104	98	99	100	97	92	93	

Kilometr biegu – 2,7 km

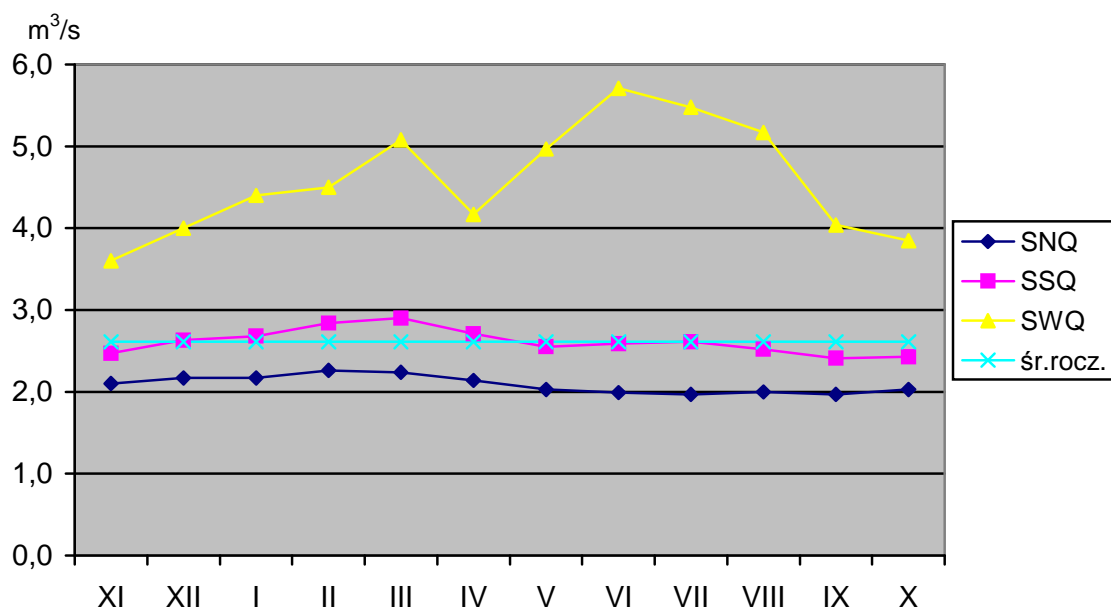
Powierzchnia zlewni – 136,5 km²

Rzędna zera wodowskazu – 220,84 m n.p.m.

Wykres 1: Charakterystyczne stany wody w profilu IMiGW Gliwice na Bytomce (1961-1987).

SNW – średnie miesięczne minimalne, SSW – średnie miesięczne, SWW – średnie miesięczne maksymalne

Wykres 2: Charakterystyczne przepływy wody w profilu IMiGW Gliwice na Bytomce (1961-1999).

SNQ – średnie miesięczne minimalne, SSQ – średnie miesięczne, SWQ – średnie miesięczne maksymalne

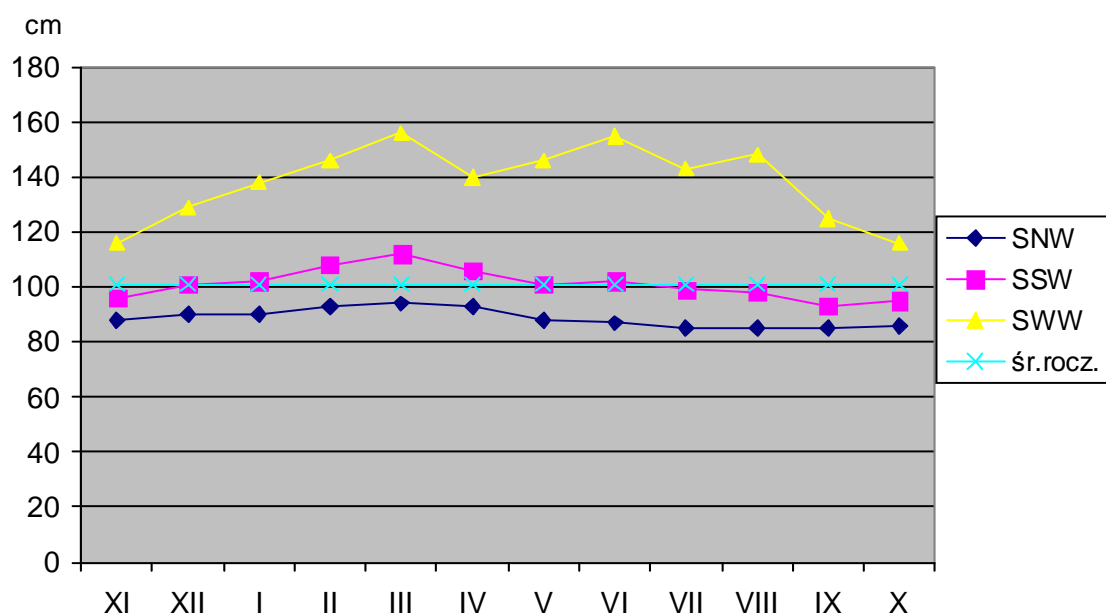
TABELA 4: Charakterystyczne miesięczne stany wód (1961-1987), objętości i współczynniki przepływu (1961-1999) dla profilu wodowskazowego IMiGW Gliwice na Kłodnicy.

Stany	Miesiące												Średni roczny
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
	cm												
SNW	88	90	90	93	94	93	88	87	85	85	85	86	
SSW	96	101	102	108	112	106	101	102	99	98	93	95	101
SWW	116	129	138	146	156	140	146	155	143	148	125	116	
	m³/s												
SNQ	4,60	4,90	4,87	5,27	5,42	5,17	4,54	4,26	4,11	4,00	4,04	4,24	3,50
SSQ	5,79	6,51	6,57	7,35	7,97	7,17	6,24	6,36	6,46	5,70	5,31	5,48	6,41
SWQ	9,43	11,0	12,3	13,3	15,2	12,9	14,1	16,4	15,2	14,7	11,4	9,01	31,5
S _i	90	102	102	115	124	112	97	99	101	89	83	85	

Kilometr biegu – 46,2 km

Powierzchnia zlewni – 444 km²

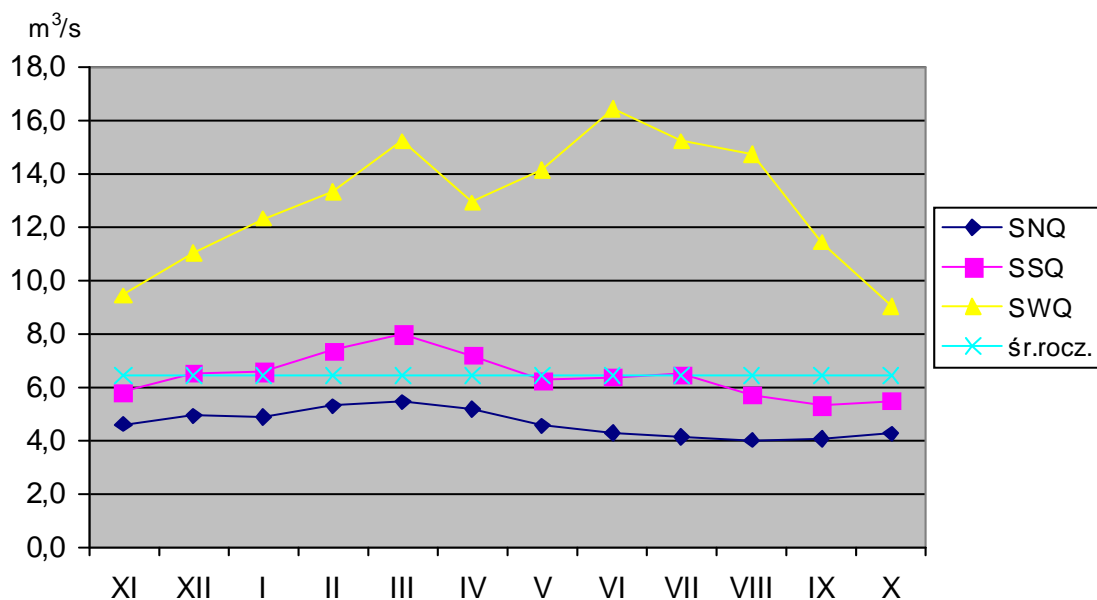
Rzędna zera wodowskazu – 210,87 m n.p.m.

Wykres 3: Charakterystyczne stany wody w profilu IMiGW Gliwice na Kłodnicy (1961-1987).

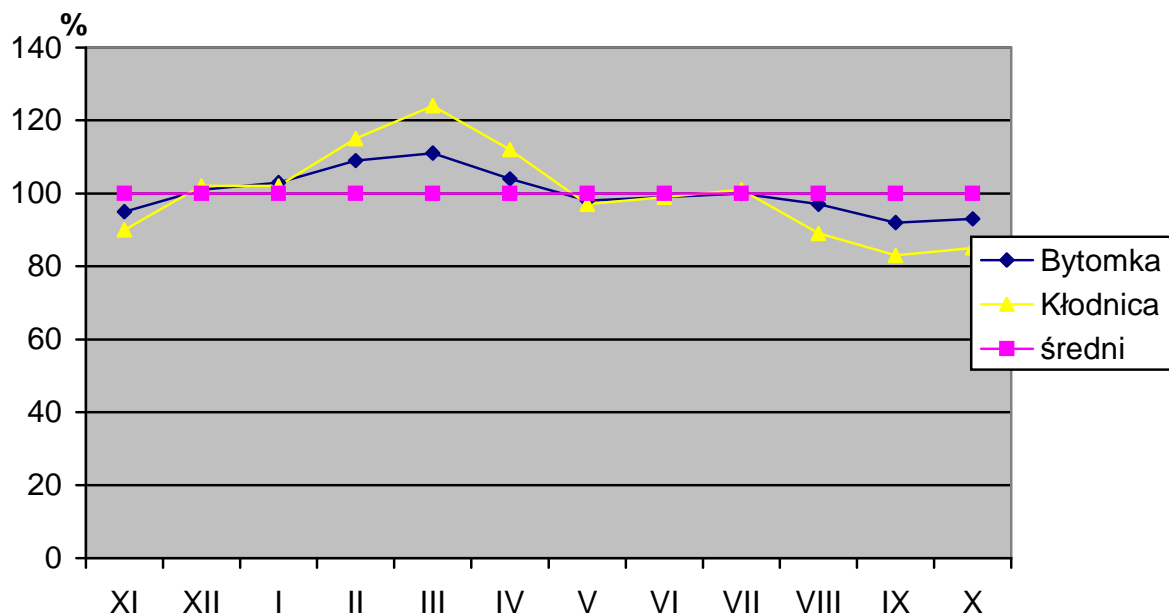
SNW – średnie miesięczne minimalne, SSW – średnie miesięczne, SWW – średnie miesięczne maksymalne

SNQ – średnie miesięczne minimalne, SSQ – średnie miesięczne, SWQ – średnie miesięczne maksymalne

Wykres 4: Charakterystyczne przepływy wody w profilu IMiGW Gliwice na Kłodnicy (1961-1999).

Wykres 5: Wahania sezonowe przepływu Bytomki w profilu Gliwice (1961-1999) i Kłodnicy w profilu

Gliwice - wartość 100 % oznacza przepływ średni.

TABELA 5: Stany (cm) i przepływy (Q w m^3/s) ekstremalne i średnie oraz odpowiadające im spływy jednostkowe (q w l/s z km^2).

Rzeka Profil	WWW Data WWQ Data	WWq	SSW Okres SSQ Okres	SSq	NNW Data NNQ Data	NNq
Bytomka Gliwice	315 09.VII.1997	151	183 1961-1995	19,1	150 13.VII.1956	7,11
	20,6 09.VII.1997		2,61 1961-1999		0,97 19.VI.1964	
Kłodnica Gliwice	405 01.VI.1940	198	102 1961-1995	14,4	36 1908, 1909	3,38
	88,1 08.VII.1997		6,41 1961-1999		1,50 15,21,26. VIII.1963	

Ekstremalne zaobserwowane stany wody w profilu Gliwice na Bytomce wynoszą:

- stan maksymalny – 315 cm – 09.VII.1997 r.;
- stan minimalny – 150 cm – 13.VII.1956 r.

Amplituda stanów ekstremalnych wynosi więc 155 cm. Stany te zaobserwowano przy zerze wodowskazu zlokalizowanym na rzędnej 220,84 m n.p.m.

Z kolei zaobserwowane ekstremalne stany wody w profilu Gliwice na Kłodnicy przedstawiają się następująco:

- stan maksymalny – 405 cm – 01.VI.1940 r.;
- stan minimalny – 36 cm – 1998 r., 1909 r.

Amplituda stanów ekstremalnych wynosi więc 369 cm. Stany te zaobserwowano przy zerze wodowskazu zlokalizowanym na rzędnej 210,87 m n.p.m.

Na podstawie analizy danych regionalnych można stwierdzić, iż potoki tego regionu mają, zgodnie z klasyfikacją I. Dynowskiej i A. Tlałki (1978), reżim wyrównany z wezbraniem letnim i bardzo słabym drugorzędnym wezbraniem wiosennym oraz zasilaniem gruntowo- deszczowo-śnieżnym. Zgodnie z tak wyrażonym reżimem potoki na analizowanym obszarze przez cały rok zasilane są z odpływu gruntowego, natomiast przepływy podwyższone spowodowane są opadami letnimi i topnieniem śniegu wiosną.

Zasadniczą cechą reżimu rzeczno-ego jest jego sezonowa zmienność oraz nieregularność przepływów wynikająca ze zmienności warunków hydrometeorologicznych danego roku na tle zmienności wieloletniej. Sezonową zmienność odpływu można określić wartością liczbową jako amplitudę przepływów średnich miesięcznych z wielolecia. Dla innych rzek regionu posiadających dane pomiarowe amplituda ta jest znaczna i często przekracza 100 %, co wskazuje na znaczne wahania przepływów spowodowane bieżącymi warunkami hydrometeorologicznymi.

Istotnym parametrem charakteryzującym zasobność obszaru w wodę jest wskaźnik spływu jednostkowego (q). Dla zlewni Kłodnicy wskaźnik ten wynosi przeciętnie 14,4 l/s z 1 km² przy średnim przepływie 6,41 m³/s, a dla zlewni Bytomki 19,1 l/s z 1 km² przy średnim przepływie 2,61 m³/s. Natomiast wartości ekstremalne dla Kłodnicy zawierają się w granicach: od 3,38 l/s z 1 km² (przepływ obserwowany 1,50 m³/s) do 198 l/s z 1 km² (przepływ obserwowany 88,1 m³/s), a dla zlewni Bytomki od 7,11 l/s z 1 km² (przepływ obserwowany 0,97 m³/s) do 151 l/s z 1 km² (przepływ obserwowany 20,6 m³/s). Dla zlewni porównywalnych posiadających dane pomiarowe wskaźnik ten wynosi przeciętnie 5,40 l/s z 1 km². Należy podkreślić, iż średni wskaźnik spływu jednostkowego dla wielolecia jest o ok. 5 razy wyższy od podobnego wskaźnika obliczonego dla całego obszaru Polski. Wyższa wartość tego wskaźnika jest tylko częściowo odzwierciedleniem podwyższonych sum opadów na terenie wyżyn, wynika on przede

wszystkim z dodatkowej ilości wody pochodzącej spoza terenu zlewni („wody obce”, zrzuty wód kopalnianych).

Jednym z istotnych problemów hydrologicznych jest problem zagrożenia powodziowego. Zgodnie z obowiązującym *Prawem wodnym* Rejonowy Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Gliwicach winien opracować studium zagrożenia powodziowego dorzeczy. Dotychczas opracowano takie studium dla Odry i jej głównych dopływów (w tym Kłodnicy). Natomiast dla dopływów niższych rzędów (III i IV) opracowania takiego nie sporządzono. W dolinie Kłodnicy strefa bezpośredniego zagrożenia powodziowego mieści się w istniejących obwałowaniach.

Dla potoków, które nie mają opracowanego studium zagrożenia powodziowego należy przyjąć, iż zasięg stref bezpośredniego zagrożenia powodziowego odpowiadającego przepływowi o prawdopodobieństwie wystąpienia 1 % pokrywa się z zasięgiem holoceniskich utworów fluwialnych terasy zalewowej (dno doliny).

Długość cieków wodnych na obszarze Miasta wynosi łącznie 72,5 km, z czego wezbrania powodziowe występują jedynie na większych ciekach o łącznej długości 35,7 km (49 % ogólnej długości cieków).

Przyczynami wezbrań na terenie Miasta są najczęściej opady nawałne w okresie letnim, głównie w lipcu i sierpniu. Roztopowe powodzie wiosenne występują bardzo rzadko i nie przybierają wielkich rozmiarów. Nie występują natomiast powodzie zatorowe zimowe, ponieważ wody w większości rzek nie zamarzają z uwagi na ich nadmierne zanieczyszczenie.

Możliwość wystąpienia powodzi lokalnych (podtopień) wynika również z nierównomiernego osiadania terenu i tworzenia się lokalnych zapadlisk spowodowanych eksploatacją pokładów węgla kamiennego.

Na obszarze miasta Zabrze największe zagrożenie powodziowe występuje w dzielnicach Makoszowy w dolinach rzeki Kłodnicy i Potoku Bielszowickiego. Spowodowane jest to prowadzoną eksploatacją na zawal stropu przez KWK „Sośnica - Makoszowy” pod wyżej wymienionymi ciekami oraz możliwością powstania awarii w czasie powodzi na zainstalowanych przepompowniach dla odwodnienia terenów zawala.

Ponadto na obszarze miasta Zabrze mogą wystąpić lokalne wylewy związane z istniejącą zabudową koryta rzeki Bytomki oraz potoków Czarniawki, Bielszowickiego i Rokitnickiego (przykrycie koryta, nisko posadowione obiekty komunikacyjne). Sytuacje, gdzie spływające wody powodziowe zalały znaczne odcinki dolin rzecznych, wystąpiły w 1997 r. na Potoku Świętoszowickim (odcinek graniczny w Grzybowicach), na Bytomce poniżej ul. Trębackiej oraz

na Potoku Mikulczyckim poniżej ujścia Potoku Rokitnickiego do mostu kolejowego. Pozostałe przypadki większych podtopień w większości wystąpiły w obrębie niecek z osiadań górniczych. Dla ochrony przed powodzią terenów objętych szkodami górniczymi odcinki rzeki Kłodnicy, Bytomki oraz Potoku Bielszowickiego zostały obwałowane. Całkowita długość obwałowań lewo i prawobrzeżnych wymienionych cieków na obszarze Miasta wynosi około 16,1 km, z czego:

- rzeka Kłodnica – 6,7 km;
- rzeka Bytomka – 6,6 km;
- Potok Bielszowicki – 3,5 km.

Powyższe wały kwalifikowane są do III i IV klasy.

Do najważniejszych elementów zabezpieczających dzielnicę Makoszowy przed powodzią należy zbiornik retencyjny Bagier. Jego skuteczność warunkowana jest jednak właściwą eksploatacją przepompowni przy ulicy Legnickiej.

Przeprowadzone analizy wskazują, że woda opadowa w całości powinna pomieścić się w obrębie den dolin potoków. W przypadku lokalizacji nowej zabudowy należy jednak zwrócić uwagę na właściwą drożność i wielkość przepustów drogowych. W przypadku istniejących zalewisk górniczych wzrost ilości wody opadowej spowoduje powiększenie ich powierzchni. Jednak i w tym przypadku istnieje możliwość regulacji poziomu zalania z uwagi na to, iż wszystkie są zalewiskami przepływowymi lub posiadają odpływy do sieci hydrograficznej.

Wody wszystkich cieków wodnych na obszarze miasta Zabrze na podstawie badań monitoringowych wykazują silne zanieczyszczenie. Spowodowane jest to brakiem lub przestarzałą kanalizacją występującą na analizowanym obszarze. Dla rozwiązania problemu zanieczyszczenia zasobów wód powierzchniowych podejmowane są przez Miasto inicjatywy zmierzające do poprawy istniejącego stanu poprzez budowę kanalizacji i oczyszczalni ścieków.

Wody zanieczyszczone są przede wszystkim:

- chlorkami,
- siarczanami,
- azotami,
- bakteriologicznie,
- substancjami biogennymi.

Wody Kłodnicy i jej dopływów są nadmiernie zanieczyszczone związkami charakterystycznymi dla wód dołowych z kopalń węgla kamiennego (*zawiesina i substancje rozpuszczone, w tym*

chlorki i siarczany) oraz ścieków komunalnych (*zanieczyszczenia bakteriologiczne i substancje biogenne*).

Na obszarach rolniczych występuje również zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu.

Wśród analizowanych składników korzystnie przedstawia się za wyjątkiem Potoku Bielszowickiego zawartość w wodzie metali ciężkich.

3.3.2. Wody podziemne

Analizowany obszar Zabrze należy, zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną B. Paczyńskiego (1995), do regionu śląsko-krakowskiego (XII), subregionu triasu śląskiego (XII₁), rejonu gliwickiego - 450 (XII_{1B}).

Warunki geologiczne Zabrze sprzyjają występowaniu na jej terenie, znaczących z gospodarczego punktu widzenia, poziomów wodonośnych związanych z utworami czwartorzędu, triasu i karbonu.

Czwartorzędowe piętro wodonośne

Piętro wodonośne czwartorzędu występuje na obszarze Miasta pokrytym utworami czwartorzędownymi. Cechuje się ono zróżnicowanymi warunkami hydrogeologicznymi zależnymi od miąższości i wykształcenia litologicznego osadów. W profilu piętra wodonośnego czwartorzędu stwierdzono występowanie od 1 do 3 poziomów.

Pierwszy z nich, poziom holoceniowy związany jest głównie z aluwiami rzeczными (piaski, gliny i mułki). Z uwagi na małą miąższość osadów, wykształcenie oraz ich skład granulometryczny, poziom ten zalega płytko (do 1 m) i występuje głównie w dolinach rzek i potoków Zabrze oraz w ujściowych odcinkach dolin większych dopływów. Utwory budujące ten poziom są nasiąkliwe, wodochłonne lecz słabo wodoodpływające (przepuszczalne), toteż w okresach wilgotnych dna tych dolin są silnie podmokłe, z tendencją do zabagniania i zatorfiania.

Kolejne poziomy czwartorzędowe (1 lub 2) związane są z utworami rzecznotłowcowymi, piaskami międzymorenowymi o dużej miąższości oraz glinami lodowcowymi. Utwory te wypełniają przedczwartorzędowną kopalną dolinę Kłodnicy, Bytomki i Potoku Mikulczyckiego oraz zalegają zwartą pokrywę o zmiennej miąższości na wierzchołkach i zboczach triasowych północnej części Zabrze. Wymienione poziomy są zasobne w wodę i tworzą często zwierciadło napięte. Poziom wody gruntowej w utworach glacialnych kształtuje się na głębokościach do

ok. 4 m, nawiązując przy tym swoim kształtem do rzeźby terenu. Stąd w strefie dolin występuje on najczęściej do głębokości 2 m. Czwartorzędowe poziomy wodonośne mają bezpośredni kontakt z wodami powierzchniowymi, zasilając je lub drenując. Spływ wód gruntowych w obrębie tych poziomów odbywa się w kierunku dolin. Zasilanie ich odbywa się przez opady atmosferyczne. Warto przy tym zaznaczyć, iż w obszarze objętym hydroizobata 2 m znajduje się większość zabudowy kubaturowej, która zlokalizowana jest głównie w pobliżu den dolinnych.

Płytkie (1-2 m) zaleganie poziomu charakterystyczne jest dla obszarów niżej położonych (dna dolin rzecznych). Natomiast na obszarach wysoczyznowych głębokość ta wzrasta do >5 m. Przebieg hydroizobat jest silnie zniekształcony w rejonach osiadań górniczych zwłaszcza w południowej części Zabrze. W rejonach tych ulega on częstym i znacznym zmianom.

Szczególnie istotne dla funkcjonowania środowiska są wahania tego poziomu. Na analizowanym obszarze nie istnieje żaden posterunek obserwacyjny wód podziemnych IMiGW. Najbliższy znajduje się na terenie Gminy Zbrostawice w Czekanowie. Posterunek ten posiada odpowiednio długi ciąg obserwacyjny i jest położony w podobnych warunkach fizjograficznych. Dlatego też został on przyjęty dla charakterystyki wód podziemnych Zabrze. Z danych zebranych na tym posterunku wynika, iż podwyższone stany wód podziemnych występują głównie w miesiącach roztopów wiosennych (marzec, kwiecień). Natomiast stany niżówkowe są charakterystyczne dla okresów zmniejszonych opadów w jesieni. Duże znaczenie dla zachowania się zwierciadła wód podziemnych ma również okres wegetacyjny. W okresie tym, mimo wysokich opadów letnich, widoczny jest stały spadek poziomu wód w ciągu lata. Amplituda wahań między średnimi miesięcznymi z wielolecia wynosi 77 cm. Natomiast amplituda wahań między wartościami ekstremalnymi dochodzi do 362 cm. Wahania tego poziomu zależne są od sytuacji morfologicznej i litologii podłoża; wynoszą one od 0,6 m w dolinach do ok. 2 m na wysoczyznach.

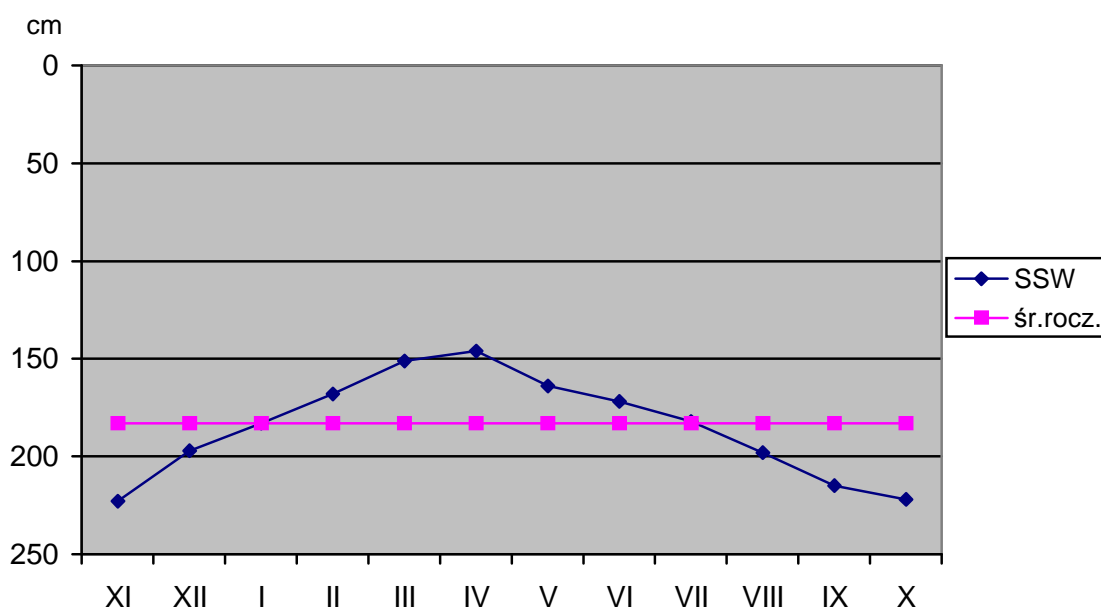
TABELA 6: Zestawienie średnich rocznych i skrajnych stanów wód podziemnych (A) oraz średnich miesięcznych (B) stanów wód podziemnych (w cm) dla posterunku IMiGW w Czekanowie dla wielolecia 1951-1995.

A.

Nazwa posterunku (dorzecze)	Wysokość znaku mierniczego nad pow. terenu (w cm)	Rzędna znaku mierniczego nad pow. terenu (w cm)	Stany (cm)		Amplituda z wartości ekstremalnych (cm)	Średni roczny stan (cm)
			Maksimum absolutne (cm)	Minimum absolutne (cm)		
Czekanów (Kłodnica)	27	245,78	25	387	362	183

B.

Nazwa posterunku (lata)	Stan	Średnie miesięczne stany wód podziemnych w cm											
		XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Czekanów (1951-1995)	SSW	223	197	183	168	151	146	164	172	182	198	215	222

Wykres 6: Średnie miesięczne stany wód podziemnych na posterunku Czekanów (1951-1995).

Niskie stany występują zazwyczaj w okresie jesiennym (wrzesień-listopad). Spowodowane jest to tym, iż od roztopów następuje rozwój wegetacji i wzrost temperatur, które powodują wzmożoną ewapotranspirację i obniżanie się poziomu wód gruntowych. Obniżanie poziomu następuje przez całe lato do listopada, mimo wysokich opadów letnich. Dopiero w jesieni, po zakończeniu wegetacji i spadku temperatur, trend się odwraca i następuje odbudowa zapasów wód podziemnych wyrażona podniesieniem poziomu tych wód. Powyższą prawidłowość potwierdzają analizy zachowania się stanów wód obserwowane także na innych posterunkach pomiarowych IMiGW.

Należy tu także dodać, iż wody występujące w utworach czwartorzędowych południowej części Zabrze objęte są Głównym Zbiornikiem Wód Podziemnych. Zbiornik ten znajduje się w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych – Dz.U.2006.126.878. pod nazwą GZWP nr 331 „Dolina

kopalna rzeki Górna Kłodnica”, co oznacza wysoką rangę zbiornika i objęcie go ochroną prawną.

Triasowe piętro wodonośne

W profilu hydrogeologicznym triasowego piętra wodonośnego poziomy wodonośne występują w utworach wapienia muszlowego i retu. Warstwą rozdzielającą te poziomy są margliste utwory warstw gogolińskich, które na znacznych przestrzeniach uległy dolomityzacji, redukcji lub zdyslokowaniu, tracąc własności izolujące. W związku z tym poziomy wodonośne wapienia muszlowego i retu traktuje się jako jeden, łączny kompleks wodonośny zwany kompleksem serii węglanowej triasu. Warstwy wodonośne triasu mają charakter szczelinowo-krasowy i w mniejszym stopniu porowo-szczelinowy. Tworzeniu przez oba poziomy więzi hydraulicznej sprzyja działalność górnictwa rudnego, występowanie studni wierconych eksploatujących oba poziomy łącznie i obecność źle zlikwidowanych wiertniczych otworów geologicznych (Różkowski, Chmura, Siemiński, 1997).

Zasilanie poziomu triasowego odbywa się głównie w wyniku bezpośredniej infiltracji opadów atmosferycznych na wychodniach utworów wodonośnych, które na analizowanym obszarze Miasta nie występują. Występują one na północ i północo-zachód od Miasta. Natomiast na obszarze północnej części Zabrze zasilanie tego poziomu odbywa się z poziomów czwartorzędowych wód podziemnych drogą pośrednią w strefach okien hydrogeologicznych lub przez słaboprzepuszczalne utwory triasu górnego i miocenu, głównie w obszarach występowania niewielkich miąższości tych utworów.

Zbiornik cechuje się szczelinowo-krasowo-porowym systemem przepływu wód podziemnych. Z tych uwarunkowań wynika zróżnicowanie przepuszczalności wapieni i dolomitów triasu, tak w pionie jak i w poziomie. Współczynniki filtracji tych skał określone w trakcie pompowań pomiarowych w studniach i piezometrach mieszczą się w przedziale od $1,14 \times 10^{-6}$ m/s do $6,86 \times 10^{-4}$ m/s. Wydajności uzyskiwane w czasie pompowań wahają się od 1,2 m³/h do 220 m³/h, zaś wydajności jednostkowe wynoszą od 0,26 m³/h/1mS do 84,59 m³/h/1mS. Wodonośność serii węglanowej triasu, wyrażona wielkością przewodności hydraulicznej wynosi przeciętnie ok. 9,9 m²/h (Różkowski, Chmura, Siemiński, 1997).

W warunkach naturalnego reżimu wód podziemnych poziomu triasowego ich przepływ skierowany był przede wszystkim ku dolinom rzeczonym stanowiącym podstawę drenażu. Obecnie podstawę drenażu tego poziomu w rejonie Zabrze stanowią wyrobiska kopalń węgla

kamiennego. Duży wpływ na drenaż mają także duże ujęcia wód podziemnych. Intensywny drenaż wód podziemnych z utworów triasowych spowodował powstanie rozległego leja depresyjnego obejmującego południowo-zachodnią część analizowanego obszaru. Analiza map hydrogeologicznych oraz danych obserwacyjnych z punktów hydrogeologicznych wykazuje, iż spływ wód podziemnych zbiornika triasowego odbywa się w kierunku południowo-zachodnim. Zwierciadło tego poziomu kształtuje się na wysokości ok. 190-200 m n.p.m. W ostatnich latach, w związku ze zmniejszoną wielkością eksploatacji poziomu triasowego, prędkość przepływu wód w tym poziomie maleje, a powstałe wcześniej leje depresyjne systematycznie zmniejszają swój zasięg.

Bardzo istotne znaczenie hydrogeologiczne i gospodarcze (z uwagi na dużą zasobność) mają poziomy wodonośne związane z utworami triasu. W północnej części Zabrze w opracowaniach studialnych wyróżniono dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych: nr 330 „Zbiornik Gliwice” (dawny T/2 Gliwice) oraz nr 329 „Zbiornik Bytom” (dawny T/3 Bytom). Obejmują one swym zasięgiem cały obszar Zabrze zbudowany z utworów triasowych. W przypadku zbiornika Bytom zauważa się bardzo duże jego zanieczyszczenie, co powoduje, iż znaczna jego część była wyłączona z eksploatacji. Stąd nie znalazł się on także w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych – Dz.U.2006.126.878. W rozporządzeniu tym występuje jedynie zbiornik GZWP nr 330 „Zbiornik Gliwice”, co oznacza wysoką rangę zbiornika i objęcie go ochroną prawną.

Karbońskie piętro wodonośne

W profilu hydrogeologicznym karbonu górnego występują zespoły oddzielnych poziomów wodonośnych zbudowanych z piaskowców i mułowców. Poziomy te, o miąższościach od kilku do kilkudziesięciu metrów, są od siebie izolowane wkładkami nieprzepuszczalnych iłowców. W obszarach sedimentacyjnych wyklinowań warstw izolujących, w strefach uskokowych oraz w zasięgu obszarów eksploatacji górniczej obserwuje się łączność hydrauliczną między poszczególnymi poziomami.

Karbońskie poziomy wodonośne charakteryzują się zróżnicowanymi właściwościami i parametrami hydrogeologicznymi. Współczynniki filtracji kształtują się głównie w granicach od $1,14 \times 10^{-7}$ m/s do $4,7 \times 10^{-4}$ m/s. Wydajności studni są zróżnicowane w granicach 0,5-116 m³/h.

Zasilanie karbońskich poziomów wodonośnych następuje na ich bezpośrednich wychodniach lub poprzez przepuszczalne utwory czwartorzędu, trzeciorzędu i triasu. Intensywność zasilania jest zależna od warunków przykrycia i przepuszczalności utworów nadległych. Maksymalne zasilanie zachodzi poprzez silnie wodonośne utwory czwartorzędu występujące w dolinach rzecznych rzek współczesnych i dolinach kopalnych.

Podstawę drenażu karbońskich poziomów wodonośnych stanowią wyrobiska górnicze kopalń węgla kamiennego. Na obszarze Miasta poziom ten jest drenowany przez kopalnie, które pompują z poziomu karbońskiego znaczne ilości wody.

Wody podziemne zalegające w obrębie utworów karbońskich nie są objęte Głównymi Zbiornikami Wód Podziemnych. Zostały one określone jedynie w hydrogeologicznych opracowaniach studialnych. Jednakże duża zmienność zasobności i jakości tych wód, a także pozostawanie pod wpływem bieżącej eksploatacji górniczej powoduje, iż wody karbońskie nie są obejmowane Głównymi Zbiornikami Wód Podziemnych.

Reasumując na obszarze Zabrze występują 2 udokumentowane zbiorniki wód podziemnych. Zbiorniki te zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w *sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych* – Dz.U.2006.126.878. mają następujące nazwy:

- 1) czwartorzędowy – „Dolina kopalna rzeki Górna Kłodnica”, GZWP nr 331
- 2) triasowy – „Zbiornik Gliwice”, GZWP nr 330.

GZWP „Zbiornik Gliwice” jest zbiornikiem hydrauliczno-przepływowym, zbudowanym z utworów triasu dolnego i środkowego. Zajmuje powierzchnię ok. 100 km², o zasobności 3,3 [dm³/s x km²]. Pod względem jakości wody te można zaliczyć do klas od Ib (wysokiej jakości) do wód pozaklasowych.

GZWP „Dolina kopalna rzeki Górna Kłodnica” jest zbiornikiem występującym w utworach czwartorzędowych zalegających w dolinie kopalnej rzeki Kłodnicy, stąd nie pokrywa się z przebiegiem współczesnej doliny. Zbudowany z utworów piaszczysto-żwirowych i lokalnie gliniastych, o charakterze porowym ośrodka, wykazującym naturalną odporność na zanieczyszczenia. Zbiornik ten ma powierzchnię 33,0 km² oraz zasobność dyspozycyjną 6,12 [dm³/s x km²]. Jakość wód w tym zbiorniku odpowiada II (średniej) i III (niskiej) klasie czystości wód podziemnych. Lokalnie – w zasięgu zabudowy miejskiej i przemysłowej – mogą występować wody pozaklasowe.

Wody z powyższych zbiorników podziemnych były do niedawna intensywnie drenowane przez kopalnie węgla kamiennego i rud oraz liczne, pojedyncze i grupowe ujęcia studzienne. W wyniku

wieloletniego, intensywnego drenażu nastąpiło obniżenie zwierciadła wód podziemnych (triasowych) oraz powstały rozległe leje depresji, szczególnie w zbiorniku Bytom. Spowodowało to zmianę zasilania systemu wód podziemnych. Zasilanie to następuje bezpośrednio w miejscach kontaktu warstwy wodonośnej triasowej z powierzchnią terenu (z wychodni) oraz pośrednio w miejscach kontaktu hydraulicznego, poprzez przepuszczalną lub półprzepuszczalną warstwę czwartorzędową.

Wody podziemne GZWP „Zbiornika Gliwice” wykorzystywane są na potrzeby komunalne miasta. Pochodzi stąd ok. 37 % wody zasilającej wodociągi miejskie w Zabrzu. Ze zbiornika tego czerpią wodę ujęcia w Grzybowicach i Maciejowie. W obrębie zbiornika czwartorzędowego GZWP „Dolina kopalna rzeki Górna Kłodnica” zlokalizowane jest jedno ujęcie w pobliżu Szybu Wentylacyjnego Południowego kopalni „Makoszowy-Sośnica” Ruch Makoszowy. Szczególnym przypadkiem jest ujęcie z Szybu „Jan” dawnej kopalni „Pstrowski”. Szyb ten po likwidacji kopalni został częściowo zasypany (zlikwidowany) do poziomu umożliwiającego ujmowanie wód podziemnych

z utworów triasowych. Ujęcie to zlokalizowane jest poza Głównymi Zbiornikami Wód Podziemnych.

Parametry hydrogeologiczne powyższych zbiorników określone zostały na terenie Miasta Zabrze z wykorzystaniem punktów hydrogeologicznych. Punkty te zarejestrowane zostały w centralnej bazie danych hydrogeologicznych, tzw. Banku HYDRO.

TABELA 7: Zestawienie punktów hydrogeologicznych (studni, hydrogeologicznych otworów badawczych) wód podziemnych na obszarze Miasta Zabrze.

L.P	GZWP	Miejscowość	Użytkownik	Rzędna studni w m n.p.m.	Wydajność maksymalna w m ³ /h	Głębokość do zwierciadła statycznego w m
1	T/2	Zabrze – Grzybowice	RPWiK Zabrze	267,4	184,6	b.d.
2	T/2	Zabrze- Mikulczyce	RPWiK Zabrze, „Leśna”	248,3	107,4	35,3
3	T/2	Zabrze - Mikulczyce	„Mostostal”	258,2	b.d.	54,1
4	T/2	Zabrze - Maciejów	RPWiK Zabrze	233,7	b.d.	36,0
5	T/2	Zabrze - Maciejów	RPWiK Zabrze	242,0	b.d.	b.d.
6	T/2	Zabrze - Maciejów	RPWiK Zabrze	240,0	b.d.	b.d.

7	T/3	Zabrze – Mikulczyce	KWK „Pstrowski” Szyb „Jan”	271,0	b.d.	b.d
8	Q/3	Zabrze	RPWiK Zabrze	232,0	117,0	24,0

Według A. Rózkowski, A. Chmura: “Mapa dynamiki zwykłych wód podziemnych GZW i jego obrzeżenia”, PIG Warszawa 1996.

Dotychczasowy monitoring jakości wód podziemnych wykazuje stopniową poprawę ich jakości. Problemem pozostaje jednak zdegradowane i zanieczyszczone środowisko wschodniej części terenu, gdzie silnemu zanieczyszczeniu uległa warstwa nadkładu nad poziomem triasowych wód podziemnych. Przez warstwę tą przedostają się zanieczyszczenia z zalegających tu hałd odpadów górniczych i przemysłowych oraz potoków prowadzących wody silnie zanieczyszczone. Zanieczyszczenie wód podziemnych związane jest głównie z dobrą przepuszczalnością nadkładu (uszczelinienie i brak warstwy izolującej od powierzchni). Okresowo obserwuje się również przekraczanie norm dopuszczalnych dla wód przewidzianych do spożycia. Jest to spowodowane bieżącymi warunkami hydrometeorologicznymi (brakiem opadów). Brak opadów powoduje obniżenie się zwierciadła ujmowanych wód podziemnych i napływ wód stagnujących dłużej w górotworze, które zawierają więcej metali ciężkich pochodzących z dolomitów kruszconośnych.

3.4. ZŁOŻA KOPALIN.

Na terenie Zabrze występują przede wszystkim złoża węgla kamiennego, w części już wyeksploatowane oraz rozpoznane rejony po płytkiej eksploatacji.

Grubość pokładów węglowych występujących pod miastem Zabrze sięga:

- do 48 m – w części południowo-wschodniej w dzielnicy Pawłów (najbogatsze pokłady węglowe),
- od 20 do 40 m – w dzielnicy Makoszowy,
- od 30 do 33 m – w dzielnicach Zaborze i Biskupice ,
- do 3 m – w dzielnicach Mikulczyce i Maciejów.

Największe rozpoznane powierzchnie eksploatacji płytkiej występują w :

- północnej części OG „Zabrze I”,

- niewielkim zakresie tylko w części północnej na wschód od zlikwidowanych szybów I i II Pola Wschód KWK „Sośnica-Makoszowy” Ruch „Sośnica”.

We wszystkich znanych przypadkach rejonu płytkiego występowania złóż węgla (często wychodnie na powierzchnię terenu), występują na terenie z brakiem miąższego nadkładu osadów trzecio- i czwartorzędowych.

Łącznie rejon z rozpoznaną płytką eksploatacją stanowią około 15 % (4,8 km²) powierzchni miasta, z czego znaczna część występuje na terenach zagospodarowanych z zabudową kubaturową.

Spośród innych bogactw mineralnych występujących na terenie Zabrze wymienia się: rudę cynku (złoża nie eksploatowane), kamień wapienny (Mikulczyce) oraz niewielkie złoża piaskowe (w północno-zachodniej części dzielnicy Makoszowy).

Z innych kopalin udokumentowane są złoża metanu, których eksploatacja nie jest obecnie przewidywana oraz złoża ilitów.

TABELA 8: Udokumentowane złoża surowców według „bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce” – stan na 31. XII .2004 r. (MINISTERSTWO ŚRODOWISKA, PAŃSTWOWY INSTYTUT GEOLOGICZNY, WARSZAWA 2005).

8.1. Metan pokładów węgla - surowce energetyczne

L.p.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania	Zasoby wydobywalne mln m ³		Zasoby przemysłowe mln m ³	Emisja z wentylacją mln m ³	Wydobycie mln m ³
			Bilansowe	Pozabilansowe			
1	Zabrze-Bielszowice	E	1 744,90		383,50		5,80
2	Sośnica	P	216,10	1 124,50			

8.2. Węgiel kamienny - surowce energetyczne

L.p.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania	Zasoby geologiczne bilansowe (tys. t)			Zasoby przemysłowe	Wydobycie
			Razem	A+B+C1	C2		
1	Bobrek-Miechowice	Z	tylko pzb.	-	-	-	-
2	Gliwice	Z	tylko pzb.	-	-	-	-
3	Jadwiga	M	-	-	-	-	-
4	Jadwiga 2	E	3 586	3 586	-	2 863	78
5	Makoszowy	E	483 790	238 581	245 209	213 281	2 763

6	Sośnica	E	297 118	155 406	141 712	102 104	1 786
7	Zabrze-Bielszowice	E	538 079	499 283	38 796	283 767	2 725

83. Iły – surowce ilaste ceramiki budowlanej

L.p.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania	Zasoby (tys. m ³)		Wydobycie
			Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
1	Pawłów	Z	674	-	-
2	Zabrze	Z	62	-	-

Objaśnienia skrótów:

E – złoża eksploatowane

Z – złoża zaniechane

P - złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie (kat. C₂)

M – złoża skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym.

3.5. OCHRONA ŚRODOWISKA.

Ukształtowane na obszarze Zabrza środowisko jest poddawane stałej presji antropogenicznej w wyniku działalności rolniczej, przemysłowej i górniczej. Dokonane dotychczas zmiany są nieodwracalne. Dotyczy to zwłaszcza części północno-wschodniej i południowej, gdzie na skutek eksploatacji górniczej naruszony został fundament geologiczny. Zagospodarowanie obszaru, nie pozwala na pełną regenerację środowiska w sensie powrotu do stanu naturalnego. Możliwe jest jednak w warunkach Miasta ukierunkowane kształtowanie trwałych wieloprzestrzennych układów przyrodniczych, w obrębie których zachowane zostaną istniejące jeszcze nieznacznie zmienione walory przyrodnicze. Celowi temu służy poddawanie pod ochronę prawną (użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) szczególnie cennych przyrodniczo terenów.

Do zasobów środowiska Zabrza należą:

- wydzielone główne zbiorniki wód podziemnych;
- urodzajne powierzchnie gleb (klasy: III, IIIa, IIIb, IV, IVa, IVb);
- powierzchnie gleb powstałych na gruntach organicznych (Etm, Tn);
- powierzchnie zalesione i zadrzewione;
- zasoby przyrody ożywionej;

- udokumentowane złoża kopalin;
- potencjalne zasoby wód powierzchniowych.

Ochroną prawną objęte jest całe środowisko Gminy w oparciu o przepisy ustaw: *Prawo ochrony środowiska*, *Prawo wodne* i *Ustawy o ochronie przyrody*.

W zakresie ochrony wód podziemnych została do tej pory przygotowana dokumentacja zbiorników, ale nie zostały ustalone obszary ochronne tych zbiorników. Opracowane dotychczas materiały mają charakter studialny i często są ze sobą sprzeczne. Dlatego też nie zdecydowano się na uwzględnienie na mapach ekofizjograficznych proponowanych stref ochronnych. Istniejąca sytuacja prawna w tym zakresie nie nakłada obowiązku uwzględnienia tych zbiorników wód podziemnych w planach ochrony środowiska. Brak uregulowań prawnych powoduje, że nie istnieją też ograniczenia w stosunku do planów zagospodarowania przestrzennego.

Złoża kopalin są objęte ochroną na podstawie ustawy *Prawo geologiczne i górnicze* oraz ustawy *Prawo ochrony środowiska*. Na obszarze wschodniej części Zabrze udokumentowane i eksploatowane były pokłady węgla kamiennego. Pokłady te w większości zostały już wyeksploatowane. Eksploatację prowadzi jeszcze KWK „Makoszowy”; niewielkie ilości węgla prowadzi także ZG „Siltech” na bazie pozostawionych udokumentowanych złóż w oparciu o infrastrukturę dzierżawioną od kopalń będących w likwidacji. W związku z zaniechaniem eksploatacji przez kopalnie dotychczas wydobywające powstała sytuacja wymagająca nowych rozwiązań prawnych. Nie przewiduje się w najbliższym czasie wznowienia wydobywania węgla w tym rejonie, co powoduje, że ochrona prawna, z której wynika konieczność uwzględnienia udokumentowanych zasobów w planach zagospodarowania przestrzennego, staje się bezprzedmiotowa.

3.6. OCHRONA PRZYRODY.

W zakresie przyrody ożywionej na terenie Miasta Zabrze obiekty przyrodnicze objęte są ochroną gatunkową roślin i zwierząt. Istniejąca bogata struktura przyrodnicza obszaru stała się podstawą do zaprojektowania Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (ESOCH) na terenie Miasta Zabrze.

Wyróżniono następujące tereny o najwyższych wartościach zasobów środowiska o znaczeniu regionalnym i lokalnym:

- doliny rzek i potoków,
- ogrody działkowe,
- tereny krajobrazu rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy,
- tereny nieużytków lub niezagospodarowane, które wskazuje się do zalesień lub zadrzewień.

Większość parków powstała na przełomie XIX i XX wieku, mają one charakter zabytkowy i w związku z tym zostały objęte ochroną (wykaz wg. Tabeli nr 9). Na liście tej znajdują się parki oraz stare zespoły zieleni o bogatej kolekcji drzew różnych gatunków.

Nie zostały natomiast dotychczas objęte ochroną prawną obiekty przyrodnicze proponowane do ochrony w istniejących dokumentach: Studium z 1999r, ani tereny wymienione w szczegółowej „Waloryzacji przyrodniczej miasta Zabrze” _ Cempulik, 1994). Niektóre z nich zostały już zakwalifikowane do objęcia ochroną w programie wojewódzkim „Ochrona cennych miejsc rozrodu w województwie śląskim”. Zakwalifikowane tereny doraźnie objęto opieką sprawowaną przez nauczycieli szkół zabrzańskich. Z uwagi na występowanie i charakter w przyszłości mogłyby być objęte ochroną jako użytki ekologiczne. W większości są to tereny nieużytków: nieczynne glinianki lub niecki osiadań górniczych zalane wodą. Z uwagi na to, iż mają duże znaczenie dla bioróżnorodności obszaru, wskazane jest zachowanie ich dotychczasowego charakteru.

Na obszarze Zabrze nie znajdują się żadne obszary chronione o znaczeniu międzynarodowym, które spełniają warunki przyjęte dla programu ochrony NATURA 2000, określone w *Ustawie o ochronie przyrody*.

Na terenie miasta wg. Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego (DZ.URZ. WOJ. ŚL. Nr 68) projektuje się w zasięgu południowej granicy miasta obszar ochrony przyrody w postaci korytarza ekologicznego oraz obszar wyspy ekologicznej ,obejmującej swym zasięgiem tereny zielone Rokitnicy (Gajdzikowe Górki) i Helenki.

Podane jako zasoby przyrody wody powierzchniowe podlegają ochronie prawnej na podstawie ustawy *Prawo wodne* i ustawy *Prawo ochrony środowiska* na zasadach ogólnych. Skuteczność ochrony polega w tym przypadku na zakazie zrzucania ścieków do wód, z czym wiąże się konieczność uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Miasta.

Występują warunki do tworzenia:

- ciągów ekologicznych o znaczeniu regionalnym,
- ochrony prawnej w formie użytków ekologicznych,

- ochrony w formie alei drzew pomnikowych,
- zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Ciągami takimi mogą być doliny rzek przepływających przez Zabrze (Rokitnicy, Bytomki, Czerniawki, Kochłówki i Kłodnicy),

Użytkami ekologicznymi można objąć niektóre ze zwaloryzowanych terenów przyrodniczo-cennych. (*powierzchnie przyrodniczo cenne o numerach: 3, 7, 9, 13, 19, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 47, 48*). Ciekawe nasadzenia spotyka się również wzdłuż dróg polnych z drzewami o charakterze pomnikowym (*11, 18*)

3.7. WYKAZ PARKÓW I ZESPOŁÓW ZIELENI OBJĘTYCH OCHRONĄ.

TABELA 9: Wykaz parków i zespołów zieleni objętych ochroną

Oznaczenie stanowiska na rysunku	lokalizacja	obiekt
1	Zabrze na zachód od ul. P. Dubiela	Park im. Poległych Bohaterów
2	Zabrze przy ul. Mikulczyckiej	Park Hutniczy
3	Zabrze -Mikulczyce przy ul. Parkowej	Park w Mikulczycach
4	Zabrze	Park Leśny im. Rotmistrza Pileckiego (<i>dawny Gen K.W. Świerczewskiego</i>)
5	Zabrze –Pawłów	Park Leśny Sikorskiego w Pawłowie
6	Zabrze przy ulicy Piłsudskiego	Ogród Botaniczny
7	Zabrze przy ulicy Cmentarnej	Cmentarz Żydowski
8	Zabrze przy ulicy 3-go Maja	Zespół Kliniczny Nr 1.

4. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.

4.1 OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

W Zabrzu, mieście kiedyś uważanym za najbardziej uprzemysłowione miasto Górnego Śląska spotykamy krajobraz antropogeniczny i spuścizny przemysłowej.

Krajobraz miasta, który cechował w dobie XIX - XX wieku szybki rozwój przemysłu i gwałtownej urbanizacji, w ostatnich latach ulega intensywnej transformacji. Zakończona eksploatacja górnicza wielu kopalń, przekształcenia gospodarcze przyczyniły się do zmiany percepcji krajobrazu miasta. W miejscu niegdyś funkcjonującej huty Zabrze wybudowano centrum handlowe. Jedynym elementem upamiętniającym dzisiaj istnienie zespołu zabudowań dworskich, określanych jako zabrzański zamek, jest kapliczka św. Floriana, która mimo ,że pochodzi z połowy XIX wieku znajduje się w historycznym miejscu, na narożu dawnego zamku, w miejscu rozwidlenia pierwszych dróg tej części miasta. W mieście spotyka się wiele obiektów oraz pozostałości przestrzennych, które są wyjątkowo interesujące jako świadectwo życia społecznego i przemysłu XIX i XX wieku. Należą do nich m.in. **stalowe wieże szybowe, wieże ciśnień, cechownie, hale fabryczne, budynki maszynowni, sortowni**. Pośrednio związane z nimi **osiedla patronackie, hotele robotnicze zwane domami kawalera, dyrekcje zakładów oraz hałdy**. Na terenie częściowo nieistniejącej huty "Zabrze"- dawnej „Donnersmarckhütte” zachowały się wartościowe kulturowo i krajobrazowo obiekty. Najważniejsze z nich to wielki, masywny, ponad 200-metrowej długości **ceglany mur oporowy** z początku II połowy XIX wieku oraz zachowane w dobrym stanie, wtopione w niego dwie 13-metrowej wysokości wieże wsadowe. Również na terenie huty przy zakładowej drodze zachowała się jedna z najstarszych w woj. śląskim ,a pochodząca z 1871 roku częściowo zniszczona murowana wieża ciśnień o tradycyjnym kielichowatym kształcie. Wspomnieć należy również o ciekawej zabudowie najstarszej zawodowej w Polsce Elektrociepłowni Zabrze, dawnej elektrowni przemysłowej na Zaborzu, założonej w grudniu 1897 roku, a rozbudowanej w 1942 roku. W elektrociepłowni interesujące są ceglane, monumentalne budynki hali kotłowni II, III, IV z 1910 r. i 1922 r. utrzymane w stylu neoklasycystycznym, a także przestrzenna jednonawowa hala maszyn z 1910 r.-jedna z najstarszych hal tego typu na Górnym Śląsku, podtrzymywana przez murowane filary o ozdobnych gzymsach, rozdzielnia elektryczna 6 kV, 60 kV oraz budynek nastawni z I poł. XX w. Inne cenne obiekty związane z przemysłem zabrzańskim , to zabudowa dawnej gazowni miejskiej przy ulicy Stalmacha z przełomu wieków, hale produkcyjne z przełomu XIX/XX wieku zabrzańskiego „Linodrutu” przy ul. Armii Krajowej, kompleks dawnej rzeźni miejskiej z przełomu XIX i XX w. z charakterystyczną kwadratową ceglana wieżą. Rzadkim, wybitnym w konstrukcji architektonicznej obiektem

z ośmioboczną kopułą i ośmioma ceglanymi przyporami jest wybudowana przy ul. Zamoyskiego w 1909 r. monumentalna 46-metrowa wieża ciśnień.

Świadectwem w krajobrazie czasów minionych są zachowane na terenie miasta **obiekty militarne** w postaci schronów bojowych będących częścią niemieckich fortyfikacji z 1939 roku.

Na obszarze miasta istnieje sieć kilkudziesięciu kilometrów **nieczynnych szlaków kolejowych, kolei pasażerskich, towarowych, piaskowych i dojazdowych do zakładów przemysłowych**. Spotyka się również wiele **nieużytków poprzemysłowych** w tym powstałych w ramach eksploatacji górniczej wyrobisk i hałd, zajmujących duże połacie terenów, gdzie pomimo ich antropogenicznego charakteru następuje proces naturalnej sukcesji przyrodniczej. Niektóre z nich pełnią funkcję rekreacyjną, są miejscem spacerów mieszkańców i zabaw dzieci. Inne egzystują bez specjalnego przeznaczenia.

W mieście spotykamy również zachowane **symbole przemysłowej tradycji** dla terenu miasta, których odzwierciedleniem m.in. może być stojący przed wejściem do centrum handlowego potężny młot parowy pochodzący z dawnej hutniczej kuźni lub szyby górnicze o różnym wyglądzie, reprezentującym najważniejsze fragmenty z historii zabrzańskiego górnictwa węglowego.

Dominantami w przestrzeni są oprócz **obiektów ery przemysłowej** (*kominy, elektrociepłowni, szyby górnicze, wieże ciśnień, obiekty przemysłowe, maszty itd.*): **kościóły**, które oprócz roli tzw. punktów orientacyjnych w przestrzeni posiadają znaczenie dla tożsamości miasta.

Budowa nowych kościołów wiązała się nierozdzielnie z budową nowych osiedli oraz potrzebą uczestnictwa mieszkańców w życiu duchowym. W 1885 roku poświęcono kościół pw. św. Franciszka w Zaborzu, w 1874 roku na pograniczu Małego i Starego Zabrze wybudowano kościół dla wspólnoty ewangelickiej, w 1896 roku konsekrowano kościół pw. św. Wawrzyńca w Mikulczycach, a w 1900 kościół pw. św. Anny w Dorocie. W 1912 roku w Zaborzu powstaje ewangelicki kościół Królowej Luizy.

W Rokitnicy w 1912 roku wybudowano kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

W 1919 roku poświęcono kościół pw. Bożego Ciała w Kończycach i kościół pw. Świętych Jana i Pawła w Makoszowach.

W 1926 roku na terenie „Kolonii Piaskowej” powstał kościół Świętego Ducha, zniszczony przez wojska sowieckie po zdobyciu Zabrze zimą 1945 roku. *(obecnie funkcjonuje kościół Świętego Ducha)*

Cennym i godnym uwagi ze względu na swoją wysoką wartość artystyczną jest kościół pw. św. Jadwigi (*obecna ul. Wolności 504*). Został wybudowany w 1929 roku według projektu Karola Kuttentoda w stylu modernistycznym z elementami neobizantyjskimi. Z powodu występujących szkód górniczych świątynia wybudowana w całości z drewna, o konstrukcji szkieletowej. Kościół ten ze względu na to, że znajduje się w terenie mocno zurbanizowanym oraz zdegradowanym przez przemysł stanowi swoistą perłę w krajobrazie, znajduje się na szlaku architektury drewnianej województwa śląskiego.

Najwybitniejszym przykładem architektury sakralnej okresu międzywojennego wybudowanym w 1931 roku w stylu ekspresjonizmu jest kościół pw. św. Józefa, projektu Dominikusa Böhma. W Zabrze oprócz wymienionych kościołów jest jeszcze wiele, które wyznaczają swój ślad w krajobrazie.

W przestrzeni miasta kult religijny oprócz widocznych na horyzoncie wież kościołów jest wyznaczony: **kapliczkami, krzyżami przydrożnymi**, a także **miejscami pochówku**.

Jednym z krzyży pamiętającym czasy przejazdu prezydenta Niemiec w 1928 roku oraz przemarszu w 1945 roku Armii Czerwonej, żołnierzy II frontu ukraińskiego jest utrzymany w typie barokowym krzyż przydrożny z 1895 roku na skrzyżowaniu ulicy Bytomskiej z Trębacką w Biskupicach. Malowniczym obiektem sakralnym na terenie Zaborza jest m.in. kaplica w stylu neogotyckim z 1870 roku poświęcona Niepokalanemu Poczęciu Najświętszej Marii Panny, a będąca dowodem wdzięczności mieszkańców za ocalenie ich od zarazy w 1869 roku.

Ważnymi elementami w krajobrazie miasta są liczne **obiekty pamięci narodowej** (*chronione na podstawie odrębnych przepisów*) w postaci grobów wojennych, tablic pamięci, pomników itp.

Wartością niematerialną w krajobrazie miasta jest teren ,na którym znajdowała się zabrzańska **synagoga** (1872-1938), znajdująca w dzielnicy Małe Zabrze, przy dzisiejszej ulicy Brysza .Wartość historyczna ma tutaj charakter niestukturalny, wiąże się pośrednio z martyrologią narodu żydowskiego.(*Obecnie na tym miejscu dzięki staraniom i ofiarności Ernesta Samuela Schindlera znajduje się, odsłonięta w 1998 roku granitowa bryła z tablicą pamiątkową*) .Taką rolę ma również **nekropolia żydowska**. Została założona na lekkim wzniesieniu we wschodniej części miasta w tzw. „Zandce”, charakteryzuje się interesującym układem przestrzennym, z centralną osią w postaci alei , obsadzonej z dwóch stron stuletnimi robiniami. Całość terenu cmentarza porasta bluszcz i stare drzewa , w tym trzy platany kloniste, liczące około 150 lat. Najstarsze nagrobki pochodzą z 1872 roku.

To fascynujące miejsce jest pamiątką po istnieniu na terenach Zabrze społeczności żydowskiej z charakterystyczną kulturą i obyczajami.

Oprócz świątyń, miejsc pochówku, kapliczek i krzyży przydrożnych występuje w przestrzeni miasta **niewielkie sacrum** wpisane w dom i pracę: **niszowe kapliczki elewacyjne** z figurami na kamienicach i familokach czy dawnych zakładach przemysłowych. Są to specyficzne formy sakrum okresu industrialnego oraz świadectwo przenikania się kultu religijnego z kultem pracy.

Duże znaczenie dla krajobrazu miasta mają tereny zielone: skwery, ogrody, zieleńce, których początki sięgają niejednokrotnie czasów minionych. Wartościowym reliktem w strukturze przestrzennej miasta są również założenia parkowe, posiadające zarówno walory przyrodnicze, jak i kulturowe.

Większość parków powstała na przełomie XIX i XX wieku, mają one charakter zabytkowy i w związku z tym zostały ujęte na liście Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do najstarszych należą: ogród przydomowy w Mikulczycach przy ulicy Moniuszki (1880-1895), park w Biskupicach przy ulicy Zamkowej (II połowa XIX wieku), park im. Rotmistrza Pileckiego (d. K.Świerczewskiego) (1928-30), założenie parkowe przy Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Rokitnicy (1928), park w Mikulczycach przy ulicy Parkowej (lata 20-te naszego stulecia). Najbogatszą dendroflorę posiadają:

Park im Poległych Bohaterów , park „Hutniczy”, park w Mikulczycach i założenie zieleni Śl. U M w Rokitnicy.

Znaczną część istniejących do dziś w Zabrzu terenów zielonych zaprojektował w latach 1927-1929 berliński architekt zieleni profesor Gustav Allinger. Znamienitą jest jego tzw. oś Allingerowska , która była jednym z elementów planu regulacyjnego „miasta północnego”, obejmującego obszar między ulicą Wolności (*Kronprinzenstrasse*), a szosą (*Reichsautobahne*) i linią kolejową. Oprócz regulacji istniejących ulic, wielkiego cmentarza komunalnego oraz osiedli i Placu Targów Poniedziałkowych (*dziś plac Kamiliański-Traugutta*) w projekcie znalazło się założenie parkowe przy dzisiejszej ulicy Dubiela (*do roku 1945 Skagerrak Park*) obecnie Park Poległych Bohaterów. Założenie cechowało się prostotą, linearnością i brakiem dominant na zamknięciu osi widokowych. Był on przykładem odchodzenia w urbanistyce lat dwudziestych i trzydziestych XX stulecia od sztywnych schematów kompozycyjnych ugruntowanych w XIX wieku. Nową tendencją w sposobie kształtowania przestrzeni była również koncepcja uformowania przestrzeni Placu Kamiliańskiego, który cechowała próba ukształtowania we wnętrzu przemysłowego miasta

„sielskiego” krajobrazu za pomocą bogactwa zieleni, rozległego zbiornika wodnego (*nie został zrealizowany ze względu na wysokie koszty realizacji*). Autorstwa Gustawa Allingera były między innymi teren sportowo-rekreacyjny z basenem, stadionem i boiskami przy dzisiejszej ulicy Roosevelta, zieleń ulic Damrota i de Gaulle’a.

Historyczne jest Kąpielisko Leśne, którego początki sięgają 1936 roku. Istniejący staw zamieniono w miejsce dla letnich kąpeli, tenisa stołowego, jazdy konnej, zimą dla miłośników łyżwiarstwa.

Przy ulicy Piłsudskiego zlokalizowany jest jeden z większych ogrodów botanicznych w woj. śląskim, założony w czerwcu 1938 roku, wg projektu architekta F. Bercklinga, specjalisty od tworzenia założeń ogrodowych. Jedna część utrzymana jest w stylu angielskim, druga w stylu francuskim. W ogrodzie znajduje się bogaty zbiór roślin z egzotycznymi drzewami. Ogród ten, zajmujący obszar 6,5 ha, posiada najbogatszą kolekcję roślin na terenie Śląska: 4,5 tys. drzew i krzewów.

W Zabrze zachwało się wiele ciekawych nasadzeń. Najciekawsze z nich to: posadzony na przełomie lat 1920-1930, matecznik drzew i krzewów, mieszczący się przy ul. Jordana w dzielnicy Rokitnica. Na jego terenie znajduje się 99 okazów drzew i krzewów. Rośnie tutaj drugi w kraju egzemplarz lipy mongolskiej o obwodzie 70 cm i wysokości 10 metrów.

Ciekawe nasadzenia spotyka się również wzdłuż dróg polnych z drzewami o charakterze pomnikowym. Tereny zielone zajmują obszar ponad 2 % powierzchni miasta.

Dla walorów krajobrazu miasta cenne są istniejące stawy i zbiorniki wodne, zbiorniki powstałe w wyniku zalania dawnych wyrobisk pogórnictwa czy gliny takiej jak np. „Glinianki przy Ogrodzie Botanicznym”. Obiekt historyczny, który po zmianie funkcji podlegał procesowi samounaturalnienia o bogatych możliwościach rozwoju funkcji biologicznej.

Powierzchnię urozmaicają głęboko wcięte doliny rzek i potoków. Z krajobrazu wyodrębniają się doliny potoków Czarniawki, Rokitnickiego, Mikulczyckiego oraz Bytomki.

Trzeba uwzględnić, że na krajobraz miasta składają się również obiekty współczesne, w tym m.in. zakładane nowe parki, obiekty kultury, rekreacji, pomniki i inne, które mają odzwierciedlenie w przestrzeni.

Krajobraz naszego miasta na przestrzeni wieków wraz z rozwojem cywilizacji oraz podejmowanych przedsięwzięć w strukturze przestrzennej miasta ulegał i wciąż ulega zmianom.

Do strat zaliczyć można m.in. zlikwidowanie murowanych szybów wieżowych do których należała wieża podwójnego szybu „Władysław” kopalni „Hedwigwünsch” czy likwidowane ze względu na zły stan wieże ciśnień.

4.1.1.Uwarunkowania sprzyjające i ograniczające

Uwarunkowaniami sprzyjającymi lub ograniczającymi rozwój w krajobrazie zbudowanym na węglu może być zróżnicowanie przestrzeni, symbioza przyrody i architektury ,obiektów przemysłowych, złożoność problemów środowiskowych, ekonomicznych i społecznych.

4.1.1.1.Uwarunkowania sprzyjające

Uwarunkowaniem sprzyjającym może stać się tzw. swojskość krajobrazu danego miejsca. Stosunek do tradycji, odrębność terytorialna, różnorodność kulturowa może stać się fundamentalną zasadą przestrzennej organizacji życia społecznego w Zabrzu.

Zabytki, dziedzictwo przemysłowe – są szczególnym potwierdzeniem pozycji Zabrza, w tym okresów jego zamożności i świetności, której elementy wydają się być w pewnym zakresie możliwe do odtworzenia.

Historyczne zasoby budynków i obiektów przemysłowych Zabrza posiadają atrakcyjność, która mogłaby się liczyć w porównaniach ze starszymi obiektami w Polsce. Czasy świetności większości z nich niestety dawno już minęły, ale stanowią one cenny potencjał, który - pod warunkiem odrestaurowania - może stanowić o specyficznym klimacie miejskim i być elementem dobrze wzbogacającym turystyczną ofertę miasta.

Szczególnie charakterystycznymi obiektami Zabrza, są:

- wieża kominowa i ciśnień w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1 – wzniesiona w 1904 roku wg projektu Arnolda Halmanna z Berlina w stylu eklektycznym, noszącym znamiona uproszczonych elementów historyzmu i secesji,
- drewniany kościół św. Jadwigi - wybudowany w latach 1928-29 kościół zwraca uwagę ciekawą formą architektoniczną, rzadko spotykaną w regionie śląskim oraz budulcem, użytym ze względu na fakt częstego występowania szkód górniczych, W Dz. Urz. Woj.Śląskiego Nr 68 z dn. 27.07.2004 r poz 2049 wskazanym do ochrony UNESCO.

- budynek Teatru Nowego – wzniesiony w 1900 roku w stylu eklektycznym z elementami neoromanizmu, neorenesansu i secesji,
- budynek dawnego starostwa (*obecnie siedziba Muzeum Górnictwa Węglowego*), wzniesiony w latach 1874 – 1875 w stylu neorenesansu, oraz z wprowadzonymi w latach 1906-1907 elementami secesyjnymi,
- zespół zabudowy dawnej kopalni Królowa Luiza oraz zabudowania i wyrobiska podziemne dawnej kopalni Guido należące do zabytków architektury przemysłowej.

W śródmieściu istnieją perełki architektoniczne oraz sporo ciekawych budynków, w tym w szczególności:

- budynek nr 245 łączący formy eklektyczne z motywami charakterystycznymi dla secesji,
- budynek nr 247 o bogactwie detalu elewacji,
- budynek nr 250 o dominacji detalu neogotyckiego ze smukłą iglicą narożnej wieży , jednej z niewielu przetrwałych powojenną rozbiórkę tego typu elementów, oznaczona
- budynek nr 272 jedna z piękniejszych kamienic tworzących śródmiejski pasaż charakteryzująca się bogatą dekoracją w cegle.
- kamienice w duchu nowoczesnej architektury m.in. ekspresjonistyczna kamienica pod numerem 249 z agresywnym detalem żelbetowym, czy przykład *art. deco* w hotelu „ Admiral Palast” (*obecnie w części siedziba banku ING oraz innych spółek*).
- dawny hotel Kochmana, zaprojektowany w duchu geometrycznej secesji, obecnie jeden z budynków Urzędu Miejskiego, jak i
- tzw kamienica „ Pod Orłem” jeden z najpiękniejszych przykładów secesji w Zabrzu
- kamienica Herzbergów na rogu Placu Dworcowego i ulicy Wolności,
- budynek poczty na Placu Dworcowym o eklektycznej stylistyce, łączącej elementy niemieckiego neorenesansu z neogotyckim detalem.

Obecność wielu budynków modernistycznej awangardy o ponadczasowym pięknie i walorach funkcjonalnych, docenianych przez współczesnych architektów. Takich jak m.in. budynek w narożniku ulicy de Gaulle’a i 1-go Maja z 1930 r. (*dawny budynek policji obecny Zespół Szkół i Miejska Komenda Policji*) czy budynek łaźni miejskiej na Placu Krakowskim

(1927-1929). Obiekty te m.in. stały się inspiracją dla współczesnych architektów, tworzących dla Zabrze np. budynek ZUS-u przy ulicy Szczęść Boże czy sala gimnastyczna Zespołu Szkół przy ul. de Gaulle'a.

Środowiskowe walory terytorialne.

Śródmieście. Historyczne kompleksy zieleni w postaci dawnych założeń np. Augusta Allingera, (obecnie w części parku im. Poległych Bohaterów nad Bytomką) czy innych jak np.: znaczny maszyn leśny Parku im. Powstańców Śląskich są korzystnymi warunkami dla utrzymania i rozwoju w kierunku biologicznym, rekreacji i wypoczynku.

Rokitnica, Helenka, Grzybowice. Walorami tej części miasta (w szczególności Rokitnicy) stwarzającymi korzystne warunki do życia jest brak uciążliwego przemysłu, perełki architektoniczne i urbanistyczne, obfitość zieleni przydomowej, ogródków działkowych, pól uprawnych, skwerów oraz parku z kąpieliskiem, zespół zieleni związany z obiektami Śląskiej Akademii Medycznej, duże kompleksy leśne.

Kończyce, Makoszowy. W południowych dzielnicach miasta (*Kończyce, Makoszowy*) oprócz m.in. istniejącej zabudowy historycznej (np.: gmach szkoły (1929-1935) przy ulicy Sitki, autorstwa jednego z najwybitniejszych i najbardziej zasłużonych architektów katowickich Tadeusza Michejdy), korzystna jest luźna zabudowa domami jedno- lub kilku rodzinnymi z zielenią przydomową, poroździelaną polami uprawnymi, a także sąsiedztwo parku im. Rotmistrza Pileckiego (*d. K. Świerczewskiego*) i wielohektarowego parku leśnego im. Powstańców Śląskich.

Mikulczyce. W dzielnicy Mikulczyce oprócz w części historycznej zabudowy w tym zespół pałacowy i stanowisko archeologiczne przy ulicy Kosynierów 19, korzystne jest otoczenie polami, a także zazielenienie w postaci ogródków przydomowych, a także znajdujący się ośrodek sportowy, park, kilka skwerów, a w północnej części cmentarz, sąsiadujący ze znacznymi obszarami łągów.

Maciejów. Od zachodu korzystna jest duża baza zieleni wypoczynkowej w postaci parku leśnego wraz z kąpieliskiem w Maciejowie , a od wschodu obszary leśne. Kompleks pól i łąk

sąsiadujący z lasem tworzy barwne, kwietne kobierce, szczególnie atrakcyjne wczesnym latem.

Doliny potoków Czarniawki, Rokitnickiego, Mikulczyckiego oraz Bytomki częściowo uregulowane, są ważnym elementem w krajobrazie, mogącym podlegać przemianom np.: brzegów potoków w zielone bulwary, dzięki którym istniejącą zabudowę scalałaby natura. Rozproszone tereny zielone mogą być połączone ze sobą w jeden system za pomocą zachowanych i wyeksponowanych dolin rzecznych.

Istniejące założenia terenów zielonych w tym alei z okazami wiekowych drzew oraz zieleń powstająca w wyniku występującej naturalnej sukcesji na terenach poprzemysłowych może stać się bazą do uformowania zielonej „oazy” w industrialnym krajobrazie.

Lokalizacja i charakter wartościowych zasobów przyrodniczych oraz zabudowy wskazują, iż mogą być uwzględnione przy ustanawianiu zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Przywrócenie świetności miastu, w tym realizacja projektu „Europejski Ośrodek Kultury Technicznej i Turystyki Przemysłowej w Zabrzu”, rewaloryzacja części śródmiejskich kamienic i obiektów, wpisanie niektórych obiektów na listę szlaku turystyki poprzemysłowej to uwarunkowania korzystne oraz szansa dla miasta.

Skupisko zabytków, w tym obiektów przemysłowych, ich unikatowość i autentyczność sprawiają, że Zabrze może zaliczać się do jednego z miast Górnego Śląska należącego do części europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Szansą na zachowanie choć części dziedzictwa poprzemysłowego może być adaptacja do nowych funkcji. Zabytki mają niebagatelny potencjał turystyczny pod warunkiem ich rewaloryzacji i przystosowania do celów edukacyjnych, rekreacyjnych, kulturotwórczych.

Według oceny Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO) „turystyka dziedzictwa przemysłowego może być postrzegana jako produkt niszowy, ale też jako produkt o wielkim potencjale rozwoju, szczególnie w Europie, jeśli uwzględni się popyt na różnorodność oferty turystycznej. W 2004 r. została podjęta rezolucja Zabrzeńska, zwracająca uwagę na dziedzictwo przemysłowe jako świadectwo historii i kultury, które dzięki działalności turystycznej powinno istnieć w obiegu społecznym. Rezolucja Zabrzeńska znalazła się na stronach internetowych Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO) oraz przyczyniła się również do wypracowania opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Udziału turystyki w odrodzeniu społeczno-gospodarczym obszarów dotkniętych kryzysem”, podczas seminarium w Cordobie (Hiszpania) w 2005 roku. Opinia ta została

przedstawiona

na Europejskim Forum Turystyki organizowanym przez Komisję Europejską i prezydencję brytyjską na Malcie w październiku 2005 r.

W 2008 roku podpisano porozumienie o utworzeniu w Zabrzu „Międzynarodowego Ośrodka Dokumentacji i Badań nad Dziedzictwem Przemysłowym dla Turystyki”. W Zabrzu odbywa się wiele imprez i podróży studyjnych czy konferencji popularno-naukowych.

W mieście Zabrzu w najstarszej kopalni „Królowa Luiza” planuje się zorganizowanie interaktywnego muzeum tzw. Dolina Węgla, które ma być udostępnione zwiedzającym w 2012 roku. Mają się tam znaleźć takie atrakcje jak np.: możliwość przeżycia symulacji tapnięcia w kopalni czy znalezienie się w klimacie lasu karbońskiego.

W opracowaniu pt. „Strategia Rozwoju Miasta Zabrza na lata 2008-2020”, stanowiącym załącznik nr 1 do Uchwały XXII/284/08 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 17.03.2008 r. czytamy ” – **zabytki, dziedzictwo przemysłowe** – są szczególnym potwierdzeniem pozycji Zabrza, w tym jego przedwojennej zamożności i świetności, której elementy wydają się być w pewnym zakresie możliwe do odtworzenia, może w nieco innych funkcjach (kiedyś kopalnia - teraz muzeum), ale o podobnym znaczeniu co do istoty oddziaływania na wizerunek miasta...”

Wizję rozwoju Zabrza na lata 2008 – 2020 sformułowano następująco:

*„Zabrze będzie miastem kreującym swój **rozwój oparty na równowadze pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitalnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną.**”*

4.1.1.2. Uwarunkowania ograniczające

Uwarunkowaniami ograniczającymi rozwój z pewnością jest zły stan przestrzeni charakteryzujący się będącą w złym stanie technicznym zabudową śródmieścia z ubogą zielenią, degradacja uprzemysłowionych terenów i środowiska, znaczne przestrzenie hałd, częściowo uregulowane i wybetonowane koryta potoków, zaniedbane tereny parków, degradacja techniczna starych osiedli wraz z ich otoczeniem, zdefragmentowanie zabudowy poprzez brak ciągłości zabudowy.

Brak w obowiązującym rejestrze zabytków najwartościowszych przykładów awangardy architektury XX w., w tym takich obiektów jak np. nawiązujący do estetyki „okrętowej” budynek przy ulicy Wolności 310 (1929-1930), galeriowiec przy ulicy Roosevelta

z 1932 roku, wzniesiony w konstrukcji stalowej i z prefabrykatów stropowych klatkowiec przy ulicy Góra Św. Anny (1931-1932).

Niekorzystnymi warunkami wpływającymi pośrednio na krajobraz i bezpośrednio na stan zabudowy są warunki górniczo-geologiczne w tym w szczególności szkody górnicze wynikające z działalności górniczej.

Kolejnymi przyczynami się pogarszania się stanu przestrzeni są: nieuregulowany stan prawny wielu nieruchomości, emigracja właścicieli za granicę, pustostany lub przekazanie wartościowych obiektów osobom, dla których wartości związane zachowaniem tożsamości regionalnej, jej utrzymanie nie jest najistotniejsze.

Na terenie Zabrze, podobnie jak na terenie całego Śląska, występują problemy związane z stanem środowiska naturalnego w tym z występowaniem metali ciężkich w glebach oraz zanieczyszczenia geochemiczne występujące w miejscach izolowanych zakładów przemysłowych i obiektów gospodarki odpadami.

Krajobraz przemysłowy i poprzemysłowy mocno wpływa na zdrowie współczesnych i następnych pokoleń. Z tych względów konieczne jest uwzględnienie tego niebezpieczeństwa w projektach rewitalizacji.

Na tempo zmian mają wpływ względy ekonomiczne w tym w szczególności niewystarczające środki przeznaczane na rewitalizację dużych obszarów poprzemysłowych i zespołów zieleni oraz rewaloryzację wielu zaniedbanych przez lata budynków a także braki w ustawodawstwie.

4.2. ZASOBY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

4.2.1. Obszary i obiekty objęte ochroną prawną

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru i ich otoczenie;
- stanowiska archeologiczne;
- strefy ochrony konserwatorskiej wprowadzone na mocy obowiązujących planów;
- strefy ochrony krajobrazu i wartości kulturowych wprowadzone na mocy obowiązujących planów;
- strefy ochrony ekspozycji wprowadzone na mocy obowiązujących planów;
- obiekty podlegające ochronie (*ze względu na lokalne wartości kulturowe*) wprowadzone na mocy obowiązujących planów

Gmina Zabrze posiada, także obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, oraz również wiele obiektów modernistycznej awangardy, które ze względu na swoją wartość wymagają ochrony .

4.2.2. Wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie miasta Zabrze-objekty nieruchome:

TABELA 10: Dobra kultury nieruchome wpisane do Rejestru Zabytków znajdujących się na terenie Województwa Śląskiego.
Aktualizacja dnia 17 marca 2010 r.

Lp.	Adres	Obiekt objęty ochroną	Numer rejestru zabytków Data wpisu
	Zabrze Mikuczyce ok. 200m od zabudowań gospod. ul. Kosynierów 19	Stanowisko archeologiczne nr 6 - gródek średniowieczny typu stożkowego	C/1164/70 29.12.1970r.
	Zabrze Mikuczyce ul. Kosynierów 19	Zespół pałacowy: 1. pałac 2. zabudowanie dworskie – czworak i kuźnia 3. pozostałości parku poza zabudowaniami na obszarze około 0,5 ha Granice ochrony obejmują najbliższe otoczenie wymienionych obiektów	A/1214/75 31.07.1975r
	Zabrze Rokitnica pomiędzy ulicami Krakowską i Borową	Osiedle składające się z 29 domów. Granice obejmują teren zaznaczony na mapie	A/1337/85 21.05.1985r.
	Zabrze ul. 3 go Maja 91	Zabudowania i wyrobiska podziemne dawnej kopalni Guido (obecnie kopalnia doświadczalna M-300) – zabudowania nadszybia z wieżą i maszynownia szybu Kolejowy wraz z zespołem wyrobisk podziemnych na poziomie 170 i 312 m Granice ochrony obejmują zaznaczono na mapie	A/1342/87 26.02.1987r.
	Zabrze (ul.Powstańców 14) Plac Teatralny 1	Budynek Teatru Nowego. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1397/90 25.06.1990r.
	Zabrze (ul. Powstańców 14) Park Hutniczy 2	Budynek dyrekcji Teatru Nowego. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1398/90 25.06.1990r.
	Zabrze ul. 3 Maja 13-15 (pomiędzy ulicami: Boh. Warszawskich, Buhenwaldczyków i Krasińskiego)	Zespół zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość zespołu w ramach ogrodzenia	A/1399/90 1.08.1990r.
	Zabrze ul. 3 Maja 15	Budynek Kliniki Pediatrii w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1400/90 1.08.1990r.

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Zabrze ul. 3 Maja 13	Budynek Polikliniki w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1401/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 13-15	Wieża kominowa i ciśnień w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1402/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 13-15	Kuchnia w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość budynku.	A/1403/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 13-15	Poradnia Wielospecjalistyczna w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1404/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 13-15	Pralnia w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1405/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 13-15	Wozownia (obecnie zespół warsztatów konserwacyjnych) w zespole zabudowy Państwowego Szpitala Klinicznego Nr 1. Granice ochrony obejmują całość budynku	A/1406/90 1.08.1990r.
Zabrze ul. 3 Maja 53	Willa (obecnie komisariat policji). Granice ochrony obejmują całość budynku wraz z ogrodzeniem	A/1416/90 28.12.1990r.
Zabrze Rokitnica w okolicy zbiegu ulic Krakowskiej i Jordana	Układ urbanistyczno-przestrzenny osiedla mieszkaniowego, który obejmuje: 1) rozplanowanie osiedla, na które składają się ulice: Medyków, Henryka Pobożnego, Komuny Paryskiej, Nowowiejskiego, Śniadeckich, w obrębie zamkniętej pętli ulic: Szafarczyka, Medyków i Andersa 2) zabudowę mieszkaniową: ulica Szafarczyka 2, 4-14, 16, 24, 26-44, 46, 41, 43-45, 47 ulica Nowowiejskiego 1, 3-9, 11, 19, 21-39, 41, 2, 4-14, 66 ulica Komuny Paryskiej 1, 3-21, 23, 2, 4-18 ulica Henryka Pobożnego 7, 9-23, 10, 12-34 ulica Medyków 1, 3-25, 6, 8-14, 16 ulica Śniadeckich 1, 3-6, 8 ulica Andersa 75, 77-83, 85 3) budynki użyteczności publicznej: szkołę przedszkole Granice ochrony obejmują teren zaznaczony na mapie	A/1435/91 5.09.1991r.
Zabrze Ul. Cmentarna 15	Zespół cmentarza wyznania mojżeszowego, który tworzą: 1) mur kamienny 2) układ cmentarza 3) układ zieleni 4) wszystkie zlokalizowane na cmentarzu nagrobki, macewy i grobowce powstałe przed 1945 rokiem Granice ochrony obejmują cały zespół cmentarza w ramach ogrodzenia	A/1500/92 18.09.1992r.
Zabrze ul. 3 Maja 19	Budynek dawnego starostwa (obecnie siedziba Muzeum Górnictwa Węglowego). Granice ochrony obejmują wymienione działki	A/1538/93 20.12.1993r.
Zabrze Zaborze ul. Wolności 402	Zespół zabudowy dawnej Kopalni KRÓLOWA LUIZA który tworzą: 1) budynek nadszybia szybu Carnall (obecnie Zabrze II), 2) budynek maszynowni szybu Carnall (obecnie Zabrze II), 3) budynek maszynowni szybu Prinz Schonaich (obecnie Zabrze I), 4) dawny budynek kompresorów i rozdzielni 6kV, 5) budynek dawnej łaźni łańcuskowej i markowni, 6) budynek dawnej skraplarni powietrza (warsztat elektryczny), 7) budynek dawnego magazynu (obecnie warsztat, biuro TM), 8) budynek dawnej cechowni Granice ochrony obejmują cały zespół wraz z otoczeniem, jego układ przestrzenny oraz ciągi komunikacyjne (łącznie z dawną boczną koleją zakładu przerobczego).	A/1539/93 20.12.1993r.

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Zabrze ul. Wolności 305 u zbiegu z Placem Dworcowym	Budynek hotelu Admiral Palast (po wojnie Przodowni, obecnie Monopol). Granice ochrony obejmują obiekt wraz z najbliższym otoczeniem w ramach działki.	A/1652/97 15.12.1997r.
Zabrze ul. Hagera 41	Budynek dawnego hotelu robotniczego kopalni Ludwig. Granice ochrony obejmują wymieniony budynek wraz z terenem w bezpośrednim otoczeniu.	A/1648/97 29.10.1997r.
Zabrze ul. Roosevelta 104	Kościół parafialny pod wezwaniem świętego Józefa. Granice ochrony obejmują wymieniony budynek wraz z terenem w bezpośrednim otoczeniu z wyłączeniem kaplicy pogrzebowej.	A/5/99 30.04.1999
Zabrze ul. Stalmacha 22	Budynek siedziby Głównej Fabrycznej Straży Pożarnej. Granice ochrony obejmują budynek	A/52/01 17.12.2001r.
Zabrze Rokitnica usytuowany około 50 metrów na wschód od głównego skrzyżowania dróg (ulicy Krakowskiej i Ofiar Katynia).	Gródek stożkowy. Granice ochrony obejmują teren na działce numer 893/31, ograniczony od północy wodami stawu i ulicą Krakowską, od wschodu stawem i lasem, od południa ulicą Żniwiarzy oraz od zachodu wodami stawu.	C/1/04 30.08.2004r.
Zabrze ul. Marcina Lutra 2	Budynek Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego imienia Pokoju. Granice ochrony konserwatorskiej obejmują teren na działce 882/82.	A/150/05 26.09.2005r.
Zabrze Maciejów ul. Srebrna 6	Zespół zabudowy szybu Maciej w skład którego wchodzi: 1) budynek nadszybia z wieżą wyciągową szybu Maciej, z zachowanym stanowiskiem sygnalisty szybowego; 2) budynek wagowni (obecnie portierni); 3) budynek maszynowni z maszyną wyciągową z przekładnią, bębnowym nośnikiem liny, wyposażeniem oraz przetwornicą. Granice ochrony konserwatorskiej obejmują teren na działce 2473/225 i 2250/217.	A/164/05 30.12.2005r.
Zabrze Mikulczyce ul. Tarnopolska 80	Ratusz (obecnie siedziba służby zdrowia). Granice wpisu do rejestru zabytków obejmują budynek.	A/12/06 10.05.2006r.
Zabrze ul. Piastowska 11	Budynek użyteczności publicznej. Granice wpisu do rejestru zabytków obejmują budynek.	A/13/06 10.05.2006r.
Zabrze ul. Bronisława Hagera	Zespół zabudowy Kopalni Ludwig w skład którego wchodzi: 1. Budynek cechowni – łaźni – szatni 2. Budynek biurowy 3. Budynek łaźni – szatni 4. Budynek maszynowni szybu Konrad 5. Hala warsztatu ślusarskiego z kuźnią Granice wpisu do rejestru zabytków obejmują budynek	A/204/06 29.12.2006
Zabrze – Biskupice ul. Bytomska 28a	Budynek Kościoła p.w. świętego Jana Chrzcziciela. Granice ochrony obejmują po obrysie starego ogrodzenia	A/209/07 20.06.2007

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

	Zabrze ul. Wolności 189	Budynek Kościoła p.w. świętego Andrzeja Apostoła. Granice ochrony obejmują obiekt z fragmentem terenu	A/210/07 27.06.2007
	Zabrze – Rokitnica ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 14	Budynek Kościoła p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Granice ochrony obejmują wzdłuż ogrodzenia	A/211/07 27.06.2007
	Zabrze ul. Bytomska 1	Budynek Dyrekcji Huty Donnersmarck w Zabrzu. Granice wpisu do rejestru zabytków obejmują budynek.	A/214/07 8.10.2007
	Zabrze ul. Królewska 4	Budynek Katolickiej Szkoły Powszechnej (obecnie Szkoły Podstawowej nr 5) w Zabrzu. Granice wpisu do rejestru zabytków obejmują budynek.	A/215/07 8.10.2007
	Zabrze na odcinku od szybu „Carnall” (Skansen Królowa Luiza) do dawnego wylotu przy ul. Karola Miarki w Zabrzu.	Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna na odcinku od szybu „Carnall” (Skansen Królowa Luiza) do dawnego wylotu przy ulicy Karola Miarki w Zabrzu. Granice ochrony obejmują Główną Kluczową Sztolnię Dziedziczną na odcinku od szybu „Carnall” do dawnego wylotu przy ul. Karola Miarki w Zabrzu wraz z najbliższym otoczeniem miejsca przy wylocie.	A/220/07 11.12.2007
	Zabrze Poręba Pomiędzy ulicami: Wolności nr 504 a ul. Ks. Antoniego Korczoka	Budynek Kościoła p.w. świętej Jadwigi. Granice ochrony obejmują: kościół wraz z otoczeniem w granicach parceli.	A/225/08 18.06.2008 r.
	Zabrze W rejonie ulicy Bronisława Hagera	Budynek Hali Dmuchaw Wielkopieczowych (obecnie halę numer 3) zespole zabudowań dawnej Donnersmarchhütte AG w Zabrzu w rejonie ul. Bronisława Hagera. Granice ochrony obejmują: najbliższe otoczenie, z terenem znajdującym się na działce nr 394/35 zgodnie z załącznikiem nr 2 decyzji.	A/234/08 18.02.2009 r.
	Zabrze - Pawłów ul. gen. Władysława Sikorskiego 67B	Budynek Kościoła p.w. świętego Pawła Apostoła. Granice ochrony obejmują: budynek.	A/253/09 7.07.2009 r.
	Zabrze w rejonie ulicy Bronisława Hagera	Wieża wodna w zespole zabudowań dawnej Donnersmarckhütte AG w Zabrzu. Granice ochrony obejmuje parcelę nr 395/35.	A/254/09 7.07.2009 r.
	Zabrze w rejonie ulicy Bronisława Hagera	Mur oporowy wraz z partiami wież wsadowych w zespole zabudowań dawnej Donnersmarckhütte AG w Zabrzu. Granice ochrony obejmują parcele nr: 393/35 oraz 394/35.	A/255/09 7.07.2009 r.
	Zabrze Biskupice ul. Bytomska 111a	Budynek Kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Granice ochrony obejmują: budynek.	A/287/09 18.11.2009 r.
	Zabrze ul. 3-go Maja 41 i 41 OF	Budynek mieszkalny wraz z oficyną. Granice ochrony obejmują: budynek wraz z oficyną.	A/294/10 18.02.2010 r.
	Zabrze Mikulczyce ul. Mariacka 1	Budynek Kościoła parafialnego p.w. świętego Wawrzyńca. Granice ochrony obejmują: budynek.	A/296/10 3.03.2010 r.

4.2.3. Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków miasta Zabrze- obiekty nieruchome.

TABELA 11: Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków miasta Zabrze-obiekty nieruchome.
Aktualizacja 27.10. 2008r.

PRZEMYSŁ			
1.	Zabrze	ul. Wolności 402	Zespół zabudowy „Królowa Luiza” Zachód, obecnie KWK „Zabrze” – Bielszowice Rejon Zachód
2.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek nadszybia Szybu Carnall, obecnie Zabrze II KWK Zabrze – Bielszowice wraz z wieżą wyciągową
3.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek maszynowni Szybu Carnall, obecnie Zabrze II KWK Zabrze – Bielszowice
4.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek maszynowni Szybu Prinz Schönaich, obecnie Zabrze I KWK Zabrze - Bielszowice
5.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek dawnej kompresowni i rozdzielni, obecnie magazyny i rozdzielnia 6 KWK Zabrze – Bielszowice
6.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek dawnej łaźni łańcuskowej i markowni KWK Zabrze – Bielszowice
7.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek skraplarni powietrza, obecnie warsztat elektryczny, KWK Zabrze - Bielszowice
8.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek byłej zmiękczałni wód przemysłowych KWK Zabrze – Bielszowice
9.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek dawnego magazynu , obecnie warsztat KWK Zabrze – Bielszowice
10.	Zabrze	ul. Wolności 402	Budynek dawnego magazynu budowlanego KWK Zabrze – Bielszowice
11.	Zabrze	ul. Wolności 385	Budynek dawnej cechowni
12.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – karta ogólna
13.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – budynek dyrekcji
14.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze”- Hala A – odlewnia I
15.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” - budynek kotłowni
16.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – Hala V PRM (Wydział Mechaniczny)
17.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – wieża ciśnień
18.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – Budynek Wydziału Budowlanego
19.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – magazyn podręczny
20.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze”- odlewnia żeliwa - odlewnia II
21.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – odlewnia IV
22.	Zabrze	ul. Bytomska 1	Huta „Zabrze” – hala odlewni III

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

23.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 43	Kopalnia Królowa Luiza – Zespół szybu „Wilhelmina” obecnie zabudowa w kompleksie szkoły i skansenu
24.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 43	Kopalnia Królowa Luiza – Budynek nadszybia szybu „Wilhelmina” obecnie budynek magazynowo-warsztatowy
25.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 43	Kopalnia Królowa Luiza – Budynek maszynowni szybu „Wilhelmina” obecnie szkolna sala gimnastyczna
26.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 43	Kopalnia Królowa Luiza – Budynek dawnej łaźni i szatni szybu „Wilhelmina” obecnie kompleksy w zabudowie szkoły specjalnej
27.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 43	Kopalnia Królowa Luiza – Budynek wentylatorów i rozdzielni obecnie administracja skansenu
28.	Zabrze	ul. Hagera 41	Kopalnia Ludwigschluck – Budynek hotelu robotniczego obecnie budynek administracji
29.	Zabrze	ul. Hagera 41	Kopalnia Ludwigschluck – Budynek kotłowni obecnie nie użytkowany
30.	Zabrze	ul. Hagera 41	Kopalnia Ludwigschluck – Zespół zabudowy nadszybia szybów Erazm i Tadeusz obecnie nie użytkowany
31.	Zabrze	ul. Zamoyskiego 1a	Wieża wodna
32.	Zabrze - Maciejów	ul. Srebrna 6	Szyb zachodni kopalni Concordia obecnie szyb Maciej Budynek maszynowni szybu Maciej
33.	Zabrze - Maciejów	ul. Srebrna 6	Szyb zachodni kopalni Concordia obecnie szyb Maciej.
34.	Zabrze - Maciejów	ul. Srebrna 6	Szyb zachodni kopalni Concordia obecnie szyb Maciej Budynek nadszybowy z wieżą wyciągową i studnią głębinową Maciej
35.	Zabrze	ul. 3 – go Maja 91	Zespół Zabudowy Kopalni Guido
36.	Zabrze	ul. 3 – go Maja 91	Zespół Kopalni Guido – budynek nadszybia z wieżą szybu Eisenbahn ob. szyb kolejowy
37.	Zabrze	ul. 3 – go Maja 91	Zespół Kopalni Guido – budynek maszyny wyciągowej Eisenbahn ob. szyb kolejowy
38.	Zabrze	od wylotu sztolni przy skwerze u zbiegu ul. K. Miarki i Jagiellońskiej z dalszą trasą do szybu „Carnall” na terenie Skansenu Górnictwa Węglowego „Królowa Luiza”	Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna ob. nie użytkowana

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

39.	Zabrze	Podziemna trasa turystyczna Skansenu Górniczego „Królwa Luiza” Oddział Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze, udostępniona w budynku wentylatorów dawnego szybu „Wilhelmina” w Zabrze przy ul. Sienkiewicza 43	Wyrobitska Kopalni „Królwa Luiza” w rejonie Szybów „Wilhelmina”, „Dechen”, „Oeyhausen” ob. Podziemna trasa turystyczna Skansenu Górniczego „Królwa Luiza” Oddział Muzeum Górnictwa Węglowego
40.	Zabrze	Zabrze – od miejsca wylotu „Głównej Kluczowej Sztolni Dziedzicznej” – na drodze, na tyłach posesji przy ul. Miarki 14 z budynkiem podstacji nr IV (kw 1103, dz. 1731/285), z dalszą trasą na obszarze miasta biegnącą na zachód – skwerem przy ul. Góra Św. Anny, z przedłużeniem na obrzeżu Parku im. Poległych Bohaterów, po pd. stronie ul. Nad Kanałem, w osi utwardzonej drogi po pd-wsch. stronie ul. Myśliwskiej”.	Kanał Kłodnicki – Odcinek Sztolniowy Ob. Zlikwidowany (w granicach Zabrze)
41.	Zabrze Makoszowy	ul. Makoszowska 24	Zespół Kopalni „Delbrückschächte” ob. Oddział KWK „Sośnica – Makoszowy” Ruch „Makoszowy”. Siłownia Energetyczna ob. Sprężarkownia i Rozdzielnia.
42.	Zabrze Biskupice	ul. Ziemska	Zespół Stacji Kolejowej „Borsigwerk” ob. pozostałości Stacji Zabrze Biskupice z nieczynnym Dworcem.
43.	Zabrze Mikulczyce	ul. Zwrotnicza	Zespół Stacji Kolejowej „Mikultschütz” ob. pozostałości Stacji Zabrze Mikulczyce z nieczynnym Dworcem i budynkiem mieszkalnym
ULICA PARK HUTNICZY			
44.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 1	Budynek mieszkalny
45.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 2	Budynek mieszkalny obecnie administracja Teatru Nowego
46.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 3-5	Budynek szkoły
47.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 4	Dom opieki obecnie budynek mieszkalno – usługowy
48.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 6	Szkoła obecnie Poradnia Leczenia Uzależnień
49.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 7	Budynek biblioteki ludowej
50.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 8	Szkoła obecnie budynek administracji samorządowej
51.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 9	Szkoła gospodarstwa domowego
52.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 10	Pływalnia

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

53.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 11	Budynek sali gimnastycznej
54.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 12	Willa dyrektora obecnie Przedszkole
55.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 13	Budynek usługowy
56.	Zabrze	ul. Park Hutniczy 15	Willa mieszkalna obecnie Dom Dziecka
SZPITALA			
57.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Wieża kominowa i ciśnien
58.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Poradnia Wielospecjalistyczna
59.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Budynek Polikliniki
60.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Wozownia
61.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Pralnia
62.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Klinika Pediatrii
63.	Zabrze	ul. 3-go Maja 15	Zespół Państwowego Szpitala Klinicznego w Zabrze Kuchnia
64.	Zabrze	ul. Skłodowskiej-Curie 10	Zespół Szpitala Augusta Wiktorja
65.	Zabrze	ul. Skłodowskiej-Curie 10	Zespół Szpitala Augusta Wiktorja – Pawilon Główny
66.	Zabrze	ul. Skłodowskiej-Curie 10	Kaplica z kostnicą w zespole szpitala Augusta Wiktorja
67.	Zabrze	ul. Skłodowskiej-Curie 10	Pawilon izolacji szpitala Augusta Wiktorja
68.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19, 38	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej
69.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej Willa (dom mieszkalny)
70.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej Pawilon Główny Szpitala
71.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej Budynek portierni
72.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej Kaplica pogrzebowa
73.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Szpital wojskowy obecnie Dom Studencki
74.	Zabrze Rokitnica	ul. Jordana 19	Zespół Ośrodka Wypoczynkowego i Szpitala Spółki Brackiej Pawilon Główny Ośrodka Wypoczynkowego
KOŚCIOŁY			
75.	Zabrze	ul. Wolności 196	Kościół parafialny świętego Andrzeja
76.	Zabrze	ul. 3-go Maja 18	Kościół parafialny świętej Anny

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

77.	Zabrze Biskupice	ul. Bytomska 28a	Kościół parafialny świętego Jana Chrzciciela
78.	Zabrze Mikulczyce	ul. Tarnopolska 75	Kościół parafialny świętego Wawrzyńca
79.	Zabrze Poręba	ul. Wolności 504	Kościół parafialny świętej Jadwigi
80.	Zabrze	ul. Marcina Lutra	Kościół Ewangelicko-Augsburski
81.	Zabrze	ul. Dubiela	Kościół parafialny świętego Kamila
82.	Zabrze Biskupice	ul. Bytomska 111a	Kościół parafialny Wniebowzięcia NMP
83.	Zabrze Kończyce	ul. Miła 4	Kościół parafialny Bożego Ciała
84.	Zabrze Maciejów	ul. Kondratowicza 15a	Kościół parafialny świętego Macieja Apostoła
85.	Zabrze Mikulczyce	ul. Św. Teresy 2	Kościół parafialny Świętej Teresy
86.	Zabrze	ul. Roosevelta 104	Kościół parafialny Świętego Józefa
87.	Zabrze Pawłów	ul. Sikorskiego 67 B	Kościół parafialny świętego Pawła Apostoła
88.	Zabrze Rokitnica	ul. Kardynała Wyszyńskiego 14	Kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa Wypożyczenie kościoła - karty ewidencyjne zabytków ruchomych
89.	Zabrze Zaborze	ul. Rymera 16	Kościół parafialny świętego Antoniego
90.	Zabrze Zaborze	ul. Wolności 444	Kościół parafialny świętego Franciszka z Asyżu
91.	Zabrze Biskupice	Bytomska 37	Budynek plebani jednej parafii rzymskokatolickiej kościoła pod wezwaniem Świętego Jana Chrzciciela
92.	Zabrze Biskupice	Żmudy 2	Dawna Szkoła Ewangelicka wraz z Kaplicą Wypożyczenie kaplicy - karty ewidencyjne zabytków ruchomych
93.	Zabrze Mikulczyce	Brygadzystów 4	Kościół Ewangelicko – Augsburski
RZEŻBY I KAPLICZKI			
94.	Zabrze Mikulczyce	ul. Lipowa	Kaplica przydrożna świętego Jana Nepomucena
95.	Zabrze	ul. Staromiejska	Kapliczka słupowa tzw. <i>morowa</i>
96.	Zabrze	ul. Staromiejska 72	Kapliczka szwedzka
97.	Zabrze	ul. Staromiejska	Rzeźba św. Jana Nepomucena
BUDYNKI I DOMY MIESZKALNE			
98.	Zabrze	ul. Skłodowskiej-Curie 2;4;6;8 ul. Jagiellońska 13;18 ul. Krakusa 16;18 ul. Londzina 10;11;12 ul. Niedziałkowskiego 3;9	Domy mieszkalne
99.	Zabrze	ul. Cmentarna 1b i 1 c	Domy mieszkalne
100.	Zabrze	ul. Cmentarna 3a ul. Krakusa 24, 25, 26, 28	Domy mieszkalne
101.	Zabrze	ul. Krakusa 1	Dom mieszkalny

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

102.	Zabrze	ul. Krakusa 2	Dom mieszkalny
103.	Zabrze	ul. Krakusa 4	Dom mieszkalny
104.	Zabrze	ul. Krakusa 8	Dom mieszkalny
105.	Zabrze	ul. Krakusa 15	Dom mieszkalny
106.	Zabrze	ul. Stalmacha 11	Dom mieszkalny
107.	Zabrze	ul. Stalmacha 13	Dom mieszkalny
108.	Zabrze	ul. Stalmacha 15	Dom mieszkalny
109.	Zabrze	ul. Stalmacha 16	Dom mieszkalny
110.	Zabrze	ul. Stalmacha 18;18a.	Domy mieszkalne
111.	Zabrze	ul. Stalmacha 20	Dom mieszkalny
112.	Zabrze	ul. Wolności 271	Dom mieszkalny – kamienica
113.	Zabrze	ul. Wolności 264	Dom mieszkalny – kamienica
114.	Zabrze	ul. Wolności 266	Budynek mieszkalny – kamienica
115.	Zabrze	ul. Dworcowa 9	Dom mieszkalny – kamienica pod orłem
116.	Zabrze	ul. Bończyka 1 ul. Krakusa 9;10;11;12; 13;14;15;17;19;20;21, ul. Londzina 6;8;13;15.	Domy mieszkalne
117.	Zabrze	ul. Bończyka 3, 5	Domy mieszkalne
118.		ul. Bończyka 7 ul. Bytomska 3;3a;3b. ul. Cmentarna 1;1a. ul. Krakusa 3;5;6;22;23. ul. Siedleckiego 1;2.	Domy mieszkalne
119.	Zabrze	ul. Bończyka 1 ul. Krakusa 9-15, 19, 20, 21 ul. Londzina 6, 8, 13, 15	Domy mieszkalne
120.	Zabrze Rokitnica	ulice Borowa, Krakowska	Zespół osiedla robotniczego
SZKOŁY			
121.	Zabrze	ul. Królewska 4	Szkoła Podstawowa nr 5
122.	Zabrze	Plac Warszawski 6	Szkoła Podstawowa nr 36 oraz Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych
123.	Zabrze	ul. Wolności 323	Szkoła – Zespół Szkół Ogólnokształcących, I Liceum Ogólnokształcące, Gimnazjum nr 1
124.	Zabrze	ul. Konrada Sitki 55	Zespół Szkół nr 18, Szkoła Podstawowa nr 35, Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych, XI Liceum Profilowane, Posterunek Straży Miejskiej
125.	Zabrze	ul. Sienkiewicza 33	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 11, III Liceum Ogólnokształcące, Gimnazjum nr 3
RATUSZE			
126.	Zabrze	ul. Karola Miarki 5	dawny Ratusz obecnie budynek użyteczności publicznej
127.	Zabrze Biskupice	ul. Bytomska 28	dawny Ratusz obecnie budynek użyteczności publicznej

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

128.	Zabrze Mikulczyce	ul. Tarnopolska 80	dawny Ratusz obecnie budynek użyteczności publicznej
129.	Zabrze	ul. H. Jordana 2	dawny Ratusz Gminy obecnie budynek mieszkalno-usługowy
130.	Zabrze Kończyce	ul. Paderewskiego 101	dawny Ratusz Gminy obecnie budynek mieszkalno-usługowy
FORTYFIKACJE			
131.	Zabrze Poręba	ul. Wolności	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie nie użytkowany
132.	Zabrze Poręba		Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie zasypany
133.	Zabrze Poręba, Zaborze, Biskupice, Ruda Śląska	ul. Wolności ul. Janika 4 ul. Lelewela 1 ul. Bytomska	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – obecnie pozostałości nie użytkowanych schronów
134.	Zabrze Biskupice	ul. Lelewela 1	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie nie użytkowany
135.	Zabrze Zaborze	ul. Pyki	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie nie istnieje
136.	Zabrze Zaborze	ul. Janika	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie nie użytkowany
137.	Zabrze Biskupice	ul. Bytomska 137	Zespół Fortyfikacji Pozycji Górnośląskiej Grupa „Zabrze” – Ciężki Schron Bojowy obecnie nie użytkowany

ZAŁOŻENIA - PAŁACOWO - DWORSKIE			
138.	Zabrze Mikulczyce	ul. Kosynierów 19	Zespół dworski
139.	Zabrze Mikulczyce	ul. Kosynierów 19	Pałac
140.	Zabrze Mikulczyce	ul. Kosynierów 19	Dawny czworak
141.	Zabrze Mikulczyce	ul. Kosynierów 19	Kuźnia
BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ			
142.	Zabrze	ul. Wolności 305	Hotel Monopol
143.	Zabrze	Plac Teatralny 1	Dawne Casino – obecnie Teatr Nowy
144.	Zabrze	Plac Krakowski 9	Budynek Muzeum Miejskiego
145.	Zabrze	ul. Piastowska 11	Budynek Użyteczności Publicznej
146.	Zabrze	Plac Dworcowy 1	Budynek Poczty Głównej
147.	Zabrze	ul. Stalmacha 22	Budynek Straży Pożarnej
148.	Zabrze	ul. 3 Maja 19	Starostwo (obecnie Muzeum Górnictwa)
149.	Zabrze	ul. 3 Maja 21	Budynek sądu
150.	Zabrze	ul. 3 Maja 23	Budynek prokuratury
151.	Zabrze	ul. Sądowa 1	Budynek aresztu
152.	Zabrze	ul. 3. Maja 53	Willa (obecnie komisariat policji)
153.	Zabrze Mikulczyce	ul. Tarnopolska 61	Polichromia – Cztery Pory Roku
154.	Zabrze	ul. Stalmacha 9	Budynek Użyteczności Publicznej

155.	Zabrze	ul. Wolności 286	Dawny Hotel Kochmanna obecnie budynek użyteczności publicznej
156.	Zabrze	Plac Krakowski 10	Budynek Zakładu Kąpielowego
157.	Zabrze	1-go Maja 10	Budynek Policji (dawne Technikum Górnicze)

4.2.4. Wykaz obszarów chronionych kulturowo na podstawie obowiązujących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego.

Obszary i obiekty chronione kulturowo zostały ustanowione również w obowiązujących Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego i znajdują w następujących planach:

TABELA 12: Obszary i obiekty chronione kulturowo na podstawie obowiązujących Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego .

L.P.	Nazwa obowiązującego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego	W ramach Planu zostają objęte ochroną konserwatorską:	Uchwała
1.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Dzielnicy Maciejów w Zabrzu	<p>a) obiekty sakralne:</p> <ul style="list-style-type: none"> kościół św. Macieja Apostoła. wraz z jego bezpośrednim otoczeniem w granicach ogrodzenia; <p>b) zespoły obiektów techniki :</p> <ul style="list-style-type: none"> górnictwa węglowego, obiekty przy ul. Srebrnej: szyb "Maciej", nadszybie, wieża nadszybia, łaźnia górnicza, sortownia, maszynownia i warsztat mechaniczny; <p>c) inżynierii sanitarnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> obiekty oczyszczalni ścieków "Maciejów": złoża biologiczne zraszane, budynek przepompowni, osadnik wtórny i budynek gospodarczy – bunkier; dróg wodnych, niezabudowany teren określający historyczny przebieg Kanału Kłodnickiego; <p>d) założenia urbanistyczno - architektoniczne :</p> <ul style="list-style-type: none"> ul. Uchodźców nr: 1, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 27, 28; <p>e) budynki użyteczności publicznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ul. Fontanusa nr : 3 ; 	Uchwała Nr KLI/467/97 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 13 października 1997 roku.

		<ul style="list-style-type: none"> • ul. Kondratowicza nr: 1c ; • ul. Pestalozziego nr: 16 ; <p>f) budynki mieszkalne :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Fontanusa nr :12 a , 28 ; • ul. Gałczyńskiego nr; 4, 6 ,8 ; • ul. Kondratowicza nr 2; • ul. Knurowskiej nr: 1, 4, 7, 9, 10, 11, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53 ,55 ; • ul. Kruczka nr: 3; • ul. Pestalozziego nr 16,18; • ul. Rybnickiej nr 1,2,314; • ul. Rzecznej nr 2; • ul. Staropolskiej nr:4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22 ,24 ; • ul. Ściegiennego nr: I ; • ul. Wolności nr:2,4,6a, 8a, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 18a, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 47, 53 ; <p>g) ochronę wartości wynikających z jednorodnych cech architektonicznych zabudowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bliźniaczej ul. Myśliwskiej ; • wolnostojącej ul. Prężyny i Maszyńskiego; 	
2.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego im. K. Gen. Świerczewskiego w Zabrze, (obecnie Rotmistrza Pileckiego)	Zgodnie z zaleceniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach z uwagi na charakter miejskiego parku leśnego, a obecnie spacerowo – wypoczynkowego wnioskuje się o zachowanie dawnego układu kompozycyjnego zieleni, jak również istniejącego stawu wraz z roślinnością”	Uchwała Nr IV/40/98 Rady Miejskiej w Zabrze z dnia 14 grudnia 1998 roku.
3.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze w zakresie ustaleń dotyczących przebiegu i rozwiązań komunikacyjnych Drogowej Trasy Średnicowej i terenów położonych w Zabrze –	<p>a) zespół osiedla robotniczego :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Makoszowską • ul. 3-go Maja; • ul. Podleśna; <p>b) zespół zabudowy mieszkaniowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. św. Jacka; • ul. Emilii Plater; • ul. Przy Prochowni; • ul. Węgielnej; • ul. Wesolej; • ul. P. Broła; • ul. Sierakowskiego; 	Uchwała Nr XIV/119/03 Rady Miejskiej w Zabrze z dnia 7 lipiec 2003 rok

	Zaborzu	<ul style="list-style-type: none"> • ul. Zjednoczenia; • ul. Piotra Skargi; • ul. Lompy; • ul. Napieralskiego; • ul. Przykrej; • ul. Słowiczej ; • ul. Limanowskiego; <p>c) zabudowania i zespół wyrobisk podziemnych dawnej kopalni „Guido”;</p> <p>d) zespół dawnej stacji kolei wąskotorowej;</p> <p>e) ciężki schron bojowy usytuowany w Zabrze Porębie;</p> <p>f) strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strefę „A” ochrony konserwatorskiej dla terenów określonych w pkt. a oraz b; <p>g) strefy ochrony ekspozycji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strefę „E” ochrony ekspozycji obejmującą teren określony w planie 23 ZP. 	
4.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego jednostki strukturalnej im. Mikołaja Kopernika w Zabrze,	<p>a) strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej o symbolu SH-1, obejmującą swym zasięgiem historyczny zespół zabudowań szybu „Maciej”, który znajduje się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach (obecnie pod nr rej ewidencji A/164/05). <p>b) strefy „K” ochrony krajobrazu i wartości kulturowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strefa SK-1 odnosi się do terenu „Kąpieliska Leśnego” Zabrze – Maciejów; • strefa SK-2 obejmującej swym zasięgiem miejsca występowania naturalnych oczek wodnych i przebieg cieków wodnych Maciejówka / w jednostce na planie o symbolu 5.1TW/ 	Uchwała Nr XVIII/155/03 Rady Miejskiej w Zabrze. z dnia 10 listopada 2003 roku
5.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Centrum Zabrze-obszar „A”	<p>a) budynki wpisane do rejestru zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hotel Admiral Pałac /obecnie Monopol/, ul. Wolności 305, nr rejestru A/1652 / 97, • Budynek Straży Pożarnej, ul. Stalmacha 22, nr rejestru A/52/01, • Budynek Dyrekcji Huty Zabrze, ul. Bytomska 1, nr rejestru (dawny A/56/01) obecny A/214/07 <p>b) budynki postulowane do wpisu do rejestru zabytków podlegające ochronie na mocy planu /zapisane w planie jako obiekty o wysokich wartościach kulturowych/ :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Stalmacha nr.: 16, 18, 18a, 20; • ul. Brysza nr.: 4, 6, 8; • ul. Dworcowa nr: 8, 9; • pl. Dworcowy nr : 1, 5, 10; • ul. św. Floriana nr : 26; 	Uchwała Nr XXVIII/289/04 Rady Miejskiej w Zabrze z dnia 5 lipca 2004 roku.

		<ul style="list-style-type: none"> • ul. Karłowicza nr: 7, 9, 11, 13; • ul. Klimasa nr: 1, 2, 3 /kościół Pokoju z plebanią/; • pl. Krakowski nr: 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10 /zakład kąpielowy/; • ul. Lutra nr: 1, 3; • ul. 3 Maja nr: 6; • ul. Padlewskiego nr: 1, 4; • ul. Wandy nr: 1a, 2, 5, 8; • pl. Warszawski nr: 6 /SP nr 36 z salą gimnastyczną i budynkami towarzyszącymi/, 9 /bank/, 10 /bank/; • ul. Wolności nr: 292, 293, 295, 296, 303, 311, 313, 313a, 313b, 315, (317 /zakład młynarski/wyburzony w wyniku pożaru), 321, 323 /liceum ogólnokształcące/; • ul. Targowa: 1; <p>c) budynki podlegające ochronie na mocy planu /zapisane w planie jako obiekty o lokalnych wartościach kulturowych/:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Boboli nr: 2, 4; • ul. Dworcowa nr: 3, 5, 7; • pl. Dworcowy nr: 3, 6, 8; • ul. Dybowskiego nr: 1; • ul. św. Floriana nr: 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 30; • ul. Karłowicza nr: 10, 15; • pl. Krakowski nr: 7, 8; • ul. Lutra nr: 1; • ul. 3 Maja nr: 2, 8, 10, 12, 14, 16; • ul. Padlewskiego nr: 2; • ul. Piastowska nr: 11; • ul. Stalmacha nr: 14; • ul. Targowa nr: 2a; • ul. Wandy nr: 1, 7, 10; • pl. Warszawski nr: 1, 4, 5, 7, 8; • ul. Wolności nr: 286, 288, 289, 290, 294a, 302, 304, 306, 307, 308, 309, 319, 318; <p>d) obiekty zabytkowe podlegające ochronie na mocy planu /zapisane w planie jako obiekty powstałe przed 1945 rokiem/:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Bankowa nr: 1, 3; • ul. Boboli nr: 1; • ul. Brysza nr: 3, 5; • ul. Dworcowa nr: 4, 6; • ul. Floriana nr: 28, 26 /oficyna/; • ul. Klimasa nr: 4, 5, 6; • pl. Krakowski nr: 1; • ul. Lutra nr: 6, 8; • ul. 3 Maja nr: 14a; • ul. Wandy nr: 3; • ul. Wolności nr: 291, 294, 297, 298, 299, 301, 310; • ul. Wyzwolenia nr: 2, 4; • pl. Wolności nr: 6, 8; <p>e) strefy „K” ochrony krajobrazu i wartości kulturowych:</p>	
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • strefa SH-3.1 odnosi się do obszaru ograniczonego ulicami Boboli, Piastowską i Powstańców Śląskich, • strefa SH-3.2 odnosi się do podziemnego przebiegu sztolni „Kluczowej” • strefa SH-3.3 odnosi się do pięciu szybów wentylacyjnych 	
6.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Centrum Zabrze-obszar „C”,	<p>a) budynki wpisane do rejestru zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teatr „Nowy”, Pl. Teatralny 1, nr rejestru A/1397/90 r., • budynek Dyrekcji Teatru „Nowego”, ul. Park Hutniczy 2, nr rejestru A/1398/90 r., <p>b) budynki postulowane do wpisu do rejestru zabytków <i>/zapisane w planie jako obiekty o wysokich wartościach kulturowych/</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fragment zespołu zabytkowego Huty Zabrze ul. Bytomska 1; • budynek mieszkalny <i>/obecnie administracyjny/</i> przy Placu Teatralnym 10; • kaplica z figurą św. Floriana, • hala nr 1 ZBM <i>/dot. jedynie fragmentu budynku od strony pd.-zach./</i>, • hala nr 5 ZBM: • wieża ciśnień: • mur oporowy: • ul. Park Hutniczy nr: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 12a, 15; <p>c) budynki <i>/zapisane w planie jako obiekty o lokalnych wartościach kulturowych/</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Mikulczycka nr: 5 <i>/Rejon Gazowniczy/</i>; <p>d) obiekty powstałe przed 1945 rokiem <i>/zapisane w planie jako obiekty o lokalnych wartościach kulturowych/</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ul. Mikulczycka nr: 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61; <p>e) strefy ochrony konserwatorskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „A” pełnej ochrony konserwatorskiej o symbolu /SH-1/; • B” ochrony konserwatorskiej, o symbolu /SH-2/; • /SH-3/, która obejmuje zespół obiektów rejestrowych Huty Zabrze; 	Uchwała Nr XXV/261/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 27 kwietnia 2004 roku

4.2.5. Stanowiska archeologiczne.

Lokalizacja stanowisk archeologicznych wg wykazu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

TABELA 13: Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie i w okolicy miasta Zabrze

Uwaga: obiekty niewytłuszczone znajdują się poza granicami Zabrze

ozn. cyfrowe stanowiska na rysunku waloryzacji historyczno – konserwatorskiej opracowanej w ramach prac nad Studium Uwarunkowań _stan środowiska miasta Zabrze.	lokalizacja stanowiska archeologicznego	funkcja obiektu w czasach minionych	chronologia
st.1	Zbroslawice-ŚWIĘTOSZOWICE	osada	wczesne średniowiecze
st.2	Zbroslawice-ŚWIĘTOSZOWICE	osada	średniowiecze
st.3	Zbroslawice-ŚWIĘTOSZOWICE	ślad osadnictwa	epoka kamienia
st.4	Zbroslawice-ŚWIĘTOSZOWICE	ślad osadnictwa	średniowiecze
st.5	Zbroslawice-ŚWIĘTOSZOWICE	osada	wczesne średniowiecze
st.6	Zabrze-GRZYBOWICE	ślad osadnictwa	średniowiecze
st.7	Zabrze-GRZYBOWICE	osada	średniowiecze
st.8	Zbroslawice-WIESZOWA	ślad osadnictwa	epoka brązu
st.9	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa osada	epoka kamienia średniowiecze
st.10	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	średniowiecze
st.11	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	epoka kamienia
st.12	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	epoka kamienia
st.13	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
st.14	Zabrze-ROKITNICA	grodzisko	średniowiecze
st.15	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	epoka kamienia pradzieje
st.16	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze średniowiecze
st.17	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
st.18	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	średniowiecze
st.19	Zabrze-ROKITNICA	ślad osadnictwa	neolit
st.20	Zabrze-GRABOWIEC	ślad osadnictwa	epoka kamienia
st.21	Zabrze-MIKULCZYCE	ślad osadnictwa	epoka kamienia

st.22	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesne średniowiecze średniowiecze
st.23	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesne średniowiecze średniowiecze
st.24	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	średniowiecze
st.25	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
st.26	Zabrze-MIKULCZYCE	obozowisko grodzisko	paolit schyłkowy mezolit średniowiecze
st.27	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	średniowiecze
st.28	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
st.29	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia średniowiecze
st.30	Zabrze-MIKULCZYCE	śląd osadnictwa	epoka kamienia
st.31	Zbrostawice-CZEKANÓW	śląd osadnictwa	epoka kamienia

4.2.6. Wykaz obiektów oraz zespołów zabudowy modernistycznej awangardy wg wykazu Miejskiego Konserwatora Zabytków.

TABELA 14: Wykaz obiektów oraz zespołów zabudowy modernistycznej awangardy

ozn. cyfrowe stanowiska na rysunku waloryzacji historyczno – konserwatorskiej opracowanej w ramach prac nad Studium Uwarunkowań _stan środowiska miasta Zabrze.	lokalizacja	obiekty oraz zespoły zabudowy modernistycznej awangardy
1.	Zabrze ul. Roosevelta 102	Kościół pod wezwaniem św. Józefa
2.	Zabrze ul. Dubiela 10	Kościół pod wezwaniem św. Kamila
3.	Zabrze ul. św. Teresy 2	Kościół pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus

4.	Zabrze Plac Traugutta 6	Budynki Klasztoru Kamilianów wraz z Placem Traugutta
5.	Zabrze Plac Krakowski	Miejski Zakład Kąpielowy
6.	Zabrze ul. 1-go Maja nr 10-12	Gmach Policji i Zespół Szkół
7.	Zabrze ul. Sitki 55	Budynek Zespołu Szkół nr 18, Szkoła Podstawowa nr 35, Ogólnokształcącej Szkoły Sztuk Pięknych, XI Liceum Profilowane
8.	Zabrze przy ulicy: Damrota, Żółkiewskiego, Fredry , Chłopskiej, Czarnieckiego,	Zespół zabudowy tzw.” osiedle Dewog
9.	Zabrze przy Placu Słowiańskiego	Zabudowa Placu Słowiańskiego
10.	Zabrze ul. Wolności 269	Budynek mieszkalny
11.	Zabrze ul. Wolności 313	Budynek mieszkalny

4.3. WNIOSKI

Analiza stanu środowiska kulturowego i krajobrazowego wykazała obecność w krajobrazie miasta Zabrze, wiele ciekawych zasobów i uwarunkowań, określających jego tożsamość.

W krajobrazie zbudowanym na węglu, wiele z przedstawionych zasobów i uwarunkowań będzie sprzyjało zachowaniu wartości kulturowych i krajobrazowych.

Nie oznacza to jednak, że w zdewastowanych obszarach, należy zachować nienaruszony, typowy krajobraz dymiących kominów, huczących pieców hutniczych, hałd, krajobraz w wielu miejscach księżycowy. Dla terenów i obiektów, o dużej degradacji, przeobrażeniu, zmianach w terenie, zatraceniu tożsamości miejsca, w celu nadania im nowej jakości, konieczna jest restrukturyzacja lub rewitalizacja.

Natomiast dla obiektów przedwojennych, które posiadają dużą atrakcyjność, ze względu na reprezentowanie:

- najważniejszych fragmentów z historii zabrzańskiego przemysłu,
- świadectwa z życia minionych pokoleń,
- kultu religijnego oraz rolę znaków w przestrzeni,
- wartości historycznej,
- ponadczasowego piękna i walorów funkcjonalnych,

konieczna jest ochrona w celu zachowania dla przyszłych pokoleń krajobrazu określającego tożsamość miasta.

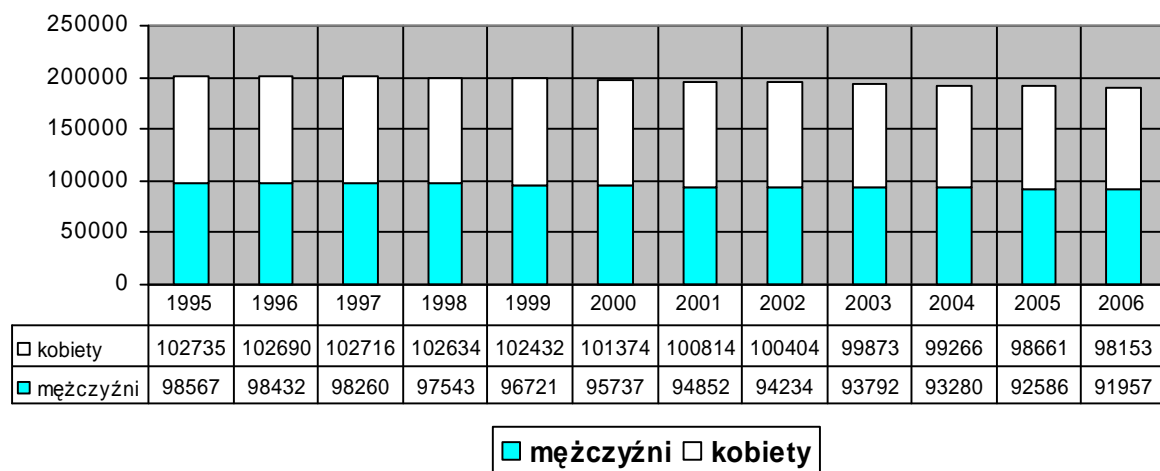
5. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW.

5.1. SIEC OSADNICZA I DEMOGRAFIA.

Miasto Zabrze w obecnych granicach administracyjnych ukształtowało się w XIX i XX w. poprzez proces łączenie istniejących osad. Część z tych osad posiadało dłuższy i bogatszy rodowód od samego Zabrza (Mikulczyce, Biskupice). Ponadto w okresie międzywojennym przez miasto przebiegała granica Niemiec i Polski.

Obecny układ osadniczy odzwierciedla historyczne uwarunkowania oraz proces rozwoju miasta. Do dzisiaj czytelne są dawne odrębne układy urbanistyczne. Mimo wielu lat wspólnego funkcjonowania w jednej strukturze administracyjnej odrębności te winny być szanowane.

Na koniec 2006 r. (31.12.2006 r.) stałe miejsce zameldowania w Zabrzu posiadało 190 424 osób, natomiast liczba mieszkańców faktycznie zamieszkała wynosiła 190 110 osób. Gęstość zaludnienia wyniosła 2 365 mieszkańców na 1 km.²

Wykres 7: Ludność Zabrze **faktycznie** zamieszkała (meldunek stały plus czasowy ponad 2 miesiące):

Źródło: GUS, dla roku 2006 – System Otawo, <http://www.stat.gov.pl/>

Poniżej zaprezentowano strukturę mieszkańców wg podziału na płeć, grupy wiekowe, oraz wiek produkcyjny.

TABELA 15: Liczbę mieszkańców Zabrze w poszczególnych dzielnicach z podziałem na płeć

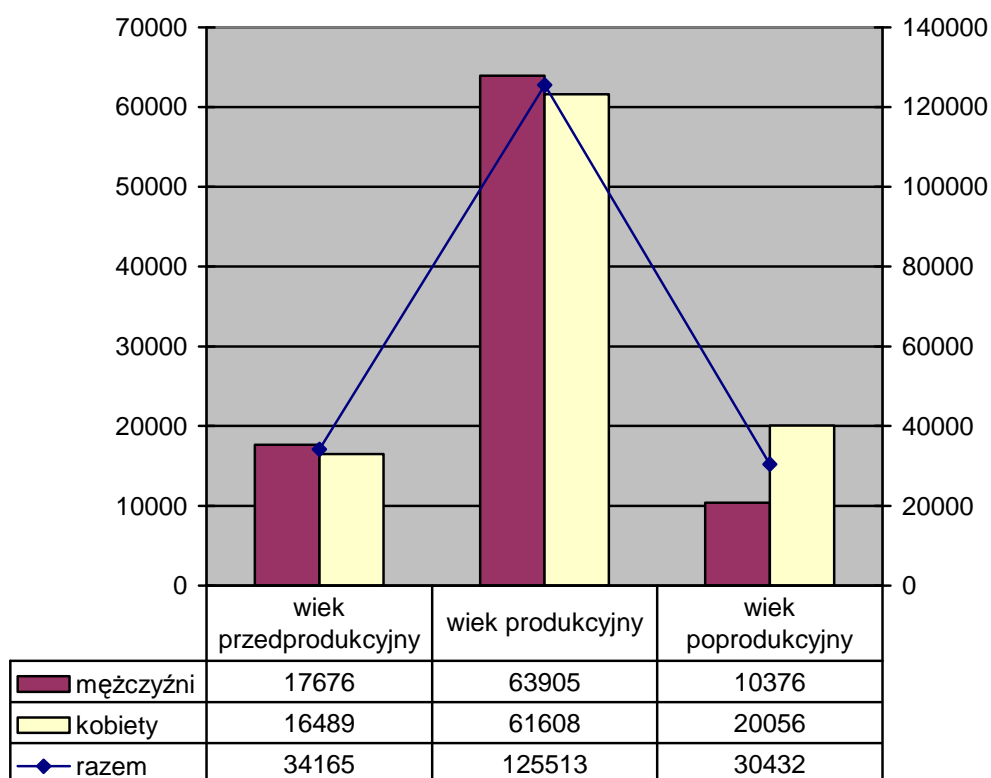
Dzielnice Zabrze	Mężczyźni	Kobiety	Razem
Razem	88 100	95 204	183 304
BISKUPICE	5 399	5 623	11 022
CENTRUM POŁUDNIE	21 624	23 957	45 581
CENTRUM PÓŁNOC	13 664	15 038	28 702
GRZYBOWICE	1 045	1 099	2 144
HELENKA	5 178	5 722	10 900
KOŃCZYCE	1 052	1 188	2 240
MACIEJÓW	1 810	1 901	3 711
MAKOSZOWY	1 117	1 170	2 287
MIKULCZYCE	7 206	7 704	14 910
OS. JANEK	3 004	3 212	6 216
OS. MIKOŁAJA KOPERNIKA	2 614	2 594	5 208
OS. MŁODEGO GÓRNIKA	625	666	1 291
OS. TADEUSZA KOTARBIŃSKIEGO	4 146	4 445	8 591
PAWŁÓW	1 036	1 146	2 182

ROKITNICA	7 390	8 193	15 583
ZABORZE POŁUDNIE	2 397	2 400	4 797
ZABORZE PÓŁNOC	8 793	9 146	17 939

Powyższe dane wskazują, iż Dzielnica Centrum Południe jest najliczniej, a Osiedle Młodego Górnika najmniej zamieszkaną częścią Zabrze.

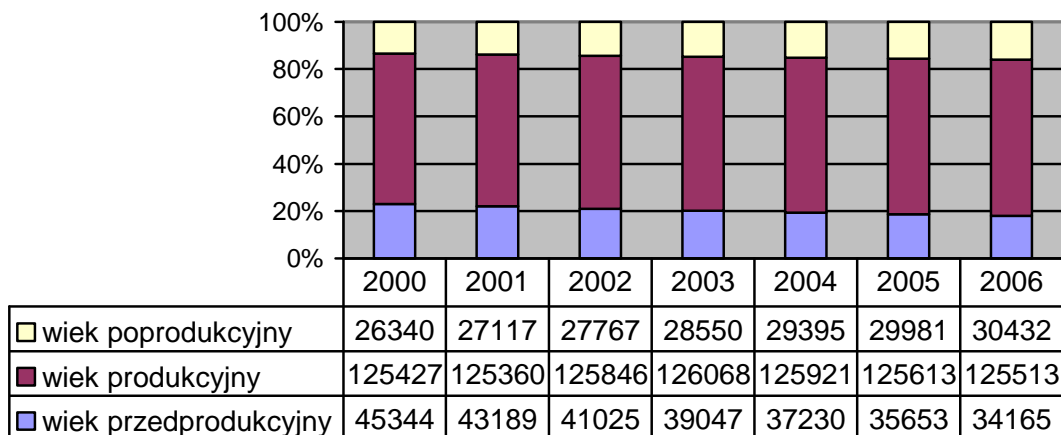
TABELA 16: Struktura wiekowa ludności:

	Mężczyźni	Kobiety
Wiek przedprodukcyjny	< 18	<18
Wiek produkcyjny	18 – 64	18 – 59
Wiek poprodukcyjny	≥ 65	≥60

Wykres 8: Liczba ludności wg wieku ekonomicznego.

Najliczniejszą grupą są osoby w wieku produkcyjnym a więc w grupie wiekowej 18-59 dla kobiet oraz 18-64 dla mężczyzn, z przewagą mężczyzn (51%).

Wykres 9: Ludność wg wieku ekonomicznego na przestrzeni lat.

Powyższe dane wskazują na wyraźne starzenie się społeczeństwa. Wzrasta udział osób w wieku poprodukcyjnym, o znacznym współczynniku feminizacji. Wśród osób w wieku poprodukcyjnym największą ich grupę stanowią osoby w wieku 70 i więcej lat.

Osób w wieku produkcyjnym co roku ubywa. Osiągają one wiek poprodukcyjny, młodszych roczników wchodzących w okres produkcyjny jest na tyle mało, że nie ma zapewnionej wymiany pokoleniowej, a biorąc pod uwagę niżej umieszczone dane – w Zabrzu odnotowuje się ujemne saldo migracji. Pozytywnym jednak może być fakt, iż roczniki przełomu lat 70 i 80 dwudziestego wieku, które to lata były okresem wyżu demograficznego, zakładają rodziny, co przekłada się na wzrost liczby urodzeń w stosunku do zgonów.

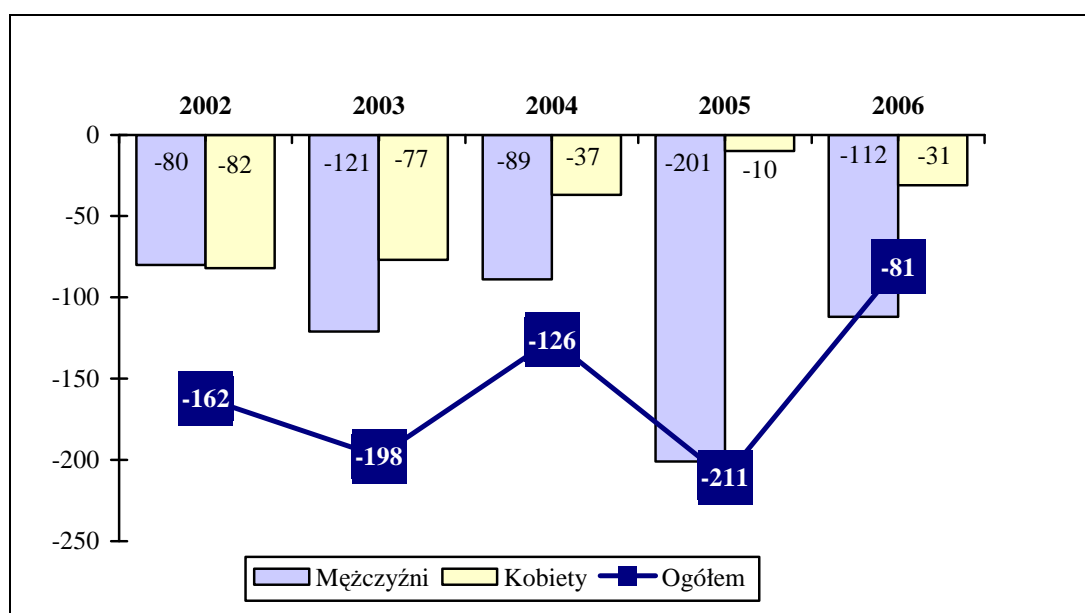
Dane składające się na opis stanu i ruchu naturalnego prezentowane są w poniższej tabeli.

TABELA 17: Urodzenia żywe i zgony mieszkańców Zabrze

Rok	2002	2003	2004	2005	2006
Urodzenia żywe					
ogółem	1504	1483	1589	1597	1676
mężczyźni	815	757	856	827	889
kobiety	689	726	733	770	787

Zgony ogółem					
ogółem	1666	1681	1715	1808	1757
mężczyźni	895	878	945	1028	1001
kobiety	771	803	770	780	756

Dane nt. przyrostu naturalnego kobiet, mężczyzn a także przyrost naturalny ludności ogółem, jaki występował w poszczególnych latach prezentuje poniższa tabela.

Wykres 10: Kształtowanie się przyrostu naturalnego na przestrzeni lat

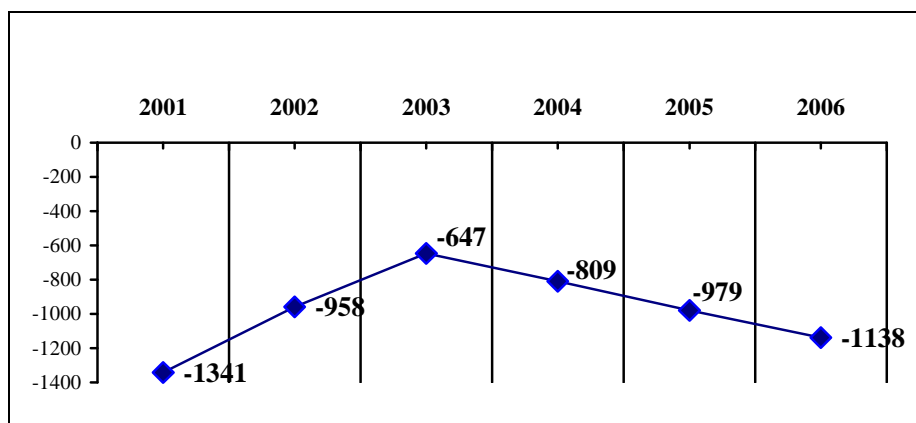
Przyrost naturalny – to różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. Jak wynika z powyższych danych po gwałtownym spadku przyrostu naturalnego w 2005 r. i mimo tego, iż w dalszym ciągu przyjmuje on wartości ujemne, w 2006 roku odnotowano wyraźny wzrost urodzeń w porównaniu z ostatnimi latami. Przyrost naturalny wg płci natomiast, obrazuje większą umieralność w stosunku do liczby narodzin, w przypadku mężczyzn. Skrajnym przykładem jest rok 2005.

TABELA 18: Dane dotyczące migracji wewnętrznych i zagranicznych

MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE						
ZAMELDOWANIA				WYMELDOWANIA		
Ruch wewnętrzny		Liczba osób		Ruch wewnętrzny		Liczba osób
	Ogółem	1101			Ogółem	1647
	Mężczyźni	525			Mężczyźni	783
	Kobiety	576			Kobiety	864
Zagranica	Ogółem	43		Zagranica	Ogółem	635
	Mężczyźni	29			Mężczyźni	306
	Kobiety	14			Kobiety	329

TABELA 19: Saldo poszczególnych migracji.

Ruch wewnętrzny		Liczba osób
	Ogółem	- 546
	Mężczyźni	- 258
	Kobiety	- 288
Zagranica	Ogółem	- 592
	Mężczyźni	- 277
	Kobiety	- 315

Wykres 11: Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych

TABELA 19: Ruch mieszkańców Zabrze wg poszczególnych krajów

KRAJ	ZAMELDOWANIA	WYMELDOWANIA
ALGERIA	1	0
ARMENIA	2	0
AUSTRIA	0	2
FRANCJA	1	0
HOLANDIA	1	1
IRLANDIA	0	3
JEMEN	1	0
KANADA	1	0
NIEMCY	27	77
NORWEGIA	1	0
RUMUNIA	1	0
STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI	0	2
TURCJA	2	0

UKRAINA	1	0
WIELKA BRYTANIA	6	8
WŁOCHY	1	0
RAZEM:	46	93

Analizując migracje mieszkańców Zabrze stwierdza się większą liczbę wymeldowań niż zameldowań zarówno w ruchu wewnętrznym jak i zagranicznym.

Analizując ruch mieszkańców Zabrze poza granice kraju, do głównych kierunków należały zarówno zameldowania jak i wymeldowania do Niemiec.

Największą aktywność migracyjną przejawiają kobiety. Mniejszą liczbę kobiet zarejestrowano jedynie w przypadku meldunku z zagranicy.

Podsumowując, stwierdzić należy zwiększony odpływ mieszkańców z gminy, co przejawiało się ujemnym saldem migracji (-1 138).

Według prognoz demograficznych do 2015 r. wzrośnie liczba gospodarstw domowych, głównie ze względu na strukturę wieku ludności (zwiększy się udział osób starszych) oraz rozwoju gospodarki.

Główny Urząd Statystyczny prognozuje, że w miastach w woj. śląskim do 2015 r. liczba ludności zmaleje o 7 % z powodu:

- ujemnego salda przyrostu naturalnego,
- ujemnego salda migracji wewnętrznej,
- ujemnego salda migracji zagranicznej.

W tym samym okresie (2005-2015) liczba gospodarstw domowych wzrośnie o 0,8 %. Zwiększy się liczba gospodarstw domowych 1-osobowych oraz 2-osobowych, a zmaleje liczba gospodarstw domowych 3-osobowych, 4-osobowych, 5 i więcej osobowych. Spadnie również wskaźnik osób w gospodarstwie domowym z 2,448 osób w 2005 r. do 2,258 osób w 2015 r.

Według prognoz liczba ludności w Zabrzu zmniejszy się z 191 247 w 2005 roku do 170 900 w 2015 r. (spadek o ok. 11 %).

5.2. WARUNKI ZAMIESZKIWANIA.

Zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. Z kolei Ustawa o pomocy społecznej określa, że do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, realizowanym przez gminy, należy udzielanie schronienia osobom tego pozbawionym, w tym bezdomnym. Zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz o zmianie niektórych ustaw zadaniami własnymi gminy w dziedzinie mieszkalnictwa są:

- gospodarka terenami,
- budownictwo komunalne,
- budownictwo socjalne,
- finansowanie dodatków mieszkaniowych,
- rozwój przestrzenny gmin,
- realizacja komunalnej infrastruktury towarzyszącej budownictwu mieszkaniowemu,
- remonty budynków mieszkalnych będących w gestii gminy,
- ustalanie zasad polityki czynszowej.

Duża skala niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o różnym statusie dochodowym wymaga od gminy wszechstronnych działań na obszarze mieszkalnictwa w Zabrzu – od tworzenia warunków dla realizacji budownictwa mieszkaniowego dla osób będących w stanie samodzielnie zrealizować potrzeby mieszkaniowe, po zapewnienie przez gminę lokali dla najuboższej grupy społeczeństwa. Niezbędne do realizacji postawionych celów jest nadanie problematyce rozwoju mieszkalnictwa odpowiedniej rangi w gospodarce miasta i środowisku samorządowym.

W 2008 roku:

- 1 500 osób złożyło wnioski o pomoc mieszkaniową,
- 8 664 osoby złożyły wniosek o dodatek mieszkaniowy, na który łącznie wydatkowano 8 837 433,60 zł,
- Sprzedano 8 nieruchomości przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe o łącznej powierzchni 5 425 m².

TABELA 20: Struktura wiekowa zabrzańskich budynków mieszkalnych:

Rok budowy	Ilość budynków (ZBM – TBS Sp. z o.o.)
Przed 1918	420
1918 – 1944	712
1945 – 1970	463
1971 – 1977	24
1978 – 1987	12
1988 – 2000	0
2000 - 2005	59
RAZEM	1690

TABELA 20: Podstawowe informacje dotyczące zasobu mieszkaniowego w Gminie Zabrze

Lata	Mieszkania ogółem [szt.]	Ilość mieszkań na 1000 mieszkańców w	Powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	Izby [szt.]	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	Liczba mieszkańców miasta
2002	64 637	332	3 533 091	208 995	3	54,66	194 613
2003	66 868	345	3 648 293	215 352	3	54,56	193 768
2004	67 177	348	3 669 968	216 305	3	54,63	192 833
2005	67 812	352	3 701 857	218 626	3	54,59	191 972

Na podstawie powyższej tabeli można zauważyć, iż wielkość zasobu mieszkaniowego gminy Zabrze na przestrzeni lat 2002-2005 wykazywała bardzo słabą tendencję wzrostową (w ciągu czterech lat wzrost o ok. 5 %). Zważywszy jednak na znaczne migracje ludności w Gminie, ujemny przyrost naturalny – liczba mieszkań na 1000 mieszkańców sukcesywnie rośnie i pod koniec 2005 roku wyniosła 352. Przeciętne mieszkanie w Zabrzu posiada 3 izby oraz powierzchnię użytkową ok. 55 m².

W Zabrzu standard lokali mieszkalnych pod względem odsetek mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje należy ocenić niezbyt dobrze. Najlepiej jest w przypadku wyposażenia w wodę (ok. 99 %), najgorzej w przypadku instalacji c.o. (zaledwie 65,5 %).

TABELA 21: Wyposażenie lokali mieszkalnych w Zabrze w podstawowe instalacje

Wyposażenie mieszkań w instalacje (stan na koniec 2004 r.)	Ilość szt.	Udział [%]
wodociąg	66684	99,27
ustęp spłukiwany	60547	90,13
łazienka	58315	86,81
centralne ogrzewanie	44031	65,54
gaz sieciowy	51848	77,18

W Zabrze w ostatnich latach dominującym inwestorem w budownictwie mieszkaniowym są inwestorzy indywidualni. W zasadzie przez ostatnie lata wielkość zasobu mieszkaniowego komunalnego oraz spółdzielczego jest niezmienna. W 2003 r. oddano do użytku 29 mieszkań w ramach MTBS Sp. z o.o. przy ul. Opolskiej, natomiast w latach 2004-2006 powstało 405 lokali mieszkalnych na osiedlu Jodłowa w ramach budownictwa zamiennego.

Jak widać na podstawie tabeli, w latach 2002-2004 zostało oddanych do użytku łącznie 603 mieszkań, w tym ok. 84 % mieszkań w budownictwie indywidualnym. Przeciętna liczba izb przypadających na jedno mieszkanie wynosiła odpowiednio: w roku 2002 w budownictwie indywidualnym 5,68, w budownictwie wielorodzinnym 2,79; w roku 2003 w budownictwie indywidualnym 5,70, w budownictwie wielorodzinnym 3,25; w 2004 roku w budownictwie indywidualnym 3,12.

TABELA 22: Mieszkania oddane do użytku w Zabrze w latach 2002-2004

Powiat	Mieszkania oddane do użytku [szt.]			Powierzchnia użytkowa [m ²]			Izby [szt.]		
	ogółem	w budownictwie		ogółem	w budownictwie		ogółem	w budownictwie	
		Indywidualnym	Wielorodzinnym		Indywidualnym	Wielorodzinnym		Indywidualnym	Wielorodzinnym
2002	69	31	38	6500	4400	2100	282	176	106
2003	88	44	44	8686	6145	2541	394	251	143
2004	446	350	96	b.d.	24927	b.d.	b.d.	1093	b.d.

W roku 2008 Międzygminne Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. oddało do użytku mieszkania przy ul. Janika 24 – 24a oraz 26 – 26e. W ramach rozwoju budownictwa

mieszkaniowego podwyższono kapitał zakładowy MTBS Sp. z o.o. o kwotę 700 000 zł na poczet inwestycji przy ul. Franciszkańskiej i ul. Żywieckiej.

Gmina Zabrze rozpoczęła rozwiązywanie trwającego już 10 lat problemu mieszkań zakładowych sprzedawanych przez „Hutę Zabrze” prywatnym właścicielom. Z inicjatywy Prezydenta Miasta Zabrze Małgorzaty Mańki – Szulik oraz na podstawie uchwały Rady Miejskiej jednoosobowa spółka gminy ZBM – TBS aktem notarialnym nabyła 85 budynków mieszkalnej o powierzchni użytkowej około 48 tys. m². W nieruchomości znajduje się 950 lokali mieszkalnych zamieszkiwanych przez 3 tys. lokatorów (3284). Wartość transakcji wyniosła prawie 21 mln zł, a środki na ten cel pozyskano poprzez emisję obligacji. Całość transakcji poręczyła Gmina Zabrze.

Tereny gminne przewidziane pod zabudowę.

1. **Maciejów** - tereny ograniczone: od południa ulicą Walerego Fontanusa, od wschodu ulicą Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego i ulicą Srebrną, od północy parkiem wokół kąpieliska w Maciejowie, od zachodu granicą miasta z Gliwicami.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- jednorodzinna – 8 ha
- mieszkaniowo–usługową – 5 ha

Podstawa wyznaczonych terenów:

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Dzielnicy Maciejów w Zabrzu. Tereny na rysunku planu oznaczono symbolami: 1.3.U/M; 1.6.U/M; 1.7.M; 1.8.M; 1.9.M; 1.10.M; 1.11.M; 1.15.M (Uchwała Nr XLI/467/97 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 13 października 1997 r.).

Teren częściowo objęty programem „Program uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Zabrze”

2. **Grzybowice** - tereny ograniczone: od południa ulicą Wincentego Witosa, od wschodu ulicą Jerzego Badestinusa i ulicą Józefa Hallera, od północy ulicą Szczecińską i ulicą Jerzego Badestinusa, od zachodu terenami zielonymi wzdłuż granicy miasta z Świętoszowicami

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- jednorodzinna – 35 ha
- mieszkaniowo–usługową – 8 ha

Podstawa wyznaczonych terenów

Uchwała Rady Miasta Nr XVII/150/03 z dnia 29.10.2003 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze dla terenów położonych w dzielnicy Grzybowice.

Teren częściowo objęty programem: „Program uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Zabrze”

3. **Rokitnica Południe** - tereny ograniczone: od południa napowietrzną linią średniego napięcia biegnącą ze stacji GPZ Grzybowice w kierunku byłego PGR Wesoła, od wschodu doliną Potoku Rokitnickiego, od północy zabudowaniami wzdłuż ulicy Budowlanej i niecką wzdłuż ulicy Budowlanej, od zachodu doliną cieku wypływającego z terenów POD Kaprys.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- jednorodzinna – 52 ha
- wielorodzinna – 18 ha

Podstawa wyznaczonych terenów:

Uchwała Rady Miasta Nr XVII/149/03 z dnia 29.10.2003 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze dla terenów położonych w północnej części miasta Zabrze.

4. **Rokitnica Leśna Polana** - tereny ograniczone: od południa napowietrzną linią wysokiego napięcia biegnącą ze stacji Węzłowej w Grzybowicach w kierunku wschodnim wzdłuż doliny cieku i skracającej w kierunku byłego PGR Wesoła, od wschodu kompleksem leśnym, od północy w części kompleksem leśnym, w części projektowaną drogą biegnącą po skraju rozdrobnionych działek rolnych, od zachodu projektowaną drogą omijającą zabudowania zlokalizowane wzdłuż ulicy Ofiar Katynia.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- jednorodzinna – 40 ha.

Podstawa wyznaczonych terenów:

Uchwała Rady Miasta Nr XXXIII/427/08 z dnia 15.12.2008 r. W sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze dla terenów osiedla Rokitnica – Leśna Polana w Zabrzu

5. **Słoneczna Dolina (dzielnica - Osiedle Kopernika)** - tereny ograniczone: od południa ulicą Macieja Mielżyńskiego, od wschodu Aleją Wojciecha Korfatego, od północy ulicą Jana Heweliusza, od zachodu granicą działek rezerwujących teren dla przedłużenia ulicy Plutonowego Ryszarda Szkubacza.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- jednorodzinna – 80 ha
- mieszkaniowo–usługową – 8 ha

Podstawa wyznaczonych terenów:

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze.
Uchwała Rady Miasta Nr XV/995/99 z dnia 22.11.1999 r.

Część terenów objęta pozwoleniami na budowę na podstawie decyzji nr 89 o warunkach zabudowy z dnia 29.04.2005 r.

W trakcie opracowania projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów osiedla Słoneczna Dolina w Zabrzu

6. **Mikulczyce Wschód** - tereny ograniczone: od południa rozlewiskami przy Alei J. Nowaka-Jeziorańskiego, od wschodu torowiskiem kolei piaskowej, od północy torowiskiem relacji Zabrze Mikulczyce - Zabrze Biskupice, od zachodu terenami zabudowanymi zlokalizowanymi przy ulicy Gen. Tadeusza Kościuszki.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- wielorodzinna – 24 ha

Podstawa wyznaczonych terenów:

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze.
Uchwała Rady Miasta Nr XV/995/99 z dnia 22.11.1999 r.

7. **Mikulczyce Północ** - tereny ograniczone: od południa ogródkami działkowymi POD Wypoczynek i POD Semafor, od wschodu torowiskiem kolei piaskowej,
8. od północy torowiskiem kolei piaskowej, od zachodu ulicą Tarnogórską.

Szacunkowa powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- komunalną – 35 ha

Podstawa wyznaczonych terenów:

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Zabrze.
Uchwała Rady Miasta Nr XV/995/99 z dnia 22.11.1999 r.

Potrzeby mieszkaniowe.**TABELA 23:** Potrzeby mieszkaniowe w Gminie Zabrze (stan na koniec 2005 r.)

Liczba mieszkań w Zabrzu	67812
liczba gospodarstw domowych – prognoza na rok 2005	79218
statystyczny deficyt mieszkań	11406
wyburzenia*	50
potrzeby teraźniejsze	11456

**szacowana liczba wyburzeń lokali mieszkalnych w budynkach komunalnych*

Potrzeby mieszkaniowe w Zabrzu do 2015 r. oszacowano na około 12 200 mieszkań. Wybudowanie takiej liczby mieszkań pozwoliłoby zwiększyć zasób mieszkaniowy do ok. 79 600 lokali mieszkalnych, na które przypadałoby, zgodnie z prognozą GUS, 170 900 ludności w 2015 r.

Czynnikami determinującymi zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych w najbliższych latach będą przede wszystkim czynniki makroekonomiczne, takie jak tempo wzrostu dochodu narodowego, dochodów realnych ludności, wysokość inflacji, wysokość stóp procentowych, a także dostępność kredytów hipotecznych, zakres wsparcia dla mieszkalnictwa ze strony budżetu państwa, jak również upowszechnienie budowy mieszkań na wynajem. Skuteczna, dobrze ukierunkowana polityka mieszkaniowa może przyczynić się do przekształcenia potrzeb mieszkaniowych w popyt efektywny.

Istotny udział w bilansie ilościowym potrzeb mieszkaniowych zajmują potrzeby osób najuboższych oraz z wyrokami eksmisyjnymi. Dlatego też istotną rolę w zaspokajaniu ich potrzeb mieszkaniowych w najbliższych 10 latach odgrywać będzie Gmina poprzez dostarczanie lokali komunalnych, zamiennych, a przede wszystkim socjalnych. W celu określenia potrzeb mieszkaniowych Gminy do 2015 r. przyjęto dane szacunkowe na podstawie liczby składanych corocznie wniosków i wyroków sądowych z prawem do lokalu socjalnego. Na tej podstawie określono, że do 2015 r. potrzeby mieszkaniowe wyniosą 9894 lokale, z czego na lokale socjalne przypadnie 8253 lokali.

Potrzeby mieszkaniowe w zakresie lokali socjalnych i zamiennych.

a) według stanu istniejącego:

– dla osób zakwalifikowanych na lokale zamienne	35 lokali
– dla osób posiadających prawo do lokali socjalnych	<u>1179 lokali</u>
RAZEM	1214 lokali

b) prognozowane roczne potrzeby w zakresie lokali socjalnych i zamiennych w latach 2007-2015

– przeciętna liczba oczekujących na lokale socjalne	786 lokali
– na lokale zamienne	<u>100 lokali</u>
POTRZEBY RAZEM	886 lokali

TABELA 24: Zapotrzebowanie na lokale socjalne i zamienne oraz deficyt lokali do 2015 r.

Wyszczególnienie [szt.]	Lata								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
zapotrzebowanie – deficyt roku poprzedniego	2100	2805	3510	4215	4920	5625	6330	7035	7740
potrzeby roczne	886	886	886	886	886	886	886	886	886
możliwości realizacyjne	181	181	181	181	181	181	181	181	181
deficyt mieszkań	2805	3510	4215	4920	5625	6330	7035	7740	8445

Strategiczne cele mieszkaniowe wraz z podaniem stopnia ważności i pilności realizacji (roczny deficyt ok. 700 lokali).

Na podstawie dokonanej diagnozy warunków mieszkaniowych w Zabrzu, oszacowaniu skali potrzeb mieszkaniowych, jak również z przeprowadzonej analizy SWOT sformułowano następujące cele strategiczne:

Przyrost nowych zasobów mieszkaniowych.

Należy stworzyć warunki do rozwoju budownictwa mieszkaniowego poprzez podaż gruntów należących do Gminy. Ubrojenie terenów, uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego, uproszczenie procedur administracyjnych.

Zasób mieszkaniowy powinien być zróżnicowany pod względem struktury własności, rodzaju

zabudowy, standardu i ceny, tak aby mógł zaspokajać potrzeby mieszkaniowe wszystkich gospodarstw domowych w Zabrzu.

Poprawa standardu zasobów mieszkaniowych i jakości zamieszkania.

Niezbędne jest podniesienie standardu znacznej ilości budynków i mieszkań w zasobie do poziomu odpowiadającego współczesnym wymogom technicznym i estetycznym poprzez zwiększenie nakładów na konserwacje, remonty oraz termorenowacje budynków.

W zasobie mieszkaniowym gminy do realizacji tego celu niezbędna jest ekonomizacja polityki czynszowej oraz zwiększenie dotacji na remonty z budżetu miasta.

W przypadku spółdzielni mieszkaniowych i wspólnot mieszkaniowych należy zwiększyć nakłady na remonty poprzez podwyższenie stawki na fundusz remontowy (w zależności od wielkości potrzeb remontowych).

Intensyfikacja działań remontowych polepszy warunki zamieszkania, a także przyczyni się do obniżenia kosztów eksploatacji.

5.3. OŚWIATA.

5.3.1. Szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe

Gmina Miejska Zabrze prowadzi obecnie 171 szkół publicznych i placówek oświatowych:

- Przedszkola (w tym 5 Zespołów Szkolno – Przedszkolnych) – 38
- Szkół Podstawowych – 37
- Gimnazjów (w tym 8 nie działających w Zespołach Szkół) – 29
- Licea Ogólnokształcące (w tym jedno w Towarzystwie Salezjańskim) – 12
- Uzupełniające Licea Ogólnokształcące – 3
- Licea Profilowane – 11
- Szkoły Artystyczne(w tym 1 prowadzona przez Ministra Kultury) - 3
- Technika – 8
- Technika Uzupełniające – 5
- Zasadnicze Szkoły Zawodowe – 10

- Szkoły Policealne (w tym jedno Studium Medyczne prowadzone przez Wojewodę Śląskiego) – 10
- Ogniska Pracy Pozaszkolnej – 4
- Bursy Szkolne – 1
- Centrum Kształcenia Praktycznego – 1
- Centrum Kształcenia Zawodowego – 2

Wychowanie przedszkolne

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od 3 – 6 roku życia. Do 38 publicznych przedszkoli znajdujących się na terenie miasta uczęszczało 4221 dzieci na 4500 wolnych miejsc. W administracji i obsłudze zatrudnione były 252,36 osoby, liczba etatów pedagogicznych wynosiła 296,98.

Od 2008 r. w Zabrzu funkcjonuje elektroniczny nabór do przedszkoli miejskich.

Szkoły podstawowe

Na terenie Miasta Zabrze znajduje się 30 ogólnodostępnych szkół podstawowych do których uczęszcza 9415 uczniów. Odnotowano spadek liczby uczniów klas pierwszych z 1679 w roku 2007 na 1587 w roku 2009. 28 szkół podstawowych posiada świetlice. W administracji i obsłudze zatrudnionych jest 328,6 osób. Liczba etatów pedagogicznych wynosiła w 2008 roku 945,92.

Gimnazja

W Zabrzu znajduje się 20 gimnazjów, w tym 4 gimnazja z świetlicami. Liczba uczniów w roku 2008 wynosiła 5545. Zwiększyła się liczba etatów pedagogicznych w porównaniu z rokiem 2007 i wyniosła 567,12 natomiast zmniejszyła się liczba osób zatrudnionych w obsłudze oraz w administracji szkół - 95,7.

Licea ogólnokształcące

Liczba szkół ogólnodostępnych razem z uzupełniającymi LO wynosiła 13. W klasach pierwszych uczyło się 2873 uczniów czyli w porównaniu z rokiem 2007 o 75 mniej. Ogół uczniów w roku 2008 wyniósł 2616. Zmniejszyła się również liczba etatów administracji i obsługi z 92,91 na 91,58 oraz pedagogicznych z 264,2 na 242,12.

Szkoły zawodowe (typu technikum, zasadnicza szkoła zawodowa, szkoła policealna, szkoły artystyczne)

Liczba uczniów w szkołach wynosiła 3801, a w klasach pierwszych liczba uczniów wynosiła w odpowiednim typie szkoły:

- Technikum – 707
- Zasadnicza szkoła zawodowa – 445
- Szkoła policealna – 177
- Szkoły artystyczne – 47

Na terenie miasta Zabrze świadczą usługi oświatowe placówki niepubliczne, w tym:

- Przedszkola
- Szkoły podstawowe
- Gimnazja
- Szkoły ponadgimnazjalne
- Szkoły policealne
- Specjalistyczny Ośrodek Wychowawczy prowadzony przez siostry Boromeuszki

TABELA 25: Liczbę uczniów w poszczególnych placówkach w 2008 roku.

Lp.	Wyszczególnienie	2007 rok		2008 rok	
		Dla młodzieży	Dla dorosłych	Dla młodzieży	Dla dorosłych
1	Oddziały przedszkolne w Szkołach Podstawowych	15	-	24	-
2	Szkoła Podstawowa	319	12	313	8
3	Gimnazjum	403	140	358	124
4	Lic. Ogólnokształcące i Uzupełniające LO	316	966	274	1245
5	Szkoła Techniczna	-	151	-	332
6	Szkoła Policealna	-	522	-	1216
7	Przedszkole	325		345	
8	Spec. Ośrod. Wych. Prowadzony przez siostry Boromeuszki	55		32	

Miasto Zabrze jest organem prowadzącym dla szkół artystycznych, tj. Ogólnokształcącej Szkoły Sztuk Pięknych i Liceum Plastycznego, znajdujących się w Zespole Szkół nr 18.

Kolejną placówką artystyczną, znajdującą się w Zabrzu jest Państwowa Szkoła Muzyczna I i II im. Stanisława Moniuszki.

W Zabrzu funkcjonują również:

Placówki oświatowo-wychowawcze. Wśród nich wyróżnić można 4 Ogniska Pracy Pozaszkolnej. Celem tych placówek jest realizacja zadań edukacyjnych, wychowawczych, kulturalnych, profilaktycznych, opiekuńczych, prozdrowotnych, sportowych i rekreacyjnych poprzez prowadzenie zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży poza zajęciami szkolnymi. Przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym. Ogniska pracy pozaszkolnej obejmują w roku szkolnym 2006/2007 swoim działaniem 3 163 dzieci i młodzieży. Organizują 201 zajęć stałych.

Publiczne Centrum Kształcenia Praktycznego Ośrodek Doksztalcania i Doskonalenia Zawodowego i Centrum Kształcenia Ustawicznego Nr 1 działają w jednym obiekcie w Zabrzu przy ul. 3 Maja 95 oraz **Centrum Kształcenia Ustawicznego** przy ul. Zwrotniczej 11. Placówki oświatowe tego typu działają w zakresie ustawicznego kształcenia umiejętności i podnoszenia kwalifikacji zawodowych młodzieży i dorosłych. W roku 2008 w CKU utworzono dwie szkoły dla dorosłych tj. Zasadniczą Szkołę Zawodową nr 2 i Szkołę Policealną nr 9.

Poradnia psychologiczno-pedagogiczna, której zadaniem jest udzielanie pomocy psychologicznej i pedagogicznej dzieciom i młodzieży uczącej się w szkołach każdego rodzaju oraz w placówkach oświatowych. Pomoc ta polega m.in. na wspomaganiu rozwoju, terapii zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych. Prowadzone są też zajęcia z terapii logopedycznej.

Problemem, z którym boryka się ta placówka to miejsce w jakim prowadzi swoją działalność. Znajduje się ona na drugim piętrze budynku przy ul. 3-go Maja 12. Prowadzą do niej wąskie schody, niedostosowane dla osób niepełnosprawnych. Ilość pomieszczeń i usytuowanie ich przy ruchliwej ulicy powoduje, że działalność terapeutyczna jest utrudniona, a wręcz niemożliwa.

Miejska Bursa Szkolna – to placówka zapewniająca opiekę i wychowanie uczniom gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych oraz słuchaczom szkół policealnych w okresie pobierania przez nich nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

5.3.2. Szkolnictwo wyższe

W Zabrzu znajdują się dwie szkoły państwowe: Politechnika Śląska Wydział Organizacji i Zarządzania oraz Śląski Uniwersytet Medyczny Wydział Lekarski z Oddziałem Lekarsko –

Dentystycznym oraz jedna szkoła nie publiczna Wyższa Szkoła im. Bogdana Jańskiego Wydział Zamiejscowy w Zabrze.

Politechnika Śląska Wydział Organizacji i Zarządzania rozpoczął swoją działalność z dniem 1 września 1995 r. w wyniku przekształcenia Instytutu Organizacji i Zarządzania Przedsiębiorstwem. Od 1 października 1998 roku nowa siedziba Wydziału znajduje się w Zabrzu.

Dane nt. liczby osób studiujących oraz absolwentów wg podziału na kierunek studiów oraz rodzaj studiów przedstawiono w poniższych tabelach (2008):

TABELA 26: Kierunek studiów: Zarządzanie (w tym Zarządzanie i Marketing)

Rodzaj studiów/rocznik	2008
Magisterskie jednolite stacjonarne (dzienne)	242
Stacjonarne I stopnia (licencjackie dzienne)	138
Niestacjonarne I stopnia (zaoczne zawodowe)	186
Stacjonarne II stopnia (magisterskie uzupełniające dzienne)	35
Niestacjonarne II stopnia (magisterskie zaoczne)	241
Absolwenci	191
Ogółem	1033

TABELA 27: Kierunek studiów: Zarządzanie i Inżynieria Produkcji

Rodzaj studiów/rocznik	2008
Magisterskie jednolite stacjonarne (dzienne)	228
Stacjonarne I stopnia (inżynierskie dzienne)	118
Niestacjonarne I stopnia (inżynierskie zaoczne)	315
Absolwenci	72
Ogółem	1033

TABELA 28: Kierunek studiów: Administracja

Rodzaj studiów/rocznik	2008
Stacjonarne I stopnia (licencjackie dzienne)	237
Niestacjonarne I stopnia (inżynierskie zaoczne)	302
Absolwenci	66
Ogółem	605

TABELA 29: Kierunek studiów: Socjologia

Rodzaj studiów/rocznik	2008
Stacjonarne I stopnia (licencjackie dzienne)	233
Niestacjonarne I stopnia (licencjackie zaoczne)	205
Stacjonarne II stopnia (magisterskie uzupełniające dzienne)	61
Niestacjonarne II stopnia (magisterskie zaoczne)	59
Absolwenci	94
Ogółem	652

TABELA 30: Kierunek studiów: **Logistyka**

Rodzaj studiów/rocznik	2008
Stacjonarne I stopnia (licencjackie dzienne)	90
Niestacjonarne I stopnia (inżynierskie zaoczne)	68
Absolwenci	0
Ogółem	153

Śląski Uniwersytet Medyczny, Wydział Lekarski z Oddziałem Lekarsko – Dentystycznym w Zabrze jest to pierwszym i przez ponad dwadzieścia lat jedynym, wydziałem tworzącym Śląską Akademię Medyczną. Na jego bazie później powstał Wydział Farmaceutyczny i Oddział Analityki Medycznej w Sosnowcu.

Obecnie strukturę Wydziału tworzy 59 jednostek naukowo-dydaktycznych zlokalizowanych w Zabrzu, Bytomiu, Katowicach i Tarnowskich Górach oraz Studium Doktoranckie i Kolegium Kształcenia Podyplomowego.

Wydział zatrudnia 518 nauczycieli akademickich, w tym 36 profesorów tytularnych, 16 profesorów nadzwyczajnych ŚAM, 30 doktorów habilitowanych.

Na Wydziale prowadzone są dwa kierunki kształcenia przeddyplomowego:

- **kierunek lekarski** w systemie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Studia trwają 12 semestrów i są realizowane w zakresie przedmiotów teoretycznych, przedklinicznych i klinicznych. Absolwent otrzymuje tytuł zawodowy lekarza.
- **kierunek lekarsko-dentystyczny** w systemie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Studia trwają 10 semestrów i są realizowane w zakresie przedmiotów teoretycznych, przedklinicznych i klinicznych. Absolwent otrzymuje tytuł zawodowy lekarza dentysty.

Studenci mają do dyspozycji trzy domy akademickie. Na Wydziale działa samorząd studencki, organizacje studenckie oraz koła naukowe Studenckiego Towarzystwa Naukowego. Bardzo aktywne są sekcje sportowe działające w AZS.

TABELA 31: liczba studentów kształcących się wg poszczególnych kierunków i trybów

STUDENCI – 2008 ROK					
Rok studiów	Kierunek	Liczba studentów			Razem studentów
		Studia stacjonarne	Obcokrajowców	Studia niestacjonarne	
I	lekarski	148	0	26	174
II	lekarski	144	1	25	170
III	lekarski	129	1	23	153
IV	lekarski	116	0	24	140

V	lekarski	150	2	29	181
VI	lekarski	82	0	13	95
I	lekarsko-dentystyczny	78	0	16	94
II	lekarsko-dentystyczny	83	0	18	101
III	lekarsko-dentystyczny	88	2	11	101
IV	lekarsko-dentystyczny	71	3	15	89
V	lekarsko-dentystyczny	77	2	33	112
I	ratownictwo medyczne	63	0	0	63
II	ratownictwo medyczne	69	0	0	69
Razem:		1 298	11	233	1 542

TABELA 32: Studia Doktoranckie

Studia stacjonarne	42
Studia niestacjonarne	30
Obrony rozprawy doktorskiej nadania stopnia doktora nauk medycznych	14
Otwarcie przewodu doktorskiego	12

TABELA 33: Kolegium Kształcenia Podyplomowego

Kursy niepłatne			Kursy płatne		
Ilość kursów	Ilość Katedr prowadzących kursy	Ilość uczestników	Ilość kursów	Ilość Katedr prowadzących kursy	Ilość uczestników
79	12	1 633	1	1	5

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Zabrze jest publicznym zakładem kształcenia nauczycieli założonym w 1997 roku pod opieką naukową Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Filologicznego przy poparciu władz miasta Zabrze. Organem prowadzącym jest Województwo Śląskie.

Kolegium kształci nauczycieli w specjalności język angielski i niemiecki w systemie dziennym (bezpłatnym) i wieczorowym. Absolwenci Kolegium otrzymują dyplom ukończenia N.K.J.O. w zakresie nauczania języka obcego. Dyplom uprawnia do pracy w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

W ramach porozumienia o opiece naukowej z Uniwersytetem Śląskim, absolwenci kolegium mogą uzyskać dyplom ukończenia studiów zaocznych i tytuł licencjata na wyższej uczelni po zdaniu egzaminu przed komisją uczelnianą Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach na Wydziale Filologicznym. Licencjat uprawnia do kontynuacji studiów w danym kierunku na uczelniach w całym kraju w ramach uzupełniających wyższych studiów magisterskich.

Językiem wykładowym w Kolegium jest język obcy.

Kadra Nauczycielska N.K.J.O to 30 wykładowców, wszyscy z wyższym wykształceniem filologicznym i przygotowaniem pedagogicznym, w tym 14 z tytułem doktora oraz 3 doktorantów. Kolegium zatrudnia pracowników Uniwersytetu Śląskiego w ramach porozumienia o opiece naukowej i obecnie jest ich 14.

Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Wydział Zamiejscowy w Zabrzu dawna Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, istnieje od 1993 roku i należy do najstarszych uczelni niepaństwowych w Polsce. Została wpisana do rejestru uczelni niepaństwowych Ministerstwa Edukacji Narodowej pod numerem 28. W początkowym okresie działalności kształcenie odbywało się wyłącznie w Warszawie, na kierunku Zarządzanie. Siedzibą Szkoły jest miasto stołeczne Warszawa. Szkoła posiada jednostki zamiejscowe tworzone zgodnie z ustawą o szkolnictwie wyższym. Wydział Zamiejscowy Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Zabrzu przy ul. Marii Curie Skłodowskiej 40 został powołany do życia decyzją MNiSW nr DSW-2-02-4003-112/07 z dnia 19.07.2007 r. Dewizą Szkoły jest: **Prawda - Dobro – Skuteczność.**

Wydział Zamiejscowy w Zabrzu kształci na kierunku:

Gospodarka przestrzenna w specjalnościach:

- planowanie przestrzenne
- gospodarowanie nieruchomościami
- rewitalizacja terenów miejskich i przemysłowych
- systemy informacji geograficznej

W roku 2008 w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego studiowało 50 studentów.

5.3.3. Instytuty naukowe

Na terenie miasta Zabrze działają znane i cenione, także poza granicami kraju ośrodki naukowe:

- Instytut Techniki Aparatury Medycznej ITAM
- Zlokalizowany w Zabrzu przy ul. Roosevelta 118 jest państwową jednostką badawczo-rozwojową, której działalność statutowa obejmuje prowadzenie prac badawczych, rozwojowych i wdrożeniowych w dziedzinie techniki medycznej.
- Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN
- Zlokalizowane w Zabrzu przy ul. M. Curie – Skłodowskiej 34 należy do I kategorii placówek naukowych w Polsce. Powstało 1 stycznia 2007r. w wyniku połączenia Centrum Chemii Polimerów PAN w Zabrzu i Zakładu Karbochemii PAN w Gliwicach – dwóch placówek Polskiej Akademii Nauk, które od lat prowadziły systematyczne

prace nad wytwarzaniem i właściwościami materiałów makrocząsteczkowych – polimerowych i węglowych.

- Fundacja Rozwoju Kardiochirurgii im. prof. Zbigniewa Religi (Zabrze, ul. Wolności 345a) wraz z :
 - o Centrum Doskonałości Nowych Technologii na Rzecz Leczenia Chorób Serca „ProCordis”
 - o Instytutem Protez Serca
 - o Pracowniami:
 - Sztucznego Serca
 - Biologicznej Zastawki Serca
 - Biocybernetyki
 - Biotechnologii

Fundację Rozwoju Kardiochirurgii im. prof. Zbigniewa Religi w Zabrzu, ustanowiono w 1991 roku, jej celem jest wprowadzenie do praktyki klinicznej najnowszych metod ratowania ludzkiego życia, gdy zagrożone jest serce. By sprostać temu zadaniu Fundacja, we własnym Instytucie Protez Serca, konsekwentnie prowadzi badania naukowe i prace wdrożeniowe związane z polskim sztucznym sercem, biologiczną zastawką serca, robotem kardiochirurgicznym oraz współfinansuje inne badania naukowe związane z kardiochirurgią.

- Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla (Zabrze, ul. Zamkowa 1) wspomaga wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw działających w obszarze karbochemii, energetyki, górnictwa i przetwarzania odpadów pozwalającej efektywnie użytkować paliwa kopalne, odnawialne i alternatywne
- Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN zlokalizowany w Zabrzu przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 34) jest najstarszą polską placówką naukową, prowadzącą w sposób kompleksowy badania podstawowe i stosowane z zakresu ochrony oraz inżynierii środowiska.
- Śląskie Centrum Chorób Serca (Zabrze, ul. Szpitalna 2) jest ośrodkiem akademickim o imponującym w naszym kraju doświadczeniu w zakresie rozpoznawania i leczenia chorób serca, naczyń i płuc u dorosłych i dzieci, związanym z działalnością naukową i szkoleniową Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Lekarsko-Dentystycznym w Zabrzu, należącym do Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach.

5.4. KULTURA I SZTUKA

Kulturę i sztukę w Gminie Zabrze reprezentują następujące ośrodki:

- Dom Muzyki i Tańca
- Teatr Nowy
- Muzeum Miejskie
- Muzeum Górnictwa Węglowego
- Skansen Górniczy „Królowa Luiza”
- Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido”
- Miejska Biblioteka Publiczna
- Miejski Ośrodek Kultury
- Filharmonia
- Kina

5.4.1. Dom Muzyki i Tańca (DMiT)

Dom Muzyki i Tańca (ul. gen. Charlesa de Gaulle'a 17) jest najbardziej znanym obiektem kulturalnym w mieście.

Sala widowiskowa zaliczana jest do grupy największych w Polsce. Sala liczy 2000 miejsc ułożonych w amfiteatralny układ. Scena wyposażona jest w dwie elektrycznie rozsuwane kurtyny: główną - w odległości 8 m i pomocniczą - w odległości 6 m od horyzontu.

W 2008 roku w Domu Muzyki i Tańca zorganizowane zostały 32 imprezy na które łącznie przybyło około 57 600 osób.

5.4.2. Teatr Nowy

Teatr Nowy w Zabrzu (Plac Teatralny 1) znajdujący się w budynku wzniesionym w 1900r. został założony w 1959 roku.

W 2008 roku Teatr Nowy zrealizował 8 premier, 179 spektakli w siedzibie oraz 45 spektakli w terenie, które łącznie obejrzało 33 098 widzów.

5.4.3. Muzeum Miejskie

W Zabrze przechowywaniem i gromadzeniem zbiorów muzealnych dotychczas zajmowały się dwa muzea. W dniu 2 sierpnia 2006 zawieszono działalność wystawienniczą Muzeum Miejskiego, z uwagi na stan techniczny budynku. Tym samym Muzeum przerwało prezentację swoich zbiorów, czym zajmowało się od ponad 70 lat.

Początki Muzeum Miejskiego w Zabrze sięgają 1935 roku. Strukturę Muzeum tworzyły 4 działy:

- Dział Historii
- Dział Kultury
- Dział Plastyki
- Dział Dokumentacji, Oświaty i Promocji

Obecnie zbiory Muzeum znajdują się w obiekcie przy ul. 3 Maja 91 (teren Centrum Kształcenia Praktycznego) a wystawy organizowane są często poza tym obiektem.

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. Muzeum Miejskie posiadało 23 682 eksponatów, w tym:

- Dział Historii -13 562
- Dział Kultury - 3 400
- Dział Plastyki – 5 563

8 grudnia 2008 r. na potrzeby wystawiennicze przekazano Muzeum pomieszczenia Galerii Cafe Silesia przy ul. 3 Maja 6 w Zabrze, gdzie 14 grudnia 2008 roku zainaugurowano działalność galerii wystawą poświęconą 60-leciu Górnika Zabrze.

Łącznie stan muzealiów powiększył się o 140 eksponatów.

5.4.4. Muzeum Górnictwa Węglowego.

Muzeum górnictwa powstało 23.01.1981 roku jako jedyne, państwowe muzeum tej branży w Polsce. Podstawą zbiorów była ocalona część spuścizny po Związkowym Muzeum Górniczym w Sosnowcu istniejącym w latach 1948 - 1972. W wyniku własnych penetracji archiwalnych,

poszukiwań terenowych, zakupów i darów zostały one wzbogacone i liczą obecnie ok. 32 tys. eksponatów.

Siedzibą Muzeum jest znajdujący się przy ul. 3 Maja 19 gmach dawnego starostwa, wzniesiony w stylu eklektycznym w roku 1874 r. Jego ostateczna rozbudowa z 1906 r. jest dziełem berlińskiego architekta Arnolda Hartmanna.

5.4.5. Skansen Górniczy „Królowa Luiza”.

Usytuowany jest na terenie jednej z pierwszych państwowych kopalń pruskich, założonej w 1791 roku. Kopalnia powstała dzięki staraniom starosty górniczego, nazywanego: ojcem górnośląskiego przemysłu”, Fryderyka Wilhelma Redena. W XIX wieku, na cześć urodziny żony króla Prusa Wilhelma III, otrzymała imię Luiza.

Skansen składa się z dwóch części:

- naziemnej wokół dawnego szybu "CARNALL" - ul. Wolności 410
- podziemnej wokół nieistniejącego już szybu "WILHELMINA" ul. Sienkiewicza 43

5.4.6. Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido” w Zabrze.

W roku 1982 na terenie tej kopalni został uruchomiony Skansen Górniczy Guido, który zakończył swoją działalność w 1996 roku. Wówczas była to jedyna kopalnia węgla kamiennego udostępniona dla ruchu turystycznego.

Ponowne otwarcie Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Guido” dla turystów nastąpiło w czerwcu 2007 roku.

W 2008 roku ZKWK Guido odwiedziło ponad 33 500 turystów, w tym wielu zagranicznych. Kopalnia prowadzi działalność edukacyjną.

Najważniejszym wydarzeniem w 2008 roku było oddanie dla ruchu turystycznego trasy turystycznej na poziomie 320.

Ponadto wykonano prace na obiektach: poziom 170 i 320, Szyb Kolejowy, Szyb Guido oraz dokonano niezbędnych zakupów dla zabezpieczenia i ruchu turystycznego.

5.4.7. Miejska Biblioteka Publiczna

Miejska Biblioteka Publiczna (MBP) mieści się w Zabrze przy ul. Ks. J. Londzina 3.

Biblioteka została utworzona dnia 15 listopada 1945 roku. Służy rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury.

Biblioteka Publiczna na terenie miasta posiada 22 filie biblioteczne, księgozbiór - ok. 300 tys. woluminów oraz ok. 30 tys. czytelników.

Poniżej przedstawiono wykaz filii Miejskiej Biblioteki Publicznej:

1. Filia nr 1 ul. Wolności 450
2. Filia nr 2 ul. Bytomska 28
3. Filia nr 3 ul. Pestalozziego 16
4. Filia nr 4 ul. Czarnieckiego 44
5. Filia nr 5 ul. Tarnopolska 50
6. Filia nr 6 ul. Krakowska 52
7. Filia nr 7 ul. ks. J. Badestinusa 60
8. Filia nr 8 ul. Wł. Sikorskiego 114
9. Filia nr 9 ul. J. Paderewskiego 53
10. Filia nr 10 ul. K. Kruszyny 1
11. Filia nr 11 ul. Wolności 177
12. Filia nr 12 (wypożyczalnia dla niewidomych) Pl. Krakowski 5
13. Filia nr 13 ul. Wyzwolenia 9
14. Filia nr 14 ul. gen. de Gaulle'a 81
15. Filia nr 15 ul. H. Jordana 52
16. Filia nr 16 ul. Banachiewicza 12
17. Filia nr 17 ul. Korczoka 96
18. Filia nr 18 ul. Młodego Górnika 2c
19. Filia nr 19 ul. Sobieskiego 31
20. Filia nr 20 Pl. Warszawski 1

Oraz dwie czytelnie:

1. Czytelnia Ogólna ul. Wyzwolenia 4
2. Czytelnia Multimedialna ul. Wyzwolenia 2

5.4.8. Miejski Ośrodek Kultury

Miejski Ośrodek Kultury Guido mieści się w Zabrze przy ul. 3-go Maja 91a. Dysponuje salą widowiskową na 400 miejsc siedzących oraz salą bankietową na 60 miejsc siedzących. Podstawowym założeniem działalności jest tworzenie warunków dla rozwoju wszelkich form aktywności kulturalnej mieszkańców miasta Zabrze, poprzez:

- tworzenie warunków dla lokalnych inicjatyw w zakresie kultury, edukacji kulturalnej i regionalnej,
- organizowanie różnych form działalności kulturalnej, oświatowej, rozrywkowej i rekreacyjno-sportowej,
- inspirowanie działań społeczno-kulturalnych i wychowawczych,
- a także poprzez współpracę i wymianę doświadczeń z innymi placówkami upowszechniania kultury.

MOK posiadało następujące filie:

1. Miejski Ośrodek Kultury w Zabrze – Biskupicach (ul. Kossaka 23) – agendy: Klub Tańca Towarzyskiego, Klub Szachowy, Klub Żywego Słowa, Klub Europejski, Świetlica Kuratorska, Koło Emerytów;
2. Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Zabrze – Pawłowie (ul. Sikorskiego 114) – agendy: Chór „Lutnia”, zespół „Traks i Katharsis”, kółko plastyczne, teatralne, czytelnicze, sportowe, kulturystyczne, językowe, seniorów, aerobik, pogotowie egzaminacyjne;
3. Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Zabrze – Kończycach (ul. Dorotki 3) – agendy: zajęcia z dziećmi i młodzieżą Ośrodka Kuratorskiego, rozgrywki w palanta, rozgrywki tenisa stołowego i piłki plażowej, spotkania Klubu Seniora i Związku Hodowców Gołębi, zajęcia kółka teatralnego, nauka gry w tenisa ziemnego, kółko szachowe;
4. Kino "ROMA" w Zabrze (ul. Padlewskiego 4) – agendy: Akademia Filmowa, Regionalna Akademia Filmu i Fotografii Domowej;
5. Świetlica Dzielnicowa MOK w Zabrze – Grzybowicach (ul. ks. Badestinusa 60) – agendy: Zespół „Pop szit”, z tańca break-dance, aerobik, cztery drużyny szachowe, grupa tenisa stołowego.

Średnie zatrudnienie w Miejskim Ośrodku Kultury w Zabrze w 2006 r. wynosiło 38 osób, w tym 30 etatów.

5.4.9. Filharmonia Zabrzeńska.

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii w Zabrzu (ul. Wolności 325) powstała wiosną 1950 r. jako Filharmonia Górnicza Związku Zawodowego Górników. W ponad 50-letniej działalności Orkiestry koncertowali z nią najwybitniejsi artyści z kraju i zagranicy.

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii w Zabrzu liczy 60 muzyków.

5.4.10. Kina.

W Zabrzu funkcjonują dwa kina: „Roma” (ul. Padlewskiego 4) oraz kompleks kinowy „Multikino” (ul. Gdańska 18).

Kino „Roma” najstarsze kino na Śląsku, które od 85 lat jest miejscem kontaktu mieszkańców Zabrze z kulturą i sztuką. W 2008 roku wyświetlonych zostało 71 filmów w których brało udział w sumie 4 145 widzów w tym 250 dzieci bezpłatnie z Centrum Wsparcia Kryzysowego Dzieci i Młodzieży, Świetlicy Socjoterapeutycznej dla Dzieci, Stowarzyszenia Guido oraz Domu Dziecka.

Ponadto zostały zorganizowane 43 imprezy (m.in.: festiwale, przedstawienia teatralne dzieci, wykłady, projekcje filmu, spektakle profilaktyczne oraz koncerty) w których w sumie wzięło udział 11 058 osób.

MULTIKINO to nowoczesny multikompleks, powstały pod koniec 2000 roku i posiadający w swoim gmachu 13 sal kinowych, w których w sumie znajduje się 2948 miejsc oraz 55 miejsc dla niepełnosprawnych.

5.5. RYNEK PRACY I BEZROBOCIE.

Zabrze to miasto, gdzie swą działalność prowadzi wiele firm, instytucji i zakładów produkcyjnych. Na terenie Miasta Zabrze znajdują się również tereny Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Podstrefa Gliwice), która oferuje zatrudnienie dla mieszkańców okolicznych miast, a inwestorom możliwość skorzystania z ulg podatkowych.

Na koniec 2008 roku w Zabrzu było 5 500 zarejestrowanych osób bezrobotnych, z czego 65% stanowiły kobiety.

TABELA 34: Stopa bezrobocia kształtowała się następująco w poszczególnych miesiącach 2008 roku:

Miesiąc	Miasto Zabrze	Woj. Śląskie	Kraj
Styczeń	13,2	9,5	11,7
Luty	13	9,2	11,5
Marzec	12,4	8,7	11,1
Kwiecień	11,8	8,2	10,5
Maj	11,4	7,7	10
Czerwiec	10,8	7,4	9,4
Lipiec	10,3	7,1	9,4
Sierpień	9,9	7	9,3
Wrzesień	9,2	6,7	8,9
Październik	8,8	6,5	8,8
Listopad	9	6,7	9,1
Grudzień	9,3	6,9	9,5

Z podanych danych wynika, że stopa bezrobocia w mieście kształtuje się dużo wyżej niż stopa bezrobocia dla całego województwa śląskiego (różnica sięga w większości miesięcy 2 punktów procentowych), natomiast w odniesieniu do stopy bezrobocia dla całego kraju, począwszy od sierpnia 2008 roku różnice wahają się w przedziale kilku dziesiątych procenta.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu 2008 roku wyniosła 9,3 % i jest ona niższa w porównaniu do 2007 roku o 3,8 % . (2007 rok – 13,1%).

TABELA 35: struktura bezrobocia w Zabrzu na koniec 2008 roku.

	ogółem	absolwenci			powyżej 12 miesięcy	
		kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety
liczba bezrobotnych	5500	3559	191	118	1530	1060
odsetek w stosunku do ogółu bezrobotnych	100%	65%	3%	2%	28%	19%
odsetek kobiet w stosunku do danej grupy bezrobotnych	100%	65%	100%	62%	100%	69%

Wg stanu na dzień 31.12.2008 r. wskaźnik bezrobocia rejestrowanego (stosunek procentowy liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym) wyniósł 4,4% (w 2007 r. 6,3%).

Dane dot. wieku osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz wykształcenia i stażu pracy osób zarejestrowanych bezrobotnych przedstawiają poniższe tabele.

TABELA 36: Wiek osób zarejestrowanych

Wiek bezrobotnych	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych kobiet
18-24	1 047	697
25-34	1 496	1 096
35-44	1 031	722
45-54	1 422	857
55-59	428	187
60-64	76	X

Największa liczba bezrobotnych dotyczy osób w przedziale wiekowym 25-34 lata oraz 45-54 lata, również w przypadku kobiet. Odsetki tych osób wynoszą odpowiednio: 27,2% oraz 25,8% ogółu zarejestrowanych. Najmniej osób jest w wieku powyżej 60 lat (76 osób, co daje 1,38% ogółu zarejestrowanych).

TABELA 37: Wykształcenie zarejestrowanych bezrobotnych

Wykształcenie bezrobotnych	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wyższe	33	25
Policealne i średnie zawodowe	917	669
Średnie ogólnokształcące	445	356
Zasadnicze zawodowe	1 245	749
Gimnazjalne i poniżej	2 560	1 570

źródło: dane PUP w Zabrzu

Największy odsetek osób dotyczy bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne i niższe od gimnazjalnego. Ich liczba wynosi 2 560 osób, co daje 46,5% ogółu zarejestrowanych w PUP Zabrzu. Następną w kolejności jest grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym – blisko 23%. Liczby te pokazują, że blisko 70% bezrobotnych figurujących w rejestrze urzędu nie posiada żadnych kwalifikacji lub są one bardzo niskie.

TABELA 38:Tabela: 5.5. Staż pracy osób bezrobotnych

Staż pracy ogółem	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych kobiet
Do 1 roku	936	626
1-5	1 052	682
5-10	734	492
10-20	982	572
20-30	507	257
30 i więcej lat	125	47
Bez stażu pracy	1 164	883

5.6. REKREACJA, SPORT I WYPOCZYNEK.

5.6.1. Stadion Miejski im. Ernesta Pohla

Otwarcie stadionu w Zabrzu odbyło się 2 Września 1934 roku. Pierwsze ważne zawody rozegrane na tym stadionie odbyły się 24 marca 1935 roku.

Pod koniec lat 50-tych stadion rozbudowano, zwiększając liczbę miejsc na widowni i poszerzając bieżnię. Mieścił on wtedy ok 35 tys. widzów.

Na przełomie lat 60. i 70. zainstalowano sztuczne światło. Jesienią 1988 oddano do użytku dużą tablicę świetlną.

Od 09.06.2005r Stadion przy ul. Roosevelta 81 nosi nazwę imienia Ernesta Pohla.

6 listopada 2006 roku na stadionie ruszyły prace mające na celu wymianę murawy na nową, która wyposażona jest w nowoczesne instalacje: podgrzewania i drenażu. Koszt inwestycji (blisko 3 mln PLN) poniosło Miasto Zabrze. Oddanie płyty do użytku nastąpiło 22 grudnia 2006 r. Trwają prace projektowe nad projektem rozbudowy stadionu.

5.6.2. Miejski Ogród Botaniczny

Miejski Ogród Botaniczny jest położony w centrum Zabrze. Ogród powstał w 1938 roku. W chwili obecnej ma on kształt nieregularnego wieloboku, który zajmuje powierzchnię ok. 6,5 ha. W układzie przestrzennym ogrodu można wyróżnić: część botaniczną, parkową, plac zabaw oraz tereny gospodarcze ze szklarniami i palmarnią.

W części parkowej znajduje się ok. 5000 okazów drzew i krzewów (260 taksonów) oraz kolekcję roślin zielnych wieloletnich liczącą ponad 200 taksonów (łącznie z dziko rosnącymi). W 2004 roku założono na terenie Ogródu rosarium, które zostało obsadzone 2500 sztuk róż, różnych typów w 64 odmianach. Poza tym ogród obsadzany jest również roślinami jednorocznymi. Są tu także dwa stawy naturalne oraz sztuczne oczko wodne z wyspą pośrodku. Miejsce to stało się swoistym azylem dla wielu zwierząt. Spotkać można w nim prócz łabędzi i kaczek przedstawicieli innych gatunków ptaków (z rzadszych: dzięcioły, sowy). Występują też liczne gatunki owadów, drobne gryzonie oraz gady i płazy (żaby, rzekotka nadrzewna, zaskrońce). Są też wiewiórki, łasice, jeże.

Ogród Botaniczny posiada, dzięki tak dużej ilości taksonów roślin (w zasadzie to jedyny taki obiekt na Śląsku), duże znaczenie dydaktyczne, ekologiczne i zdrowotne.

5.6.3. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zabrzu (MOSiR).

Zabrzańska Hala Widowiskowo-Sportowa jest największym tego rodzaju obiektem w Polsce. Jej walorem jest nie tylko wielkość, lecz także wysoki standard wyposażenia oraz nowoczesne rozwiązania architektoniczno-techniczne pozwalające na przyjęcie i obsługę osób niepełnosprawnych. Kubatura obiektu wynosi 145 tysięcy metrów sześciennych. Mieszczą się tutaj:

- arena główna o powierzchni 5900 m²,

- hale o powierzchni 1580 m²,
- pomieszczenia towarzyszące o powierzchni ok. 1000 m² w tym: sala gimnastyczna, sala wykładowa, kawiarnia, siłownia, sauna, squash.

Hala posiada pełnowymiarowe boisko (102 na 55 metrów) do gry w piłkę nożną, pokryte najnowocześniejszą wykładziną. Jest to jedyne takie boisko w Polsce i jedno z nielicznych w Europie. W Hali znajduje się również dziewięć kortów tenisowych. W zabrzańskiej Hali Widowiskowo-Sportowej - obok wielkich imprez sportowych, imprez artystycznych organizowane są imprezy targowe, krajowe i międzynarodowe.

21 grudnia 2008 roku otwarto sztuczne lodowisko przy ul. J. Matejki 6 obok Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zabrzu.

5.6.4. Miejski Zakład Kąpielowy.

Budynek łaźni miejskiej powstał w latach 1927-29. Kubatura budynku wynosi 14 185 m³, powierzchnia użytkowa stanowi 3 212 m². Basen ma wymiary 24,5 x 10 m. Wśród dodatkowych pomieszczeń wyróżnić można: salę gimnastyczną, sauny (suche, mokre), natryski, kabinę do bicia szkockich, szatnie, sanitariaty, pomieszczenia do leżakowania, biura. Obiekt przystosowany dla osób niepełnosprawnych, m.in.: dźwig sufitowy umożliwiający przeniesienie osoby niepełnosprawnej z wózka inwalidzkiego do basenu.

5.6.5. Inne obiekty sportowe i rekreacyjne.

Poniżej przedstawiono wykaz obiektów sportowo – rekreacyjnych na terenie miasta Zabrze (wykaz nie zawiera pełnej listy obiektów szkolnych):

1. Hala sportowa „Pogoń”, ul. Wolności 406 (boisko do piłki ręcznej, boisko treningowe do piłki ręcznej, boisko do piłki nożnej 5 – osobowej);
2. Hala sportowa – Szafarczyka, ul. Szafarczyka 16 (boisko do piłki ręcznej, boisko do piłki nożnej 5 – osobowej);
3. Hala Sportowa, ul. Wolności 392
4. Stadion MOSiR STAL Zabrze, ul. Bytomska 2b
5. Stadion Rokitnica, ul. Żniwiarzy 4
6. Stadion SPARTA Zabrze, ul. Mickiewicza 66a

7. Stadion sportowy i boisko piłkarskie MKS Zaborze, ul. Wyciska 5a
8. Stadion KS Koksownik, ul. Rataja 22a
9. Boisko Gazobudowa, ul. Dorotki (2 boiska do piłki nożnej)
10. Boisko piłkarskie KS Piast Pawłów, ul. Rogoźnicka 1
11. Boisko trawiaste i ze sztuczną nawierzchnią SKS Gwarek, ul. Bytomska 100d
12. Boisko sportowe KS Społem, ul. Traktorzystów 1
13. Obiekt sportowy UKS Qvo Vadis, ul. Daleka 2 (3 boiska do siatkówki plażowej, boisko do piłki nożnej, boisko do piłki nożnej 5-osobowej)
14. Obiekt sportowo – wypoczynkowy „Walka Makoszowy”, ul. Jaskółcza 40 (3 boiska do piłki nożnej, boisko do siatkówki plażowej, boisko do piłki nożnej 5 – osobowej)
15. Korty tenisowe KS Mostostal, ul. Piłsudskiego 83 (13 kortów, hala – balon)
16. Korty tenisowe, ul. Jaskółcza 40 (4 korty)
17. Kąpielisko Leśne Maciejów, ul. Srebrna 10 (2 boiska do siatkówki plażowej)
18. Ośrodek Jeździecki Maciejów, ul. Srebrna 10
19. Kąpielisko Miejskie Rokitnica, ul. Krakowska
20. Miejski Zakład Kąpielowy, Plac Krakowski 10
21. 2 pływalnie odkryte, ul. Jaskółcza 40
22. Miejski Ogród Botaniczny, ul. Piłsudskiego 60
23. Boiska ogólnodostępne, wielofunkcyjne:
 - Park Miejski im. Jana Pawła II, ul. Korfatego, ul. Bruno, ul. Heweliusza, DK4 (m.in.: skate park, boisko do siatkówki plażowej, boiska do piłki nożnej oraz o nawierzchni syntetycznej do tenisa i koszykówki, place zabaw dla dzieci ze ścianką wspinaczkową, piaskownicami, zestawami zabawkowymi i ścianą do graffiti, ścieżki spacerowe),
 - boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową raz z placem zabaw, ul. Szczecińska i Warmińska. Plac zabaw wyposażono w zestaw zabawkowy, huśtawki, karuzelę i ławki. Na miejscu są również stoły do tenisa stołowego oraz gry w szachy i zestaw urządzeń do jazdy na rolkach,
 - boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Szenwalda 2,
 - boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Sitki 55,

- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Piłsudskiego 29,
- boisko z nawierzchnią poliuretanową, ul. Olchowa 4,
- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Klonowa 23,
- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Gdańska 10,
- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Gagarina 2
- boisko poliuretanowe i boisko trawiaste do badmintona, korty tenisowe, ul. Dorotki 3
- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Zamenhofa 56
- boisko wielofunkcyjne, ul. Floriana i 3 Maja,
- boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową, ul. Szafarczyka 16

5.7. BAZA NOCLEGOWA I OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA.

Baza noclegowa w Zabrze reprezentowana jest przez hotele, motele i pensjonaty. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom swoich klientów umożliwiają rezerwację pokoi przez Internet, wymianę walut oraz płatność kartą płatniczą. Zapewniają dostęp do Internetu, miejsca parkingowe, sale fitness oraz po uiszczeniu dodatkowej opłaty zezwalają na pobyt w hotelu wraz ze zwierzętami. Do najbardziej znanych i największych obiektów należą:

Hotel Ambasador, ul. 3-go Maja 78

Hotel działa na rynku usług hotelarskich od 1994 roku, położony jest w centrum miasta, w pobliżu Hali Widowiskowo-Sportowej (boisko do piłki nożnej, sala do squash'a, korty tenisowe, siłownia, sauna, solarium). Hotel dysponuje 29 pokojami:

Na terenie hotelu ponadto znajduje się restauracja oraz parking strzeżony.

Hotel Diament, ul. Cisowa 4.

Hotel Diament położony jest 3 km od centrum miasta, przy jednej z głównych arterii miasta, bardzo blisko autostrady A4 Kraków - Wrocław. Jest to nowoczesne, komfortowe, funkcjonalne oraz przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych ruchowo miejsce oznaczone kategorią trzech gwiazdek. Hotel dysponuje 64 miejscami noclegowymi, zlokalizowanymi w 12 pokojach jednoosobowych, 22 pokojach dwuosobowych, 4 pokojach typu Studio.

Ponadto hotel posiada 2 klimatyzowane, nowocześnie wyposażone sale konferencyjne na 80 miejsc (40+40). W hotelu znajduje się również kompleks rekreacyjny (sauna i sala fitness), gabinet medycyny chińskiej, wydzielone pokoje dla niepalących, taxi hotelowe oraz całodobowy strzeżony parking.

Hotel Ibis Zabrze, ul. Jagiellońska 4.

Hotel dwugwiazdkowy, dysponujący 114 pokojami: 89 pokojami jednoosobowymi oraz 25 pokojami dwuosobowymi. Budynek wyposażony jest w 2 windy. W hotelu mieści się restauracja z francuskim bistro oraz 24-godzinny snack-bar. Hotel posiada własny parking.

Hotel Silvia, ul. Knuruwska 17.

Hotel "SILVIA" usytuowany jest na granicy Gliwic i Zabrze w odległości 300 metrów od węzła komunikacyjnego na drodze DK-4(88). Hotel dysponuje 47 pokojami w tym 3 pokojami typu Studio oraz 3 pokojami dla niepełnosprawnych.

Hotel Elektromix, ul. Bytomska 120.

Hotel usytuowany jest w Zabrzu, w dzielnicy Biskupice, przy trasie lokalnej Zabrze - Bytom, oraz w pobliżu zjazdu z drogi krajowej nr 88 (E40). Hotel oferuje noclegi w dwóch apartamentach oraz 26 pokojach jedno- i dwuosobowych o różnym standardzie, przystosowany jest również do obsługi osób niepełnosprawnych. Obiekt strzeżonym parkingiem.

Hotel Staropolski, ul. Staropolska 3.

Hotel mieści się w pobliżu trasy A4 Kraków – Wrocław. Dysponuje on 11 pokojami, w tym 3 pokojami jednoosobowymi, 5 pokojami dwuosobowymi i 3 apartamentami oraz nowoczesną salą konferencyjną.

Hotel i restauracja Klasyka, ul. Wyciska 1.

Hotel dysponuje 12 pokojami w tym : 1, 2, 3 i 4 osobowymi. Do dyspozycji gości jest restauracja oraz monitorowany parking.

Zabrzański Gościniec, ul. Bohaterów Monte Cassino 9

Na dwóch górnych kondygnacjach budynku przygotowane zostały ekskluzywne apartamenty urządzone w stylu secesyjnym i art deco.

Gościniec Ślązak, ul. Wolności 63.

Obiekt znajduje się przy głównej ulicy miasta, w dzielnicy Zabrze Maciejów (w pobliżu m. Gliwice), posiadający 45 pokoi 1, 2, 3 i 4 osobowych z łazienkami oraz 2 apartamenty. Na terenie Gościńca: restauracja "Brylant", sala bilardowa, salka konferencyjna (20 osobowa), parking.

Poza wymienionymi powyżej miejscami noclegowymi w Zabrzu znajdują się hotele:

- Pokoje Gościnne Wimar, ul. Sikorskiego 85(10 miejsc noclegowych),
- Pensjonat Feng, ul. Froehlicha 14(10 miejsc noclegowych),
- Motel Eurotramp, ul. Buchenwaldczyków 9(15 miejsc noclegowych),
- Zajazd Klon, ul. Roosevelta 24(45 miejsc noclegowych),
- Gościniec Pogoń, ul. Wolności 406(42 miejsca noclegowe).

5.8. OCHRONA ZDROWIA.

Zabrzańska publiczna służba zdrowia to Szpital Rejonowy w Biskupicach z 10 oddziałami, pracownikami diagnostycznymi oraz zespołem poradni specjalistycznych, a także Ośrodek Profilaktyki i Leczenia Uzależnień i Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych. System miejskiej opieki zdrowotnej uzupełniają działające na terenie Zabrza: Śląskie Centrum Chorób Serca, Szpital Specjalistyczny przy ul. M.C.Skłodowskiej oraz placówki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego (Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 1 im. prof. Stanisława Szyszko oraz Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 3).

W Zabrzu funkcjonuje również 145 niepublicznych jednostek ochrony zdrowia działających w oparciu o kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia.

TABELA 39: Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej

	2007	2008
Podstawowa Opieka Zdrowotna	30	31
Specjalistyka	46	50
Stomatologia	60	71

TABELA 40: Zatrudnienie i porady w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (dane przybliżone)

	Zatrudnienie	Porady
Lekarze Podstawowej Opieki Zdrowotnej	117	403 156
Lekarze Specjaliści	160	305 110
Lekarze Stomatolodzy	Brak danych	39 096
Pielęgniarki	126	-
Położne	23	-

W poniższych tabelach przedstawiono strukturę łóżek w szpitalach, liczbę miejsc dla noworodków, ilość pacjentów oraz średni okres pobytu pacjenta w szpitalach w 2007 i 2008 roku.

TABELA 41: Struktura łóżek, liczba miejsc dla noworodków w szpitalach w 2007 i 2008 roku

Lp.	Placówki lecznictwa zamkniętego	Liczba łóżek		Liczba łóżek noworodkowych	
		2007	2008	2007	2008
1	SP ZOZ Szpital Rejonowy ul. Zamkowa 4	352	350	29 (w tym 4 inkubatory)	29 (w tym 4 inkubatory)
2	Szpital Specjalistyczny w Zabrze ul. M.C. Skłodowskiej 10	186	186	-	-
3	Śląskie Centrum Chorób Serca ul. Szpitalna 2	179	179	-	-
4	SP Szpital Kliniczny Nr 1 Śl. Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. 3 Maja 13-15	547	517	30	30
5	SP Szpital Kliniczny Nr 3 Śl. Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. Koziółka 1	83	83	-	-
6	SUMA	1347	1315	59	59

TABELA 42: Ilość pacjentów oraz średni okres pobytu pacjenta w szpitalach w 2007 i 2008 roku

Lp.	Placówki lecznictwa zamkniętego	Liczba pacjentów (osoba)		Średni okres pobytu w szpitalu (dni)	
		2007	2008	2007	2008
1	SP ZOZ Szpital Rejonowy ul. Zamkowa 4	11 503	12 070	7,3	6,6
2	Szpital Specjalistyczny w Zabrze ul. M.C. Skłodowskiej 10	5 098	6 521	7,36	6,61
3	Śląskie Centrum Chorób Serca ul. Szpitalna 2	10 335	10 696	5,26	5,30
4	SP Szpital Kliniczny Nr 1 Śl. Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. 3 Maja 13-15	18 907	18 311	6,26	5,76
5	SP Szpital Kliniczny Nr 3	2949	2 376	8,33	10,17

	Śl. Uniwersytetu Medycznego w Katowicach ul. Koziółka 1				
6	SUMA	48 792	49 974	6,90	6,88

W ramach leczenia stacjonarnego świadczeń udzielało 5 placówek ochrony zdrowia:

- SPZOK Szpital Rejonowy, ul. Zamkowa 4,
- Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 1 Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach im. Prof. Stanisława Szyszko, ul. 3-go Maja 13-15,
- Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny Nr 3 Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, ul. Koziółka 1,
- Szpital Specjalistyczny, ul. M. Curie –Skłodowskiej 10,
- Śląskie Centrum Chorób Serca, ul. Szpitalna 2.

Pomoc doraźną świadczyły:

- Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe Stacja w Zabrze, ul. Wyzwolenia 11
- Firma Transportu Sanitarnego „Eskulap” Wyjazdowa Pomoc Medyczna, ul. Heweliusza 13

Na terenie miasta działa SPZOK Ośrodek Profilaktyki i Leczenia Uzależnień z siedzibą przy ul. Park Hutniczy 6.

Działalność Ośrodka prowadzona jest poprzez:

- Poradnię Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia;
- Dzienny Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu;
- Dzienny Oddział Terapii Uzależnienia od Środków Psychoaktywnych;
- Poradnia Zdrowia Psychicznego;
- a także szkolenia, Świetlicę Socjoterapeutyczną „Trzymaj się”.

W Zabrze funkcjonuje także SPZOK Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych z siedzibą przy ul. 3 Maja 10.

Na terenie Zabrze przy ul. Dubiela działa również Zakład Opiekuńczo - Leczniczy Ojców Kamilianów, który na dzień 31.12.2006 r. liczył 69 miejsc.

5.9. OPIEKA SPOŁECZNA.

Dla zapewnienia pomocy i opieki osobom oraz rodzinom działają w Zabrzu takie instytucje jak: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Centrum Wsparcia Kryzysowego Dzieci i Młodzieży, trzy Domy Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy, Punkt Aktywizacji Bezrobotnych, Zespół Interwencji Kryzysowej, Zespół ds. Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości Wśród Dzieci i Młodzieży, a także schronisko i noclegownię.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracy socjalnej;
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb

Prezydent Miasta Zabrze pełni nadzór nad jednostkami organizacyjnymi Gminy Zabrze, działającymi w zakresie pomocy społecznej. Jednocześnie gmina współfinansuje pobyt kwalifikujących się mieszkańców miasta w Domu Pomocy Społecznej, prowadzonym przez Zakon OO. Kamilianów.

TABELA 43: Liczba osób skierowanych do poszczególnych DPS'ów w 2006 r.

	Miejsca statutowe	Liczba osób umieszczonych	Liczba osób oczekujących
DPS ul. Brysza 3	63	4	3
DPS ul. Jaskółcza 11	73	11	0
DPS ul. Cisowa 6	65	12	7
DPS ul. Matejki 62	105	19	5

5.9.1. Pomoc osobom bezdomnym

Ośrodek Pomocy w Zabrzu zapewnia przede wszystkim schronienie dla osób bezdomnych, a poza tym zapewnia wyżywienie, środki higieny osobistej, odzież stosowną do pory roku. Z każdym z mieszkańców prowadzone jest praca readaptacyjna, która koncentruje się wokół jej dominujących problemów. W przypadku braku miejsc w palcówkach na terenie miasta Zabrze, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Zabrzu korzysta również z pomocy innych noclegowni (poza gminą).

Bazę noclegową na terenie miasta Zabrze stanowią:

- Dom Noclegowy dla Bezdomnych Mężczyzn – placówka dysponuje 32 miejscami stacjonarnymi,
- Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych – zapewnia nocleg dla 26 osób,
- Przytulisko dla Samotnych Mężczyzn – zapewnia schronienie około 40 osobom,
- Schronisko dla Kobiet i Matek z Dziećmi im. Św. Brata Alberta – dysponuje 40 miejscami,
- Dom Pokora prowadzony przez Stowarzyszenie „Żyj i daj życie” – dysponuje 10 miejscami dla kobiet i mężczyzn.

W okresie jesienno – zimowym pracownicy MOPR realizują Program Pomocy Osobom Bezdomnym „Wróć z Nam!”. Są to patrole w godzinach wieczornych w asyście strażników miejskich w miejscach doraźnych pobytów osób bezdomnych: zsypy, strychy, piwnice, klatki schodowe, pustostany itp. Podczas kontaktu pracownika socjalnego z osobą bezdomną składana jest oferta pomocy w postaci zapewnienia natychmiastowego schronienia.

TABELA 44: Ilość osób bezdomnych korzystających z noclegowni.

Nazwa placówki	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających ze schronienia w 2007 roku	Liczba osób korzystających ze schronienia w 2008 roku
Dom Pokora prowadzony przez Stowarzyszenie „Żyj i daj życie”	10	5	11
Dom Noclegowy dla Bezdomnych mężczyzn	32	123	129
Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych	26	93	153
Przytulisko dla Samotnych Mężczyzn	40	71	92

Schronisko dla Kobiet i Matek z Dziećmi im. Św. Brata Alberta	40	160	114
--	----	-----	-----

5.9.2. Pomoc osobom niepełnosprawnym

Polega przede wszystkim na organizowaniu finansowania działań rehabilitacyjnych dla niepełnosprawnych.

W roku 2007, 1149 osób niepełnosprawnych otrzymało dofinansowania do wyjazdów na turnusy rehabilitacyjne, natomiast w roku 2008 z takiej pomocy skorzystało 1 170 osób niepełnosprawnych.

W 2008 roku 591 osób niepełnosprawnych otrzymało dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, w porównaniu z rokiem 2007 jest to o 106 mniej (2007 rok – 697 osób).

Ponadto w Szkole Podstawowej nr 14 z Oddziałami Integracyjnymi dostosowano obiekt dla dzieci niepełnosprawnych – zniesienie barier architektonicznych plus winda – zakończenie prac z lat wcześniejszych.

6. ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA.

6.1. DZIAŁALNOŚĆ STRAŻY POŻARNEJ

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zabrzu zabezpiecza operacyjnie teren administracyjny miasta Zabrze oraz sołectwa Wieszowa, gm. Zbrostawice podległej administracyjnie Komendzie Powiatowej PSP w Tarnowskich Górach.

Chroniony obszar miasta Zabrze to ok. 81 km² (8047 ha) w którym zamieszkuje 181 764 osób – stan na 31.12.2008 r.

Zatrudnienie

Stan zatrudnienia na dzień 31.12.2008 r. w Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Zabrzu wyniósł 104 osoby, w tym 101 funkcjonariuszy oraz 3 pracowników w korpusie służby cywilnej.

W poszczególnych korpusach stan zatrudnienia przedstawia się następująco:

- oficerów - 9
- aspirantów - 26
- podoficerów - 30
- szeregowych – 36

Struktura zatrudnienia w doniesieniu do lat służby przedstawia się następująco:

- 0 - 5 lat – 36
- 6 -10 lat – 12
- 11 – 15 lat – 11
- 16-20 lat – 31
- powyżej 20 lat – 11

Charakterystyka sił i środków będących w dyspozycji KM PSP Zabrze

Na wyposażeniu KM PSP w Zabrzu znajduje się 11 pojazdów samochodowych. Jednostka Ratowniczo – gaśnicza KM PSP w Zabrzu posiada 7 samochodów bojowych przeznaczonych do prowadzenia działań ratowniczo – gaśniczych:

- 2 ciężkie samochody gaśnicze (Jelcz GCBA 5/30, Renault GCBA 14/50 Kerax),
- 2 średnie samochody gaśnicze (Renault GBAPr 2/16/750, Renault GBA 2/17),
- 3 samochody specjalne (Tatra SHD -40, Magirus SD 37 i Iveco SRdr), oraz 4 samochody operacyjno- kwatermistrzowskie:
- 2 samochody operacyjne marki Polonez i Opel Vectra,
- 2 samochody kwatermistrzowskie – Lublin i Star 200

Działalność operacyjna jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych m. Zabrze.

Na terenie rejonu Zabrze działają 4 jednostki terenowe OSP posiadające wozy bojowe:

- OSP Mikulczyce GBA 2,5/16 Star, 1992 r. i GLM 4/4 Żuk, 1992 r.
- OSP Grzybowice GBA 2,5/16 Star, 1986 r.
- OSP Kończyce GCBA 6/32 Jelcz, 1987 r.
- OSP Makoszowice GCBA 8/32 Tatra, 1987 r. i GBAM 0,8/8 +12, 1966 r.

Łączna liczba członków czynnych terenowych OSP (4 jednostki) w przedziale wiekowym 18-60 lat wynosi 98 osób. Liczba członków która aktualnie może brać udział w działaniach ratowniczo – gaśniczych wynosi 58. Liczba ubezpieczonych 58 osób.

Łącznie jednostki OSP w 2008 roku przeprowadziły 145 akcji których udział wzięło 672 druhów ochotników.

Jednostki OSP włączone są w struktury Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego:

- OSP Kończyce – 2000 r.
- OSP Mikulczyce – 2001 r.
- OSP Grzybowice – 2002 r.

Jednostki i podmioty gospodarcze współdziałające z KSRG.

W celu sprawnej i efektywnej organizacji akcji ratowniczo – gaśniczych zawarto porozumienia z zakładami i instytucjami z terenu miasta Zabrze, które posiadają sprzęt lub materiały mogące być wykorzystane (potrzebne) w trakcie działań ratowniczo – gaśniczych.

TABELA 45: Wykaz podmiotów z którymi zawarto „Porozumienia” o współpracy podczas działań ratowniczo – gaśniczych

Lp.	Strony porozumienia	Data zawarcia	Zakres porozumienia
1	Okręgowa Stacja Ratownictwa Górniczego, Zabrze ul. Jodłowa 9 -KM PSP Zabrze	26.10.2005 r.	Współpraca podczas działań ratowniczych i gaśniczych z wykorzystaniem zastępów ratowników górniczych wraz ze sprzętem.
2	Pogotowie Ratunkowe Stacja Zabrze, ul. Wyzwolenia 1 -KM PSP Zabrze	24.11.2006 r.	Przekaz wzajemnych informacji o podejmowanych działaniach oraz współpraca na miejscu akcji.
3	Mostostal Zabrze Zakład Transportu Samochodowego Spedycji i Usług Serwisowych Sp. z o.o. Zabrze ul. Nad Kanałem 35 -KM PSP Zabrze	12.04.2006 r.	Wykorzystanie do działań ratowniczo – gaśniczych na terenie Zabrze ciężkiego sprzętu – żurawi o udźwigu od 18 do 300 ton.
4	Mostostal Zabrze Zakład Transportu Samochodowego Spedycji i Usług Serwisowych Sp. z o.o. Zabrze ul. Nad Kanałem 35 -KM PSP Zabrze	12.04.2006 r.	Wykorzystanie do działań ratowniczo – gaśniczych na terenie Zabrze przyczep niskopodwoziowych o nośności od 16 do 200 ton wraz z ciągnikiem siodłowym.

5	Górnośląski Okręgowy Zakład Gazowniczy Zabrze ul. Szczęść Boże 11 -KM PSP Zabrze	20.11.1999 r.	Wykorzystanie do działań ratowniczo – gaśniczych na terenie Zabrze sprzętu: koparko-ładowarka, beczka asenizacyjna 4,5 m ³ , samojezdny 10 i 16 t oraz inny sprzęt określony w załączniku do porozumienia.
6	Elektrociepłownia Zabrze S.A. Ul. Wolności 416 -KM PSP Zabrze	06.09.2007 r.	Udostępnienie neutralizatorów do prowadzenia działań ratowniczo – gaśniczych na terenie Zabrze takich jak: dolomit 2,5 t, kamień wapienny 0,5 t, ścierki do wiązania oleju T 151-100 szt., sorbety w arkuszach 100 szt, zapory sorpcyjne – 13 szt.
7	Terenowa Służba Ratownicza PTHU „Mako Trans” – KM PSP Zabrze	26.01.2004 r.	Współpraca podczas działań ratowniczych i gaśniczych na terenie gminy i rejonu Zabrze.
8	Zakładowa Służba Ratownicza Elektrociepłownia Zabrze S.A. – KM PSP Zabrze	26.01.2004 r.	Współpraca podczas działań ratowniczych i gaśniczych na terenie gminy i rejonu Zabrze.
9	Zakład Transportu Samochodowego, Sprzętu Budowlanego i Usług Serwisowych Zabrze ul. Pawliczka 1	03.11.2004 r.	Udostępnienie autocystern do transportu substancji niebezpiecznych oraz ładowarki kołowej Fadroma.
10	Miejski Zakład Kąpielowy Zabrze Plac Krakowski 10 -KM PSP Zabrze	06.04.2004 r.	Udostępnienie wody z basenu na potrzeby działań ratowniczo – gaśniczych z przystosowanego łącza.

6.2. MIEJSKIE CENTRUM ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO (MCZK).

W dniu 10.11.2000 r. Decyzją 9/2000 Prezydent Miasta Zabrze powołał Miejskie Centrum Zarządzania Kryzysowego (MCZK) na bazie Miejskiego Stanowiska Kierowania (MSK) Państwowej Straży Pożarnej w Zabrzu. Obsługę MCZK stanowią strażacy pełniący służbę w MSK. Służba ta pełniona jest w oparciu o Regulamin organizacyjny MCZK.

6.3. STRAŻ MIEJSKA W ZABRZU

Straż Miejska w Zabrzu jest samorządową, umundurowaną formacją, powołaną dla ochrony porządku publicznego oraz eliminowania zjawisk patologii społecznej, a także w celu zapewnienia skutecznych, jednolitych form oddziaływania na stan porządku publicznego, czystości i estetyki na terenie Gminy Miejskiej Zabrze.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku, zatrudnionych było 52 strażników.

W 2008 roku Straż Miejska łącznie przeprowadziła 27 500 interwencji, tym m.in.:

Łącznie do dyżurnego Straży Miejskiej wpłynęło 11 395 różnego rodzaju zgłoszeń od osób fizycznych oraz instytucji, co daje średnią ponad 32 zgłoszenia na dzień. Zdecydowana większość dotyczyła nieprawidłowości mających miejsce w miejscach publicznych.

W 2008 roku wobec sprawców wykroczeń zastosowano 12 590 pouczeń, nałożono 8 551 mandatów w łącznej kwocie 851 880 złotych oraz skierowano do Sądu Rejonowego w Zabrzu 552 wnioski.

Poniżej przedstawiono tereny i obiekty szczególnie narażone na występowanie czynników kryminogennych (np. słabo oświetlone miejsca, w których dochodziło do sytuacji zagrażających życiu, bezpieczeństwu, zdrowiu ludzkiemu):

1. Park Powstańców Śląskich – ul. Matejki
2. Park Poległych Bohaterów – ul. Dubiela
3. Park im. Jacka Kuronia – ul. De Gaulle’a
4. Park Rodzinny – ul. Nad Kanałem
5. Park im. rtm Witolda Pileckiego – ul. 3 Maja
6. Plac Traugutta
7. Plac Krakowski
8. Plac Wolności
9. skwer – ul. Karola Miarki
10. skwer – ul. Floriana
11. skwer – ul. Poniatowskiego
12. skwer – ul. Parkowa
13. skwer – ul. Krakowska
14. skwer – ul. Szafarczyka
15. skwer – ul. A. Krzywoń 4
16. skwer – ul. Kossaka
17. skwer – ul. Okrzei
18. skwer – ul. Banachiewicza
19. skwer – ul. Gdańska
20. skwer – ul. Sikorskiego – ul. Mendego
21. skwer – ul. Paderewskiego
22. skwer - ul. Hauptmana
23. skwer – ul. Tarnopolska (SP nr 24)
24. skwer – ul. Sikorskiego (Dom Kultury)

25. skwer – ul. De Gaulle'a (Dom Nauczyciela)

26. plac zabaw – ul. Budowlana

27. plac zabaw – ul. Tarnogórska

28. plac zabaw – ul. Hermisza

29. plac zabaw – ul. Janika 16

30. podwórze – ul. Dworcowa 8

31. ul. Zaolziańska – ul. Myśliwską

32. ul. Nowodworska – ul. Mickiewicza

33. ul. Damrota – ul. Tetmajera

34. ul. Różańska

35. ul. Nocznickiego

36. ul. Kalinowa 11 – teren przedszkola

37. ul. Olchowa – Gimnazjum nr 9

38. ul. Kotarbińskiego – SP nr 25

39. ul. Budowlana – Gimnazjum nr 29

40. ul. Zamenhoffa – Gimnazjum nr 24

41. ul. Kasprowicza – Gimnazjum nr 20

42. ul. Niemcewicz – Gimnazjum nr 11

43. ul. Lompy – SP nr 16

44. ul. Cmentarna – ZSP nr 16

45. ul. Czołgistów – SP nr 15

46. ul. Barlickiego

47. ul. Grabowa 8 (garaże)

48. ul. Legnicka 17 – Dom socjalny

49. ul. 3 Maja 122 a – Dom socjalny.

6.4. POLICJA

Policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu, przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Komenda Miejska Policji w Zabrzu znajduje się na ul. 1 Maja 10.

Komenda Miejska Policji posiadała w roku 2008 na stanie 54 pojazdy samochodowe w tym 29 oznakowane i 25 nieoznakowane oraz jeden rower i 7 psów służbowych.

Przestępstwa stwierdzone w 2008 roku na obszarach podległych poszczególnym komisariatom przedstawiono poniżej:

TABELA 46: Przestępstwa stwierdzone wg komisariatów Policji

Jednostka	Liczba stwierdzonych przestępstw	Liczba wszczętych przestępstw
Komisariat Policji I Zabrze, ul. 3-go Maja 53 komisariat1@zabrze.slaska.policja.gov.pl	1 533	2 658
Komisariat Policji II Zabrze, ul. Trocera 36 komisariat2@zabrze.slaska.policja.gov.pl	2416	3 182
Komisariat Policji III Zabrze, ul. Wolności 438 komisariat3@zabrze.slaska.policja.gov.pl	809	984
Komisariat Policji IV Zabrze, ul. Tarnopolska 73 komisariat4@zabrze.slaska.policja.gov.pl	550	750
Komisariat Policji V Zabrze, ul. Krakowska 11	610	664

Źródło: Komenda Miejska Policji, rok 2008

6.5. PROKURATURA I SĄD

6.5.1. Prokuratura

Na terenie Zabrze funkcjonuje, na ul. Curie Skłodowskiej 34, Prokuratura Rejonowa.

Jest to jednostka organizacyjna Prokuratora Rejonowego, którą Prokurator kieruje i jest przełożonym prokuratorów prokuratury rejonowej.

Prokuratura Rejowa w Zabrzu znajduje się w rejonie Prokuratury Okręgowej w Gliwicach. Zakresem swego działania obejmuje miasto Zabrze.

6.5.2. Sąd Rejonowy

Właściwym dla terenu Zabrze jest Sąd Rejonowy, znajdujący się na ul. 3-go maja 21.

W sądzie rejonowym utworzone są następujące Wydziały:

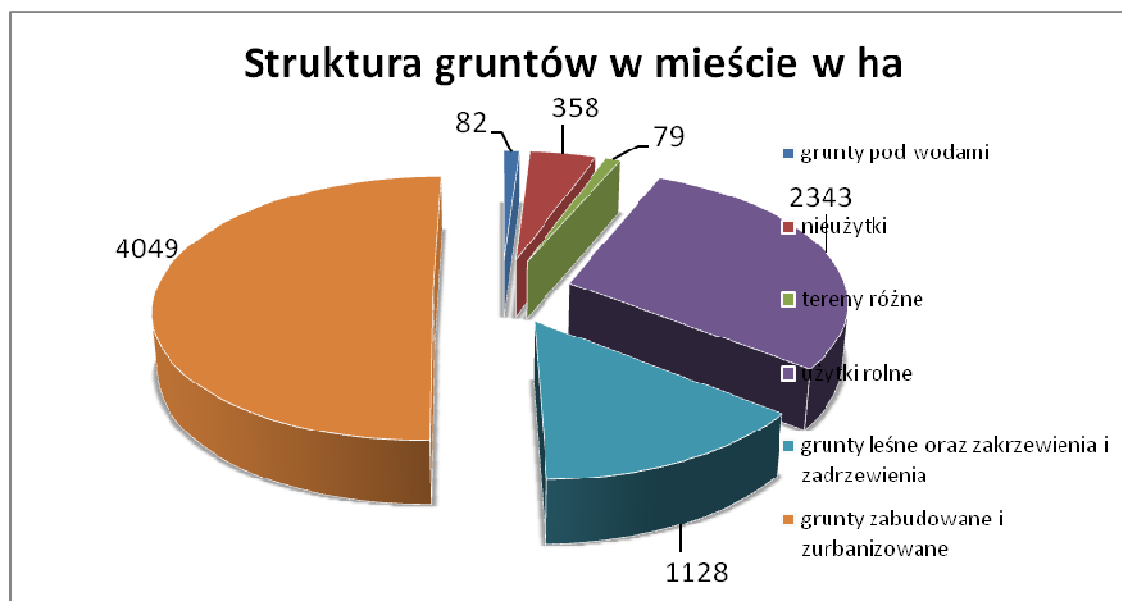
- I Wydział Cywilny – sprawy z zakresu prawa cywilnego
- II Wydział Karny – sprawy karne, karne skarbowe (z wyłączeniem spraw rozpoznawanych w trybie uproszczonym).

- Sekcja Wykonawcza przy Wydziale II Karnym
- III Wydział Rodzinny i Nieletnich – sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz sprawy nieletnich
- IV Wydział Pracy – sprawy z zakresu prawa pracy
- V Wydział Gospodarczy – sprawy gospodarcze rozpoznawane w procesie na skutek pozwu lub skargi o uchylenie wyroku polubownego, gospodarcze w trybie postępowania nakazowego i upominawczego, gospodarcze – wg przepisów o procesie i o sądzie polubownym, sprawy podlegające rozpoznaniu w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym oraz sprawy o wyłączenie sędziego, sprawy cywilnej pomocy sądowej w sprawach gospodarczych
- VI Wydział Ksiąg Wieczystych – sprawy wieczysto-księgowe.
- VII Wydział Grodzki – sprawy o wykroczenia, o wykroczenia skarbowe oraz przestępstwa skarbowe, przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, przestępstwa podlegające rozpoznaniu w postępowaniu przyspieszonym, przestępstwa podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, sprawy cywilne podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym oraz dotyczące depozytów sądowych i przepadku rzeczy
- VIII Wydział Cywilny

7. STAN PRAWNY GRUNTÓW.

7.1 STRUKTURA GRUNTÓW W MIEŚCIE ZABRZE

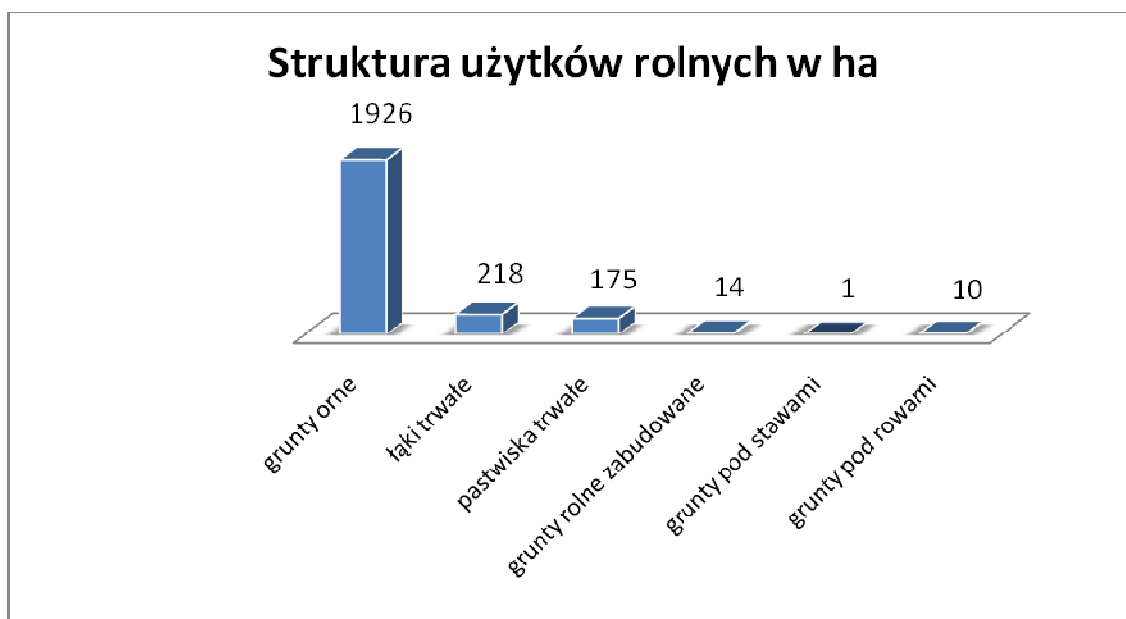
W 2006 roku powierzchnia ogólna gruntów w ha wynosiła 8040 (powierzchnia geodezyjna). Na poniższych wykresach przedstawiono strukturę i powierzchnię gruntów w mieście Zabrze.

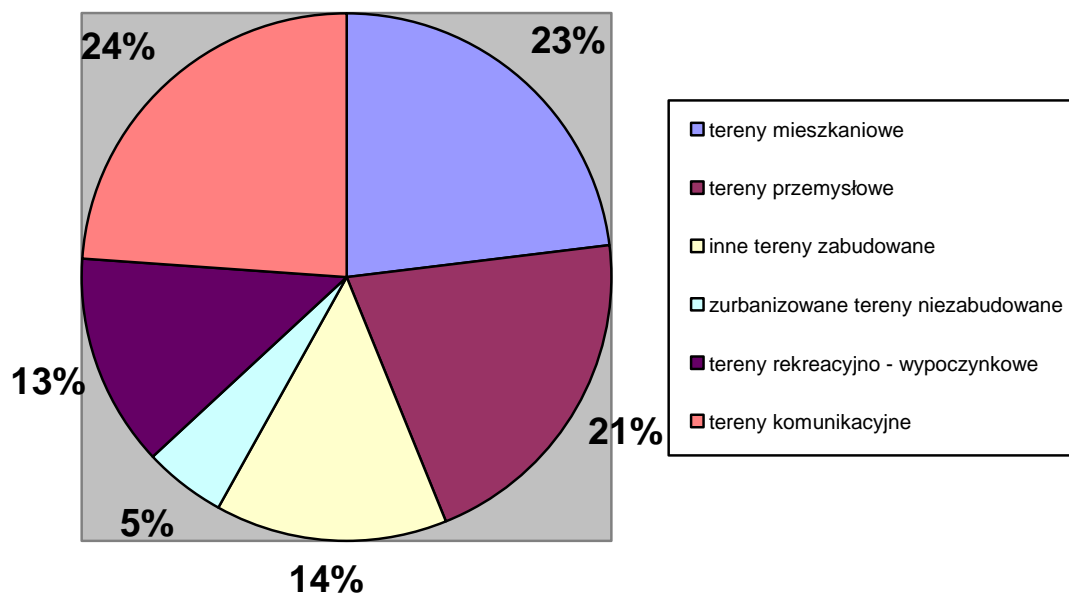
Wykres 12: Struktura gruntów w mieście, opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Geodezji, 2008 r.

Jak wynika z powyższego wykresu największą część stanowią grunty zabudowane. Zajmują one 50% powierzchni Miasta. Drugie co do wielkości są użytki rolne – obejmują 30% powierzchni zabrzańskich gruntów.

Najmniejszą grupą są grunty pod wodami w Gminie Zabrze.

Wykres 13: Struktura użytków rolnych na podstawie danych Wydziału Geodezji, 2008 r.

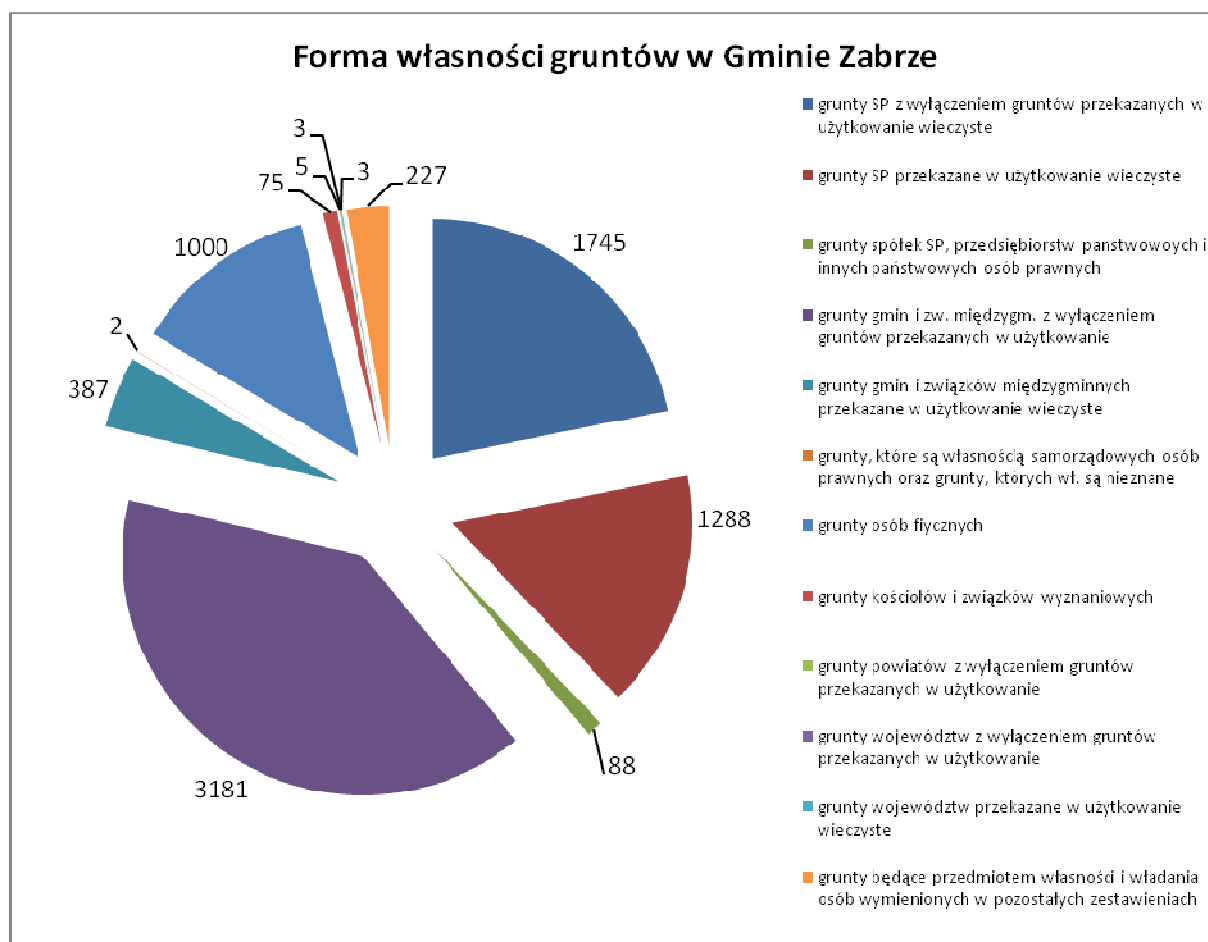
Wykres 14: Struktura gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w ha na podstawie danych Wydziału Geodezji, 2008 r.

Wśród gruntów zabudowanych i zurbanizowanych największa część to tereny mieszkaniowe (23%) oraz tereny komunikacyjne (24%).

Biorąc pod uwagę dane z roku 2005, można jednak zauważyć zmianę struktury gruntów zabudowanych: wzrosła liczba terenów przemysłowych z 561 ha do 850 ha, terenów rekreacyjno-wypoczynkowych z 224 ha do 531 ha i „innych terenów zabudowanych” z 459 ha do 563 ha. Zmalała natomiast liczba terenów komunikacyjnych z 973 ha na 960 ha, terenów mieszkaniowych z 1027 ha na 917 ha a także zurbanizowanych terenów niezabudowanych z 259 ha na 204 ha.

Na poniższym wykresie przedstawiono podział gruntów ze względu na rodzaj własności.

Licząc te grunty wg powierzchni ewidencyjnej, jest ich 8026 ha. Natomiast po uwzględnieniu powierzchni wyrównawczej (14 ha) osiągają w sumie powierzchnię 8040 ha.

Wykres 15: Struktura gruntów wg własności w ha na podstawie danych Wydziału Geodezji, 2008 r.

W 2007r. wpłynęły 42 wnioski o wydanie decyzji o ustalenie inwestycji celu publicznego. Wydano – 58 decyzji.

W 2007r. wpłynęło 338 wniosków o wydanie decyzji o ustalenie warunków zabudowy. W tym okresie wydano 391 decyzji ostatecznych (137 decyzji dotyczyło ustaleń dla warunków zabudowy mieszkaniowej).

W 2009 roku wydano ogółem 328 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w tym dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej 42 decyzje, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – 77, usługowej – 90 decyzji.

8. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH.

Na terenie Zabrze nie występują obszary na których mogą pojawiać się naturalne zagrożenia geologiczne. Tren Zabrze podlega w dużym stopniu przekształceniom antropomorficznym i wynikającym z tej działalności zagrożeniom w tym w szczególności zagrożeniom wynikającym z działalności górniczej (szkody górnicze, hałdy), działalności hut i zakładów przeróbki węgla. Uwarunkowania wynikające z działalności przemysłowej, w szczególności działalności górniczej części 3 omawiającej stan środowiska naturalnego (rozdział 3.4)

9. STAN SYSTEMU KOMUNIKACJI.

9.1. DROGI.

Powiązania z krajem, regionem.

Miasto Zabrze jest powiązane z krajem oraz regionem poprzez drogi krajowe i wojewódzkie przebiegające przez miasto lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie.

Do najważniejszych należą:

- autostrada A4 (zrealizowana);
- autostrada A1 (w trakcie budowy);
- DK 88 relacji: Strzelce Opolskie - Nogowczyce - Gliwice – Bytom;
- DK 94 relacji: Krzywa - Chojnów - Legnica - Prochowice - Wrocław - Brzeg - Opole - Strzelce Opolskie - Toszek - Pyskowice - Bytom - Będzin - Sosnowiec - Dąbrowa Górnicza - Olkusz - Kraków - Radzikowskiego – Balice;

- DK 78 granica państwa - Chałupki - Wodzisław Śląski - Rybnik - Gliwice - Tarnowskie Góry - Świerklaniec - Siewierz - Zawiercie - Szczekociny - Nagłowice - Jędrzejów – Chmielnik;
- Drogowa Trasa Średnicowa (DTŚ) – w trakcie budowy
- droga wojewódzka nr 921 o długości 38 km łącząca Zabrze z Rudami i przebiegająca ulicami: Mikulczycką, K. Miarki, Wolności, de'Gaullea, Roosevelta, 3 Maja, Makoszowską, Legnicką.

Ww. istniejące drogi częściowo obsługują również ruch wewnątrz miejski.

Powiązania wewnątrz miejskie

Charakterystycznym dla Zabrze są wyraźnie wyodrębnione dzielnice które kiedyś stanowiły samodzielny organizm administracyjny. Powiązania między tymi dzielnicami jest jedna z najistotniejszych cech wewnątrz miejskiego układu komunikacyjnego.

Do najważniejszych połączeń wewnątrz miejskich należą ulice:

11 listopada	3 Maja	Brygadystów	Bytomska
Chopina	De'Gaullea	Drzymały	Franciszkańska
Gogolińska	Grunwaldzka	Hagera	Heweliusza
Jordana	Kasprowicza	Kokota	Kopalniana
Korfantego	Krakowska	Legnicka	Makoszowska
Miarki	Mikulczycka	Moniuszki	Ofiar Katynia
Paderewskiego	Pawliczka	Pestalozziego	Piłsudskiego
Pod Borem	Roosevelta	Sikorskiego	Składowa
Tarnopolska	Trocera	Witosa	Wolności
Ziemska			

9.2. ŚCIEŻKI ROWEROWE I RUCH PIESZY.

Komunikacja rowerowa spełnia wymogi spójności, bezpośredniości, atrakcyjności i wygod:

- Spójność jest realizowana poprzez połączenie sieci ścieżek rowerowych z wszystkimi źródłami i potencjalnymi celami podróży rowerowych.
- Bezpośredniość poprzez stworzenie oferty najbardziej bezpośrednich połączeń takich, aby objazdy były jak najkrótsze.

- Atrakcyjność poprzez takie zaprojektowanie dopasowanie tras do otoczenia aby jazda na rowerze była atrakcyjna.
- Bezpieczeństwo dzięki czytelnej segregacji ruchu rowerowego i kołowego
- Wygoda albowiem infrastruktura rowerowa umożliwia szybki i wygodny przepływ ruchu a użytkownikom daje możliwie duży komfort przemieszczania się po mieście.

Budowa sieci tras rowerowych spełniającej powyższe warunki to zespół wielu skoordynowanych działań inwestycyjnych, których realizacja może trwać kilka lub nawet kilkanaście lat, a gdy taka sieć powstanie, to musi być stale uzupełniana, unowocześniana i wymaga ponoszenia stałych nakładów na jej utrzymanie.

Działania niezbędne do realizacji takiej właśnie sieci, oprócz budowy samych tras rowerowych to na przykład:

- rozwiązanie problemu głodu miejsc parkingowych (zwłaszcza w centrum miasta);
- likwidacja barier architektonicznych (np.: obniżanie krawężników na przejściach dla pieszych/potencjalnych przejazdach dla rowerzystów, odpowiednie przeprojektowanie oświetlenia ulicznego
- w razie jego remontu lub modernizacji celem wygospodarowania miejsca na trasę rowerową);
- podjęcie zespołu działań zachęcających do korzystania z roweru poprzez uświadamianie prywatnym przedsiębiorcom możliwości zarobkowania na rowerzystach poprzez zapewnienie bezpieczeństwa ich pojazdom.
- Przy centrum handlowym M1 jest możliwość pozostawienia roweru na parking strzeżonym; przy centrum handlowym Platan nie ma takiej możliwości – bo nie ma parking strzeżonego (miejsce pod parking strzeżony zostało ostatnio wydzielone a parking otwarty).
- czy przy dobrej pogodzie pojechalibyśmy rowerami do Multikina, wiedząc, że za drobna opłata można swój pojazd pozostawić w miejscu absolutnie bezpiecznym (najlepiej zadaszonym) i nie martwić się o niego przez kilka godzin?
- nakłanianie dyrektorów placówek oświatowych do wygospodarowania pomieszczeń na przechowywanie rowerów celem umożliwienia młodzieży szkolnej korzystania z tego środka transportu.
- podjęcie takich samych działań propagandowych wobec firm i zakładów pracy.

- propagowanie kultury zachowań komunikacyjnych, celem unikania konfliktów piesi/rowerzyści i kierowcy/rowerzyści (np.: uświadamianie pieszym, że nie należy spacerować po wydzielonej ścieżce rowerowej, rowerzystom, że piesi na chodniku mają bezwzględne pierwszeństwo, a korzystając z jezdni bezwzględnie muszą przestrzegać przepisów ruchu drogowego i wykonywać manewry przewidywalne dla kierowców). Wszyscy użytkownicy pasa drogowego muszą być bezpieczni i równouprawnieni!;
- Przeprowadzanie badań opinii społecznej (np. ankiety internetowe) na temat budowy ścieżek rowerowych oraz potencjalnej chęci do tego, co skłoniłoby społeczeństwo do większego korzystania z roweru.

W zakresie organizacji wskazuje się na zasadne powołanie zespołu zadaniowego do spraw rowerów. Jest to struktura pozioma, bez uprawnień decyzyjnych, ale grupująca osoby "decyzyjne" - naczelników kluczowych wydziałów i dyrektorów jednostek, reprezentacje użytkowników, ekspertów. Znakomicie ułatwia przepływ informacji i podejmowanie decyzji w oparciu o większą wiedzę i odpowiednio wcześniej. Zespół zadaniowy powinien być powołany przez prezydenta i nadzorowany przez jego zastępcę. Takie rozwiązanie jest wyrazem woli politycznej i aby spełnić swoje zadanie, musi być umocowany wysoko w hierarchii urzędu.

Wskazane jest również stosowanie zasady **audytu rowerowego** jako procedury przeglądu wszystkich remontów i inwestycji miejskich pod kątem zgodności z polityką rowerową miasta, zapisami planów miejscowych dotyczących systemu rowerowego oraz wpływem na ruch rowerowy. Celem Audytu jest eliminacja sytuacji, w których wydatki gminy prowadzą do obniżenia jakości poruszania się rowerem oraz wykorzystanie wszystkich możliwości bezinwestycyjnej (a przynajmniej bez dodatkowych kosztów) poprawy tych warunków. Instrumentem audytu, dokonywanego w ramach Zespołu Zadaniowego, przez organizacje społeczne, urzędników lub wynajęte firmy zewnętrzne, są Standardy Projektowe oraz zapisy polityki transportowej czy rowerowej miasta, Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego, a przede wszystkim Plany Miejsce.

W Centrum funkcjonuje też wydzielona strefa ruchu pieszego i tramwajowego, obejmująca odcinek ul. Wolności (od wjazdu na Pl. Dworcowy do ul. Miarki) i ul. Dworcową. W strefie tej obowiązuje zakaz ruchu pojazdów samochodowych, z wyjątkiem zaopatrzenia dopuszczanego tylko w określonych godzinach.

9.3. KOLEJ.

9.3.1. Koleje pasażerskie

Na terenie Zabrza usytuowane są następujące odcinki linii kolejowych zarządzanych przez PKP PLK S.A. (stan wrzesień 2007 r.):

- Bytom – Wrocław Gł, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa, na odcinku Zabrze Biskupice – Zabrze Mikulczyce, jednotorowa niezelektryfikowana, wykorzystywana komercyjnie do obsługi punktu bocznikowego w Zabrzu Mikulczycach; na odcinku Zabrze Mikulczyce – Pyskowice nieczynna (nr 132)
- Katowice – Legnica, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 137)
- Zabrze Biskupice – Gliwice, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 147)
- Zabrze Makoszowy – Leszczyny, dwutorowa, zelektryfikowana, na odcinku Mizerów – Leszczyny pasażersko – towarowa (nr 149)
- Maciejów Północny – Zabrze Makoszowy Kopalnia, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 672)
- Zabrze Makoszowi Kopalnia – Mizerów, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 677)

Główny dworzec PKP zlokalizowany jest w ścisłym centrum miasta i wraz z terenami otaczającymi jest przewidywany pod lokalizację dużego centrum przesiadkowego łączącego różne formy komunikacji zbiorowej oraz usług.

Dworzec kolejowy jest często traktowany jako wizytówka miasta. Obecny stan dworca PKP jak i jego sposób użytkowania nie stanowi właściwego dla rangi Zabrza miejsca pierwszego kontaktu osób przyjeżdżających. Również dla mieszkańców miasta dworzec i jego otoczenie nie jest obszarem prawidłowo funkcjonującym.

Pozostałe dworce kolejowe (Mikulczyce, Biskupice, Makoszowy, Przystanek) nie pełnią już funkcji związanych z transportem kolejowym i znajdują się w bardzo złym stanie technicznym lub już nie istnieją.

Pasażerska komunikacja kolejowa nie pełni żadnych funkcji w komunikacji wewnątrz miejskiej.

9.3.2. Koleje towarowe

Na terenie Zabrze usytuowane są następujące odcinki linii kolejowych zarządzanych przez PKP PLK S.A. (stan wrzesień 2007r.):

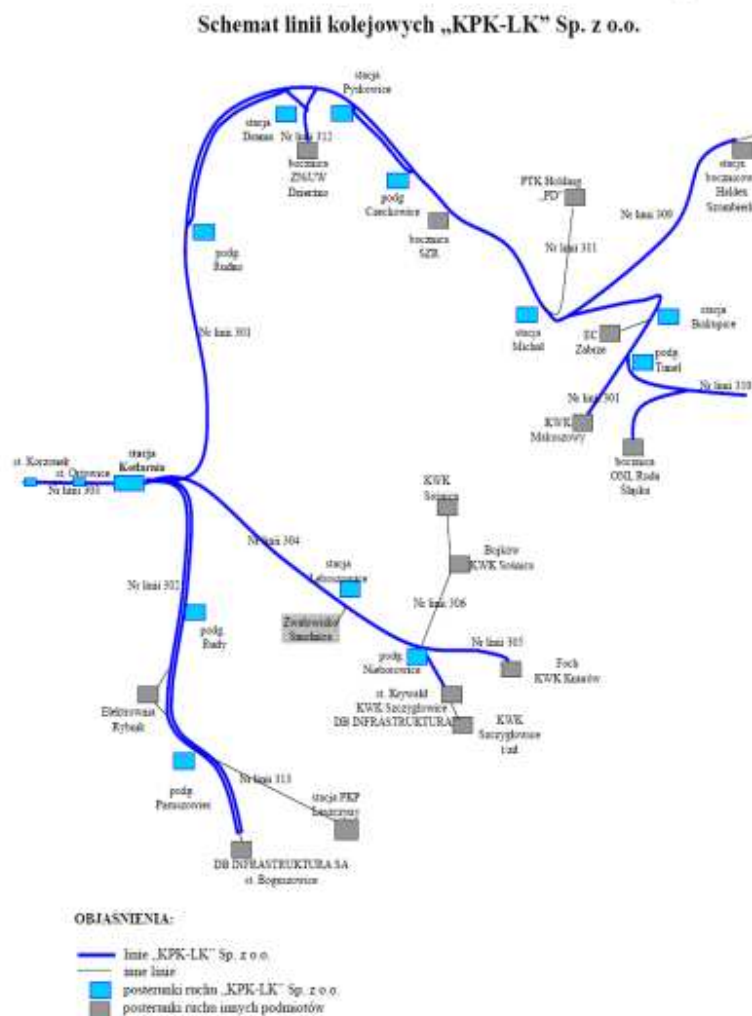
Linie pasażersko – towarowe:

- Bytom – Wrocław Gł, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa, na odcinku Zabrze Biskupice – Zabrze Mikulczyce, jednotorowa niezelektryfikowana, wykorzystywana komercyjnie do obsługi punktu bocznego w Zabrzu Mikulczycach; na odcinku Zabrze Mikulczyce – Pyskowice nieczynna (nr 132)
- Katowice – Legnica, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 137)
- Zabrze Biskupice – Gliwice, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 147),
- Zabrze Makoszowy – Leszczyny, dwutorowa, zelektryfikowana, na odcinku Mizerów – Leszczyny pasażersko – towarowa (nr 149),
- Maciejów Północny – Zabrze Makoszowy Kopalnia, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 672),
- Zabrze Makoszowi Kopalnia – Mizerów, dwutorowa, zelektryfikowana, pasażersko – towarowa (nr 677),

Linie towarowe:

- Katowice Ligota – Gliwice, dwutorowa, zelektryfikowana, aktualnie wykorzystywana do przewozów towarowych (nr 141)
- Zabrze Mikulczyce – Tworóg, nieczynna, przeznaczona do likwidacji (nr 178),
- Bytom Bobrek – Zabrze Biskupice, jednotorowa, zelektryfikowana, towarowa (nr 188),
- Ruda Chebddie – Zabrze Biskupice, jednotorowa, zelektryfikowana, towarowa (nr 189),
- Maciejów Północny – Gliwice, jednotorowa, zelektryfikowana, towarowa (nr 711).

Towarowe linie administrowane przez kopalnię piasku „Kotłarnia”.

Wykres 16: Linie towarowe „KPK – LK” Sp. z o.o. służą do komercyjnego przewozu różnego rodzaju towarów.

9.3.3. Zakres planowanych modernizacji.

Głównym połączeniem kolejowym biegnącym przez Zabrze jest linia kolejowa relacji Wrocław – Kraków (nr 137 – E-30).

Linia kolejowa E 30 należy do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego łączącego między innymi Drezno (Niemcy), Wrocław, Katowice, Kraków z Lwowem (Ukraina).

Polski odcinek tej linii o długości 677 km łączy najważniejsze centra i regiony ekonomiczne południowej Polski: Dolny Śląsk, Górny Śląsk, Małopolskę i Podkarpacie.

Celem modernizacji jest dostosowanie parametrów linii do nowych standardów oraz wymogów umów międzynarodowych AGC (o głównych międzynarodowych liniach kolejowych) i AGTC (o głównych międzynarodowych liniach kolejowych transportu kombinowanego).

Zakres modernizacji linii obejmuje m.in.:

- wykonanie na szlakach i stacjach robót w zakresie wymiany szyn i podkładów, odwodnienia, wymiany podtorza,
- modernizację sieci trakcyjnej i linii potrzeb nietrakcyjnych,
- modernizację przejazdów kolejowych w zakresie nawierzchni oraz tam, gdzie jest to konieczne budowy dróg równoległych,
- modernizację obiektów inżynierskich,
- modernizację urządzeń łączności i urządzeń sterowania ruchem kolejowym w zakresie umożliwiającym zdalne sterowanie odcinkami linii kolejowej.

Linia kolejowa E-30 na terenie Zabrze jest częścią programu „Modernizacja i rozbudowa Katowickiego Węzła Kolejowego TEN-T 2008-PL-92001-S”. Obecnie jest w trakcie realizacji Wstępne Studium Wykonalności dla ww. zadania. Przewidywane zakończenie prac – czerwiec 2010r.

Przewiduje się również modernizację do standardów AGTC, korytarza międzynarodowych przewozów kombinowanych (intermodalnych) C-E 30

- linii nr 142 na odcinku Panewniki – Gliwice,
- linii nr 132 na odcinku Bytom Bobrek – Zabrze Biskupice
- linii nr 147 na odcinku Zabrze Biskupice – Maciejów Północny,
- linii nr 672,
- linii nr 677

oraz odtworzenie odcinka linii kolejowej nr 132 Zabrze Biskupice – Pyskowice do układu linii dwutorowej, zelektryfikowanej.

KP „Kotłarnia” Sp. z o.o. poza lokalizacją punktu sprzedaży kruszyw oraz linią kablową telekomunikacyjną wzdłuż nieistniejącego odcinka toru kolejowego – nie przewiduje innych nowych inwestycji.

9.4. TRANSPORT PUBLICZNY.

9.4.1. Tramwaje

Miasto Zabrze jest obsługiwane przez 5 linii tramwajowych.

linia nr 1, 3, 4, 5 i 35

Linie tramwajowe biegną przez miasto w kierunku południe – północ i wschód – zachód, krzyżując się w centrum miasta. Od punktu centralnego kierunek wschodni rozgałęzia się kierując ruch w stronę Rudy Śląskiej ulicą Wolności i Bytomia ulicą Bytomską.

Linie w kierunku wschód – zachód realizowały głównie połączenia tranzytowe łączące Katowice – Świętochłowice – Rudę Śląską – Zabrze i Gliwice. Po decyzji Gliwic o rezygnacji z komunikacji tramwajowej Zabrze jest miastem w którym linie tramwajowe kończą swój bieg.

Linie biegnące w kierunku północ – południe realizują połączenia wewnątrz miejskie i są ważnym elementem wewnętrznego układu sieci komunikacji zbiorowej. Kierunek ten jest dla Zabrze bardzo wartościowy albowiem wrzecionowaty kształt obszaru miasta skłania do preferowania połączeń biegnących południkowo. Ważnym aspektem preferowania tego kierunku jest fakt dużych zaległości inwestycyjnych w układzie komunikacyjnym realizowanym na tych kierunkach.

Linie tramwajowe północ – południe mogą łącznie z komunikacją autobusową być bardzo dobrym rozwiązaniem dla połączeń wewnątrz miejskich.

9.4.2. Autobusy miejskie

Podstawową obsługę komunikacyjną autobusową z miastami GOP realizuje 45 linii autobusowych.

Zabrze posiada bezpośrednie lub pośrednie połączenia autobusowe z wszystkimi miastami GOP.

Sieć linii autobusowych jest bardzo rozbudowana również w zakresie relacji wewnętrznych.

Funkcję dworca autobusowego pełni plac przy ul. Goethe'go. W tym miejscu koncentruje się ponad połowa (25) linii autobusowych. Dworzec autobusowy pełni funkcję centrum

przesiadkowego z linii wewnątrz miejskich na międzymiastowe. Pobliski dworzec PKP i przystanki tramwajowe na ul. Wolności również stanowią o atrakcyjności tego miejsca jako węzła komunikacji zbiorowej

10. STAN SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.

10.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ.

10.1.1. Źródła wody

Miasto Zabrze korzysta z wody dostarczanej z miejskiej sieci wodociągowej zasilanej z lokalnych ujęć wód podziemnych oraz dodatkowo woda jest pobierana z systemu wodociągu grupowego Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów w Katowicach. Lokalne ujęcia wody to ujęcie wody Grzybowice i ujęcie Leśna. Woda z tych ujęć jest uzdatniana w następujących stacjach wodociągowych:

SUW „GRZYBOWICE” zlokalizowana w Zabrzu - Grzybowicach, zaopatrywana jest w wodę z czterech własnych studni. W SUW Grzybowice woda poddawana jest jedynie dezynfekcji. Jakość jej spełnia warunki, jakim powinna odpowiadać „woda do celów pitnych i na potrzeby gospodarcze”. Zdolność produkcyjna stacji wynosi 13 036,8 m³/d natomiast rzeczywista produkcja dobową wody wynosi obecnie: ~8 000 m³/d. Rezerwa wody w ujęciu wynosi ~5 000 m³. Ilość tą można wykorzystać do zasilenia północnych dzielnic miasta Rokitnicy i Helenki oraz śródmieścia poprzez przesył wody nowymi magistralami wykonanymi w roku 2009.

SUW „LEŚNA” zlokalizowana w Zabrzu - Mikulczycach przy ul. Leśna 135 zaopatrywana jest w wodę ze studni OPH-1 (Piekło), położonej poza granicami miasta, w miejscowości Szalsza. Parametry studni: wydajność 4 680 m³/d, jakość wody surowej (poza zawartością manganu) odpowiada normom jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. W SUW „LEŚNA” woda poddawana jest uzdatnianiu ze względu na występujący w niej mangan. Zdolność produkcyjna stacji wynosi 4 500 m³/d natomiast rzeczywista produkcja dobową wody wynosi : ~3 900 m³ rezerwa wynosi 600 m³. Jakość wody po uzdatnieniu i dezynfekcji odpowiada wymogom dotyczącym jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi

10.1.2. Sieć wodociągowa

Miejska sieć wodociągowa jest dobrze rozwinięta, obejmuje swym zasięgiem działania cały obszar zainwestowania. Woda dostarczana jest wszystkim użytkownikom w 100%. Zastrzeżenia budził stan techniczny sieci wodociągowej spowodowany takimi czynnikami jak wiek sieci, amortyzowanie sieci, zarośnięcie przewodów, wysoka korozyjność oraz zniszczenie sieci na skutek działania szkód górniczych wywołanych eksploatacją działających w przeszłości na terenie Zabrze kopalń węgla kamiennego

w dzielnicach Makoszowy, Pawłów, Kończyce, Zaborze. To wszystko spowodowało że sieć wodociągowa miasta Zabrze objęto programem poprawy gospodarki wodno ściekowej realizowanej w ramach funduszu spójności i finansowanej w dużej części ze środków unijnych. Do końca 2009 roku większa część miejskiej sieci wodociągowej została przebudowana i zmodernizowana równocześnie z przebudową systemu kanalizacyjnego miasta Zabrze. Pozostała jedynie niewielka część programu do wykonania w II etapie realizacji w latach 2010 – 2013.

10.1.3. Ocena stanu systemu zaopatrzenia w wodę

Mocne strony i szanse rozwoju

- ujęcia wody podziemnej zlokalizowane na terenie miasta, posiadające znaczne rezerwy wydajności
- dodatkowe źródło wody, magistrale systemu wodociągu grupowego GPW Katowice, posiadające duże rezerwy przepustowości pozwalające na zwiększenie dostaw wody dla miasta oraz bezawaryjną pracę miejskiego systemu wodociągowego
- dobrze rozwinięta miejska sieć wodociągowa o dużych średnicach sieci magistralnej pozwala na zwiększenie dostaw wody dla pełnego pokrycia wzrostu zapotrzebowania na wodę
- zrealizowanie przerzutów wody z miejskich ujęć wód podziemnych i doprowadzenie wody w rejony znacznie oddalone od ujęć, do dzielnic Rokitnica, Helenka i Śródmieście

- wymiana sieci w złym stanie technicznym w trakcie realizacji programu poprawy gospodarki wodno ściekowej w ramach funduszu spójności, ze środków unijnych

10.1.4. Wykaz i ocena przesadzeń realizacyjnych oraz inwestycji zrealizowanych.

Dla zwiększenie wykorzystania lokalnych ujęć wody do końca 2009 roku zrealizowano następujące przerzuty wody:

- wodociąg przesyłowy z SUW Grzybowice do dzielnic Rokitnica i Helenka o średnicy Dz 315 - Dz 450) łącznie z przebudowa pompowni II stopnia w SUW Grzybowice.
- wodociąg przesyłowy od ul. Tarnopolskiej do ul. Tatarkiewicza o średnicy Dz 315mm.
- wodociąg przesyłowy od ul. Zwycięstwa do ul. Heweliusza (rejon hydroforni Kopernik) o średnicy Dz 315 m.
- wodociąg przesyłowy od skrzyżowania ulicy Hagera z drogą krajową Nr4 do ul. Kasprowicza o średnicy Dz 315 mm.

Zrealizowanie tych przerzutów wody pozwoli na pełniejsze wykorzystanie lokalnych źródeł wody oraz wpłynie na poprawę stanu zaopatrzenia w wodę miejskiej sieci wodociągowej.

W zakresie systemu zaopatrzenia w wodę przesądzona jest wymiana sieci wodociągowej przeprowadzanej równocześnie z przebudową sieci kanalizacyjnej, na terenach wyznaczonych do realizacji w II etapie, programu poprawy gospodarki wodno ściekowej

10.2. GOSPODARKA ŚCIEKOWA.

10.2.1. Kanalizacja sanitarna.

Dotychczas na terenie miasta Zabrze z sieci kanalizacyjnej korzystało około 97 % ludności i miasto posiadało system kanalizacji mieszanej. Częściowo była to kanalizacja w systemie rozdzielczym oraz były rejony gdzie działała kanalizacja systemu ogólnospławnego która po wstępnym podczyszczeniu ścieków sanitarnych, odprowadzała je wraz ze ściekami opadowymi bezpośrednio do odbiorników powierzchniowych. Oceniając stan istniejący działającej na terenie miasta Zabrze sieci kanalizacyjnej należy stwierdzić iż była ona nieuporządkowana a występujące często powiązania kanalizacji sanitarnej z deszczową, znacząco wpływało na utrudnienie pracy oczyszczalni ścieków oraz powodowało znaczne zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

Z uwagi na ten zły stan systemu odprowadzania ścieków na terenie gminy Zabrze, miasto zostało objęte **Programem poprawy gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Zabrze** realizowanej w ramach funduszy spójności. Zakres i przedmiot programu przedstawia się to następująco:

W dniu 21 grudnia 2004 r. Komisja Europejska na podstawie wniosku aplikacyjnego gminy Zabrze, przyznała środki z Funduszu Spójności na dofinansowanie projektu pn. "Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Zabrze".

Całość robót podzielona została na 11 następujących działań:

- Działanie I - Dzielnica Maciejów
- Działanie II - Dzielnica Zaborze
- Działanie III - Dzielnice Pawłów i Kończyce
- Działanie IV - Osiedle Józefa i oś. Janek (modernizacja przepompowni przy ul.Jagodowej)
- Działanie V - Śródmieście – Centrum miasta
- Działanie VI- Grzybowice
- Działanie VII - Mikulczyce
- Działanie VIII - Rokitnica
- Działanie IX – Makoszowi
- Działanie X - Biskupice
- Działanie XI - Modernizacja oczyszczalni Śródmieście

Celem nadrzędnym projektu jest osiągnięcie norm jakościowych zgodnych z przepisami obowiązującymi w Unii Europejskiej.

Zakres rzeczowy projektu obejmuje:

- wymianę istniejącej sieci wodociągowej
- budowę wodociągów przesyłowych
- budowę lub przebudowę kanalizacji sanitarnej grawitacyjnej i tłocznej oraz przepompowni ścieków
- budowę lub przebudowę kanalizacji deszczowej grawitacyjnej, tłocznej oraz przepompowni ścieków deszczowych
- odtworzenie nawierzchni dróg i chodników, po wykonaniu robót związanych z budową lub przebudową sieci kanalizacyjnych i wodociągowych,

- likwidację oczyszczalni ścieków: w Rokitnicy, w Grzybowicach oraz w Makoszowach (przy ul. Legnickiej oraz przy ul. Gawrona),
- przebudowę oczyszczalni ścieków "Śródmieście",
- zabudowę podczyszczalni wód deszczowych, przy wylotach dużych kanałów deszczowych do odbiorników.

Realizowana w ramach projektu przebudowa kanalizacji ogólnospławnej na system rozdzielczy pozwoli na wyeliminowanie dopływu nie oczyszczonych ścieków ogólnospławnych do wód powierzchniowych, a likwidacja nielegalnych podłączeń kanałów deszczowych do kanalizacji sanitarnej pozwoli na wyeliminowanie dopływu wód deszczowych do oczyszczalni ścieków. Jednocześnie budowa kanalizacji na terenach obecnie nie skanalizowanych, pozwoli na likwidację nieszczelnych zbiorników bezodpływowych (szamb), natomiast przebudowa kanalizacji ogólnospławnej na system rozdzielczy wyeliminuje zbiorniki przepływowe (typu Dywidag, Imhoff itp). Budowa podczyszczalni wód deszczowych przy wylotach kanałów deszczowych do odbiorników przyczyni się do poprawy stanu czystości wód powierzchniowych. Z uwagi na konieczność przyjęcia zwiększonej ilości ścieków oraz w związku z zaostreniem przepisów dotyczących jakości ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych, w ramach projektu została przebudowana oczyszczalnia ścieków "Śródmieście".

Przeprowadzona przebudowa oczyszczalni ścieków "Śródmieście" pozwoliła na dostosowanie jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni do obowiązujących przepisów oraz przyjęcie zwiększonej ilości ścieków sanitarnych z dzielnic objętych programem, wyposażonych obecnie w układ kanalizacji rozdzielczej.

Oceniając stan realizacji programu poprawy gospodarki wodno ściekowej należy stwierdzić do końca 2009 wykonano znaczącą część wyznaczonych w programie inwestycji. Z powodów finansowych część zadań została przesunięta do wykonania w II etapie którego realizację przewidziano na latach 2010 do 2013.

10.2.2. Ocena systemu odprowadzenia ścieków

Słabe strony i zagrożenia

- nieukończony II etap programu poprawy gospodarki wodno ściekowej

Mocne strony i szanse rozwoju

- pozyskanie środków z funduszu Unii Europejskiej na realizację programu przebudowy sieci wodociągowo – kanalizacyjnej w mieście
- zrealizowanie I etapu „Programu uporządkowania gospodarki wodno ściekowej na terenie miasta Zabrze”
- przebudowa oczyszczalni ścieków Śródmieście - co pozwala na przyjęcie zwiększonej ilości ścieków sanitarnych z dzielnic objętych projektem uporządkowania gospodarki wodno ściekowej oraz dostosowanie jakości ścieków odprowadzanych z oczyszczalni do obowiązujących przepisów w tym zakresie
- dobry stan techniczny oczyszczalni ścieków w Zabrzu - Mikulczycach która po modernizacji przeprowadzonej w latach 2001- 2003 jest przygotowana do nowych warunków pracy i wymogów przepisów unijnych.

10.2.3. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych

Przesądzona jest realizacja II etapu programu poprawy gospodarki wodno ściekowej która realizowana będzie w latach 2010 – 2013. Wykonanie w całości założonego programu pozwoli na uzyskanie następujących efektów:

- objęcie całego miasta (obszarów zurbanizowanych) siecią kanalizacyjną w systemie rozdzielczym
- przejęcie całości wytwarzanych ścieków komunalnych przez układ kanalizacji sanitarnej i oczyszczenie ich w sprawnie działających dwóch, miejskich oczyszczalniach ścieków
- przejęcie wód opadowych przez układ kanalizacji deszczowej i podczyszczenie ich w separatorach przed odprowadzeniem tych wód do cieków powierzchniowych

10.3. ZAOPATRZENIE W ENERGIE ELEKTRYCZNA.

10.3.1. Źródła energii elektroenergetycznej

Miasto Zabrze zaopatrywane jest w energię elektryczną ze skojarzonego systemu elektroenergetycznego obejmującego swym działaniem obszar aglomeracji katowickiej.

W skład systemu wchodzi:

- - Elektrociepłownia Zabrze
- - Elektrownia Halemba w Rudzie Śląskiej
- - Elektrownia Miechowice
- - Główne Punkty Zasilania (GPZ-ty)
- - Stacje transformatorowo - rozdzielcze

10.3.2. Sieci elektroenergetyczne wysokiego napięcia i stacje energetyczne

Na terenie miasta Zabrze w dzielnicy Grzybowice, zlokalizowana jest stacja węzłowa 400/110 kV - Rokitnica, która stanowi jeden z podstawowych elementów systemu elektroenergetycznego aglomeracji katowickiej.

Ze stacji tej wychodzą:

- linie 400 kV relacji:
 - o Wielopole - Rokitnica
 - o Rokitnica - Łagisza
- linie 110 kV jedno i dwutorowe następujących relacji:
 - o dwutorowa Rokitnica - Łabędy – Bumar
 - o Rokitnica– Bumar
 - o Rokitnica – Łabędy
 - o Rokitnica – Barbara
 - o odczep do GPZ Grzybowice z linii Rokitnica – Barbara
 - o Rokitnica – Myśliwska
 - o Rokitnica – Zawadzkie
 - o Rokitnica – Krupski Młyn
 - o Rokitnica - Sowice
 - o Miechowice - Rokitnica 1, 2
 - o Rokitnica - Mikulczyce
 - o odczep do GPZ Grzybowice z linii Rokitnica – Mikulczyce
 - o Rokitnica – Zabrze
 - o Rokitnica – kierunek Miasteczko

Ponadto na terenie miasta przebiegają istniejące linie 110 kV jedno i dwutorowe następujących relacji:

- Zabrze – Mikulczyce
- odczep do GPZ EC Zabrze z linii Zabrze – Mikulczyce
- Zabrze – Szombierki
- odczep do GPZ Biskupice z linii Zabrze – Szombierki
- Zabrze – Miechowice
- odczep do GPZ Biskupice z linii Zabrze – Miechowice
- Zabrze – Zalewisko
- Zabrze – Wentylatory
- Halemba – Kopalnia Makoszowy 1, 2
- odczep do GPZ Kopalnia Makoszowy z linii Halemba – Sośnica 1
- odczepy do GPZ Guido 1, 2 z linii Halemba – Kopalnia Makoszowy 1, 2
- Barbara – Strefa
- Miechowice – Szombierki 1, 2
- Miechowice – Radzionków

oraz istniejąca jednotorowa linia 60 kV relacji:

- Zabrze – EC Zabrze

Oprócz tego na terenie miasta zlokalizowane są następujące główne punkty zasilania (GPZ):

- GPZ Rokitnica (w zakresie napięć 110 kV)
- GPZ Grzybowice
- GPZ Mikulczyce
- GPZ Barbara
- GPZ Biskupice
- GPZ Guido
- GPZ Elektrociepłownia Zabrze
- GPZ Zabrze
- GPZ KWK Makoszowy

- GPZ Maciejów (stacja zlokalizowana na terenie Gliwic, zasila sieć elektroenergetyczną Zabrze)

10.3.3. Sieć elektroenergetyczna

Zasilanie w energię elektryczną odbiorców następuje liniami kablowymi i napowietrznymi średnich napięć 20 kV wychodzącymi z w/w Stacji Energetycznych (GPZ- tów).

Sieć elektroenergetyczna wysokich napięć 110 kV pracuje w układzie zamkniętym i obsługiwana jest z niezależnych źródeł (Elektrociepłownia Zabrze i Elektrociepłowni Miechowice) co sprawia iż układ zasilania działa prawidłowo nawet w przypadku występowania awarii.

Sieć średnich napięć 20 kV prowadzona jest w układzie pierścieniowym i zasilana z niezależnych GPZ ów co daje pewność zasilania odbiorców.

Z sieci średnich napięć 20 kV, poprzez stacje transformatorowe SN/nN 20kV/0,4 kV, prowadzone są sieci niskich napięć w układzie pierścieniowym i promienistym, doprowadzając energię elektryczną do odbiorców. W rejonie istniejącej zabudowy oraz wzdłuż ulic prowadzone są również sieci oświetlenia ulicznego.

Stan techniczny sieci elektroenergetycznej w zakresie wysokich, średnich i niskich napięć, administrator sieci uznaje jako zadowalający.

10.3.4. Ocena systemu elektroenergetycznego

Słabe strony i zagrożenia

- prowadzenie części sieci średnich i niskich napięć jako napowietrznych

Mocne strony i szanse rozwoju

- duże rezerwy mocy w systemie elektroenergetycznym w istniejących stacjach energetycznych (GPZ) oraz w stacjach transformatorowych (około 45 %)
- zasilanie układu elektroenergetycznego z niezależnych źródeł co daje pewność zasilania nawet w sytuacjach awaryjnych
- duży udział w zasilaniu sieci średnich napięć 20 kV
- sukcesywna wymiana sieci napowietrznych średnich napięć na linie kablowe (docelowo wszystkie linie napowietrzne zostaną wymienione na kablowe)

- dobrze rozbudowana sieć średnich i wysokich napięć, umożliwiająca dostawę energii elektrycznej wszystkim odbiorcom

10.3.5. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych

W planach rozwojowych krajowej sieci przesyłowej planuje się modernizację Stacji Elektroenergetycznej 400/110 kV Rokitnica w zakresie zwiększenia ilości pól rozdzielni 400 kV oraz wyprowadzeń liniowych. Obok istniejącego wyprowadzenia linii 400 kV Wielopole – Rokitnica – Łagisza zostanie wyprowadzona druga linia Wielopole – Joachimów. Realizowana będzie również stacja energetyczna (GPZ) Płaskowicka na terenie EC Zabrze wraz z odcinkiem sieci 110kV.

Administrator sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej nie posiada zamierzeń inwestycyjnych o znaczeniu systemowym. Są to jedynie plany modernizacji sieci, głównie wymiana linii napowietrznych na linie kablowe. Na bieżąco realizowane są zadania rozwojowe sieci związane z przyłączaniem nowych odbiorców, wynikające z zawartych umów przyłączeniowych.

10.4. ZAOPATRZENIE W GAZ.

10.4.1 Źródła gazu

Podstawowym źródłem gazu dla miasta są gazociągi podwyższonego średniego ciśnienia:

- DN 500 CN 1,6 MPa relacji Szobiszowice – Szopienice wraz z odgałęzieniami:
- DN 200 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Kombinat Koksochemiczny
- DN 200/100 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Elektrownia
- DN 500 CN 1,6 MPa relacji Szobiszowice – Łagiewniki wraz z odgałęzieniami:
- DN 100 CN 1,6 MPa do SRP Jopex
- DN 80 CN 1,6 MPa do SRP Centrum Handlowe M1
- DN 250 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Rokitnica ul. Ofiar Katynia
- DN 80 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Rokitnica PEC
- DN 150 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Mikulczyce ul. Składowa
- DN 80 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Mostostal

- DN 250 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Mikulczyce ul. Mickiewicza (gazociąg zaślepiony na wlocie, a SRP przekazana do Rozdzielni Gazu w Rudzie Śląskiej)
- DN 150 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze ul. Gdańska
- DN 100 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze oś. Kopernika
- DN 100 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze Biskupice ul. Młyńska
- DN 100 CN 1,6 MPa do SRP Zabrze ul. Skubacza
- DN 400 CN 1,6 MPa relacji Zabrze Knurów z odgałęzieniem:
- DN 200 CN 1,6 MPa DO SRP Zabrze Maciejów

10.4.2. Sieć gazownicza

Miasto Zabrze zasilane jest w gaz w w/w gazociągów podwyższonego średniego ciśnienia poprzez stacje redukcyjno pomiarowe I i II stopnia. Zaopatrzenie w gaz odbiorców komunalnych następuje poprzez system sieci rozdzielczych sieci gazowych średniego i niskiego ciśnienia. Sieć tworzy układ pierścieniowo rozgałęźny. Sieć średnioprężna prowadzona jest głównie w układzie pierścieniowym, jedynie końcówki tej sieci są układane promieniście. Z sieci średnioprężnej gaz dostarczany jest do sieci gazowniczej niskoprężnej poprzez stacje redukcyjno pomiarowe II stopnia. Sieci średnioprężne wykonane są ze stali i z PE, natomiast sieć niskoprężna jest głównie stalowa w mniejszym stopniu z PE i niewielka ilość z żeliwa. Według administratora sieci stan techniczny sieci wykonanej ze stali i z PE jest w dobrym stanie technicznym.

Sieć gazowniczą w złym stanie technicznym, głównie wykonaną z żeliwa administrator sieci wymienia sukcesywnie w miarę posiadanych środków finansowych.

W istniejącym systemie gazowniczym istnieją rezerwy i jest możliwość dalszej rozbudowy sieci. Podstawowym kryterium do dalszej rozbudowy sieci gazowniczej jest ilość odbiorców i wielkość zapotrzebowania na gaz. Duża ilość odbiorców oraz zapotrzebowanie na gaz do celów bytowo gospodarczych (kuchenki gazowe), przygotowania ciepłej wody wraz z ogrzewaniem budynków stanowi podstawę do rozbudowa sieci i jest uzasadniona ekonomicznie dla administratora sieci gazowniczej.

10.4.3. Ocena systemu zaopatrzenia w gaz

Słabe strony i zagrożenia

- zasięg obsługi siecią gazowniczą nie obejmuje całego miasta, znaczne obszary miasta nie korzystają z dostaw gazu.
- nie zadowalający stan techniczny części miejskiej sieci gazowniczej głównie tej wykonanej ze stali
- małe zapotrzebowanie na gaz dla celów grzewczych, szczególnie dla potrzeb budownictwa jednorodzinnego gdzie używa się do tych celów paliw stałych, niekorzystnie wpływających na środowisko naturalne, tworząc efekt „niskiej emisji”

Mocne strony i szanse rozwoju

- nadwyżki gazu w systemie sieci podwyższonego średniego ciśnienia oraz istniejących stacjach redukcyjno pomiarowych
- dobry stan techniczny istniejącej sieci gazowniczej
- sukcesywna rozbudowa systemu gazowniczego
- możliwość wzrostu zużycia gazu przez istniejących odbiorców z istniejącej sieci szczególnie w zakresie sieci średnioprężnej
- możliwość podłączenia do istniejącej sieci nowych odbiorców gazu
- możliwość rozbudowy istniejącej sieci rozdzielczej w rejonach dotychczas nie zgazyfikowanych

10.4.4. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych

W zakresie zaopatrzenia w gaz administrator sieci nie posiada zamierzeń inwestycyjnych o znaczeniu systemowym. Są to jedynie plany modernizacji sieci i jej rozbudowy w miarę występowania zgłoszeń podłączeniowych nowych odbiorców

10.5. ENERGETYKA CIEPLNA.

10.5.1. Źródła ciepła.

Głównym źródłem ciepła dla miasta Zabrze jest Elektrociepłownia Zabrze która wytwarza ciepło w nośniku wodnym oraz energię elektryczną.

Dodatkowo na terenie miasta działają m. in. następujące kotłownie lokalne :

- na osiedlu Helenka – kotłownia węglowa
- w Rokitnicy – kotłownia gazowa
- w Biskupicach – kotłownia opalana gazem koksowniczym
- w Biskupicach – kotłownia opalana gazem ziemnym wysokometanowym
- w Biskupicach kotłownia opalana olejem opałowym lekkim
- w Mikulczycach – kotłownia węglowa
- w Mikulczycach – kotłownia opalana olejem opałowym lekkim
- w Kombinacie Koksowniczym przy ul. Pawliczka – kotłownia olejowa
- w Zakładzie Koksowniczym Makoszowy – kotłownia gazowa
- w Grzybowicach kotłownia gazowa
- w Biskupicach kotłownia gazowa eksploatowana przez Terma – Dom.

Lokalny system ciepłowniczy występuje w dzielnicach Biskupice, Rokitnica i Mikulczyce (będący własnością Terma - Dom Sp. z o.o.).

Potrzeby z zakresu zaopatrzenia w ciepło pokrywane są również z kotłowni indywidualnych, gdzie najczęściej paliwem jest gaz, oraz z indywidualnych źródeł ciepła takich jak piec i kotły w budynkach jednorodzinnych opalanych najczęściej paliwami stałymi, (węglem, koksem).

10.5.2. Sieci ciepłownicze

Na terenie miasta Zabrze działa 87,23 km sieci ciepłowniczej wysokoparametrowej, które wychodzą z Elektrociepłowni Zabrze S.A. trzema magistralami:

- południową - 2 x Dn 400
- średnicową - 2 x Dn 600
- wschodnią - 2 x Dn 600

Sieci ciepłownicze swoim zasięgiem obejmują Zabrze, a poprzez magistralę wschodnią również część miasta Ruda Śląska. Sieciami ciepłowniczymi objęta jest centralna część miasta Zabrze. W pozostałej części miasta mieszkańcy korzystają z kotłowni lokalnych (w tym osiedlowych) lub z indywidualnych źródeł ciepła. Indywidualne źródła ciepła z wykorzystaniem paliw stałych, głównie węgla, wpływają pogorszenie środowiska naturalnego poprzez tworzenie efektu

‘niskiej emisji’. W istniejących sieciach ciepłych występują znaczne rezerwy pozwalające na dostarczenie ciepła do nowych odbiorców na terenie miasta.

10.5.3 Ocena systemu ciepłowniczego

Słabe strony i zagrożenia:

- sieć ciepłownicza nie obejmuje swym zasięgiem wszystkich obszarów zurbanizowanych
- duży udział terenów korzystających z lokalnych źródeł ciepła, w dużej części są to kotłownie opalane węglem, które stanowią źródło niskiej emisji

Mocne strony i szanse rozwoju

- znaczna rezerwa mocy cieplnej w Elektrociepłowni Zabrze i możliwość dalszej jej rozbudowy jeśli wystąpi wzrost zapotrzebowania na energię a rozbudowa będzie ekonomicznie uzasadniona.
- dobrze rozbudowana sieć ciepłownicza
- dobry stan sieci ciepłych
- możliwość dalszej rozbudowy sieci ciepłowniczej
- zapewnienie dostawy ciepła w rejonie śródmieścia w przypadku „dogęszczenia” zabudowy
- duża rezerwa mocy magistral ciepłowniczych

10.5.4. Wykaz i ocena przesądzeń realizacyjnych

Dla poprawy stanu zaopatrzenia w ciepło administrator sieci ciepłowniczej ma w swych planach modernizację sieci ciepłowniczej w złym stanie technicznym.

Rozbudowa sieci ciepłowniczej ma głównie na celu zapewnienie dostawy ciepła dla wydanych już warunków przyłączeniowych i realizację podpisanych umów na dostawę ciepła dla nowych użytkowników.

10.6. PODSUMOWANIE

Na podstawie analizy stanu istniejącego zdefiniowano uwarunkowania infrastruktury technicznej które determinują rozwój miasta. Są to:

- wymiana sieci wodociągowej w złym stanie technicznym na terenach nie objętych programem poprawy gospodarki wodno ściekowej
- wyprzedzająca realizacja sieci wodociągowej dla terenów nowej zabudowy mieszkaniowo usługowej i przemysłowej
- ukończenie przebudowy sieci kanalizacyjnej zgodnie z programem poprawy gospodarki wodno ściekowej (II Etap)
- wymiana sieci kanalizacyjnej w złym stanie technicznym na terenach nie objętych programem
- wyposażenie w sieć kanalizacji w systemie rozdzielczym nowych terenów wyznaczonych pod rozwój funkcji mieszkaniowo usługowej i przemysłowej
- objęcie systemem ciepłowniczym terenów przeznaczonych pod dalszą rozbudowę miasta
- ograniczenie niskiej emisji z lokalnych i indywidualnych źródeł ciepła poprzez stosowanie ekologicznych paliw takich jak energia elektryczna, gaz i inne
- rozwój sieci elektroenergetycznej dla zasilania w energię elektryczną terenów przeznaczonych pod nową zabudowę mieszkaniowo – usługową oraz przemysłową

10.7. GŁÓWNE CELE ROZWOJU SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Na podstawie przeprowadzonej analizy stanu istniejącego, obowiązujących aktów prawnych oraz przesądzeń realizacyjnych sformułowano następujące cele rozwoju systemów infrastruktury technicznej:

w zakresie zaopatrzenia w wodę:

- zapewnienie dostawy wody dla wszystkich odbiorców na terenie miasta, ludności oraz dla usług i przemysłu
- dostawę wody o jakości spełniającej wymagania określone obowiązującymi przepisami

- utrzymanie wysokiego stopnia pewności zasilania również w przypadku występowania awarii
- minimalizowanie strat wody poprzez wymianę sieci wodociągowej w złym stanie techniczny
- promowanie rozwiązań mające na celu zmniejszenie zużycia wody

w zakresie odprowadzenia ścieków:

- wyposażenie miasta w układ kanalizacji w systemie rozdzielczym dla przejęcia całości ścieków wymagających oczyszczenia wytwarzanych na terenie miasta
- wyprzedzająca realizacja sieci kanalizacyjnej przed realizacją nowego zainwestowania na terenie miasta
- dopuszczenie indywidualnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków jedynie dla terenów zabudowy jednorodzinnej, rozproszonej, realizowanej w znacznej odległości od działającego lub projektowanego systemu kanalizacyjnego
- dla ochrony wód powierzchniowych - wyposażenie wylotów dużych kolektorów kanalizacji deszczowej w urządzenia do wstępnego podczyszczania ścieków (separatorów)

w zakresie zaopatrzenia w gaz

- objęcie siecią gazowniczą nowych terenów inwestycyjnych miasta
- zwiększenie wykorzystania gazu jako paliwa w indywidualnych źródłach ciepła (lokalnych i indywidualnych kotłowniach)

w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną

- zapewnienie dostawy energii elektrycznej dla nowych terenów inwestycyjnych

w zakresie zaopatrzenia w ciepło

- rozwój sieci ciepłowniczej dla obsługi nowych terenów zabudowy mieszkaniowo usługowej
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii jako czynnika wspomagającego podstawowe nośniki energii cieplnej.

11 GOSPODARKA ODPADAMI.

11.1. OCENA REALIZACJI PLANU GOSPODARKI ODPADAMI

W wykonanym 2007 roku „Raport z realizacji Programu Ochrony Środowiska oraz Planu Gospodarki Opadami dla miasta Zabrze na lata 2004 – 2015”, który obejmował stan realizacji zadań na dzień 31.12.2006 roku. Wyniki raportu ujęte w formie tabelarycznej podano poniżej.

TABELA 47: Wskaźniki z realizacji Planu Gospodarki Odpadami 2002-2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Ilość odzyskanych surowców wtórnych [Mg]	414,56	513,00	649,11	761,36	534,49
Ilość uzyskanego kompostu [Mg]	1.875,0	4.356,0	1.670,0	1.960,0	1.557,7
Ilość odpadów skierowanych na składowisko [Mg]			62.162,4	60.738,5	58.944,6
Szkło zebrane selektywnie [Mg]	355,0	476,3	460,8	441,1	470,5
Metal zebrany selektywnie [Mg]	2,3	11,0*	29,6*	33,0*	8,0*
Makulatura zebrana selektywnie [Mg]	274,0	270,9	304,0	321,	377,8
Tworzywa sztuczne [Mg]	201,0	279,7	356,9	345,7	388,4
Odpady wymieszane [Mg]	13,5	1.214,6	4.876,6	4.670,6	1.149,3
RAZEM	845,8	2.241,5	5.998,4	5.778,7	2.386,0
Zbiórka odpadów kuchennych [Mg] *	b.d.	b.d.	24,3	68,3	97,5

* - w ramach pilotażowego programu zbiórki odpadów kuchennych – funkcjonującego do czerwca 2004 roku

	2002	2003	2004	2005	2006
Zbiórka zużytych baterii [Mg] *	b.d.	b.d.	b.d.	0,5	1,3

* - w ramach akcji „Zbiórka zużytych baterii i akumulatorów małogabarytowych” – funkcjonująca od maja 2005 roku

Odpady biodegradowalne przyjęte do kompostowni [Mg]	4.760,6	4.249,7	3.999,4	3.697,2	4.622,2
Rodzaje i ilość odpadów poddawanych poszczególnym procesom odzysku w Zakładzie Segregacji [Mg]	461,0	474,5	649,1	761,4	532,3
Ilości wytworzonych odpadów – według sprawozdań do Urzędu Marszałkowskiego [Mg]	2.440. 308,0	1.07 7.139,6	1.165. 656,5	61.72 0,3	b.d.

Ilości odpadów poddanych unieszkodliwianiu – według sprawozdań do Urzędu Marszałkowskiego [Mg]	4.028,9	834,6	1.430,5	116.664,7	b.d.
Ilości odpadów poddanych odzyskowi – według sprawozdań do Urzędu Marszałkowskiego [Mg]	629.053,5	390.036,3	203.809,9	173.359,6	b.d.

11.2. ODPADY KOMUNALNE

11.2.1. Rodzaje i ilość wytworzonych odpadów komunalnych

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z **KPGO (Krajowym Programem Gospodarki Odpadami)** 2010 w odpadach komunalnych wyszczególniono:

1. Odpady komunalne segregowane i zbierane selektywnie,
2. Odpady zielone z ogrodów i parków,
3. Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, w tym:
 - odpady kuchenne ulegające biodegradacji,
 - odpady zielone,
 - papier i tektura,
 - odpady wielomateriałowe,
 - tworzywa sztuczne,
 - szkło,
 - metal,
 - odzież, tekstylia,
 - drewno,
 - odpady niebezpieczne,
 - odpady mineralne, w tym frakcja popiołowa,
4. Odpady z targowisk,

5. Odpady z czyszczenia ulic i placów,
6. Odpady wielkogabarytowe (w tym meble i inne dużych rozmiarów, poza zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym),

Z danych statystycznych (według **KPGO**) wynika, że około 70% odpadów komunalnych generują gospodarstwa domowe a pozostałe 30% powstaje w obiektach infrastruktury (handel, usługi, rzemiosło, szkolnictwo, przemysł, jako odpady socjalne głównie wytworzone przez pracowników).

W strumieniu odpadów komunalnych 1% stanowią odpady niebezpieczne,

Na terenie miasta Zabrze można wyróżnić następujące systemy zbiórki odpadów komunalnych:

- zbiórka odpadów mieszanych (niesegregowanych), w których znajdują się również odpady niebezpieczne,
- selektywna zbiórka odpadów do recyklingu materiałowego (szkło, papier i tektura, metale i tworzywa sztuczne),
- zbiórka selektywna: przeterminowanych lekarstw, baterii, odpadów kuchennych i zielonych,
- zbiórka odpadów wielkogabarytowych,
- zbiórka odpadów poremontowych – „na żądanie”,
- zbiórka odpadów ze studzienek kanalizacyjnych o kodzie 20 03 06,
- zbiórka zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego,
- okresowa zbiórka odpadów niebezpiecznych.

W tabeli poniżej podano ilości odpadów odebranych przez poszczególne firmy od właścicieli nieruchomości z terenu miasta Zabrze – według sprawozdania firm kierowanego do UM.

TABELA 48: Ilość zebranych odpadów przez poszczególne firmy.

Firma	Kod odpadu	Ilość [Mg]	
		2007	2008
Spectrum Silesia Service Sp. z o.o.	20 01 01	2,0	0,0
	20 01 02	5,0	0,0
	20 01 39	3,0	0,0
	20 03 01	801,4	79,0
	20 03 07	20,0	0,0
Razem dana firma		831,4	79,0
STENA Sp. z o.o.	20 01 01	1.197,9	1.166,4
Razem dana firma		1.197,9	1.166,4
Zakład Oczyszczania Miasta Zbigniew Strach	20 03 01	187,6	301,0

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Razem dana firma		187,6	301,0
SULO-EMK RECYKLING Sp. z o.o.	15 01 01	0,1	0,0
	15 01 02	0,1	0,0
	15 01 04	0,1	0,0
	15 01 07	0,1	0,0
	20 03 01	496,8	527,2
Razem dana firma		497,2	527,2
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o.	20 03 01	538,0	684,6
Razem dana firma		538,0	684,6
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych VAN Gansewinkel Górny Śląsk Sp. z o.o.	20 03 01	314,8	940,3
Razem dana firma		314,8	940,3
ALBA Ekoserwis Sp. z o.o. Radzionków	20 03 01	4.381,0	4.365,0
	20 03 07	17,0	6,0
Razem dana firma		4.398,0	4.371,0
PTS ALBA Sp. z o.o. Chorzów	15 01 01	47,1	0,0
	20 01 08	0,0	1,2
	20 03 01	562,6	502,6
Razem dana firma		609,7	503,8
PROBUD Andrzej Proske	17 05 04	0,0	1,7
	20 01 38	97,6	126,9
	20 02 01	319,1	474,2
	20 03 01	167,8	195,5
	20 03 07	0,0	0,7
Razem dana firma		584,5	799,0
REMONDIS Gliwice Sp. z o.o.	20 03 01	1.142,0	2,6
Razem dana firma		1.142,0	2,6
WC SERWIS Bańska , Kucharski Spółka Jawna	20 03 01	0,0	9,5
Razem dana firma		0,0	9,5
Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.	17 01 01	192,7	0,0
	17 01 02	4.268,9	0,0
	17 01 07	420,4	0,0
	17 03 80	369,8	600,4
	17 05 04	291,7	0,0
	17 09 04	133,7	0,0
	20 01 01	369,4	423,1
	20 01 02	470,5	540,6
	20 01 08	126,2	139,4
	20 01 32	0,7	0,8

CZĘŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU

	20 01 33	0,0	2,3
	20 01 34	2,6	0,0
	20 01 35	0,0	1,8
	20 01 36	0,0	2,7
	20 01 38	37,6	59,1
	20 01 39	479,8	508,7
	20 01 40	2,8	0,0
	20 01 99	26,1	18,5
	20 02 01	362,5	368,0
	20 02 03	0,0	1.008,7
	20 03 01	47.018,6	46.457,2
	20 03 07	671,1	1473,5
Razem dana firma		55.245,1	51.604,8
Konserwacja Terenów Zielonych Jan Wieczorek	17 05 04	0,0	24,2
	20 02 01	0,0	249,3
	20 02 02	97,0	0,0
	20 03 01	0,0	43,2
Razem dana firma		97,0	316,7
Ekośrodowisko Sp. z o.o.	17 01 01	0,0	31,8
	17 01 02	0,0	3,0
	20 01 38	1,3	22,1
	20 02 01	300,4	27,6
	20 03 01	0,0	53,9
	20 03 03	28,9	0,0
Razem dana firma		330,6	138,4
JOKER Kubica, Leksowski, Mosińska Spółka Jawna	20 02 01	0,0	121,7
Razem dana firma		0,0	121,7
Razem		65.973,8	61.566,0

Na podstawie powyższej tabeli, poniżej obliczono ilości odpadów odebranych z terenu miasta Zabrze z podziałem na poszczególne kody odpadów.

Powyżej podano również odpady z grupy 17 – jako odpady budowlano-remontowe, wykazane w sprawozdaniach firm odbierających odpady – pochodzące od mieszkańców miasta Zabrze.

Przyjmując powyższe ilości odpadów komunalnych zebranych z terenu miasta Zabrze wyliczono wskaźnik na jednego mieszkańca, który w 2007 roku wyniósł 348,9, natomiast w 2008 roku 326,8 kg/M/rok.

Zbiórką odpadów na terenie miasta Zabrze zajmuje się wiele firm, przy czym największy „udział” ma Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. (zbieranie, segregacja, kompostowanie).

Administracją składowiska odpadów zajmuje się Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zabrzu Sp. z o.o. Według sprawozdań zarządcy, gospodarka odpadami przedstawia się następująco:

TABELA 49: Ilość odpadów odebranych przez MOSiR.

Firma	Ilość odpadów	
	2007	2008
Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zabrzu	47.275,0	47.056,7
MPGK Zakład Zieleni Miejskiej	66,8	57,9
MPGK Zakład Segregacji i Kompostowni	0,0	5,7
Alba Ekoserwis Sp. z o.o.	1.582,6	1.257,1
Zakład Usług Sanitarnych Sp. z o.o.	9,2	0,0
Zakład Oczyszczania Miasta Zbigniew Strach	0,0	301,0
Zakład Oczyszczania Miasta Bracia Strach	187,6	0,0
Remondis Gliwice Sp. z o.o.	1.142,0	893,0
Probud Andrzej Proske	167,8	195,5
Spektrum Silesia Service	0,0	0,0
WC Serwis Bańska, Kucharski Spółka Jawna	118,3	9,5
ESTA	0,0	0,0
Ekośrodowisko Sp. z o.o.	1,6	16,6
Inni	167,7	223,6
Razem	50718,6	50016,6

Odpady zmieszane zbierane są w systemie pojemnikowym tzn. właściciel posesji zbiera odpady w specjalnych pojemnikach o pojemności uzależnionej od liczby domowników, a następnie firma zajmująca się zbiórką opróżnia pojemnik za pomocą samochodu samozaładowczego.

Na terenie Gminy Zabrze działa system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Zbiórka prowadzona jest za pomocą rozstawionych w następujących kolorach kontenerów:

- niebieskich ⇒ makulatura,
- zielonych ⇒ szkło,
- żółtych ⇒ plastik,
- brązowych ⇒ odpady kuchenne

Przeciętnie kontenery są opróżniane co 10 – 14 dni, a w razie konieczności 2 razy w tygodniu (np. przy cmentarzu ul. Paderewskiego – Kończyce) lub po zgłoszeniu administratora o napełnieniu pojemników. Ponadto odpady zbierane są w workach (zabudowa jednorodzinna).

Zbiórka worków z odpadami selektywnie zebranymi odbywa się raz w miesiącu według ogłoszonego harmonogramu. Zbieranie odpadów w przypadku pojemników polega na opróżnieniu ich zawartości na ciężarówkę, natomiast w przypadku zbierania odpadów z gospodarstw domowych, worki z odpadami ładowane są ręcznie na samochód ciężarowy sprzed posesji.

Ponadto na terenie Zabrze od 2004 roku prowadzona jest akcja zbierania odpadów kuchennych w workach biodegradowalnych i specjalistycznych pojemnikach. Odpady zielone odbierane są na zgłoszenie. W 2008 roku w mieście było rozstawionych 510 pojemników na odpady biodegradowalne kuchenne.

Do odpadów komunalnych należy również zaliczyć odpady wielkogabarytowe. Odpady wielkogabarytowe są to zużyte meble oraz elementy wyposażenia mieszkań, domów oraz obiektów użyteczności publicznej. Na terenie Gminy funkcjonuje system zbiórki odpadów wielkogabarytowych. Polega on na tym, że w wyznaczonych miejscach na terenie gminy, w określonym czasie ustawiane są kontenery na te odpady, terminy i miejsca ogłaszane są w lokalnej prasie oraz na stronie internetowej Urzędu (www.um.zabrze.pl).

Większość odpadów komunalnych zebranych na terenie Gminy wywożona jest na składowisko odpadów komunalnych w Zabrzu zarządzane przez MOSiR w Zabrzu.

Większość zebranych selektywnie odpadów trafia do Zakładu Segregacji i Kompostowni w Zabrzu, gdzie są podczyszczane. Posegregowane odpady przekazywane są do odzysku i recyklingu w instalacjach położonych poza granicami Gminy Zabrze.

Z danych uzyskanych z Zakładu Segregacji i Kompostowni wynika, że posegregowane odpady przekazywane są m.in. do następujących odbiorców zajmujących się ich recyklingiem:

- szkło – Eko Serwis, Kobe, Recykling,
- makulatura – Stena, Inter Cel Recykling,
- tworzywa sztuczne (chemia gospodarcza – butelki po płynach) – Zakład Ślusarsko-Przetwórczy,
- butelki PET – Elana Pet,
- baterie i akumulatory małogabarytowe – Reba, Polowat.

Na terenie Zakładu Segregacji i Kompostowni w październiku 2008 roku został również uruchomiony punkt zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych. Mieszkańcy również mogą tego typu odpady przekazywać do mobilnych punktów zbiórki.

11.2.2. Odpady ulegające biodegradacji

Odpady ulegające biodegradacji to odpady, które ulegają rozkładowi tlenowemu lub beztlenowemu przy udziale mikroorganizmów.

Jednym z rodzajów odpadów biodegradowalnych jakie powstają na terenie miasta Zabrze są odpady pochodzące z pielęgnacji terenów zielonych. Skład morfologiczny odpadów z zieleni miejskiej stanowią: zielona masa trawy z koszenia, zestarzała masa roślin, listowie drzew, zrębki i trociny. Ponadto wśród odpadów z pielęgnacji zieleni miejskiej mogą wystąpić również odpady wielkogabarytowe tzw. grubizna, czyli grubsze pnie drzew i krzewów. Należy nadmienić, iż tego rodzaju odpady mogą powstawać również w gospodarstwach domowych, posiadających przydomowe ogrody czy trawniki.

Innym rodzajem odpadów biodegradowalnych są odpady kuchenne powstające w procesach przygotowania posiłków zawierające odpady pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, odpady spożywcze pokonsumpcyjne z gospodarstw domowych, zakładów zbiorowego żywienia, a także obiektów użyteczności publicznej.

Ilość zebranych odpadów ulegających biodegradacji w ramach programu zbiórki odpadów kuchennych;

2004 rok	24,3 Mg
2005 rok	68,3 Mg
2006 rok	97,5 Mg
2007 rok	187,2 Mg
2008 rok	194,5 Mg

Innym źródłem odpadów biodegradowalnych na terenie Gminy jest utrzymanie porządku i czystości na terenach zielonych (z koszenia trawy z poboczy dróg oraz działek gminnych, grabienia liści, przycinania drzew i krzewów). Według informacji uzyskanych z Zakładu Segregacji i Kompostowni w 2007 roku zebrano i przyjęto do Kompostowni w sumie 3.880,9 Mg odpadów biodegradowalnych, a w 2008 roku było ich już 5.150,1 Mg.

11.2.3. System zbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych

Gospodarowanie odpadami to zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów.

Zbieranie odpadów jest pierwszym i najważniejszym elementem gospodarki odpadami. Określa on czasowe gromadzenie odpadów w odpowiednich pojemnikach do momentu wywozu. Odpady mogą zbierane być w dwóch postaciach: jako odpady wymieszane lub posegregowane na odpowiednie frakcje (np. szkło, metal, papier i tektura, biodegradowalne, itd.).

W przypadku odpadów wielkogabarytowych, niebezpiecznych lub zużytych urządzeń elektrycznych lub elektronicznych zbieranie i transport odpadów może odbywać się „na żądanie” tzn. odbiór odpadów odbywa się po zgłoszeniu takiej potrzeby.

Miasto Zabrze zgodnie z zapisami zawartymi w **WPGO** należy do 7 regionu gospodarki odpadami komunalnymi. Zarówno już funkcjonujące instalacje odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, jak i obiekty planowane do realizacji w tym regionie, a w szczególności dwie instalacje termicznego przekształcania odpadów o mocy przerobowej 450 – 500 tys. Mg/rok oraz lokalne zakłady (sortownie, wytwórnie paliwa alternatywnego, kompostownie) pozwolą stworzyć w regionie 7 zintegrowany, kompleksowy system gospodarki odpadami.

Istniejący system zbierania odpadów komunalnych na terenie miasta Zabrze przedstawia się następująco:

- - zbiórka odpadów mieszanych (niesegregowanych), w których znajdują się również odpady niebezpieczne,
- - selektywna zbiórka odpadów do recyklingu materiałowego (szkło, papier i tektura, tworzywa sztuczne i odpady kuchenne),
- - zbiórka selektywna: przeterminowanych lekarstw, baterii, odpadów kuchennych i zielonych,
- - zbiórka odpadów wielkogabarytowych,
- - zbiórka odpadów poremontowych – „na żądanie”,
- - zbiórka odpadów ze studzienek kanalizacyjnych o kodzie 20 03 06,
- - dwa razy w roku mobilna zbiórka odpadów tzw. problemowych, w tym niebezpiecznych,
- - zbiórka odpadów „zielonych” na żądanie,
- - zbiórka zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (mobilna i w stałym punkcie zbiórki).

Odpady zmieszane z Gminy Zabrze przeważnie wywożone są na składowisko odpadów komunalnych w Zabrze przy ulicy Cmentarnej 19. Właścicielem składowiska jest gmina Zabrze, natomiast zarządzającym - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji Sp. z o.o. w Zabrze. Składowisko

odpadów komunalnych w Zabrzu posiada dwie kwatery. Jedna kwatera (zwana starą kwaterą) została zamknięta w kwietniu 2006 roku i obecnie jest rekultywowana. Aktualnie czynna eksploatowana jest jedna kwatera składowiska (zwana I kwaterą). Przewiduje się uruchomić (budowa) nową kwaterę pomiędzy dwoma istniejącymi – zwiększając pojemność składowiska i wykorzystując w ten sposób teren (kwatera zwana jest II kwaterą – projektowaną).

Selektywną zbiórkę odpadów na terenie Gminy rozpoczęto w 1995 roku, natomiast od 1999 roku, w momencie oddania do eksploatacji Zakładu Segregacji i Kompostowni systemem selektywnej zbiórki objęte zostało całe miasto. Przedmiotem zbiórki są głównie odpady przeznaczone do recyklingu materiałowego, takie jak: szkło, papier i tektura, metale i tworzywa sztuczne.

Selektywna zbiórka odpadów zielonych przeznaczonych do kompostowania realizowana jest w zakresie usuwania odpadów z pielęgnacji terenów zielonych. Ponadto na terenie Zabrza prowadzona jest akcja zbierania odpadów kuchennych w workach biodegradowalnych i specjalistycznych pojemnikach.

Na terenie Gminy Zabrze z dniem 1 stycznia 2009 roku wprowadzony został system EON, czyli elektroniczna ewidencja odpadów i nieczystości. W systemie tym widnieją aktualne wykazy nieruchomości, dla których zawarto umowy na odbiór odpadów komunalnych.

Na terenie Gminy Zabrze w 2005 roku rozpoczęto zbiórkę odpadów niebezpiecznych, w postaci zużytych baterii i akumulatorów małogabarytowych.

Ponadto na terenie Zabrza prowadzona jest zbiórka przeterminowanych leków w specjalnych pojemnikach ustawionych w 33 wytypowanych aptekach na terenie gminy.

Na terenie gminy Zabrze zbierany jest także zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny.

System selektywnego zbierania odpadów komunalnych, jaki ma miejsce na terenie miasta Zabrza spełnia wymagania dotyczące selektywnej zbiórki odpadów komunalnych zawarte w **KPGO**. W latach kolejnych na terenie Zabrza w takim samym systemie będzie kontynuowana selektywna zbiórka wyżej wymienionych odpadów komunalnych oraz będzie prowadzony jej systematyczny rozwój (zwiększanie ilości punktów przyjmowania odpadów, zwiększanie ilości kontenerów do selektywnej zbiórki odpadów itp.)

11.2.4. Identyfikacja problemów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi

W **KPGO** zidentyfikowano następujące problemy w gospodarce odpadami komunalnymi:

- brak wystarczającej liczby instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów (poza składowaniem), w tym w szczególności dla odpadów ulegających biodegradacji i w konsekwencji zbyt niskie ilości odpadów poddawanych procesom biologicznego i termicznego przekształcania (tak też zapisano w **WPGO (Wojewódzki Program Gospodarki Odpadami)**),
- niska aktywność części gmin w działaniach związanych z tworzeniem ponadgminnych jednostek organizacyjnych, które realizowałyby kompleksową gospodarkę odpadami komunalnymi (tak też zapisano w **WPGO**),
- brak instrumentów dyscyplinowania jednostek samorządu terytorialnego w przypadku niewypełnienia przez nie obowiązków ustawowych,
- niezgodny z wymaganiami prawnymi stan techniczny znacznej części składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i komunalne, na których są składowane odpady komunalne,
- niskie opłaty za składowanie zmieszanych odpadów komunalnych,
- zbyt niski postęp w selektywnym zbieraniu odpadów komunalnych, w tym odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych (w **WPGO** - niewielki postęp w selektywnym zbieraniu odpadów komunalnych),
- brak jednolitego systemu ewidencji rodzajów i ilości wytwarzanych odpadów komunalnych oraz obiektów odzysku i unieszkodliwiania odpadów (tak też zapisano w **WPGO**),
- brak systematycznych badań morfologii odpadów komunalnych,
- niedostateczny stan świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- brak wymagań dla mechaniczno-biologicznego przekształcania zmieszanych odpadów komunalnych które pozwalałyby na uzyskanie przetworzonych odpadów spełniających kryteria przyjmowania tych odpadów na składowiska odpadów,

oraz według **WPGO** –

- nieuporządkowany rynek w zakresie paliw z odpadów (brak standardów jakości, słabo kontrolowany import paliw z odpadów).

Miasto Zabrze na swoim terenie boryka się z następującymi problemami związanymi z gospodarką odpadami:

Podstawowym problemem w zakresie gospodarki odpadami jest szczegółowe określenie wagowo i rodzajowo ile odpadów komunalnych wytwarzanych w Gminie Zabrze przez mieszkańców, oraz ile odpadów komunalnych wytwarzają prowadzący działalność gospodarczą (zakłady, nawet warsztaty czy punkty usługowe zlokalizowane na działkach mieszkalnych) oraz pozostałe jednostki (szkoły, placówki handlowe, budynki biurowe, itd.).

Dużym utrudnieniem dla celów kontrolnych oraz sprawozdawczości jest również brak rozdziału między odpadami komunalnymi wytworzonymi przez mieszkańca Gminy, a odpadami wytworzonymi np. przez sklep znajdujący się na parterze budynku a korzystający z tego samego kontenera na odpady. Sklepy stanowią duże źródło odpadów opakowaniowych, co zawyża wskaźnik nagromadzenia odpadów przeliczany na 1 mieszkańca, w przypadku, gdy faktycznie część odpadów komunalnych pochodzi z sektora gospodarczego. Skala takiego zjawiska trudna jest do oszacowania, ponieważ nie prowadzono badań na ten temat.

Problemem jest również uchwycenie ilości i rodzaju wytworzonych odpadów a zagospodarowanych we własnym zakresie przez mieszkańców, dotyczy to przede wszystkim zabudowy jednorodzinnej np. odpady kuchenne czy skoszona trawa wykorzystywane w przydomowej kompostowni a nawet spalane na powierzchni ziemi (palenie skoszonej trawy czy zgrabionych liści mimo zakazu takiego postępowania) zaniżają ilość oraz zaburzają rodzaj zbieranych odpadów.

Problemem jest również „podrzucanie” przez mieszkańców z zabudowy jednorodzinnej odpadów do kontenerów zbiorczych ustawionych przy zabudowie mieszkaniowej, czy w miejscach ogólnodostępnych.

Problemem są też tzw. „dzikie wysypiska”, na których nielegalnie mieszkańcy Gminy pozbywają się odpadów, mogą to też być odpady dowieszone przez mieszkańców spoza terenu Gminy.

Dużym problemem w opracowaniu, a następnie we wdrożeniu i egzekwowaniu systemu gospodarki odpadami na terenie Zabrza (jak i w całym kraju) jest niejednoznaczność i niespójność przepisów prawa. Kompetencje samorządu terytorialnego nie idą w parze z narzuconymi na nie obowiązками w zakresie odpowiedzialności za utrzymanie czystości i porządku w tym zbieranie odpadów od mieszkańców.

Utrudnieniem w poprawnym funkcjonowaniu systemu gospodarki odpadami jest również zbyt mała świadomość ekologiczna mieszkańców. Brak wiedzy o szkodliwości dla środowiska i zdrowia ludzi nieprawidłowego postępowania z odpadami powoduje, że mieszkańcy zwracają uwagę jedynie na aspekt ekonomiczny (cena za odebranie odpadów) oraz organizacyjny

(wygodniej jest umieszczać wszystkie odpady w jednym kontenerze niż prowadzić selektywną zbiórkę odpadów w gospodarstwie domowym).

11.3. ODPADY SEKTORA GOSPODARCZEGO

11.3.1. Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne są to odpady:

- 1) należące do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na liście A załącznika nr 2 do ustawy o odpadach oraz posiadające co najmniej jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do tej ustawy lub
- 2) należące do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na liście B załącznika nr 2 do ustawy o odpadach i zawierające którykolwiek ze składników wymienionych w załączniku nr 3 do tej ustawy oraz posiadające co najmniej jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do tej ustawy.

Podstawowym źródłem powstawania odpadów niebezpiecznych jest działalność przemysłowa i usługowa (zarówno duże zakłady, jak i małe przedsiębiorstwa, w tym sklepy, warsztaty, biurowce). Odpady niebezpieczne powstają również w gospodarstwach domowych, służbie zdrowia, szkolnictwie.

W poniższej tabeli przedstawiono ilość odpadów wytworzonych w sektorze gospodarczym na terenie miasta Zabrze w 2008 roku.

TABELA 50: Ilość wytworzonych odpadów w sektorze gospodarczym na terenie Zabrza w 2008 roku.

	Ilość odpadów wytworzonych w 2008 roku		
	Odpady inne niż niebezpieczne	Odpady niebezpieczne	Odpady razem
Razem	552.062,3	2.628,7	554.691,0

Źródło: *Wojewódzki System Odpadowy*

Zgodnie z danymi zawartymi w WSO w latach 2007 i 2008 na terenie Zabrza poddano unieszkodliwianiu i odzyskowi następujące rodzaje i ilości odpadów pochodzących z sektora gospodarczego.

TABELA 51: Ilości odpadów z sektora gospodarczego poddane procesom odzysku w instalacjach zlokalizowanych na terenie Zabrze w latach 2007 i 2008

		Ilość poddana odzyskowi	
		2007	2008
Razem		263.295,1	69.411,9

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

TABELA 52: Ilości odpadów z sektora gospodarczego poddane procesom odzysku na terenie Zabrze poza instalacjami w latach 2007 i 2008

		Ilość poddana odzyskowi	
		2007	2008
Razem		451.663,9	137.815,3

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

TABELA 53: Ilości odpadów z sektora gospodarczego przekazane w celu wykorzystania osobom fizycznym na terenie Zabrze w latach 2007 i 2008

		Ilość przekazana	
		2007	2008
Razem		15,5	2.871,9

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

TABELA 54: Ilości odpadów z sektora gospodarczego poddane procesom unieszkodliwiania w instalacjach zlokalizowanych na terenie Zabrze w latach 2007 i 2008

		Ilość poddana unieszkodliwieniu	
		2007	2008
Razem		6.320,5	1.321,5

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

11.3.2. Odpady zawierające PCB

PCB - rozumie się przez to polichlorowane difenyle, polichlorowane trifenyle, monometylotetrachlorodifenylometan, monometylo-dichlorodifenylometan, monometylodibromodifenylometan oraz mieszaniny zawierające jakąkolwiek z tych substancji w ilości powyżej 0,005% wagowo łącznie. Substancje tego typu mają bardzo dobre własności dielektryczne były, zatem stosowane w transformatorach, kondensatorach, silnikach elektrycznych specjalnego przeznaczenia stycznikach oraz jako składnik olejów transformatorowych. PCB mogło być stosowane, jako dodatek do płynów hydraulicznych, farb i lakierów, plastyfikatorów do tworzyw sztucznych, środków konserwujących i impregnujących. PCB ze względu na swoją wysoką

toksyczność szczególnie w wysokich temperaturach, jest bardzo szkodliwe dla środowiska oraz zdrowia ludzi.

Brak jest w kraju instalacji do unieszkodliwiania kondensatorów zawierających PCB.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 24 czerwca 2002 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2002 roku Nr 96, poz. 860) powinno następować sukcesywne oczyszczanie lub eliminowanie takich instalacji lub urządzeń. Dopuszcza się wykorzystywanie PCB w użytkowanych urządzeniach lub instalacjach, nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2010 roku.

Na terenie miasta nie występują instalacje, urządzenia zawierające PCB.

11.3.3. Oleje odpadowe

Oleje odpadowe to wszelkie oleje smarowe lub przemysłowe, które nie nadają się już do zastosowania, do którego były pierwotnie przeznaczone, a w szczególności zużyte oleje z silników spalinowych i oleje przekładniowe, a także oleje smarowe, oleje do turbin i oleje hydrauliczne.

Na terenie Zabrze oleje odpadowe powstają przede wszystkim w sektorze gospodarczym (warsztaty samochodowe, stacje demontażu pojazdów itp.).

Na terenie gminy nie został uruchomiony Punkt Zbierania Odpadów Niebezpiecznych w postaci odpadów olejowych.

11.3.4. Zużyte baterie i akumulatory

Akumulatory są to przenośne źródła energii elektrycznej stosowane głównie w transporcie jako źródło energii służące do rozruchu silnika spalinowego oraz jako podstawowe źródło energii do napędzania silników elektrycznych. Zużyte akumulatory kwasowe lub zasadowe używane np. do napędzania elektrycznych wózków widłowych stanowią odpad wytworzony w większości przypadków przez podmiot gospodarczy, a więc to na przedsiębiorcy (jako posiadacz odpadów) spoczywa obowiązek właściwego zagospodarowania odpadu.

Do opisywanej grupy odpadów należy zaklasyfikować również wszelkiego rodzaju baterie i akumulatory małogabarytowe używane w gospodarstwach domowych do zasilania sprzętu AGD lub elektronarzędzi.

Urząd Miejski w Zabrzu już od wielu lat prowadzi we współpracy z Miejskim Przedsiębiorstwem Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zabrzu oraz z Organizacją Odzysku „REBA” na terenie miasta Zabrza akcję ekologiczną mającą na celu „zbiórkę zużytych baterii i akumulatorów małogabarytowych”.

11.3.5. Odpady medyczne i weterynaryjne

Odpady medyczne to odpady powstające w związku z udzielaniem świadczeń zdrowotnych oraz prowadzeniem badań i doświadczeń naukowych w zakresie medycyny.

Odpady weterynaryjne to odpady powstające w związku z badaniem, leczeniem zwierząt lub świadczeniem usług weterynaryjnych, a także w związku z prowadzeniem badań naukowych i doświadczeń na zwierzętach.

Zgodnie z ustawą o odpadach wytwórcy odpadów medycznych, tj. szpitale, przychodnie, gabinety lekarskie, apteki, itp. powinni posiadać pozwolenia na wytwarzanie odpadów, decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi lub powinni przedłożyć informacje o wytwarzanych odpadach i sposobach gospodarowania wytworzonymi odpadami. Nie wszystkie placówki medyczne w Zabrzu dopełniły tego obowiązku. Kontrolą przestrzegania przepisów w zakresie gospodarowania odpadami medycznymi zajmuje się inspekcja ochrony środowiska i inspekcja sanitarna.

Odbiorem niebezpiecznych odpadów medycznych z placówek medycznych z terenu Zabrza zajmują się przedsiębiorcy posiadający zezwolenia właściwych organów na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów. Odpady medyczne pochodzące z terenu Zabrza unieszkodliwiane są w następujących instalacjach do termicznego unieszkodliwiania odpadów:

- Zakład Utylizacji Odpadów Szpitalnych w Katowicach,
- Zakład Utylizacji Odpadów przy Centrum Onkologii Oddział w Gliwicach,
- Zakład Sanitarny w Krakowie.

11.3.6. Pojazdy wycofane z eksploatacji

Pojazd wycofany z eksploatacji - rozumie się przez to pojazd stanowiący odpad w rozumieniu przepisów o odpadach. Zgodnie z tą definicją każdy pojazd w momencie przekazania do stacji demontażu staje się odpadem.

Na terenie Gminy Zabrze działały dwie stacje przyjmowania pojazdów wycofanych z eksploatacji, w których w 2007 roku przyjęto 829 pojazdów do demontażu. W 2009 roku trzecia stacja otrzymała decyzję – zezwolenie na przyjmowanie pojazdów do demontażu.

- Zakład Usługowo-Handlowy Roman Zawada, 41-800 Zabrze, ul. Beskidzka 31,
- AUTO-ZŁOM "GRACIK" Piotr Gapiński, Janusz Widok s.j., 41-800 Zabrze, ul. Sikory 17,
- Przedsiębiorstwo Spedycyjno –Transportowe „Transgór” Sp. z o.o. ul. Kasprowicza 5, 41-800 Zabrze.

11.3.7. Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny

Sprzęt elektryczny i elektroniczny to urządzenia, których prawidłowe działanie jest uzależnione od dopływu prądu elektrycznego lub od obecności pól elektromagnetycznych, oraz mogące służyć do wytwarzania, przesyłu lub pomiaru prądu elektrycznego lub pól elektromagnetycznych i zaprojektowane do użytku przy napięciu elektrycznym nieprzekraczającym 1.000 V dla prądu zmiennego oraz 1.500 V dla prądu stałego, zaliczone do grup sprzętu określonych w załączniku nr 1 do ustawy o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym. Przepisy ustawy kwalifikują zużyty sprzęt tego rodzaju w myśl zapisów ustawy o odpadach, jako odpad.

11.3.8. Odpady zawierające azbest

Azbest, jako włókniste krzemiany, wykorzystywany był do produkcji około 3.000 produktów przemysłowych, głównie w branży budowlanej. Odpady zawierające azbest pochodzą również z materiałów izolacyjnych, materiałów konstrukcyjnych, okładzin hamulcowych, z elektrolizy, sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Od 1 lutego 2005 roku obowiązuje całkowity zakaz wprowadzania do Polski oraz produkcji i obrotu wyrobów zawierających azbest.

Jedyną dopuszczalną prawem metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich składowanie.

Na terenie miasta Zabrze przeprowadzono inwentaryzację azbestu. Łącznie na terenie miasta pozostaje 19.912 m² azbestu głównie, jako płyty azbestowo-cementowe wykorzystywane w budownictwie.

11.3.9. Przeterminowane pestycydy

Pestycydami ogólnie nazywamy środki chemiczne ochrony roślin, w postaci związków chemicznych albo mieszanin związków, w tym również zdeponowane w mogilnikach lub magazynach środków ochrony roślin. Środki te działają na szkodniki, patogeny czy chwasty dzięki swoim właściwościom chemicznym i fizykochemicznym.

Źródłem tych odpadów jest przede wszystkim rolnictwo.

Według posiadanych informacji na terenie miasta Zabrze nie znajdują się mogilniki zawierające przeterminowane środki ochrony roślin.

11.3.10. Odpady materiałów wybuchowych

Odpady wybuchowe są to odpady w postaci ciał stałych lub cieczy (albo mieszaniny substancji), które ze swej natury są zdolne w wyniku reakcji chemicznej wytwarzać gazy o takiej temperaturze i ciśnieniu i przy takiej szybkości, że może to spowodować szkody w otoczeniu.

Powstawanie tego rodzaju odpadów związane jest przede wszystkim z działalnością wojska (zarówno obecną, jak i prowadzoną w przeszłości). Odpady te występują również w policji, górnictwie i w innych zakładach produkujących lub wykorzystujących materiały wybuchowe. Do tego typu odpadów zaliczymy odpady amunicji, odpadowe wyroby pirotechniczne, materiały wybuchowe.

Na terenie miasta Zabrze nie ma zlokalizowanych żadnych obiektów o charakterze militarnym. Jedynymi możliwymi źródłami powstawania odpadów wybuchowych są działające na terenie miasta kopalnie węgla kamiennego „Makoszowy” oraz „Siltech”. Wszystkie ewentualnie wytworzone odpady wybuchowe są unieszkodliwiane zgodnie z obowiązującymi przepisami przez w/w zakłady.

11.3.11. Zużyte opony

Źródłem powstawania tych odpadów będą głównie warsztaty samochodowe, bazy transportowe itp. Odpady tego rodzaju powinny być zbierane selektywnie i w jak największym stopniu przekazywane do odzysku i recyklingu.

Z danych zawartych w WSO wynika, iż na terenie miasta Zabrze w ostatnich latach powstały następujące ilości odpadów w postaci zużytych opon:

- 2007 rok 365,4 Mg,
- 2008 rok 394,8 Mg,

Natomiast w tym samym okresie procesom odzysku w instalacjach zlokalizowanych na terenie miasta poddane zostały następujące ilości zużytych opon:

- 2007 rok 436,3 Mg,
- 2008 rok 473,9 Mg,

11.3.12. Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej

Odpady z budowy, remontów powstają w budownictwie mieszkaniowym i przemysłowym oraz drogownictwie i kolejnictwie na etapie budowy oraz planowanych i awaryjnych remontów. Źródłem tego typu odpadów mogą być zakłady, drogownictwo - źródło zmienne w czasie (właściwie niewiadomo ile powstało tego typu odpadów i ile może powstawać w ciągu roku), zmienne również pod względem rodzaju i ilości wytwarzanych odpadów.

11.3.13. Komunalne osady ściekowe

Komunalne osady ściekowe to pochodzący z oczyszczalni ścieków osad z komór fermentacyjnych oraz innych instalacji służących do oczyszczania ścieków komunalnych oraz innych ścieków o składzie zbliżonym do składu ścieków komunalnych. Ilość powstających osadów uzależniona jest od zawartości zanieczyszczeń w ściekach, przyjętej i realizowanej technologii oczyszczania oraz stopnia rozkładu substancji organicznych w procesie tzw. stabilizacji.

Dominującym kierunkiem zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych było do tej pory ich unieszkodliwianie poprzez składowanie.

Według obowiązujących przepisów odzysk komunalnych osadów ściekowych polegać może na ich stosowaniu:

- w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz,
- do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne,
- do dostosowania gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu,
- do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz.

11.3.14. Odpady opakowaniowe

Zgodnie z ustawą o opakowaniach i odpadach opakowaniowych, przez odpady opakowaniowe rozumie się wszystkie opakowania, w tym opakowania wielokrotnego użytku wycofane z ponownego użycia, stanowiące odpady w rozumieniu przepisów o odpadach.

TABELA 55: Ilość odpadów opakowaniowych wytworzonych, zebranych i poddanych odzyskowi w 2007 i 2008 roku na terenie Zabrze

Kod odpadu	Ilość odpadów opakowaniowych					
	wytworzonych [Mg]		zebranych [Mg]		poddanych odzyskowi [Mg]	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Razem	5.943,7	3.230,7	1.230,4	3.217,9	299,2	2.399,9

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

11.3.15. Pozostałe rodzaje odpadów z działalności gospodarczej

Do pozostałych odpadów zaliczymy również pozostałe rodzaje odpadów pochodzących z działalności gospodarczej niewymienione wyżej oraz w rozdziale dotyczącym odpadów niebezpiecznych. Odpady te należeć mogą do wszystkich grup odpadów wymienionych w Rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2001 roku Nr 112, poz. 1206) za wyjątkiem grupy 20 (odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie).

- 01 źródłem odpadów są zakłady górnicze,
- 02 odpady powstają głównie w ubojniach, zakładach przetwórstwa mięsnego, mleczarniach, chłodniach, gospodarstwach rolnych, ogrodnictwach i hodowlanych, cukrowniach, browarach, gorzelniach oraz w innych zakładach zajmujących się produkcją i przetwarzaniem żywności,
- 03 powstają na wszystkich etapach obróbki drewna, produkcji mebli i płyt, a także podczas produkcji papieru i celulozy (tartaki, zakłady przetwórstwa drzewnego, zakłady stolarskie, wytwórni płyt pilśniowo-wiórowych, fabryki papierniczo-celulozowe, itp.),
- 04 pochodzą z przemysłu skórzanego (powstają w procesie garbowania skór), czy włókienniczego (tkanie i wykańczanie materiałów włókienniczych, produkcja wyrobów nietkanych),
- 05 powstają w zakładach przetwórstwa ropy naftowej (rafinerie, petrochemie), hutach, zakładach metalurgicznych, kombinatach koksochemicznych, fabrykach chemicznych (np. parafiny, kopalniach gazu ziemnego, zakładach przeróbki gazu ziemnego, zakładach zajmujących się regeneracją olejów, zakładach produkujących grafit syntetyczny i elektrody węglowe, też w zakładach wytwarzających półprodukty do produkcji paliw,
- 06 powstają w zakładach produkujących nawozy mineralne, w zakładach chemicznych, w hutach miedzi oraz stali, w zakładach produkujących sodę, pigmenty, leki oraz celulozę,
- 07 związane są z firmami produkującymi nawozy sztuczne, barwniki i pigmenty, podstawowe chemikalia organiczne, farby, lakiery i inne substancje powłokowe, farby drukarskie i masy uszczelniające, pestycydy i środki agrochemiczne, farmaceutyki, produkty tłuszczowe, mydła, kosmetyki i detergenty, preparaty myjące i czyszczące, produkty przemysłu gumowego i tworzyw sztucznych,
- 08 powstają w wyniku produkcji, nakładania i usuwania powłok lakierniczych, czyszczenia narzędzi, opakowań po produktach, pozostałości lub opakowań farb drukarskich oraz stosowania i produkcji klejów, kitów, mas szpachlowych,
- 09 związane z przemysłem i usługami fotograficznymi,
- 10 powstają w energetyce, głównie w procesie spalania surowców energetycznych (węgiel kamienny i brunatny) i w wyniku stosowania metod oczyszczania gazów odlotowych oraz w hutnictwie żelaza i stali oraz metali nieżelaznych, też w odlewniach,
- 11 powstają w przemyśle przetwórstwa i obróbki powierzchniowej stali i metali nieżelaznych, w przemyśle wyrobów metalowych, w przemyśle elektrycznym, elektronicznym i samochodowym,

- 12 powstają w produkcji elementów metalowych i z tworzyw sztucznych, ich obróbce końcowej oraz w procesach remontowych,
- 13 są to oleje odpadowe i odpady ciekłych paliw z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19,
- 14 są to odpady z rozpuszczalników organicznych, chłodziw i propelentów z wyłączeniem grup 07 i 08,
- 15 są to odpady opakowaniowe, sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach,
- 16 różne odpady, w tym pojazdy wycofane z eksploatacji i zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny
- 17 związane z budową, remontem i demontażem obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej,
- 18 różne odpady związane z opieką zdrowotną oraz weterynaryjną,
- 19 są to odpady ze spalania i termicznego rozkładu odpadów komunalnych, fizykochemicznej przeróbki odpadów przemysłowych, odpady z tlenowej i beztlenowej fermentacji odpadów stałych oraz odpady z oczyszczalni ścieków i stacji uzdatniania wody.

Według danych zawartych w bazie WSO liczba podmiotów gospodarczych z terenu Zabrze, jaka w 2008 roku złożyła sprawozdania odpadowe wynosiła 279 zakładów

TABELA 56: Ilość pozostałych odpadów z sektora gospodarczego wytworzonych, zebranych oraz poddanych odzyskowi i unieszkodliwianiu w 2007 i 2008 roku na terenie Zabrze

Kod odpadu	Ilość odpadów remontowych							
	wytworzonych [Mg]		zebranych [Mg]		poddanych odzyskowi [Mg]		poddanych unieszkodliwianiu [Mg]	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Razem	1.028.490,0	510.062,8	1.276,3	4.550,2	653.315,9	109.870,3	5.536,8	556,7

Źródło: Wojewódzki System Odpadowy

12. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.

Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego w zakresie zadań o znaczeniu ponadlokalnym, uwzględnionych w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa dotyczących obszaru miasta Zabrze.

TABELA 57: zadania o znaczeniu ponadlokalnym, uwzględnione w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa dotyczących obszaru miasta Zabrze.

Lp.	Nazwa zadania	Lokalizacja	Dokument źródłowy
1	Budowa autostrady A1	(Gdańsk) – Częstochowa – Gliwice - (Ostrawa)	Konceptcja Krajowa Rozporządzenie RM
2	Budowa Drogowej Trasy Średnicowej	Ruda Śląska – Zabrze - Gliwice	Strategia Województwa
3	Budowle regulacyjne na Odrze swobodnie płynącej i w dorzeczu Warty. Naprawa i modernizacja wałów w dorzeczu Odry wraz z Wartą	Dorzecze Odry wraz z Wartą	Ustawa budżetowa - zadanie rządowe zarejestrowane w rejestrze programów prowadzonym przez ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej
4	Autostrada A4		Zadanie zrealizowane

O uwzględnieniu w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego zadań i inwestycji celu publicznego decyduje nie tylko to, że realizują one jeden z celów określonych ustawą o gospodarce nieruchomościami, ale także to, że decyzja o ich realizacji została podjęta przez Sejm RP, naczelne organy administracji państwowej lub organ uchwałodawczy samorządu województwa w drodze odpowiedniego dla właściwości tych organów, aktu prawnego. Umieszczenie zadań i inwestycji celu publicznego jest zatem tylko przeniesieniem do Planu pewnych podjętych już w tym zakresie ustaleń organów administracji publicznej lub Sejmu RP. Dotyczy to także tych zadań i inwestycji, co do których ustalenia podejmuje Sejmik Województwa Śląskiego.

Ustalając wykaz zadań i inwestycji celu publicznego wyodrębniono te zadania, dla których konieczne jest określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy, a zatem zadania o charakterze inwestycyjnym.

W Planie, zgodnie z zapisami art. 39 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zostały uwzględnione zadania wynikające z programów rządowych służących realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym, które zamieszczone są w rejestrze programów, prowadzonym, zgodnie z art. 49 ust.1 w/w ustawy, przez ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej – aktualnie Ministra Infrastruktury. Dla województwa śląskiego z rejestru programów wynika zadanie pod nazwą:

„Budowa zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz na rzece Odrze w woj. śląskim”, określone w wieloletnim programie pt.: „Program dla Odry - 2006”.

W związku z wejściem w życie w lipcu 2003r. ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przestał istnieć prowadzony przez Wojewodę Śląskiego na mocy starej ustawy „Wojewódzki Rejestr Zadań Rządowych i Zadań Samorządu Województwa Śląskiego”. Rejestr zawierał zadania samorządowe, wynikające z dokumentów przyjętych przez Sejmik Województwa Śląskiego i przekazane Wojewodzie Śląskiemu przez Marszałka Województwa Śląskiego, zgodnie z określoną w ustawie procedurą. Ujęte w w/w Rejestrze zadania samorządowe, mające szczególne znaczenie dla rozwoju województwa, zostały przeniesione do wykazu zadań umieszczonych w Planie.

Wykaz zadań umieszczonych w Planie stanowi listę otwartą, która będzie uzupełniana w wyniku okresowej aktualizacji Planu o nowe zadania, w oparciu o uchwalone dokumenty przyjęte przez Sejm RP, Radę Ministrów, właściwego ministra czy Sejmik Województwa Śląskiego.

13. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY (UWARUNKOWANIA STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY).

13.1. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI.

Wykonanie analizy SWOT umożliwia wskazanie kluczowych czynników rozwoju, rozumianych jako oddziaływania wewnętrzne i zewnętrzne, w oparciu o które należy formułować rekomendacje strategiczne, a w dalszej kolejności identyfikować kierunki działań i przedsięwzięcia rozwojowe. Rozpoznanie kluczowych czynników rozwoju Zabrze zostało dokonane na podstawie wyników macierzy SWOT, poprzez wskazanie wierszy i kolumn dla których suma ocen jest wysoka.

Przeprowadzona analiza wykazała, iż Zabrze dysponuje następującymi siłami o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju miasta:

- dobre skomunikowanie miasta w układzie korytarzy transportowych,
- duży potencjał ludności w wieku produkcyjnym,
- dużo wolnych terenów inwestycyjnych (*green field*),
- wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców Zabrze,

- ciekawa oferta turystyki w oparciu o obiekty przemysłowe,
- starania o wyznaczenie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego terenów dla przygotowania ofert inwestycyjnych,
- przynależność Zabrze do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego,
- międzynarodowa pozycja Śląskiego Centrum Chorób Serca,
- znaczący potencjał ludnościowy miasta,
- lokalizacja filii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego,
- duże inwestycje proekologiczne w dziedzinie wodno-kanalizacyjnej.

Do kluczowych słabości hamujących rozwój miasta zidentyfikowanych na podstawie macierzy SWOT zaliczono:

- znaczną ilość obszarów mieszkaniowych wymagających rewitalizacji,
- niekorzystny wizerunek Zabrze jako miasta drugiej kategorii w skali Aglomeracji Górnośląskiej,
- małą przedsiębiorczość mieszkańców, mierzona liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w relacji do pozostałych miast Aglomeracji Górnośląskiej,
- wzrastające negatywne saldo migracji,
- niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców,
- małą liczbę mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców,
- znaczną ilość terenów przemysłowych wymagających rewitalizacji,
- wysokie koszty procesów rekonwersji przestrzeni miasta.

Wśród zewnętrznych czynników pozytywnie wpływających na procesy rozwojowe miasta najistotniejsze są:

- wzrastające zainteresowanie inwestorów zagranicznych Aglomeracją Górnośląską,
- poszukiwanie przez firmy miejsc o specyficznych walorach lokalizacji,
- popyt na nowe usługi jako efekt bogacenia się społeczeństwa,
- kreowanie nowego wizerunku Śląska przez władze regionu,
- wzrost wymagań dotyczących standardów mieszkaniowych,
- rosnąca zamożność społeczeństwa,
- propagowanie idei rozwojowych przez rozstrzygnięcia polityk Unii Europejskiej.

Istnieją także przeciwności uniemożliwiające podejmowanie działań rozwojowych Zabrze, których oddziaływanie jest znaczące. Do najistotniejszych zagrożeń należą:

- małe zainteresowanie zamieszkaniem w Zabrzu,
- rosnąca migracja zarobkowa wśród młodych i wykształconych ludzi,
- brak fachowców,
- brak dobrego prawa umożliwiającego sprawną realizację przedsięwzięć łączących podmioty i kapitały,
- pogłębiające się dysproporcje w dochodach ludności,
- niska wartość inwestycji zabrzańskich przedsiębiorstw,
- utrwalanie się zjawisk biedy oraz wykluczenia społecznego w Polsce,
- wzrastające koszty prac i usług budowlanych.

13.2. WIZJA ROZWOJU MIASTA.

Wizja rozwoju miasta stanowi projekcję stanu, który powinien być w przyszłości osiągnięty z uwzględnieniem istniejących i przewidywanych potrzeb oraz panujących uwarunkowań globalnych, krajowych, regionalnych i lokalnych. Wskazuje główne cele i obszary problemowe, które są istotne dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.

Jej elementy opisują pożądane cechy miasta w racjonalnych realiach.

W określaniu wizji rozwoju Zabrze należy uwzględnić rezultaty przeprowadzonych analiz: aksjologicznej oraz SWOT oraz wnioski wynikające z rozpoznania pozycji konkurencyjnej miasta w kontekście aglomeracyjnym, metropolitalnym i krajowym, z uwzględnieniem doświadczeń zagranicznych miast, które borykają się z podobnymi uwarunkowaniami rozwojowymi.

Zabrze stawia na równowagę pomiędzy składnikami rzeczywistości miejskiej, które współtworzą jego atrakcyjność. Mimo ich różnorodności, siłę oddziaływania na przyszłość postrzega się we właściwej strukturze kreowanych realiów. Zawierać powinna bogactwo składników historycznych i ambicje na przyszłość dobrze wpisujące się w nowoczesne wyzwania gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Ważnym jest jednocześnie, by nie zatracić świadomości swych śląskich korzeni i raczej wykorzystać niż zapominać o niemieckiej przeszłości miasta. Rozmach rozwoju w unijnych realiach współtworzyć musi jednak kontekst metropolitalny, w ramach którego miasto powinno wpisać swoją ofertę w europejską przestrzeń i rynek miejski. Na co dzień ważne jest, by demograficznie przetrwać i budować zamożność. Do tego potrzeba

inwestycji, zarówno w zasoby mieszkaniowe, jak i gospodarkę. Inwestorów przekonać musi dobrze wypromowana atrakcyjność zabrzańskich zasobów.

Wizję rozwoju Zabrze na lata 2008 – 2020 sformułowano następująco:

„Zabrze będzie miastem kreującym swój rozwój oparty na równowadze pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitalnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną.”

Na jej elementy składają się następujące założenia:

- Zabrze utrzyma i wzmocni pozycję dużego i znaczącego ośrodka miejskiego dzięki rozwojowi nowoczesnego społeczeństwa, aktywnie podejmującego globalne wyzwania XXI w.;
- Władze będą stymulować rozwój środowiska gospodarczego w mieście, zorientowanego na poprawę konkurencyjności zabrzańskich przedsiębiorstw, z uwzględnieniem promowania innowacyjności, nowoczesnych technologii i lokalnej specjalizacji, również we współpracy z nowymi, zagranicznymi inwestorami;
- Zabrze poprawi i wzbogaci atrakcyjność miejskich przestrzeni publicznych, wpływających na zadowolenie mieszkańców, zaspokojenie potrzeb estetycznych użytkowników miasta oraz współtworzącą materialne podstawy identyfikacji tożsamości i dumy lokalnej, uwzględniającej również historię miasta;
- Zabrze podniesie swą rangę miejską dzięki kreowaniu oferty produktów metropolitalnych, pozwalających jednocześnie na zdobycie pożądanej pozycji w Aglomeracji Górnośląskiej i realiach europejskich.

13.3. PRIORYTETY ROZWOJU

Racjonalizacja kształtowania procesów rozwojowych miasta, przy zastosowaniu podejścia strategicznego, zakłada konieczność dokonania wyboru obszarów, w których nastąpi intensyfikacja działań i przedsięwzięć. Wybór tego typu ma charakter kompleksowy, gdyż z jednej strony istnieje obecnie wiele różnorodnych, dotąd niezaspokojonych (aczkolwiek pilnych do rozwiązania) potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych czy środowiskowych,

a z drugiej zaś występują określone ograniczenia wynikające z poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta oraz jego zewnętrznych uwarunkowań.

Formułując *Strategię rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* przyjęto, iż priorytety wyznaczają główne obszary rozwoju miasta, w których dokonywana jest interwencja za pomocą zbioru mierzalnych celów strategicznych oraz wynikających z nich kierunków działań i przedsięwzięć.

Identyfikacja priorytetów rozwoju Zabrze została przeprowadzona z wykorzystaniem wyników analizy aksjologicznej oraz wizji rozwoju miasta. W ramach *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* wyznaczono następujące cztery priorytety rozwoju:

P1. Środowisko gospodarcze.

P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie.

P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne.

P4. Usługi metropolitalne.

Każdemu z nich towarzyszy wyzwanie strategiczne, rozumiane jako generalne wyjaśnienie zamierzeń oraz myśl wiodąca zogniskowana w ramach danego priorytetu. Wyzwanie strategiczne wskazuje tym samym, czemu powinny zostać podporządkowane zdolności, sposobności, zasoby wykorzystywane w procesie implementacji celów strategicznych, kierunków rozwoju oraz przedsięwzięć.

Pierwszy z priorytetów rozwoju, tj. „**Środowisko gospodarcze**” wiąże się z wartościami o charakterze ekonomicznym, dotyczącymi m.in.: miejsc pracy, inwestorów, nowoczesności gospodarki miasta, przedsiębiorczości i gospodarności mieszkańców. Działania podejmowane w ramach priorytetu „Środowisko gospodarcze” obejmują wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej miasta, stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, wzmocnienie profilu gospodarczego miasta oraz tworzenie warunków umożliwiających transfer nowych technologii, w tym dostępu do informacji gospodarczej. Priorytetowi towarzyszy wyzwanie strategiczne, sformułowane jako: „**Wzmocnić konkurencyjność gospodarczą miasta**”.

Priorytet „**Nowoczesne społeczeństwo miejskie**” został zidentyfikowany na podstawie wartości odnoszących się do: współpracy podmiotów i środowisk, poszanowania tradycji, religijności, aktywności mieszkańców miasta, działalności o charakterze kulturalnym i sportowym. Stanowi także odpowiedź na wyzwania zawarte m.in. w Strategii Lizbońskiej, odnoszące się do budowania społeczeństwa informacyjnego. Działania składające się na priorytet „Nowoczesne społeczeństwo miejskie” obejmują m.in. realizację przedsięwzięć związanych z poprawą

bezpieczeństwa, podnoszeniem jakości kształcenia, wzrostem aktywności kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej mieszkańców, poprawą standardu mieszkań, racjonalizacją polityki społecznej oraz tworzeniem warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Priorytet wpisuje się w realizację wyzwania strategicznego: **„Dążenie do udziału w rozwoju cywilizacyjnym miast europejskich”**.

Trzeci z priorytetów, tj. **„Atrakcyjne przestrzenie publiczne”** wyznacza obszar interwencji strategii związany z szeroko rozumianym planowaniem przestrzennym. Został on zidentyfikowany m.in. na podstawie wartości obejmujących: zagospodarowanie wolnych przestrzeni, zabytki, kultura osobista i estetyka, ranga Zabrze jako dużego miasta śląskiego. Działania realizujące priorytet skupiać będą się na implementacji projektów w dziedzinach: zapewnienia ładu przestrzennego, poprawy standardu infrastruktury komunalnej, polepszenia dostępności komunikacyjnej miasta, rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Priorytet służy realizacji wyzwania strategicznego: **„Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta”**.

„Usługi metropolitalne” to ostatni z priorytetów rozwoju, realizujący wyzwanie strategiczne: **„Zdobycie pożądaną pozycję w Metropolii Górnośląskiej”**, wpisujące się w kontekst przyspieszenia procesów integracji Aglomeracji Górnośląskiej. Identyfikacja priorytetu została oparta na wartościach takich jak: postrzeganie Zabrze jako części Metropolii Górnośląskiej, odniesienia dzielnicowe, bezpieczeństwo, nowe technologie, zmiany świadomości mieszkańców, produkty metropolitalne związane ze służbą zdrowia.

13.4. CELE STRATEGICZNE I CELE HORYZONTALNE

Sformułowanie wizji i priorytetów rozwoju umożliwia przejście na kolejny poziom refleksji strategicznej związanej z identyfikacją celów, tj. intencyjnych stanów i zamierzeń wskazujących pożądane efekty rozwoju miasta wynikające z realizacji strategii. Cele powinny podkreślać faktyczne przeznaczenie strategii rozumiane w kategoriach jej oczekiwanych efektów, nie wskazując środków i działań służących ich realizacji. Istotne jest także zapewnienie rozłączności pomiędzy celami tak, aby przeciwdziałać ich powielaniu, bądź sprzeczności.

Cele odgrywają istotną rolę w procesie monitoringu i ewaluacji strategii. W tym ujęciu stanowią podstawę dla stworzenia zbioru wskaźników ewaluacji tworzących narzędzie umożliwiające ocenę procesu wdrażania strategii. W *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* przyjęto następujący podział celów:

- **cele strategiczne** – definiujące intencyjne stany i zamierzenia, których zakres merytoryczny odnosi się bezpośrednio do zakresu tematycznego jednego z priorytetów rozwoju;
- **cele horyzontalne** – definiujące stany i zamierzenia, których zakres merytoryczny wiąże się bezpośrednio z zakresem tematycznym wszystkich priorytetów rozwoju miasta.

Wskazanie celów strategicznych i horyzontalnych ma szczególną wartość informacyjną dla mieszkańców, władz miasta, pozostałych podmiotów funkcjonujących na jego terenie, a także dla potencjalnych inwestorów z otoczenia aglomeracyjnego, regionalnego, krajowego i międzynarodowego. Służąc komunikacji zamierzeń rozwojowych wskazanie celów powinno także stanowić podstawę m.in. dla prac nad zakresem merytorycznym programu operacyjnego, zakresem działań promocyjnych miasta oraz programu rewitalizacji miasta. Cele strategiczne i horyzontalne to także podstawa dla identyfikacji kierunków działań oraz kryteriów oceny i wyboru przedsięwzięć.

Szczegółowe zestawienie priorytetów rozwoju, wyzwań strategicznych, celów strategicznych i horyzontalnych zaprezentowano w poniższej tabeli.

F. BIBLIOGRAFIA.

1. Przygotowanie realizacji zadania pn. połączenie autostrady A1 z autostradą A4 poprzez przebudowę ponadregionalnego układu komunikacyjnego północ – południe. Etap II – budowa ul. Nowo-Piłsudskiego od DTŚ do ul. Roosevelta, Przedsiębiorstwo Projektowo – Usługowe „Inkom” s.c., Katowice, listopad 2007 roku
2. Warunki Ekofizjograficzne Miasta Zabrze, Przedsiębiorstwo Usługowe „Geograf”, Dąbrowa Górnicza, październik 2007 roku
3. Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta Zabrze, załącznik do Uchwały Nr XXVI/263/04 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 17 maja 2004 roku, oprac.: Instytut Gospodarowania Odpadami Sp. z o.o., Katowice 2004 rok
4. Opracowanie koncepcji Systemu Ścieżek Rowerowych wraz z elementami małej architektury na terenie miasta Zabrze, Biuro Projektów Architektonicznych „Projekt – Plus”, Knurów, wrzesień 2006 roku
5. Użytki ekologiczne i pomniki przyrody na terenie Miasta Zabrze, Pracownia Architektoniczno – Urbanistyczna i Twórczości Artystycznej „Hortus”, Katowice 2005 rok
6. Program Ochrony Środowiska dla Miasta Zabrze, załącznik do Uchwały Nr XXVI/263 Rady Miejskiej w Zabrzu z dnia 17 maja 2004 roku

7. Lokalny Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Zabrze lipiec 2005 roku
8. Program Uporządkowania Gospodarki Wodno – Ściekowej Na terenie Gminy Zabrze, Studium Badawczo – Rozwojowe optymalizacji systemu zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków, Zakład Ochrony Wód, Główny Instytut Górnictwa
9. Raport o stanie Miasta Zabrze za 2006 rok
10. Raport o stanie Miasta Zabrze za 2008 rok (wersja robocza)
11. Strategia mieszkalnictwa dla Gminy Zabrze, Instytut Gospodarki Nieruchomościami, Zabrze 2006 rok
12. Strategia Rozwoju i Integracji Transportu Pasażerskiego w Aglomeracji Górnośląskiej, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, oprac.: Pracownia Projektowa Urbanistyki i Architektury „Ład”, Katowice grudzień 2003 roku
13. Prognoza szkodliwych wpływów na środowisko, o których mowa w art. 53 ust. 6 ustawy „Prawo geologiczne i górnicze”, dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego dla terenów górniczych Miasta Zabrze, Przedsiębiorstwo Usługowe „Geograf”, Dąbrowa Górnicza, grudzień 2005 roku
14. Aktualizacja waloryzacji przyrodniczej Zabrze, Zespół Górnośląskiego Koła Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Bytom, wrzesień 2005 roku
15. Waloryzacja przyrodnicza Miasta Zabrze, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Bytom, listopad 1994 roku
16. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Śląskiego, załącznik do Uchwały Nr II/11/1/2003 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2003 roku
17. Uchwała Nr XLIV/354/92 Rady Miejskiej w Zabrzu w sprawie miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Zabrze (tekst i zał. graficzny)
18. Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Zabrze na lata 2005 – 2015, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Katowice, sierpień 2005
19. Aktualizacja Planu Gospodarki Odpadami dla Miasta Zabrze na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016, Zabrze 2009 (materiał roboczy)
20. Strategia Rozwiązywania problemów społecznych Miasta Zabrze, Zabrze, sierpień 2002 roku
21. Strategia Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008 – 2020, załącznik do Uchwały Nr XXII/284/08 Rady Miejskiej w z dnia 17. 03. 2008 roku

**MATERIAŁY DO PROJEKTU STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA
ZABRZE**

(stan rok 2008)

- rozmieszczenie obiektów oświaty, nauki, zdrowia, kultury, kościołów, cmentarzy , dóbr kultury oraz obiektów bezpieczeństwa i obszarów podwyższonego zagrożenia bezpieczeństwa;

OBIEKTY OŚWIATY -

Na terenie miasta Zabrze funkcjonuje 38 miejskich przedszkoli publicznych, w tym 5 w ramach zespołów szkolno – przedszkolnych.

W ramach szkolnictwa podstawowego na terenie miasta funkcjonuje 36 publicznych szkół podstawowych, w tym:

- 4 publicznych szkół podstawowych specjalnych,
- 8 funkcjonujących w zespołach szkół,
- 1 w stopniowej likwidacji: (tj. SP Nr 4)
- 5 z oddziałami wychowania przedszkolnego (SP Nr 2, 11, 32, 34, 46)
- 1 Szkoła Mistrzostwa Sportowego (gimnastyka sportowa)

W ramach szkolnictwa ponadpodstawowego: 30 placówek to szkoły gimnazjalne, 12 – licea ogólnokształcące, 2-uzupełniające licea ogólnokształcące, 8 technika, 10- zasadnicze szkoły zawodowe, 20- pozostałe tzn. technika uzupełniające, licea profilowane oraz 3 szkoły publiczne artystyczne;

Pozostałe:

szkoły policealne to 9 placówek, niepubliczne szkoły policealne – 12, publiczne placówki oświatowe to 8 obiektów oświaty takich jak: ogniska pracy pozaszkolnej, poradnie, bursa szkolna oraz centrum kształcenia praktycznego, szkoły dla dorosłych publiczne – 8 i niepubliczne - 9;

PRZEDSZKOLA

Przedszkola publiczne - 38

1	Przedszkole Nr 1	ul. Reymonta 52	271-27-34
2	Przedszkole Nr 2 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 16	ul. Cmentarna 7	271-28-62
3	Przedszkole Nr 3	ul. Św. Jana 8	271-62-66
4	Przedszkole Nr 6	ul. Jordana 59	272-26-27
5	Przedszkole Nr 7	ul. Wolności 215	271-11-78
6	Przedszkole Nr 8	ul. Płaskowickiej 3	271-49-61
7	Przedszkole Nr 9	ul. Matejki 64	271-17-10
8	Przedszkole Nr 11	ul. Fredry 21	271-37-84
9	Przedszkole Nr 12	ul. Św. Urbana 2b	271-07-27
10	Przedszkole Nr 14	ul. Ściegiennego 1	276-15-79

11	Przedszkole Nr 16	ul. Korczoka 96	275-30-47
12	Przedszkole Nr 18	ul. Rolnika 33	271-15-06
13	Przedszkole Nr 19	ul. Konopnickiej 1	271-21-65
14	Przedszkole Nr 20	ul. 3-go Maja 91 A	271-75-89
15	Przedszkole Nr 22 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 9	ul. Gwarecka 15	274-48-13
16	Przedszkole Nr 23	ul. Ślęczka 9	271-86-94
17	Przedszkole Nr 24	ul. Strażacka 1	271-06-32
18	Przedszkole Nr 25	ul. Cieszyńska 33	271-26-04
19	Przedszkole Nr 27	ul. Wojciecha 8	271-44-11
20	Przedszkole Nr 28	ul. Niedziałkowskiego 35	271-18-66
21	Przedszkole Nr 29	ul. Paderewskiego 53	275-03-72
22	Przedszkole Nr 30 w Zespole Szkolno- Przedszkolnym Nr 6	ul. Sikorskiego 74	275-14-87
23	Przedszkole Nr 31 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 7	ul. Daleka 2	271-43-54
24	Przedszkole Nr 32	ul. Lipowa 14	271-07-61
25	Przedszkole Nr 33	ul. Sobieskiego 5a	271-46-87
26	Przedszkole Nr 34	ul. Brysza 4	271-27-81
27	Przedszkole Nr 35	ul. Chopina 26	271-25-27
28	Przedszkole Nr 36	ul. Heweliusza 36	273-45-40
29	Przedszkole Nr 38	ul. Zamenhoffa 4a	272-25-40
30	Przedszkole Nr 39	ul. Ks. H. Pobożnego 5	272-28-65
31	Przedszkole Nr 40 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 8	ul. Badestinusa 30	273-80-32
32	Przedszkole Nr 41	ul. Nyska 21	272-28-73
33	Przedszkole Nr 43	ul. Klonowa 2	271-62-69
34	Przedszkole Nr 45	ul. Kopalniana 7	274-11-57
35	Przedszkole Nr 46	ul. Pokoju 37	271-88-00
36	Przedszkole Nr 47	ul. Kalinowa 9	271-53-87

37	Przedszkole Nr 48	ul. Kotarbińskiego 16	275-21-59
38	Przedszkole Nr 49	ul. Sportowa 42	271-02-55

SZKOŁY PODSTAWOWE

Szkoły podstawowe publiczne - 36

1	Szkoła Podstawowa Nr 1	ul. Sportowa 5	271-37-69
2	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 16	ul. Cmentarna 7	271-28-66
3	Szkoła Podstawowa Nr 4 w likwidacji z dniem 31.08.2011 r.	ul. Wolskiego 10	271-43-04
4	Szkoła Podstawowa Nr 5	ul. Królewska 4	271-29-81
5	Szkoła Podstawowa Nr 6	ul. Klonowa 23	271-27-65
6	Szkoła Podstawowa Nr 7	ul. Pokoju 41	271-19-74
7	Szkoła Podstawowa Nr 8	ul. Londzina 2	271-43-96
8	Szkoła Podstawowa Nr 11 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 7	ul. Daleka 2	271-43-54
9	Szkoła Podstawowa Nr 14	ul. Gdańska 10	271-61-80
10	Szkoła Podstawowa Nr 15	ul. Czołgistów 1	271-27-30
11	Szkoła Podstawowa Nr 16	ul. Lompy 78	271-27-69
12	Szkoła Podstawowa Nr 17	ul. Korczoka 98	271-26-61
13	Szkoła Podstawowa Nr 18	ul. Karczewskiego 10	271-27-83
14	Szkoła Podstawowa Nr 19 w Zespole Szkół Sportowych	ul. Płaskowickiej 2	271-18-23
15	Szkoła Mistrzostwa Sportowego w Zespole Szkół Sportowych	ul. Płaskowickiej 2	271-18-23
16	Szkoła Podstawowa Nr 21	ul. Bytomska 26	271-46-14
17	Szkoła Podstawowa Nr 22	ul. Bytomska 94	271-43-02
18	Szkoła Podstawowa Nr 23	ul. Pestaloczego 16	276-15-32
19	Szkoła Podstawowa Nr 24	ul. Tarnopolska 85	271-16-35

20	Szkoła Podstawowa Nr 25	ul. Kotarbińskiego 18	275-25-12
21	Szkoła Podstawowa Nr 26	ul. Ogórka 9	271-50-53
22	Szkoła Podstawowa Nr 28	ul. Kosmowskiej 43	272-24-65
23	Szkoła Podstawowa Nr 30	ul. Wawrzyńskiej 11	272-29-94
24	Szkoła Podstawowa Nr 31	ul. Jordana 7	272-21-09
25	Szkoła Podstawowa Nr 32 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 8	ul. Badestinusa 30	273-80-32
26	Szkoła Podstawowa Nr 34 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym Nr 6	ul. Sikorskiego 74	275-14-87
27	Szkoła Podstawowa Nr 35 w Zespole Szkół Nr 18	ul. Sitki 55	275-03-13
28	Szkoła Podstawowa Nr 36	pl. Warszawski 6	271-59-89
29	Szkoła Podstawowa Nr 38 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 38	ul. Damrota 33	271-28-82
30	Szkoła Podstawowa Nr 39 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 39	ul. 3-go Maja 16	271-24-93
31	Szkoła Podstawowa Nr 40 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 40	ul. Bytomska 24	271-47-32
32	Szkoła Podstawowa Nr 41 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 41	ul. Konopnickiej 3	271-02-15
33	Szkoła Podstawowa Nr 42	ul. Gagarina 2	273-48-29
34	Szkoła Podstawowa Nr 43	ul. Buchenwaldczyków 25	271-36-64
35	Szkoła Podstawowa Nr 44 przy Centrum Wsparcia Kryzysowego Dzieci i Młodzieży	ul. Kruczkowskiego 35	272-21-02
36	Szkoła Podstawowa Nr 46 w Zespole Szkolno - Przedszkolnym Nr 9	ul. Gwarecka 15	274-48-13

GIMNAZJA

Gimnazja publiczne - 30

1	Gimnazjum 1 w Zespole Szkół Ogólnokształcących	ul. Wolności 323	271-27-84
2	Gimnazjum 2 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 5	ul. Piłsudskiego 29	271-27-66
3	Gimnazjum 3 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr11	ul. Sienkiewicza 33	271-59-80
4	Gimnazjum 4 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr12	ul. Andersa 64	272-22-22
5	Gimnazjum 5 w Zespole Szkół Nr 4	ul. Zamkowa 2	274-62-93
6	Gimnazjum 6 w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19
7	Gimnazjum 7 w Zespole Szkolno Przedszkolnym Nr 7	ul. Daleka 2	271-43-54
8	Gimnazjum 9	ul. Olchowa 2	271-55-01
9	Gimnazjum 10 w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
10	Gimnazjum 11 w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-04-87 271-05-53
11	Gimnazjum 12	ul. Niemcewicza 1	271-19-34
12	Gimnazjum 13 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 13	ul. Wajdy 7	271-49-32
13	Gimnazjum 15 w Zespole Szkół Nr 3	ul. 3 Maja 118	271-29-15
14	Gimnazjum 16	ul. Szenwalda 2	271-38-28
15	Gimnazjum 17 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 14	ul. Korczoka 98	277-54-82
16	Gimnazjum 19 w Zespole Szkół Sportowych	ul. Płaskowickiej 2	271-18-23
17	Gimnazjum Mistrzostwa Sportowego w Zespole Szkół Sportowych	ul. Płaskowickiej 2	271-18-23
18	Gimnazjum 20	ul. Kasprowicza 7	271-37-46
19	Gimnazjum 21	ul. Gagarina 2	273-58-00
20	Gimnazjum 24	ul. Zamenhofa 56	272-23-48

21	Gimnazjum 25	ul. Kotarbińskiego 18	273-28-61
22	Gimnazjum 27 w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 13 w likwidacji z dniem 31.08.2007 r.	ul. Wajdy 7	231-28-08
23	Gimnazjum 29	ul. Budowlana 26	272-27-61
24	Gimnazjum 38 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 38	ul. Damrota 33	271-28-82
25	Gimnazjum 39 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 39	ul. 3-go Maja 16	271-24-93
26	Gimnazjum 40 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 40	ul. Bytomska 24	271-47-32
27	Gimnazjum 41 w Zespole Szkół Specjalnych Nr 41	ul. Konopnickiej 3	271-02-15
28	Gimnazjum 44 przy Centrum Wsparcia Kryzysowego Dzieci i Młodzieży	ul. Kruczkowskiego 35	272-21-02
29	Gimnazjum Specjalne dla Dzieci Nieśłyszących i Słabosłyszących w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70
30	Gimnazjum w Salezjańskim Zespole Szkół Publicznych	ul. Kruczkowskiego 31	272-25-25

LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Licea ogólnokształcące publiczne - 12

1	I Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących	ul. Wolności 323	271-27-84
2	II Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 5	ul. Piłsudskiego 29	271-27-66
3	III Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 11	ul. Sienkiewicza 33	271-59-80
4	IV Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 12	ul. Andersa 64	272-22-22
5	V Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 4	ul. Zamkowa 2	274-62-93

6	VI Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 13	ul. Wajdy 7	271-72-29
7	VII Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
8	VIII Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 14	ul. Korczoka 98	277-54-82
9	IX Liceum Ogólnokształcące w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-44-87 271-05-53
10	X Liceum Ogólnokształcące w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
11	XI Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 3	ul. 3 Maja 118	271-29-15
12	Publiczne Liceum Ogólnokształcące w Salezjańskim Zespole Szkół Publicznych	ul. Kruczkowskiego 31	272-25-25

Uzupełniające licea ogólnokształcące publiczne - 2

1.1	I Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 17	ul. Park Hutniczy 3	278-55-79
1.2	II Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 4	ul. Zamkowa 2	274-62-93

Licea ogólnokształcące niepubliczne - 2

2.1	Katolickie Liceum Ogólnokształcące Fundacji Na Rzecz Szkół Katolickich	ul. Tarnopolska 3	271-21-32
2.2	Spółeczne Liceum Ogólnokształcące „Nasza Szkoła” Zabrzeńskiego Towarzystwa Szkolnego	ul. Zwrotnicza 13	271-71-21

Licea profilowane publiczne - 12

2.1	I Liceum Profilowane w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-04-87 271-05-53
2.2	III Liceum Profilowane w Zespole Szkół Nr 3	ul. 3 Maja 118	271-29-15
2.3	IV Liceum Profilowane w Zespole Szkół Ekonomiczno Usługowych	Pl. Traugutta 1	271-48-23
2.4	V Liceum Profilowane w Zespole Szkół Spożywczych	ul. Franciszkańska 13	271-52-37
2.5	VI Liceum Profilowane w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
2.6	VII Liceum Profilowane w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
2.7	VIII Liceum Profilowane w Zespole Szkół Nr 17	Park Hutniczy 3	278-55-79
2.8	IX Liceum Profilowane w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19
2.9	X Liceum Profilowane w Zespole Szkół Sportowych	ul. Płaskowickiej 3	271-18-23
2.10	XI Liceum Profilowane w Zespole Szkół Nr 18	ul. Sitki 55	
2.11	Liceum Profilowane Specjalne dla Uczniów Niesłyszących i Słabosłyszących w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70
2.12	Liceum Profilowane w Salezjańskim Zespole Szkół Publicznych	ul. Kruczkowskiego 31	275-25-25

TECHNIKA

Technika publiczne - 8

1	Technikum Nr 1 w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-04-87 271-05-53
2	Technikum Nr 2 w Zespole Szkół Mechaniczno Samochodowych	ul. Franciszkańska 4	275-26-87
3	Technikum Nr 3 w Zespole Szkół Nr 3	ul. 3 Maja 118	271-29-15
4	Technikum Nr 4 w Zespole Szkół Ekonomiczno Usługowych	Pl. Traugutta 1	271-48-23
5	Technikum Nr 5 w Zespole Szkół Spożywczych	ul. Franciszkańska 13	271-52-37
6	Technikum Nr 6 w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
7	Technikum Nr 7 w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
8	Technikum Nr 8 w Zespole Szkół Nr 17	Park Hutniczy 3	278-55-79

Technika uzupełniające publiczne - 4

1.1	Technikum Uzupełniające Nr 1 w Zespole Szkół Ekonomiczno Usługowych	Pl. Traugutta 1	271-48-23
1.2	Technikum Uzupełniające Nr 2 w Zespole Szkół Mechaniczno Samochodowych	ul. Franciszkańska 4	275-26-87
1.3	Technikum Uzupełniające Nr 3 w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
1.4	Technikum Uzupełniające Nr 4 w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61- 719

SZKOŁY ZASADNICZE***Zasadnicze szkoły zawodowe publiczne - 10***

1	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 w Zespole Szkół Nr 17	Park Hutniczy 3	278-55-79
2	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4 w Zespole Szkół Nr 4	ul. Zamkowa 2	274-62-93
3	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5 w Zespole Szkół Spożywczych	ul. Franciszkańska 13	271-52-37
4	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 6 w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
5	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 7 w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19
6	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 8 w Zespole Szkół Mechaniczno Samochodowych	ul. Franciszkańska 4	275-26-87
7	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 9 w Zespole Szkół Ekonomiczno-Uługowych	pl. Traugutta 1	271-48-23
8	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70
9	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna dla Niesłyszących i Słabosłyszących w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70
10	Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70

SZKOŁY ARTYSTYCZNE

Publiczne szkoły artystyczne - 3

1	Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia organ prowadzący Ministerstwo Kultury	ul. Reymonta 7a	271-46-79
2	Ogólnokształcąca Szkoła Sztuk Pięknych w Zespole Szkół Nr 18	ul. Sitki 55	275-03-13
3	Liceum Plastyczne w Zespole Szkół Nr 18	ul. Sitki 55	275-03-13

Niepubliczne szkoły artystyczne - 1

1	Prywatna Szkoła Muzyczna I i II st. „Venos Studio”	ul. Św. Teresy 8	271-15-77
---	---	------------------	-----------

SZKOŁY , PLACÓWKI INNE

Szkoły Policealne - 9

1	Medyczne Studium Zawodowe Nr I organ prowadzący Sejmik Samorządowy	ul. 3 Maja 63	271-08-45
2	Szkoła Policealna nr 1 w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-04-87 271-05-53
3	Szkoła Policealna nr 2 w Zespole Szkół Nr 10	ul. Chopina 26	271-11-77
4	Szkoła Policealna nr 3 w Zespole Szkół Nr 3	ul. 3 Maja 118	271-29-15
5	Szkoła Policealna nr 4 w Zespole Szkół Zawodowych Nr 17	Park Hutniczy 3	278-55-79
6	Szkoła Policealna nr 5 w Zespole Szkół Ekonomiczno - Usługowych	pl. Traugutta 1	271-48-23

7	Szkoła Policealna nr 6 w Zespole Szkół Spożywczych	ul. Franciszkańska 13	271-52-37
8	Szkoła Policealna nr 7 w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
9	Szkoła Policealna nr 8 Specjalna w Zespole Szkół Specjalnych Nr 42	ul. Sienkiewicza 43	271-87-70

Niepubliczne szkoły policealne - 12

10	Policealne Studium Zawodowe	ul. 1 Maja 12	271-42-07
11	Niepubliczne Policealne Studium Rachunkowości	ul. 1 Maja 12	271-42-07
12	Policealne Studium Informatyczne „Abakus”	ul. 1 Maja 12	271-42-07
13	Niepubliczna Policealna Szkoła Techniczna dla Dorosłych	ul. Konopnickiej 3	
14	Niepubliczne studium Agencji Rozwoju „EURO”	ul. 3 Maja 118	
15	Wszechnica Zabrzeńska Szkoła Policealna	Plac Dworcowy 6	
16	Studium Antyterroryzmu i Ochrony „GROM”	ul. Piłsudskiego 58	
17	Studium Pracowników Ochrony Osób i Mienia „PERFECT”	ul. Zaolziańska 1	
18	Policealna Szkoła Detektywów i Pracowników Ochrony	ul. Królewska 4	
19	Policealna Szkoła Edukacji Europejskiej	ul. Królewska 4	
20	Zabrzeńska Szkoła Policealna	ul. Piłsudskiego 29	
21	Policealna Szkoła Społeczno-Techniczna	ul. Daleka 2	

Publiczne placówki oświatowe - 8

22	Ognisko Pracy Pozaszkolnej Nr 1	ul. Tarnopolska 50	271-76-09
23	Ognisko Pracy Pozaszkolnej Nr 2	ul. 3 Maja 12	271-59-11
24	Ognisko Pracy Pozaszkolnej Nr 3	ul. Opolska 29	271-54-45

25	Ognisko Pracy Pozaszkolnej Nr 4	ul. Korczoka 98	277-54-81
26	Miejska Bursa Szkolna	ul. Franciszkańska 13	271-49-93
27	Centrum Kształcenia Praktycznego	ul. 3 Maja 95	370-15-99
28	Ośrodek Doksztalcania i Doskonalenia Zawodowego	ul. 3 Maja 95	370-15-99
29	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	ul. 3 Maja 12	271-19-51

Niepubliczne placówki oświatowe - 3

30	Prywatna Szkoła Muzyczna I i II st. „Venos Studio	ul. Św. Teresay 8	271-15-77
31	Specjalny Ośrodek Wychowawczy prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Boromeuszek	ul. Wolności 198	271-43-29
32	Niepubliczna Szkoła Piłki Nożnej – Wojciech Biela	ul. Klimasa 6/3	06082097 78

Publiczne szkoły dla dorosłych - 8

33	Gimnazjum dla Dorosłych w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19
34	I Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-42-07
35	I Liceum Profilowane dla Dorosłych w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-42-07
36	Technikum Uzupełniające nr 1 dla Dorosłych w Centrum Edukacji	ul. 1 Maja 12	271-42-07
37	Technikum Uzupełniające nr 2 dla Dorosłych w Zespole Szkół Spożywczych	ul. Franciszkańska 13	271-52-37
38	Technikum Uzupełniające nr 3 dla Dorosłych w Zabrzeńskim Centrum Kształcenia Ogólnego i Zawodowego	ul. Piłsudskiego 58	271-27-67
39	Technikum Uzupełniające nr 4 dla Dorosłych w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19

40	Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Dorosłych w Zespole Szkół Nr 15	ul. Zwrotnicza 11	271-61-19
----	---	-------------------	-----------

Niepubliczne szkoły dla dorosłych - 9

41	Niepubliczna Szkoła Podstawowa dla Dorosłych Stowarzyszenia „Misericordia”	Plac Dworcowy 6	271-75-42 370-90-20
42	Niepubliczne Gimnazjum dla Dorosłych Stowarzyszenia „Misericordia”	Plac Dworcowy 6	271-75-42 370-90-20
43	Niepubliczne I Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Stowarzyszenia „Misericordia”	Plac Dworcowy 6	271-75-42 370-90-20
44	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Stowarzyszenia „Misericordia”	Plac Dworcowy 6	271-75-42 370-90-20
45	Spółeczne Liceum Ogólnokształcące Spółecznego Towarzystwa Oświatowego	ul. Hagera 32	271-58-67
46	Zabrzańskie Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	ul. Piłsudskiego 29	271-29-81
47	Zabrzańskie Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	ul. Piłsudskiego 29	271-29-81
48	Prywatne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	ul. Franciszkańska 4	271-52-37
49	Prywatne Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	ul. Franciszkańska 4	271-52-37

Niepubliczne szkoły sportowe – 1

50	Niepubliczna Szkoła Piłki Nożnej – Wojciech Biela	ul. Klimasa 6/3	608 209 778
----	---	-----------------	----------------

OBIEKTY ZDROWIA

Na terenie miasta Zabrze w ramach ochrony zdrowia funkcjonuje 50 jednostek ambulatoryjnych opieki zdrowotnej, oraz 18 placówek ochrony zdrowia takich jak szpitale, klinika, pogotowie ratunkowe i inne świadczące leczenie stacjonarne:

1. Szpital Miejski nr 1

Zabrze, ul. Janika 18,

2. Klinika Położnictwa i Ginekologii

Zabrze, pl. Traugutta 6, tel. (032)2714421

3. Szpital Kliniczny nr 1

Zabrze, ul. 3 Maja 13/15, tel. (032)2711261

4. Szpital Kliniczny nr 3

Zabrze, ul. Koziółka 1, tel. (032)2715608

5. Szpital Rejonowy

Zabrze, ul. Zamkowa 4, tel. (032)2713251

Samodzielny Publiczny Zakłady Opieki Zdrowotnej

6. Szpital Specjalistyczny

Zabrze, ul. Skłodowskiej - Curie 10, tel. (032)2716471

7. Śląska Akademia Medyczna Katedra i Zakład Protetyki Stomatologicznej

Zabrze, pl. Dworcowy 3, tel. (032)2715281

8. Śląska Akademia Medyczna Katedra i Zakład Stomatologii Zachowawczej i Chorób Przyzębia

Zabrze, pl. Dworcowy 3, tel. (032)2716172

9. Śląskie Centrum Chorób Serca

Zabrze, ul. Szpitalna 2, tel. (032)2715261

10. Stacja Pogotowia Ratunkowego

Zabrze, ul. Wyzwolenia 11, tel. (032)2711913

11. Okręgowa Stacja Ratownictwa Górniczego

Zabrze, ul. Jodłowa 33, tel. (032)2713506

12. Centrum Kardiochirurgii

Zabrze, Curii Skłodowskiej
przychodnia przy klinice chorób serca Opinii

13. NZOZ Poradnia Ortodontyczno-Stomatologiczna s.c.

Zabrze, ul. Pawliczka 10, tel. (0-32) 370-09-46

14. SPZOZ PRZYCHODNIA LEKARSKA "WIGOR" w likwidacji

41-800 Zabrze, ul. Karola Miarki 5

15. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Profilaktyki i Leczenia Uzależnień

41-800 Zabrze ul. Park Hutniczy 6

16. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych

ul. 3-go Maja 10, 41-800 Zabrze

17. "Artmed" Sp. z o.o. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska "Specjal-Med"

Zabrze, ul. Sienkiewicza 28, tel. 032 271 20 65

18. Akademickie Centrum Medyczne – w budowie

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

1. SPZOZ Przychodnia Lekarska „WIGOR” w likwidacji;

ul. Miarki 5

tel. 032/2710318

(od 01.08.2007 r. - NZOZ Centrum Medyczne „WIGOR” Sp. z o.o.)

2. SPZOZ Specjalistyczna Przychodnia dla Dzieci i Młodzieży „Med – Junior” w likwidacji

ul. Pawliczka 20

tel. 032/2718300

(od 01.06.2007 r. – NZOZ „OPIFER” Sp. z o.o.)

3. SPZOZ Ośrodek Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych

ul. 3 Maja 10

tel. 032/2753372

4. SPZOZ Ośrodek Profilaktyki i Leczenia Uzależnień

ul. Park Hutniczy 6

tel. 032/2781199

5. NZOZ Przychodnia Lekarska „Rokitnica” sp. partnerska

ul. Budowlana 28

tel. 032/2722592

6. NZOZ Przychodnia Lekarska „Biskupice” Sp. z o.o. Olimpionik

ul. Bytomska 28

tel. 032/2714217, 032/2746647

7. NZOZ Przychodnia Lekarska „Nasze Zdrowie” Sp. z o.o.

ul. św. Floriana 2-4

tel. 032/2712233

8. NZOZ Centrum Medyczne „HEL-MED” Sp. z o.o.

ul. Kruczkowskiego 36
tel. 032/2722010

9. NZOZ Przychodnia Lekarska „Unimed” Sp. z o.o.

ul. Paderewskiego 2
tel. 032/2750381

10. NZOZ Przychodnia Lekarska „Hipokrates” Sp. z o.o.

ul. Reymonta 42
tel. 032/2712745

11. ARTMED Sp. z o.o. NZOZ Przychodnia Lekarska „Specjal-Med”

ul. Sienkiewicza 28
tel. 032/2712065 / 69

12. NZOZ Przychodnia Lekarska „Mikulczyce” Sp. z o.o.

ul. Tarnopolska 80
tel. 032/2718430, 032/2718439

13. NZOZ Przychodnia Lekarska „Sanus” Sp. z o.o.

ul. Wolności 182
tel. 032/2713261

14. Niepubliczna Przychodnia Lekarska „Vademecum” Sp. z o.o.

ul. Wolności 440
tel. 032/2711966

15. NZOZ „Maciejów” Sp. z o.o.

ul. Kondratowicza 1c
tel./fax 032/2761429, 032/2748394, 032/2748395

16. NZOZ „Kopernik” s.c.

ul. Gagarina 11
tel. 032/2734547
ul. Heweliusza 14
tel. 032/2735813

17. NZOZ Centrum Zdrowia Rodziny „Therapeutica”

ul. Jordana 2
tel. 032/2722339, 032/ 2722282

18. NZPOZ „Poradnia na Dubiela” s.c.

ul. Dubiela 3a
tel. 032/2710535

19. Indywidualna Praktyka Lekarska

lek. med. A. Stankiewicz
ul. Badestinusa 1
tel. 032/2738058

20. Górniczy Zespół Lecznictwa Specjalistycznego w Gliwicach Fundacji UNIA BRACKA

ul. 3 Maja 89
tel. 032/2713231

21. Górniczy Zespół Lecznictwa Specjalistycznego w Gliwicach Fundacji UNIA BRACKA

ul. Makoszowska 22B
tel. 032/2754331

22. NZOZ „ASKLEPIOS”

ul. Daleka 1
tel. 032/2712900

23. NZOZ Przychodnia Lekarska „SANMED” Sp. j.

ul. Damrota 31
tel. 032/2765000

24. Przychodnia Lekarzy Specjalistów „ZDROWIE” Sp. z o.o.

ul. Majnusa 7
tel. 032/2717031, 032/2786616
ul. Wolności 310
tel. 032/2711274

25. NZOZ Przychodnia Lekarska „ARNIKA”

ul. Mikulczycka 15
tel. 032/2718421 w.150

26. NZOZ „SILESIA”

ul. Wolności 118
tel. 032/2748392

27. NZOZ Usługi Medyczne SC „VENA”

ul. Stalmacha 7
tel. 032/2718937

28. Zakład Usług Medycznych „MEDYK”

ul. Wolności 339
tel. 032/2755730

29. NZOZ „NASZA RODZINA” Sp. z o.o.

ul. Wolności 480
tel. 032/2749514

30. Grupowa Praktyka Lekarska Specjalistyczna i Lekarza Rodzinnego „MEDERIS”

ul. Padlewskiego 6
tel. 032/2777510

31. Niepubliczny Wielospecjalistyczny Zakład Opieki Medycznej Zabrzeńskie Centrum Opieki Medycznej „SALUBRIS”

ul. Wolności 338B
tel. 032/3702296

32. NZOZ Centrum S.C. J. Cyrzyk, B. Pindel

ul. Szczęść Boże
tel. 032/2711947

33. NZOZ Praktyka Lekarzy Rodzinnych SANPROM

ul. 3 Maja 59
tel. 032/2716022

34. NZOZ „UROMEDICUS”

ul. Wolności 182
tel. 032/2748505

35. NZOZ Poradnia Laryngologiczna dla Dzieci s.c.

ul. Wolności 182
tel. 032/2748471

36. NZOZ Przychodnia Chorób Płuc i Gruźlicy „PULMED” Sp. z o.o.

ul. 3-go Maja 20
tel. 032/2714667

37. NZOZ Poradnia Kardiologiczna i Chorób Naczyń sp. z o.o.

ul. M. Curie - Skłodowskiej 15
tel. 032/2711856

38. NZOZ Poradnia Okulistyczna s.c.

ul. Sienkiewicza 28
tel. 032/2715069

39. NZOZ Poradnia Schorzeń Naczyń „Angiosan”

ul. M. Curie – Skłodowskiej 15
tel. 032/3701779

40. NZOZ FENIKS

ul. Grunwaldzka 46
tel. 032/2733211, 032/2733212

41. Wielospecjalistyczna Przychodnia Lekarska CENTRUM

ul. Pułaskiego 15
tel. 032/2377579

42. Specjalistyczna Pomoc Medyczna MEDSERVICE

ul. Skłodowskiej-Curie 34
tel. 032/2710264

43. NZOZ Międzynarodowe Centrum Dializ

ul. Wolności 61
tel. 032/2748387

44. NZOZ Ginekologiczno – Położniczy oraz Chirurgii Krótkoterminowej „Activ – Med”

ul. Franciszkańska 19
tel. 032/3858057, 032/2730173

45. Gabinet Laryngologiczny – lek. med. Zofia Czyżewska – Anioł

ul. Wolności 308
tel. 032/2716320

46. Gabinet Dermatologiczny Jolanta Wojśa

ul. Pawłowa 17/6
tel. 032/2729035 0602620263

47. Gabinet Ginekologiczny i USG

ul. Pawłowa 17/6
tel. 032/2729035

48. NZOZ Zakład Rehabilitacji ORTHOS S. C.

ul. Kruczkowskiego 36
tel. 032/2728935

49. NZOZ Medycyna Szkolna

ul. Wolności 276
tel. 032/3702414

50. NZOZ „Szpital Zaborze” Sp. z o.o.

ul. Wolności 338B
tel. 032/3765220

OBIEKTY KULTURY

1. Filharmonia Zabrzeńska
ul. Wolności 325 41-800 Zabrze

2. Dom Muzyki i Tańca
ul. gen. Charlesa de Gaulle'a 17 41-800 Zabrze

3. Teatr Nowy
Plac Teatralny 1 41-800 Zabrze

4. Miejska Biblioteka Publiczna
ul. ks. Józefa Londzina 3 41 - 800 Zabrze

MUZEA

5. Muzeum Miejskie
Plac Krakowski 9 41-800 Zabrze

6. Muzeum Górnictwa Węglowego
ul. 3 Maja 19 41-800 Zabrze

7. Skansen Górniczy Królowa Luiza
ul. Wolności 410 41-800 Zabrze

8. Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego Guido
ul. 3 Maja 91A 41-800 Zabrze

KINA

9. Kino Roma
ul. Padlewskiego 4 41-800 Zabrze

10. Multikino
ul. Gdańska 18 41-800 Zabrze

MIEJSKIE OŚRODKI KULTURY

11. Miejski Ośrodek Kultury
ul. Kossaka 23 41-803 Zabrze

12. Dzielnicowy Ośrodek Kultury w Kończycach
ul. Dorotki 3 41-810 Zabrze-Kończyce

13. Miejski Ośrodek Kultury Guido
ul. 3 Maja 91a 41-800 Zabrze

14. Świetlica Dzielnicowa – Grzybowice
ul. ks. Badestinusa 60 41-814 Zabrze-Grzybowice

15. Kino Roma
ul. Padlewskiego 4 41-800 Zabrze

OBIEKTY NAUKI I NAUKOWO BADAWCZE

Na terenie miasta Zabrze funkcjonują w ramach szkolnictwa wyższego trzy ośrodki kształcenia w stopniu magisterskim, inżynierskim i na poziomie licencjatu oraz pięć Instytutów Naukowo-Badawczych:

SZKOŁY WYŻSZE

1. Śląska Akademia Medyczna w Katowicach
pl. Traugutta 2 41-800 Zabrze tel. 0322717217 fax 0322712641
2. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych
pl. Warszawski 6 41-800 Zabrze tel. 0322785836 fax 0322785836
3. Politechnika Śląska w Gliwicach
ul. Roosevelta 26 41-800 Zabrze tel. 0322777314 fax 0322777361

INSTYTUTY NAUKOWO - BADAWCZE, JEDNOSTKI BADAWCZO-ROZWOJOWE

4. INSTYTUT PODSTAW INŻYNIERII ŚRODOWISKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK
ul. M. Skłodowskiej-Curie 34 41-819 Zabrze
5. Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla
41-803 Zabrze, ul. Zamkowa 1, Tel: (0-32) 271-00-41 do 49, (0-32) 271-08-09, (0-32) 271-51-52 Fax: (0-32) 271-08-09
6. Instytut Techniki i Aparatury Medycznej „ITAM”
41-800 [Zabrze](#) Roosevelta 118
7. Centrum Chemii Polimerów PAN
41-819 Zabrze, ul. M. Skłodowskiej-Curie 34, skr.poczt. 20
8. Instytut Protez Serca Fundacji Rozwoju Kardiologii
41-800 Zabrze, ul. Wolności 345a

OBIEKTY POMOCY I OPIEKI SPOŁECZNEJ

1. Zespół ds. zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży miasta Zabrze
41-800 Zabrze ul. 3 Maja 95
2. Punkt Aktywizacji Bezrobotnych
41-800 Zabrze ul. Wolności 241
3. Powiatowy Urząd Pracy
41-800 Zabrze ul. Roosevelta 40a
4. Centrum Wsparcia Kryzysowego Dzieci i Młodzieży
41-813 Zabrze ul. Kruczkowskiego 35

SCHRONISKA I NOCLEGOWNIE

5. Dom Noclegowy

41-800 Zabrze, ul. Trocera 63

6. Przytulisko im. św. Brata Alberta

ul. Kochanowskiego 26 41-800 Zabrze

7. Schronisko im. św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet i Matek z Dziećmi

ul. Ofiar Katynia 48 41-800 Zabrze – Rokitnica

8. Zespół Interwencji Kryzysowej

41-800 Zabrze ul. Wyzwolenia 7, Ip., pok. 12

9. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

ul. Roosevelta 40 41-800 Zabrze

10. Dom Dziecka

41-800 Zabrze ul. Park Hutniczy 15

11. Dom Pomocy Społecznej Nr1 w Zabrzu

ul. Matejki 62

12. Dom Pomocy Społecznej Nr2

41-800 Zabrze, ul. Jaskółcza 11

13. Dom Pomocy Społecznej Nr 3

41 - 800 Zabrze, ul. Brysza 3

14. Żłobek Miejski

Zabrze ul. Buchenwaldczyków 32

OBIEKTY ADMINISTRACJI, INSTYTUCJI PUBLICZNYCH

1. Urząd Miejski

ul. Powstańców Śląskich 5-7, 41-800 Zabrze

2. Centrum Organizacji Pozarządowych

41-800 Zabrze ,ul. Brodzińskiego 4

3. Urząd Skarbowy

41-800 Zabrze, ul. Bytomska 2

4. Powiatowy Urząd Pracy

41-800 Zabrze, ul. Roosevelta 40a

POZOSTAŁE INSTYTUCJE, URZĘDY

5. Sąd Rejonowy

41-800 Zabrze, ul.3 Maja 21

6. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gliwicach. Filia

41-800 Zabrze, ul.3 Maja 64

7. Urząd Stanu Cywilnego
41-800 Zabrze, ul. Wolności 211

8. Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Oddział
41-800 Zabrze, ul. Szczęść Boże 18

9. Urząd Pocztowy Zabrze 1
41-800 Zabrze, ul. Plac Dworcowy 1

OBIEKTY BEZPIECZEŃSTWA

1. Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej
41 – 800 Zabrze ul. Stalmacha 22

2. Komenda Miejska Policji
41-800 Zabrze ul. 1 Maja 10

3. Dzielnicy - I Komisariat
41-800 Zabrze ul. 3 Maja 53

4. Dzielnicy - II Komisariat
41-800 Zabrze ul. Trocera 36

5. Dzielnicy - III Komisariat
41-800 Zabrze ul. Wolności 438

6. Dzielnicy - IV Komisariat
41-800 Zabrze ul. Tarnopolska 73

7. Dzielnicy - IV Komisariat
41-800 Zabrze ul. Krakowska 11

8. Straż Miejska
41-800 Zabrze ul. ks. Pawła Stalmacha 9

KOŚCIOŁY, ZWIĄZKI WYZNANIOWE, INSTYTUCJE KOŚCIELNE

1. Chrześcijańska Wspólnota Zielonoświątkowa-Zbór w Zabrzu
Zabrze, ul. Czechowa 1, tel. 032 2711952

2. Kościół Chrześcijan Baptystów Zbór w Zabrzu
Zabrze, ul. Zygmunta Augusta 5, tel. 032 2855779

3. Parafia Ewangelicko-Augsburska w Zabrzu
Zabrze, ul. Klimasa 3, tel. 032 2711693

4. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Matki Bożej Różańcowej
Zabrze, ul. Szczecińska 27, tel. 032 2738075 - cmentarz parafialny przy ul. Szczecińskiej

5. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła
Zabrze, ul. Jordana 84, tel. 032 2722715

6. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny

Zabrze, ul. Franciszkańska 1, tel. 032 2710681

7. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Józefa
Zabrze, ul. Roosevelta 104, tel. 032 2710568 - cmentarz parafialny przy ul. Ptasiej

8. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętej Teresy
Zabrze, ul. św. Teresy 2, tel. 032 2711608

9. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Kamila
Zabrze, ul. Dubiela 10, tel. 032 2715037

10. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Macieja Apostoła
Zabrze, ul. Kondratowicza 15 A, tel. 032 2761408

11. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Św. Wojciecha
Zabrze, ul. Heweliusza 4, tel. 032 2741477

12. Parafia Rzymsko-Katolicka Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Najświętszego Serca Pana Jezusa
Zabrze, ul. Wyszynskiego 14, tel. 032 2722223

13. Parafia Rzymsko-Katolicka Pw. Świętego Jana Chrzciciela
Zabrze, ul. Bytomska 37, tel. 032 2710141

14. Parafia Rzymsko-Katolicka Pw. Świętej Anny
Zabrze, ul. 3 Maja 18, tel. 032 2713674

15. Parafia Rzymskokatolicka Krzyża Świętego
Zabrze, ul. Jaskółcza 37, tel. 003 2718902

16. Parafia Rzymskokatolicka św. Jadwigi
Zabrze, ul. Wolności 504, tel. 032 2714677

17. Parafia Rzymskokatolicka św. Wawrzyńca
Zabrze, ul. Mariacka 1, tel. 032 2714964

18. Rzymskokatolicka Parafia Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Ducha Świętego
Zabrze, ul. Tomeczka 1, tel. 032 2713864

19. Towarzystwo Salezjańskie Dom Zakonny Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Św. Dominika Savio
Zabrze, ul. Kruczkowskiego 31, tel. 032 2728807

20. Rzymskokatolicka Parafia Bożego Ciała
Zabrze, ul. Olsztyńska 7, tel. 032 2750385

21. Rzymskokatolicka Parafia św. Franciszka
Zabrze, ul. Wolności 446, tel. 032 2710465

22. Rzymskokatolicka Parafia św. Jana i Pawła
Zabrze, ul. Szymały 3, tel. 032 2713641

23. Rzymskokatolicka Parafia św. Pawła
Zabrze, ul. Sikorskiego 67a, tel. 032 2751409

24. Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła

Zabrze, ul. Wolności 189;

25. Klasztor s. Miłosierdzia
Zabrze, ul. Bytomska 39;

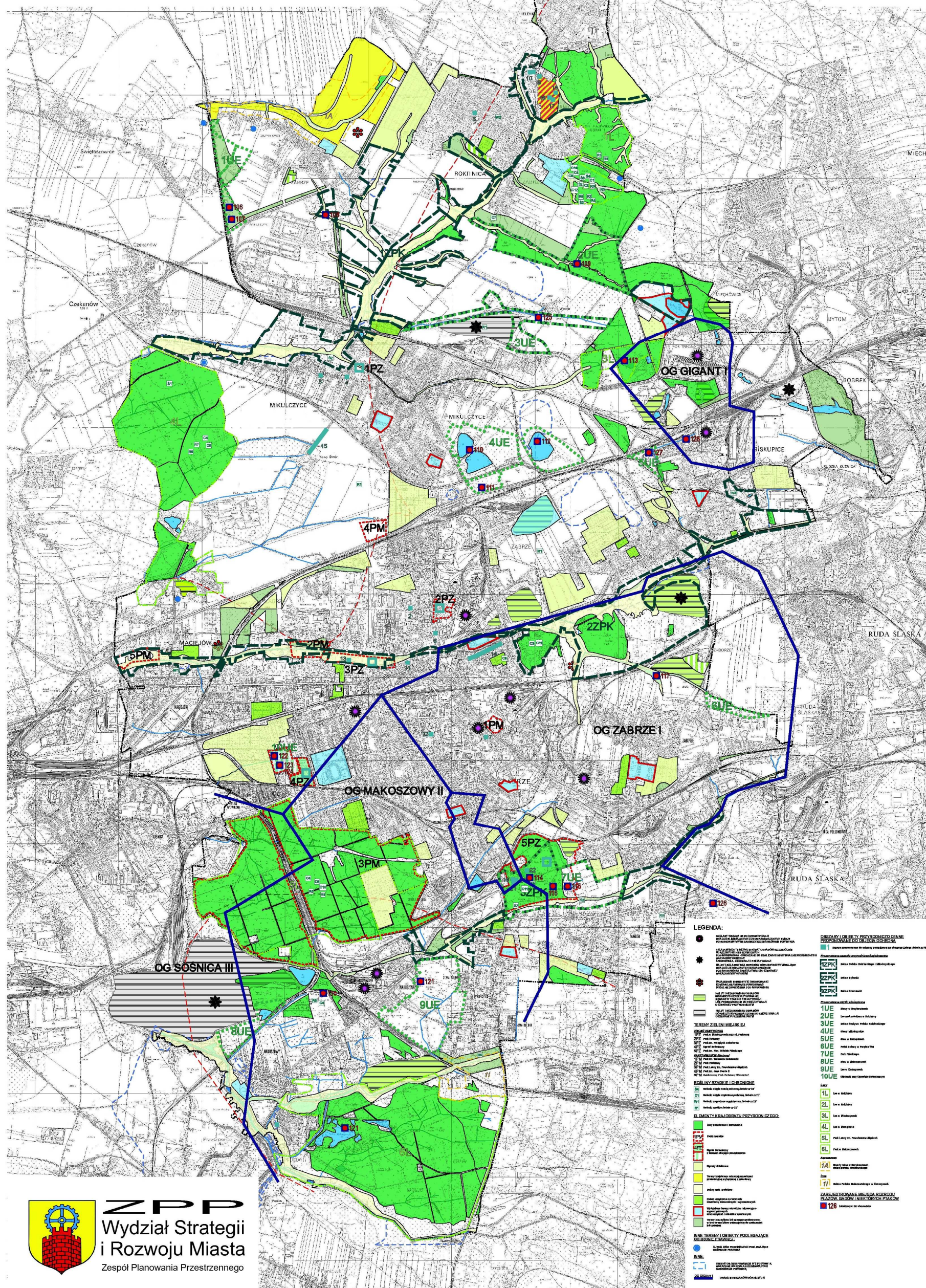
26. Siostry Służebniczki Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej
Zabrze, ul. Św. Urbana 4;

27. Towarzystwo Salezjański Dom Zakonny
Zabrze, ul. Kruczkowskiego 31;

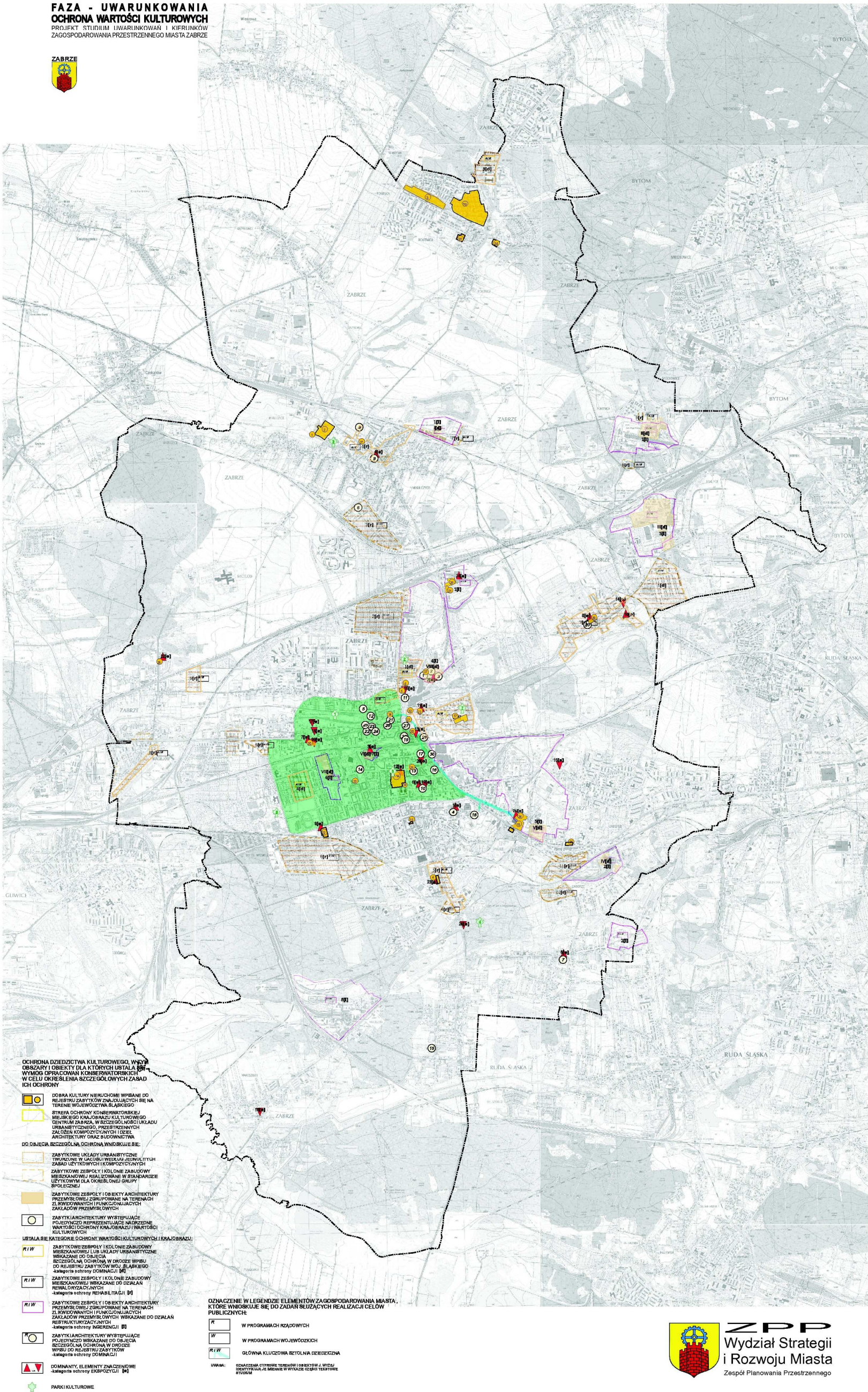
28. Zgromadzenie s. Prezentek
Zabrze, ul. Zawiszy Czarnego 4;

CMENTARZE

1. Cmentarz Komunalny przy ul. Pokoju - Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła;
2. Cmentarz Parafialny przy ul. Wolności 189 - Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła (zamknięty);
3. Cmentarz Parafialny przy ul. Ptasiej -Rzym.-Kat. Parafia Pw. Świętego Józefa , Parafia Rzymsko-Katolicka Pw. Świętej Anny;
4. Cmentarz Parafialny przy ul. Wolności 446- Rzym.-Kat. Parafia św. Franciszka ;
5. Cmentarz Parafialny przy ul. Wiosennej -Rzym.-Kat. Parafia św. Jana i Pawła ;
6. Cmentarz Parafialny przy ul. Paderewskiego - Rzym.-Kat. Parafia Bożego Ciała;
7. Cmentarz Parafialny przy ul. Wyszyńskiego 14 - Rzym.-Kat. Najświętszego Serca Pana Jezusa;
8. Cmentarz Parafialny przy ul. Ofiar Katynia 14 - Rzym.-Kat. św. Wawrzyńca;
9. Cmentarz Wyznania Mojżeszowego przy ul. H. Sawickiej –Skarb Państwa;
10. Cmentarz Ewangelicki przy ul. H. Sawickiej - Parafia Ewangelicko-Augsburska;
11. Cmentarz Parafialny przy ul. Bytomskiej - Rzym.-Kat. Pw. św. Jana Chrzciciela ;
12. Cmentarz Parafialny przy ul. Ogrodowej - Rzym.-Kat. Pw. św. Jana Chrzciciela ;
13. Cmentarz Parafialny przy ul. Kondratowicza - Rzym.-Kat. Pw. św. Macieja Apostoła ;
14. Cmentarz Parafialny przy ul. Szczecińskiej - Rzym.-Kat. Pw. Matki Bożej Różańcowej ;
15. Cmentarz Parafialny przy ul. Joachima Lelewela - Parafia Ewangelicko-Augsburska
16. Cmentarz Parafialny przy ul. Rogoźnickiej - Rzym.-Kat. Pw. Świętego Pawła
17. Cmentarz Parafialny przy ul. Pokoju- Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła;
18. Cmentarz Parafialny przy ul. Staromiejskiej- Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła;
19. Cmentarz Parafialny przy ul. Wolności przy kościele- Parafia Rzym.-Kat. Pw. Świętego Andrzeja Apostoła;

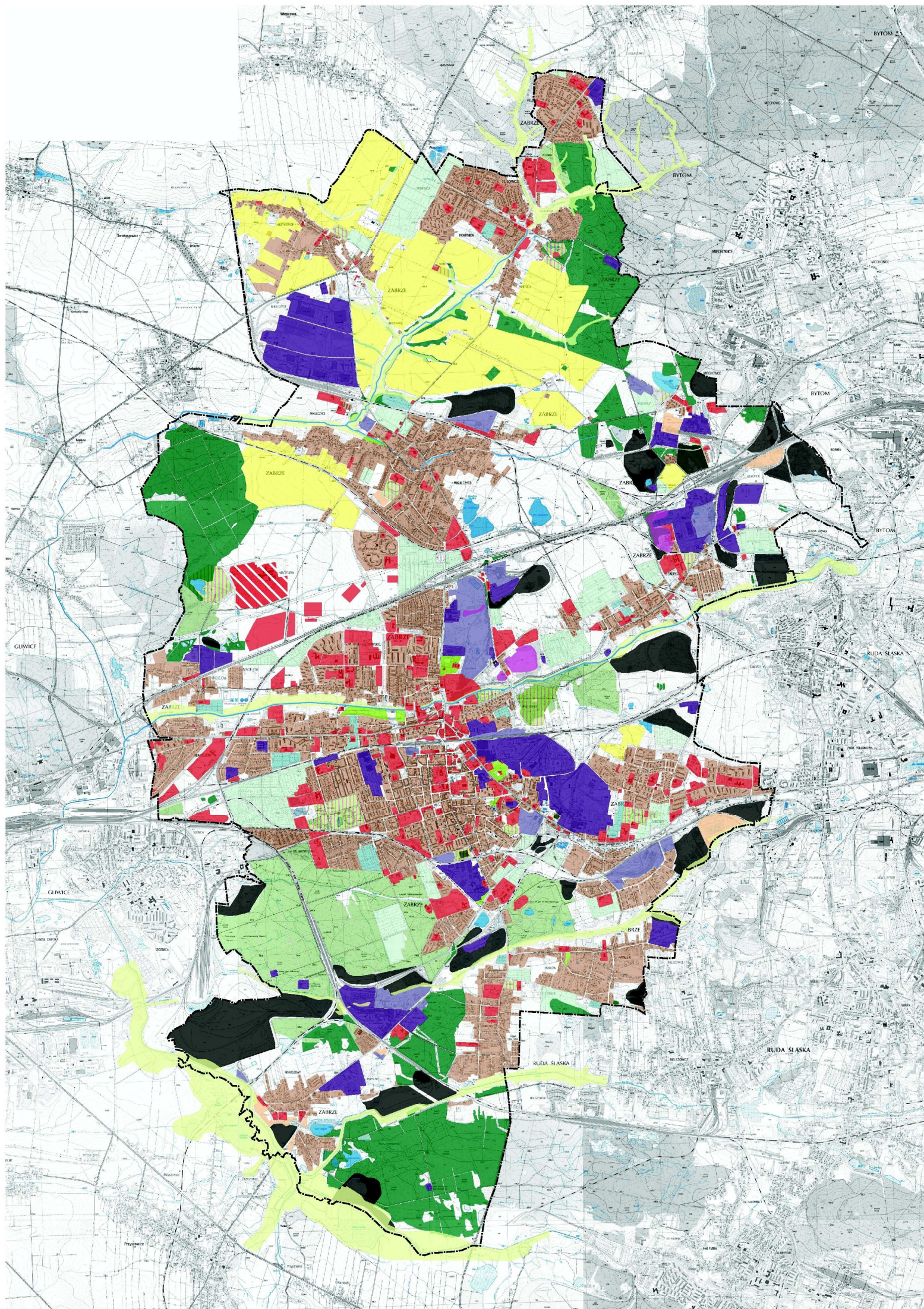

FAZA - UWARUNKOWANIA
OCHRONA WARTOŚCI KULTUROWYCH
PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

FAZA - UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIE TERENU

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

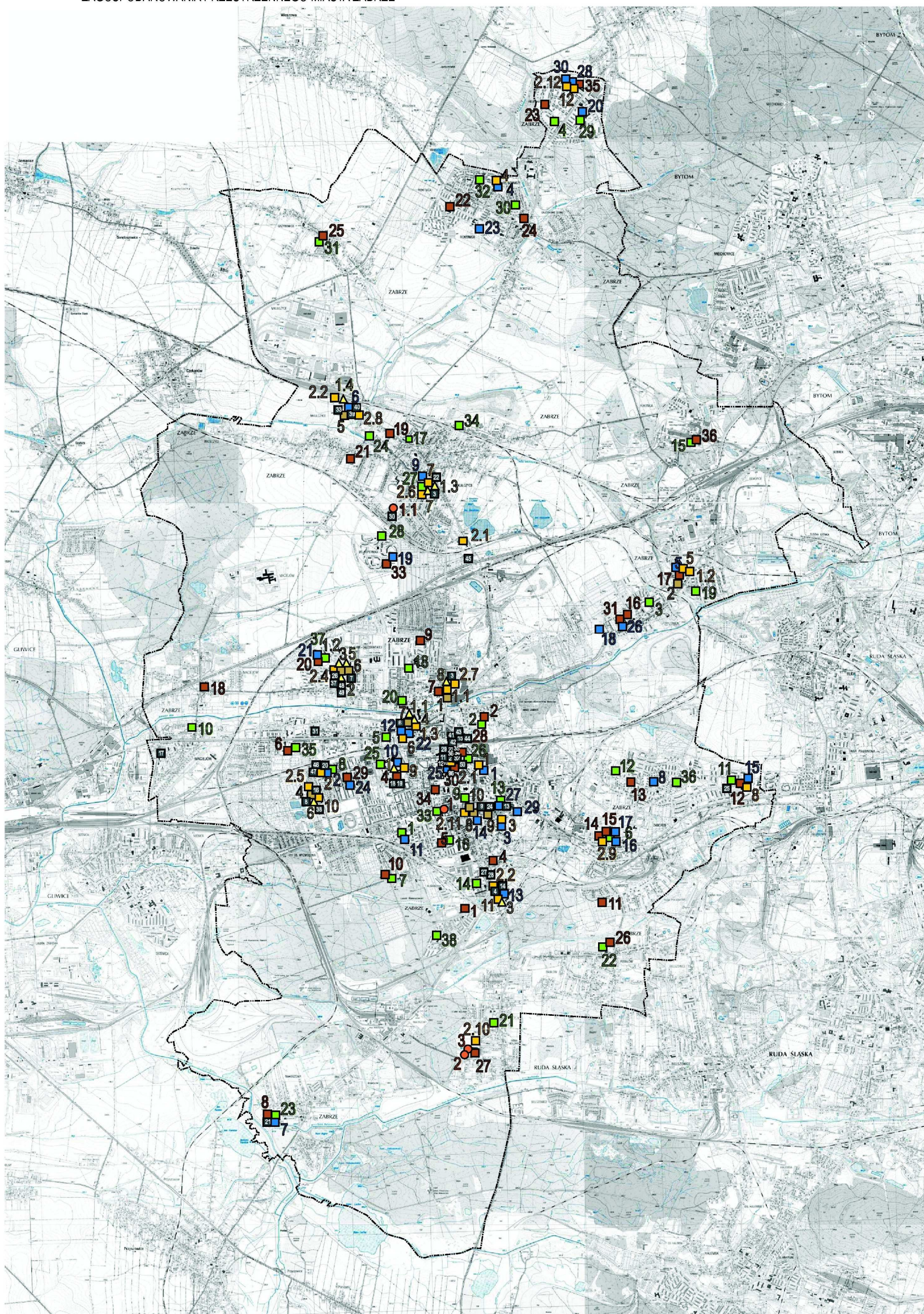
ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

zabudowa przemysłowa	tereny po nielekacji	tereny lasów komunalnych	tereny rolne
zabudowa usługowa	zwalę hutnicze	tereny lasów państwowych	wody otwarte
zabudowa usługowa	zwalę górnicze	tereny zieleni parkowej	amentarze
zabudowa mieszkaniowa	tereny poprodukcyjne	tereny sportu i rekreacji	ogrodki działkowe
			granicz miasta Zabrze
			doliny rzek

FAZA - UWARUNKOWANIA OBIEKTY OŚWIATY

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

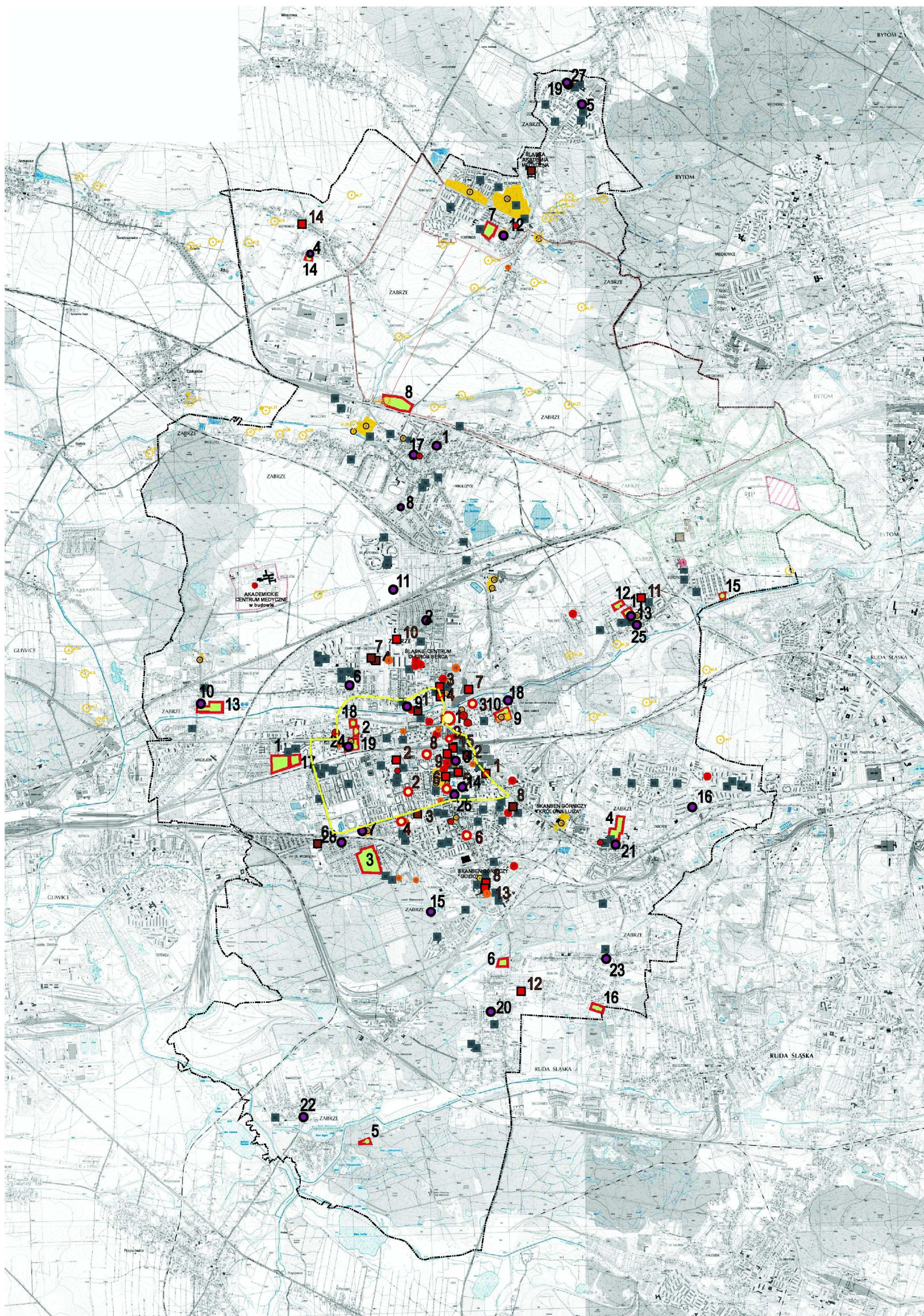

PRZEDSZKOLA
SZKOLY PODSTAWOWE
GIMNAZJA
LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
TECHNIKA

SZKOLY ZASADNICZE
SZKOLY ARTYSTYCZNE
SZKOLY, PLACÓWKI INNE
GRANICA MIASTA

**FAZA - UWARUNKOWANIA
KULTURA, NAUKA I ADMINISTRACJA**
PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

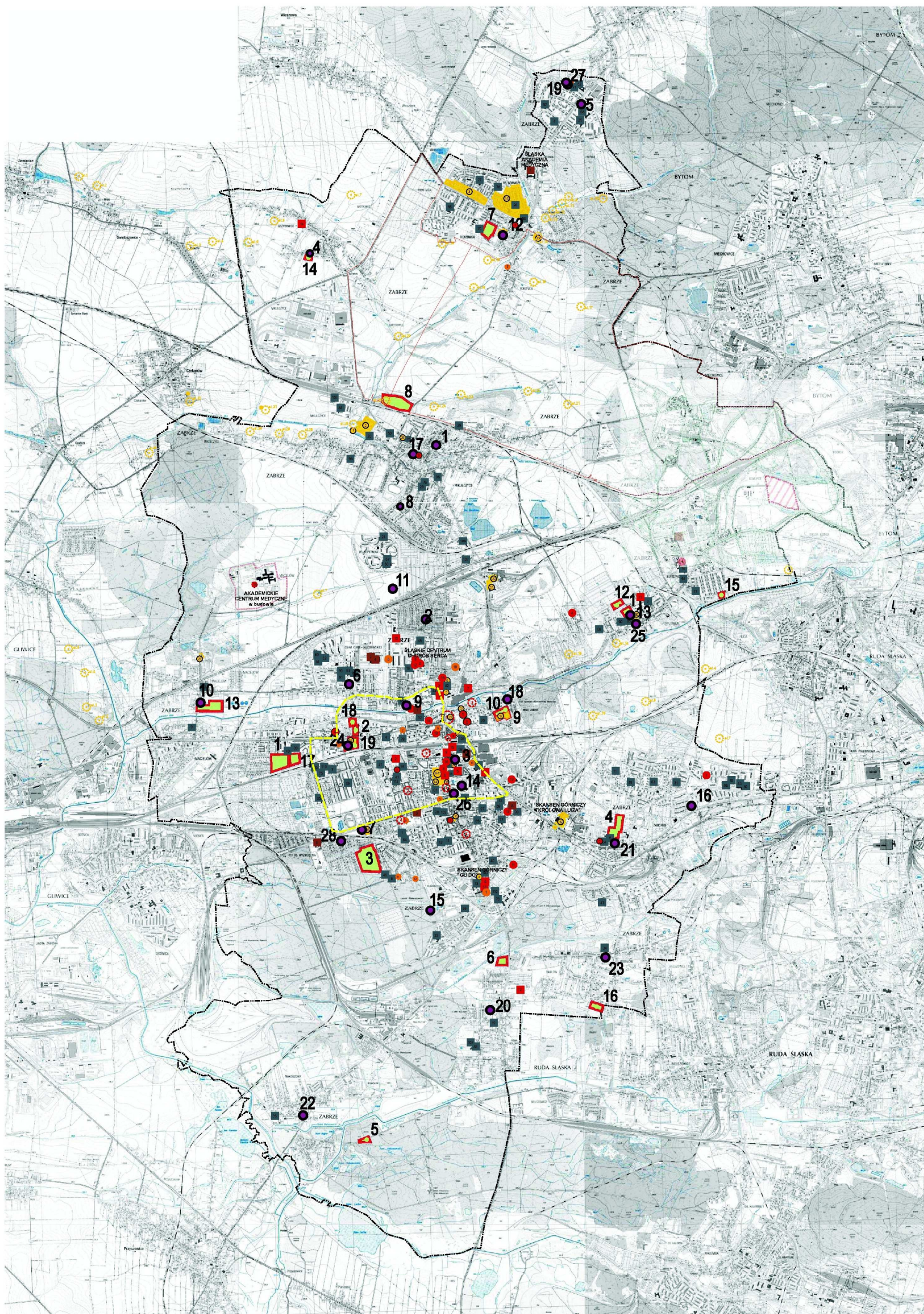
ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

- OBIEKTY KULTURY
- ADMINISTRACJA, INSTYTUCJE PUBLICZNE
- ▲ OBIEKTY NAUKI, INSTYTUTY BADAWCZE
- GRANICA MIASTA

FAZA - UWARUNKOWANIA KOŚCIOŁY I CMENTARZE

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

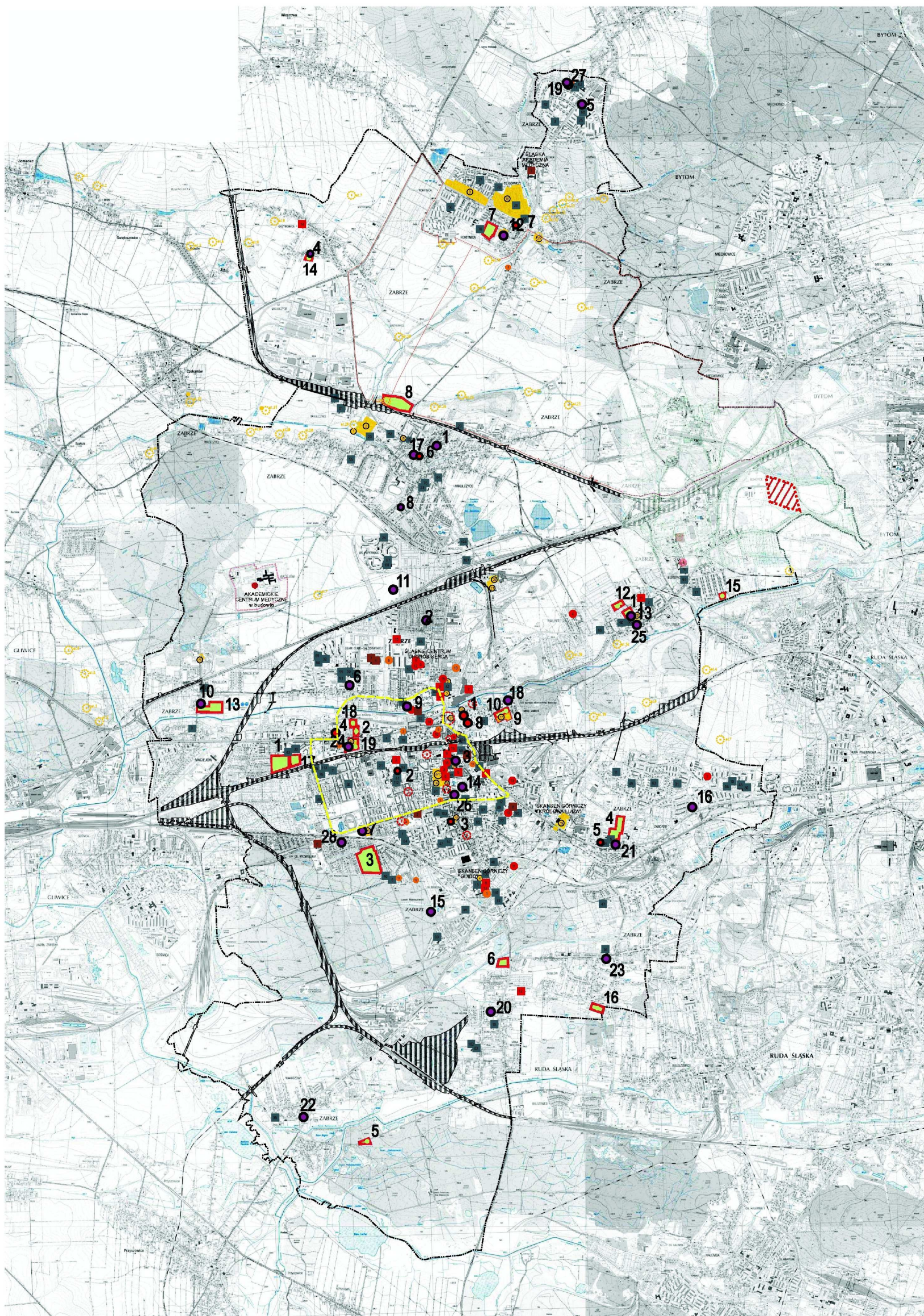

ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

- KOŚCIOŁY,
ZWIĄZKI WYZNANIOWE,
INSTYTUCJE KOŚCIELNE
- CMENTARZE
- GRANICA MIASTA

**FAZA - UWARUNKOWANIA
BEZPIECZEŃSTWO I TER. ZAMKNIĘTE**
PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

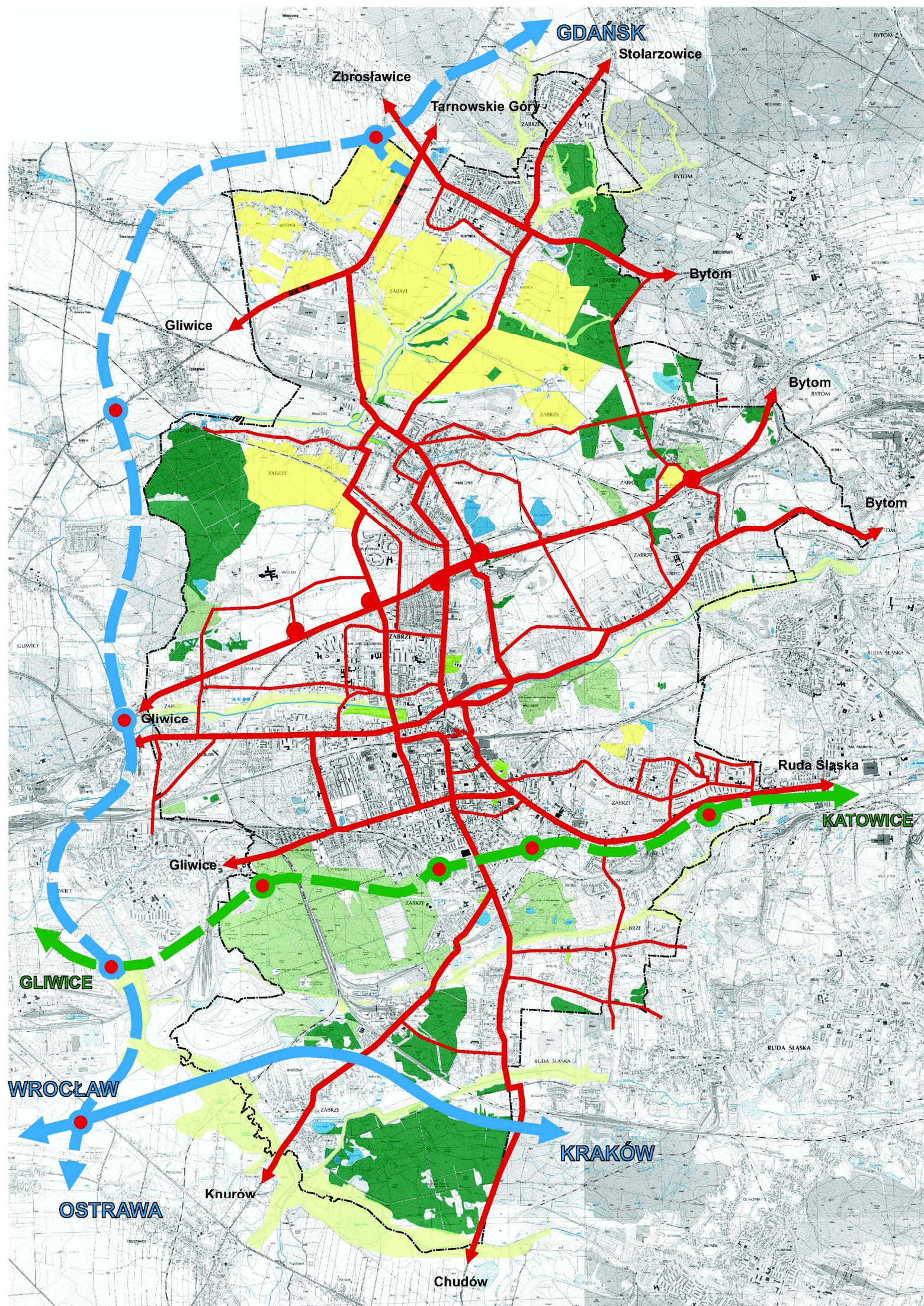
LEGENDA

OBIEKTY BEZPIECZEŃSTWA
OBSZARY PODWYŻSZONEGO
ZAGROZENIA BEZPIECZEŃSTWA
GRANICA MIASTA

FAZA - UWARUNKOWANIA SYSTEM KOMUNIKACYJNY - ULICE I DROGI

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

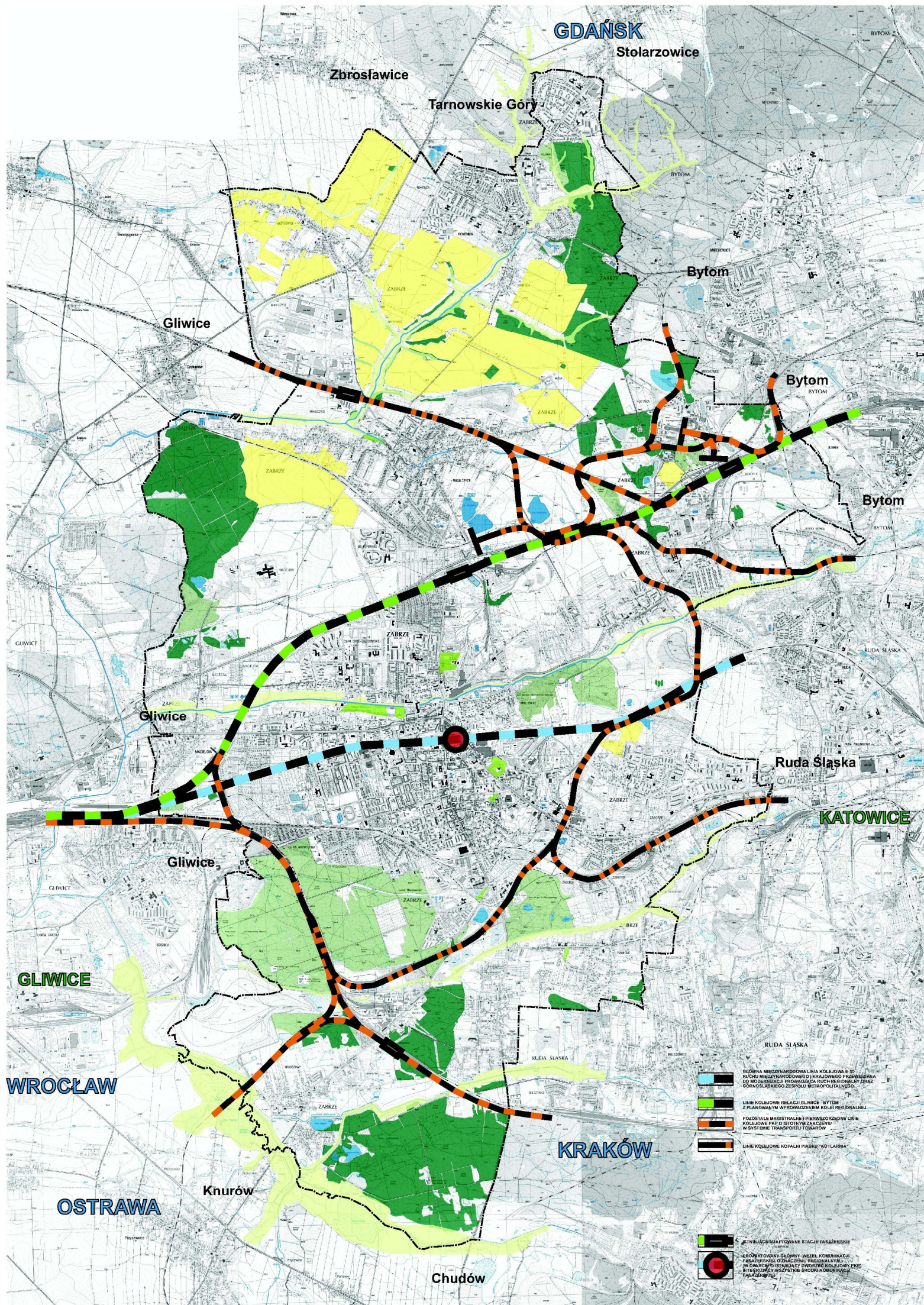
ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

- DROGOWA TRASA ŚREDNICOWA - DTS (w budowie)
- AUTOSTRADA A1 (w budowie)
- AUTOSTRADA A4
- PODSTAWOWE CIĄGI UKŁADU MIEJSKIEGO
- UZUPEŁNIAJĄCE CIĄGI UKŁADU MIEJSKIEGO

- tereny lasów komunalnych
- tereny lasów państwowych
- tereny zieleni parkowej
- tereny sportu i rekreacji
- tereny rolne
- wody otwarte
- granica miasta Zabrze
- doliny rzek

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

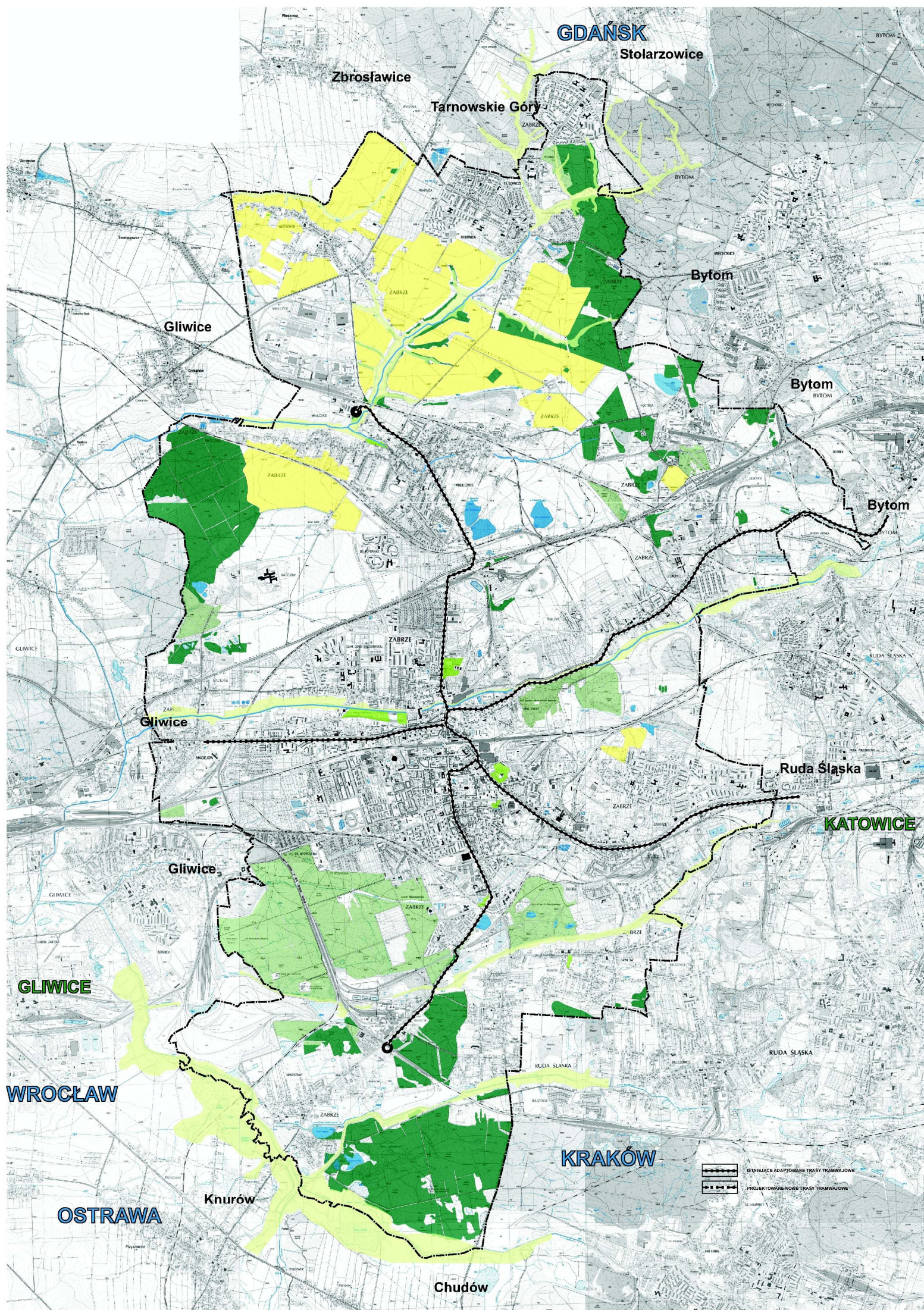
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

- tereny lasów komunalnych tereny rolne
 tereny lasów państwowych wody otwarte
 tereny zieleni parkowej granica miasta Zabrze
 tereny sportu i rekreacji doliny rzek

FAZA - UWARUNKOWANIA SYSTEM KOMUNIKACYJNY - LINIE TRAMWAJOWE

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

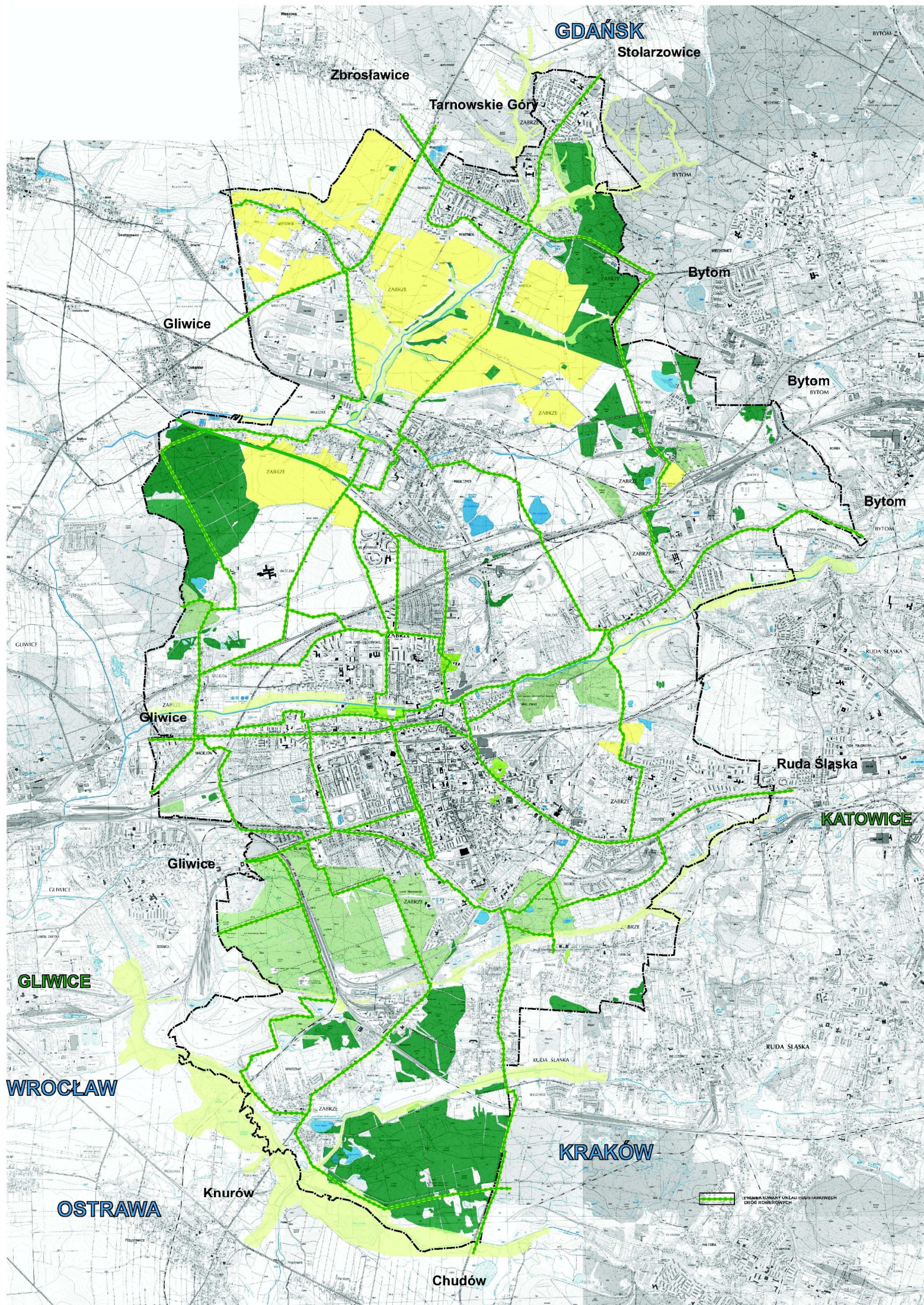
LEGENDA

- tereny lasów komunalnych
- tereny lasów państwowych
- tereny zieleni parkowej
- tereny sportu i rekreacji
- tereny rolne
- wody otwarte
- granica miasta Zabrze
- doliny rzek

FAZA - UWARUNKOWANIA

SYSTEM KOMUNIKACYJNY - ŚCIEŻKI ROWEROWE

PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

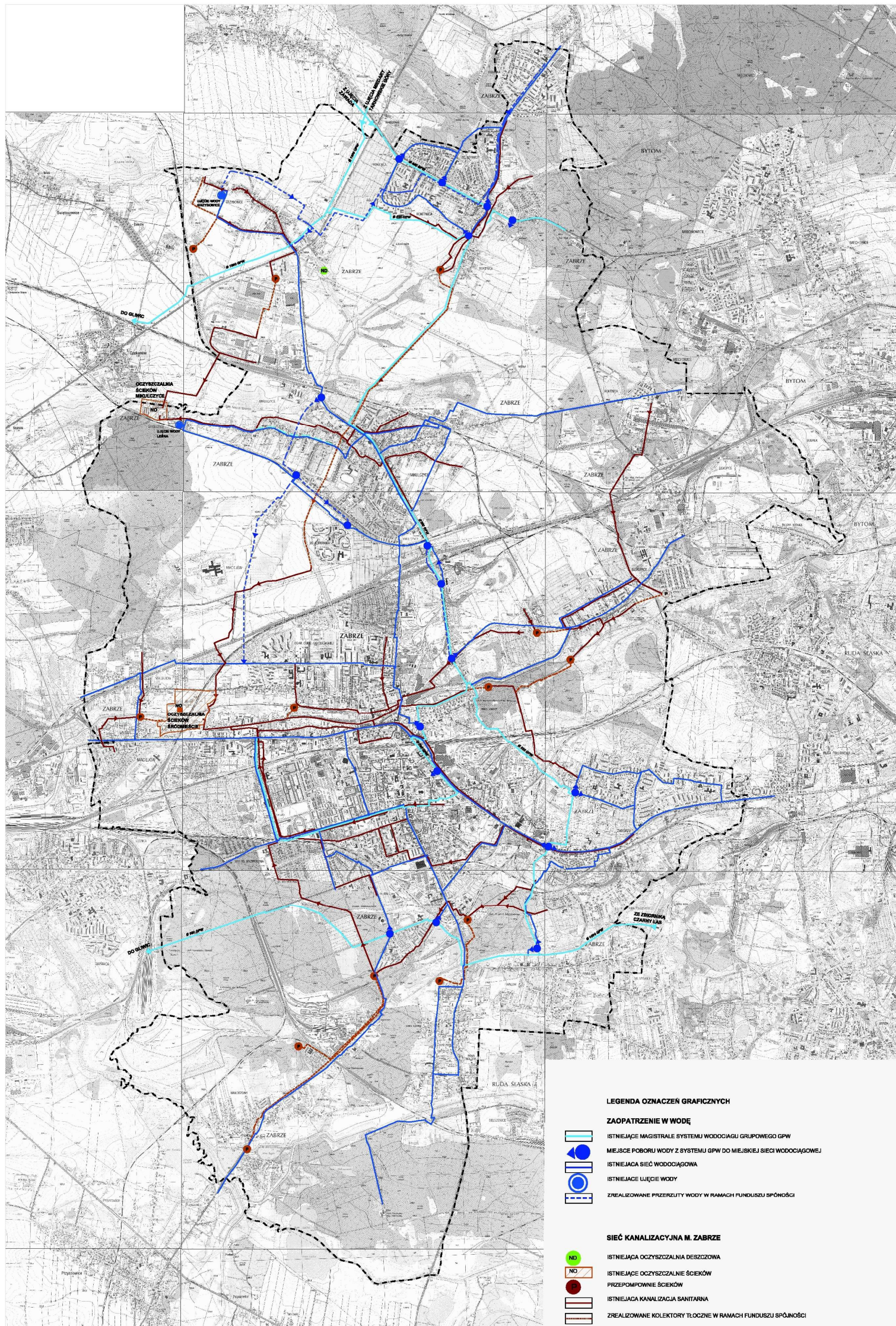
ZPP
Wydział Strategii
i Rozwoju Miasta
Zespół Planowania Przestrzennego

LEGENDA

- tereny lasów komunalnych
- tereny lasów państwowych
- tereny zieleni parkowej
- tereny sportu i rekreacji
- tereny rolne
- wody otwarte
- granica miasta Zabrze
- doliny rzek

**FAZA - UWARUNKOWANIA
KIERUNKI I ZASADY ROZBUDOWY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ
WODOCIĄGOWO - KANALIZACYJNEJ
PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE**

FAZA - UWARUNKOWANIA
KIERUNKI I ZASADY ROZBUDOWY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ
ZAOPIATRZENIA W ENERGIĘ ELEKTROENERGETYCZNĄ, GAZ I CIEPŁO
PROJEKT STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO MIASTA ZABRZE

